

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ІМЕНІ АДМІРАЛА МАКАРОВА

ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА – 2026: ПРОБЛЕМИ ТА РІШЕННЯ

МАТЕРІАЛИ

XXII Всеукраїнської науково-методичної конференції
студентів та молодих науковців

14–15 травня 2026 р.

ВИДАВНИЦТВО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ІМ. АДМІРАЛА МАКАРОВА

2026

УДК 81
П75

ОРГАНІЗАТОРИ КОНФЕРЕНЦІЇ:

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Кафедра прикладної лінгвістики
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Державний університет «Житомирська політехніка»

Відповідальна за випуск:
Філіппова Ніна Михайлівна

Редакційна колегія не несе відповідальності за достовірність
наведених даних та посилань.
Матеріали публікуються за оригіналами, наданими авторами.

П75 **Прикладна лінгвістика–2026:** проблеми та рішення : матеріали XXII Всеукраїнської науково-методичної конференції студентів та молодих науковців. – Миколаїв : НУК, 2026. – 150 с.

ISBN 978-966-321-502-0

У матеріалах науково-методичної конференції розглядаються актуальні питання, пов'язані з об'єктом, задачами, методами прикладної лінгвістики, термінознавством, функціонуванням мови як засобу впливу.

УДК 81

ISBN 978-966-321-502-0

© Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова, 2026

ВСТУП

У ці найскрутніші часи для нашої країни і для кожного з нас ми сповнені надією на майбутнє. Як ви бачите, наскільки важливими сьогодні виявилися різні аспекти прикладної лінгвістики, наприклад, лінгводидактики (навчання онлайн), комунікативні технології (інформаційна війна, боротьба з фейковою інформацією, контент-аналіз медіатекстів) тощо.

У роботі науково-методичної конференції брали участь представники професорсько-викладацького колективу, молоді науковці та студенти таких університетів:

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,

місто Миколаїв, Україна,

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,

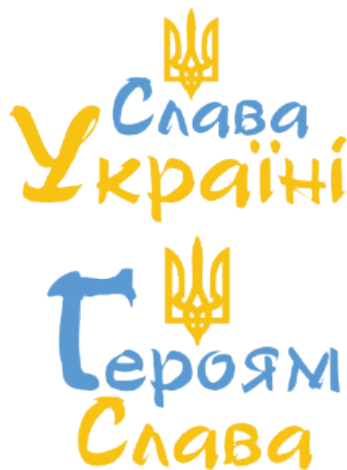
місто Одеса, Україна,

Волинський національний університет імені Лесі Українки,

місто Луцьк, Україна,

Державний університет «Житомирська політехніка»,

місто Житомир, Україна.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Голова:

- Філіппова Ніна Михайлівна – завідувач кафедри прикладної лінгвістики Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова, кандидат філологічних наук, доцент, професор НУК

Заступник голови:

- Данильчук Ольга Михайлівна – доцент кафедри прикладної лінгвістики Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова, кандидат філологічних наук, доцент

Співголови:

- Гогоренко Олена Володимирівна – в.о. декана філологічного факультету Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова, доктор філологічних наук, доцент
- Канчура Євгенія Орестівна – завідувач кафедри теоретичної та прикладної лінгвістики Державного університету «Житомирська політехніка», кандидат філологічних наук, доцент
- Кутуза Наталя Валеріївна – професор кафедри прикладної лінгвістики Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, доктор філологічних наук, професор
- Труба Ганна Миколаївна – доцент кафедри української мови та мовної підготовки іноземців Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, доктор філологічних наук, доцент

Члени організаційного комітету:

- Фаріонова Т. А. – директор Навчально-наукового інституту комп'ютерних наук та управління проєктами Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова, кандидат технічних наук, доцент, професор НУК
- Мочалова Н. С. – доцент НУК, старший викладач кафедри прикладної лінгвістики
- Єганова Л. Л. – старший викладач кафедри прикладної лінгвістики
- Шаманова Н. Є. – старший викладач кафедри прикладної лінгвістики
- Пономаренко Н. М. – старший викладач кафедри прикладної лінгвістики

Робоча група конференції:

- Левентир С. С. – технічний секретар конференції, фахівець кафедри прикладної лінгвістики
- Мочалов Д. Є. – завідувач лабораторії кафедри прикладної лінгвістики

СТУДЕНТСЬКИЙ ГІМН “GAUDEAMUS IGITUR”

Ця пісня з'явилася в XIII або XIV столітті в Гейдельберзькому або Паризькому університеті (Сорбонні). Це своєрідний символ студентства, молодості й радості буття.

Gaudeamus igitur,
Juvenes dum sumus!
Post jucundam juventutem,
Post molestam senectutem
Nos habebit humus!

Ubi sunt, qui ante nos
In mundo fuere?
Vadite ad superos,
Transeas ad inferos,
Hos si vis videre!

Vita nostra brevis est,
Brevi finietur.
Venit mors velociter,
Rapit nos atrociter,
Nemini parcetur!

Vivat Academia!
Vivant professores!
Vivat membrum quodlibet!
Vivant membra quaelibet!
Semper sint in flore!

Vivant omnes virgines
Graciles, formosae!
Vivant et mulieres
Tenerae, amabiles,
Bonae, laboriosae!

Vivat et res publica
Et qui illam regunt!
Vivat nostra civitas,
Maecenatum caritas,
Qui nos hic protegent!

Pereat tristitia,
Pereant dolores!
Pereat diabolus,
Quivis antiburschius
Atque irrisores!

Отже, веселімося,
Поки ми молоді!
Після веселої молодості,
Після обтяжливої старості
Нас прийме земля.

Де [ж] ті, хто перед нами
В [цьому] світі були?
Йдіть до небесних богів,
Перейдіть в царство мертвих,
Хто хоче їх побачити.

Наше життя коротке,
Скоро закінчиться.
Смерть приходить швидко,
Хапає нас безжалісно,
Нікому не буде пощади!

Хай живе Академія!
Хай живуть професори!
Хай живе кожен зокрема!
Хай живуть всі разом!
Хай завжди вони процвітають!

Хай живуть всі дівчата,
Стрункі, красиві!
Хай живуть і жінки,
Ніжні, милі,
Добрі, працьовиті!

Хай живе і республіка,
І хто нею править.
Хай живе наша община,
Милість меценатів,
Які нам тут покровительствують.

Хай згине печаль,
Хай згине туга!
Хай згине диявол,
Всякий ворог студентів,
А також насмішники!

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО

*Гогоренко Олени,
доктора філологічних наук, доцентки,
в.о. декана філологічного факультету
Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова*

Філологія – це сучасно, легко, цікавезно, а ще й перспективно. Тож щорічна конференція «Прикладна лінгвістика–2026: проблеми та рішення», яку вже вкотре проводить кафедра прикладної лінгвістики, – не віртуальний івент, а реальний діалоговий простір, де кожна юна людина може спробувати свої сили в науці, проявити та розвинути подаровані природою таланти, відточити їх, удосконалити та скерувати в напрямку невідомого еволюційного поступу людського знання. Саме цього від молодого покоління чекає сучасна спільнота філологів! Приємно, що тези, вміщені в цьому збірнику, демонструють, що сподівання здобувачі освіти повністю виправдали, адже порушили найбільш актуальні питання лінгвістики, спробували заповнити лакунарні сегменти новітніх галузей мовознавства, а також окреслили нові вектори прикладних досліджень, звернувши увагу на потенції гіпертекстів, пошукових систем, систем штучного інтелекту тощо.

До всіх авторів статей і тез, учасників наукового діалогу, я звертаюся з найщирішими словами вдячності за вашу працю. Висловлюю свій захват від вашої наполегливості та наукової креативності, а також покладаю на вас великі надії, сподівання та віру в те, що пройде час, і кожний із вас зробить ще більше відкриття та ще гучніше заявить про свою особистість. Знаю, що не тільки на просторах України звучатимуть ваші імена, але й далеко за її межами!

Сердечно бажаю вам одного – безупинного розвитку! Хочу, щоб почате ви завжди доводили до кінця. Хочу, щоб ви не звертали зі шляху, який обрали сьогодні, а йшли ним, не дивлячись ні на що – ні на перепони, ні на критику, ні на життєві обставини. Повірте, ви гармонійні у філологічному світі. Тож шукайте та знаходьте! І знайте, що старші колеги з кафедри прикладної лінгвістики готові прийти вам на допомогу!

ВСТУПНЕ СЛОВО

Філіппової Ніни,
кандидата філологічних наук, доцента, професора НУК,
завідувача кафедри прикладної лінгвістики філологічного факультету
Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова

*We cannot direct the winds
but we can adjust the sails.*

СУЧАСНА ЛІНГВІСТИКА VS ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА

Вітаємо всіх учасників XXII Всеукраїнської науково-методичної конференції молодих науковців «Прикладна лінгвістика: проблеми та рішення»!

Запрошуємо до магічного світу лінгвістики!

Сучасний стан розвитку світової лінгвістики характерний тим, що виклики сьогодення вимагають не стільки теоретичних узагальнень, скільки актуального практичного розв'язання. Цікаво, що сучасна лінгвістика зосереджена на розумінні конкретних особливостей політичної, соціальної, медійної, фахової, бізнесової, повсякденної комунікації і особливостей мовленнєвої особистості, що демонструють різні прикладні лінгвістичні тренди: політична лінгвістика, медіалінгвістика, нейро- і психолінгвістика, лінгвоперсонологія, лінгвоіміджелогія, лексикографія, бізнесова лінгвістика, комп'ютерні розробки у сфері лінгвістичного моделювання. Віртуальна комунікація мовленнєвої особистості особливо привертає увагу дослідників; сучасна мовленнєва особистість характеризується декількома рисами: віковими (напр., представники GenZ), гендерними (фемінізм, трансгендерні спільноти), платформи комунікації (Instagram, Twitter/X, YouTube, блоги, форуми, чати), етика поведінки мовленнєвих особистостей, інтереси адресантів і адресатів щодо їжі (напр., вегани), екології, моди, виховання (роль інфлуенсерів). Вони не тільки відображають реальність, а й одночасно створюють нову реальність у соціальних мережах за допомогою фрагментарних та інтертекстуальних медіатекстів

Сучасна українська лінгвістика – це напрям комплексних міждисциплінарних студій, які віддзеркалюють усі ці тенденції.

Огляд публікацій часопису Інституту мовознавства ім. О. Потебні за 2025 рік досить яскраво їх демонструє:

- мовна політика (М. Мозер), комунікативні практики інституцій ЄС (Г. Мацюк), Європейська мовна хартія (Б. Ажнюк);
- моделі діалогу із ШІ (А. Лучик);
- вторинні семіотичні маркери і мова (С. Єрмоленко);
- дискурси війни і миру (Л. Даниленко);
- соціокультурні, соціолінгвістичні аспекти відродження мови (Л. Андрієнко, О. Скопненко), українська ідентичність (Л. Гнатюк);
- переклад (В. Ярмач);
- український правопис (О. Малаш) і тенденції розвитку сучасної української мови (О. Тараненко);

- комунікація інтернет-дискурсу (В. Кірілічева);
- медіатизація реальності (Н. Баландіна);
- прагматична і юридична лінгвістика (юріслінгвістика) як перетин права і лінгвістики, конкретних мовних практик і конкретного національного права (напр., інтерпретації нормативних текстів, лінгвістичні експертизи);
- лексикографія (напр., словник «Лінгвістична іміджелогія», термінологічний глосарій Європейської комісії).

Ті ж актуальні тенденції ми бачимо в лінгвістичних розвідках наших молодих науковців.

Бажаємо Вам попутного вітру і сім футів під кілем Вашої долі!

Бажаємо Вам веселки у мирному небі нашої країни!

СЕКЦІЯ 1 «МАГІЧНИЙ СВІТ ПРИКЛАДНОЇ ЛІНГВІСТИКИ»

Голова секції: *Мочалова Наталія, старший викладач кафедри прикладної лінгвістики, доцент НУК*

Секретар: *Левентир Вікторія, здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія» спеціалізації «Прикладна лінгвістика»*

- Психолінгвістика.
- Термінознавство.
- Перекладознавство.
- Лінгводидактика.
- Функціонування мови як засобу впливу.

СЕКЦІЯ 2 «МАГІЧНИЙ СВІТ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ»

Голова секції: *Данильчук Ольга, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри прикладної лінгвістики*

Секретар: *Гончаренко Анастасія, здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія» спеціалізації «Прикладна лінгвістика»*

- Комп'ютерна лексикографія.
- Корпусна лінгвістика.
- Машинний переклад.
- Гіпертекстові технології.

УДК 81.33

Барінова Ірина

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»
спеціалізації «Прикладна лінгвістика. Переклад та комп'ютерна лінгвістика»,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна

Електронна адреса: irucia242516@gmail.com

Науковий керівник: **Мойсеюк Юлія**, старший викладач кафедри прикладної лінгвістики

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ПСИХО-ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ У РОМАНІ КЕНА КІЗІ «ПРОЛІТАЮЧИ НАД ГНІЗДОМ ЗОЗУЛІ»

Анотація. У тезах досліджено лексико-семантичні засоби вираження психоемоційних станів у романі Кена Кізі «Пролітаючи над гніздом зозулі» на основі теорії лексико-семантичних полів та концепції емотивності. Проаналізовано негативні та позитивні емоційні стани персонажів, визначено структуру відповідних лексико-семантичних полів, виявлено переважання непрямих засобів репрезентації – соматичних описів, метафоричних конструкцій і поведінкових маркерів. Результати можуть бути застосовані у лінгвостилістичному аналізі художніх текстів та у викладанні курсів із лексикології англійської мови.

Ключові слова: лексико-семантичне поле; психоемоційні стани; емотивна лексика; художній текст; роман Кізі.

LEXICO-SEMANTIC MEANS OF EXPRESSING PSYCHO-EMOTIONAL STATES IN KEN KESEY'S NOVEL ONE FLEW OVER THE CUCKOO'S NEST

Barinova Iryna

Abstract. The paper investigates lexico-semantic means of expressing psycho-emotional states in Ken Kesey's novel *One Flew Over the Cuckoo's Nest* based on the theory of lexico-semantic fields and the concept of emotivity. Both negative and positive emotional states of the characters are analysed, the structure of the corresponding lexico-semantic fields is identified, and the predominance of indirect means of representation – somatic descriptions, metaphorical constructions, and behavioural markers – is established. The findings may be applied in linguo-stylistic analysis of literary texts and in teaching English lexicology courses.

Key words: lexico-semantic field; psycho-emotional states; emotive vocabulary; literary text; Kesey's novel.

У сучасній лінгвістиці дослідження мовних засобів вираження емоцій посідає важливе місце, оскільки саме через них художній текст передає внутрішній світ персонажів і формує ідейний зміст твору. У цьому контексті роман «Пролітаючи над гніздом зозулі» Кен Кізі є показовим матеріалом, адже його поетика ґрунтується на відтворенні психоемоційних станів героїв у ситуації інституційного тиску.

Постановка проблеми. Попри значний інтерес до емотивної лексики, питання її системної організації в межах художнього тексту, зокрема через призму теорії лексико-семантичних полів, залишається недостатньо опрацьованим. Зокрема, бракує досліджень, у яких емотивні значення аналізуються не ізольовано, а як елементи цілісної семантичної системи, що відображає взаємодію психоемоційних станів персонажів.

Актуальність роботи. Дослідження перебуває на перетині лексикології, стилістики та когнітивної лінгвістики, що відповідає сучасним тенденціям антропоцентричного підходу до аналізу художнього тексту.

Мета роботи. Проаналізувати лексико-семантичні засоби вираження психоемоційних станів персонажів роману Кена Кізі «Пролітаючи над гніздом зозулі» на основі теорії лексико-семантичних полів.

Основа дослідження становить підхід до аналізу лексики як системи взаємопов'язаних одиниць, об'єднаних у лексико-семантичні поля. У межах цього підходу значення слова

розглядається не ізольовано, а у взаємодії з іншими лексемами, що репрезентують спільну понятійну сферу. Внутрішня організація таких полів передбачає виділення ядра, представленого найбільш типовими одиницями, та периферії, до якої належать контекстуально зумовлені або образні засоби вираження. В українському мовознавстві принцип ієрархічної організації лексико-семантичного поля із виділенням ядерних та периферійних зон на основі частотності й семантичної прозорості лексем обґрунтувала Л. Лисиченко, підкресливши, що межі між полями є рухомими і що окремі лексеми можуть одночасно належати до кількох полів [Лисиченко, 2009].

Важливим теоретичним підґрунтям дослідження є сучасні підходи до вивчення емоцій у мові. Зокрема, у працях Анни Вежицької емоції розглядаються як універсальні смислові структури, що мають мовну репрезентацію, але водночас зазнають культурної інтерпретації. Це дозволяє аналізувати емотивну лексику не лише як набір назв емоцій, а як складну систему значень, що формується у взаємодії мови, мислення та контексту [Вежицька, 1999].

Доповненням до цього є функціональний підхід до ролі емоцій у мові, представлений у дослідженнях Аді Фулена, який підкреслює, що емоції впливають не лише на зміст висловлювання, а й на способи його вербалізації. Зокрема, вони реалізуються через широкий спектр мовних засобів – від оцінної лексики до метафоричних і поведінкових маркерів [Фулен, 2012].

Матеріалом дослідження слугував текст роману Кена Кізі «Пролітаючи над гніздом зозулі» в оригіналі англійською мовою. Важливим чинником формування емотивної лексики у ньому є специфіка нарації: оповідь ведеться від імені персонажа, чий психоемоційний стан є нестабільним. Це зумовлює підвищену метафоричність і фрагментарність мовлення, а також домінування опосередкованих способів вираження емоцій. Методом суцільної вибірки було відібрано лексичні одиниці та контексти, що репрезентують психоемоційні стани персонажів. На основі зібраного матеріалу виокремлено чотирнадцять лексико-семантичних полів, які об'єднано у дві групи: негативні психоемоційні стани – страх, гнів, сором, почуття провини, безвихідь, самотність і приниження – та позитивні – радість, азарт, співчуття, надія, свобода та опір. Кожне поле аналізувалося за єдиною схемою: визначення ядра та периферії, встановлення парадигматичних зв'язків між лексемами та визначення типу репрезентації емоції – прямого чи непрямого.

Показовим прикладом негативного психоемоційного стану є поле страху, яке вирізняється розгалуженою структурою та поєднує прямі й опосередковані засоби вираження. Ядро поля формують лексеми з безпосереднім значенням страху, тоді як периферія представлена соматичними описами фізичних відчуттів та метафоричними конструкціями, що концептуалізують страх як матеріальну субстанцію, яка заповнює простір навколо персонажів. У межах поля простежуються синонімічні відношення між лексемами, а також градуальне посилення емоції – від внутрішньої тривоги до неконтрольованого страху, що визначає поведінку героїв. Характерною рисою є те, що страх у романі тісно взаємодіє з суміжними полями безвиході та приниження, утворюючи стійкий емоційний комплекс інституційного пригнічення.

Серед позитивних психоемоційних станів особливої уваги заслуговує поле свободи, яке вирізняється унікальним способом лексико-семантичної організації. На відміну від більшості інших полів, де ядро представлене прямими номінаціями емоції, свобода реалізується переважно через периферійні засоби – просторові метафори та образи руху, що передають фізичне й емоційне звільнення персонажа. У межах поля простежується градуальний синонімічний ряд, що рухається від тілесного відчуття до метафори повного звільнення, підкреслюючи контраст із замкненим і контрольованим простором лікарні. Свобода постає як кульмінаційний момент усього позитивного психоемоційного досвіду персонажів і реалізується не через внутрішній стан чи взаємодію з іншими, а як фізичний вихід за межі системи.

Аналіз показує, що в романі переважають непрямі способи репрезентації емоцій, зокрема через соматичні описи, метафори та поведінкові маркери. Пряма номінація емоцій використовується рідше і, як правило, виконує уточнювальну або підсилювальну функцію.

Висновок. У результаті аналізу встановлено, що психоемоційний простір твору має чітко виражену бінарну організацію: негативні стани формують стабільний і домінуючий фон, тоді як позитивні функціонують як динамічні елементи, що порушують цю стабільність. Така опозиція не є лише тематичною, а реалізується на лексико-семантичному рівні через різні типи мовної репрезентації.

Дослідження також показало, що лексико-семантичні поля в тексті не мають жорстких меж і функціонують як взаємопроникна система. Негативні стани утворюють щільний емоційний комплекс, пов'язаний із досвідом інституційного контролю, тоді як позитивні формують послідовну модель виходу за його межі – від внутрішнього переживання до колективної дії.

Виявлено, що мовна репрезентація емоцій у романі виходить за межі прямої номінації та реалізується через широкий спектр засобів – соматичні описи, метафоричні моделі та поведінкові маркери, що узгоджується з підходами Анна Вежбицька та Аді Фулен до розуміння емоцій як мовно й культурно обумовленого явища [Вежбицька, 1999; Фулен, 2012].

Отже, застосування теорії лексико-семантичних полів дало змогу виявити структурну організацію емотивної лексики та показати, що психоемоційні стани в романі виконують не лише описову, а й концептуальну функцію, моделюючи основний конфлікт твору – протистояння особистості та системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Вежбицька А. Емоції в різних мовах і культурах: універсальність і різноманітність. Кембридж: Cambridge University Press, 1999. 349 с.
- [2] Кізі К. Пролітаючи над гніздом зозулі. Нью-Йорк: Viking Press, 1962. 311 с.
- [3] Лисиченко Л. А. Лексико-семантичні системи української мови. Харків: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2009. 292 с.
- [4] Фулен А. Роль емоцій у мові та лінгвістиці // Рухаючи себе, рухаючи інших: рух і емоція в інтерсуб'єктивності, свідомості та мові / за ред. А. Фулена, У. М. Людке, Т. П. Расіна, Й. Златева. Амстердам: John Benjamins, 2012. С. 349–368.

УДК 81'25:81:39

Бовсунівська Анастасія

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»
спеціалізації «Прикладна лінгвістика. Переклад та комп'ютерна лінгвістика»,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна

Електронна адреса: anastasiabovsunivska@gmail.com

Науковий керівник: **Кауза Ірина**, кандидат філологічних наук, доцент

КУЛЬТУРНО МАРКОВАНІ ОДИНИЦІ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

Анотація. У роботі розглянуто феномен культурно маркованих одиниць як засобу відображення національного світогляду, менталітету та традицій носіїв мови. Проаналізовано взаємозв'язок мови і культури. Визначено основні типи культурно маркованих одиниць (реалії, фразеологізми, ідіоми, символи, метафори), їх характеристики та значення. Досліджено приклади, що ілюструють роль цих одиниць у передачі культурної інформації. Окреслено основні труднощі їх розуміння та перекладу, а також можливості збереження їх культурної специфіки.

Ключові слова: культурно марковані одиниці; мова; культура; переклад; національна картина світу.

CULTURALLY MARKED UNITS AS A REFLECTION OF NATIONAL WORLDVIEW

Bovsunivska Anastasiia

Abstract. The paper examines the phenomenon of culturally marked units as a means of reflecting the national worldview, mentality, and traditions of language speakers. The relationship between language and culture is analyzed. The main types of culturally marked units (realia, phraseological units, idioms, symbols,

and metaphors), as well as their characteristics and meanings, are identified. The study also provides examples illustrating the role of these units in conveying cultural information. The main difficulties in their comprehension and translation are outlined, along with possible ways of preserving their cultural specificity.

Key words: culturally marked units; language; culture; translation; national worldview.

У сучасній лінгвістиці особливу увагу приділяють взаємозв'язку мови та культури, оскільки мова виступає не лише засобом комунікації, але й відображенням національного світогляду. Одним із важливих елементів цього процесу є культурно марковані одиниці, які містять специфічну інформацію про традиції, менталітет і спосіб життя носіїв мови. Проте такі одиниці часто викликають труднощі у розумінні та перекладі, оскільки не мають повних відповідників в інших мовах.

Актуальність дослідження зумовлена зростанням ролі міжкультурної комунікації та необхідністю адекватної передачі культурно специфічних значень у процесі перекладу.

Метою роботи є дослідження культурно маркованих одиниць, їх класифікація, а також аналіз їх ролі у відображенні національної картини світу.

Слід зазначити, що в сучасній лінгвістиці не існує єдиного загальноприйнятого визначення культурно маркованих одиниць, що зумовлює різні підходи до їх трактування. У загальному розумінні це слова або вирази, які містять культурно специфічну інформацію та відображають побут, традиції, менталітет і світогляд носіїв мови. Основними їхніми характеристиками є відсутність повних еквівалентів в інших мовах та виразна культурна забарвленість.

До культурно маркованих одиниць належать різні типи мовних елементів, які безпосередньо відображають культуру через мову. Одними з найпоширеніших є реалії – лексичні одиниці, що позначають предмети або явища, характерні для певної культури [Зорівчак, 1989]. До них можна віднести такі слова, як *вишиванка*, *коломийка*, які відображають історію, традиції та побут українського народу. Важливу роль відіграють також фразеологізми – стійкі словосполучення, що відтворюються в мовленні у готовому вигляді та мають цілісне значення [Кочерган, 2001]. Вони відображають культурний досвід народу та особливості його мислення. Наприклад, вираз *дати гарбуза* в українській культурі означає відмову у сватанні, а не буквальну дію, що демонструє культурну специфіку значення. Крім того, до культурно маркованих одиниць належать метафори та символи. Символи поєднують у собі образ і значення, репрезентуючи абстрактні ідеї через конкретні форми: наприклад, *калина* символізує красу, а *верба* часто асоціюється з сумом або жіночою долею. Метафора виступає важливим механізмом осмислення дійсності, оскільки дозволяє структурувати знання про світ і передавати культурний досвід [Загайська, 2016]. Такі вирази, як *душа співає*, *очі горять*, відображають емоційний стан людини через образне мислення.

Переклад культурно маркованих одиниць супроводжується низкою труднощів, зумовлених їхньою національною специфікою. Основною проблемою є відсутність повних відповідників у мові перекладу, що ускладнює передачу як денотативного, так і конотативного значення. Зокрема, такі одиниці можуть містити приховані асоціації, історичні або культурні відтінки, які не є очевидними для представників іншої культури. У результаті перекладач стикається з необхідністю одночасно зберегти зміст, образність і культурний підтекст, що не завжди можливо в межах одного перекладацького рішення. Таким чином, виникає суперечність між точністю перекладу та збереженням культурної своєрідності, що потребує індивідуального підходу в кожному конкретному випадку [Зорівчак, 1989].

У процесі міжкультурної комунікації особливо важливим є адекватний переклад культурно маркованих одиниць, оскільки вони містять специфічну інформацію, притаманну певній культурі. Серед найбільш поширених стратегій перекладу виділяють транслітерацію або транскрипцію, що передбачає передачу слова відповідно до звукової чи графічної форми мови оригіналу (наприклад, *вишиванка* – *vyshyvanka*); використання культурних відповідників, коли одиниця замінюється аналогічним за значенням поняттям у культурі мови перекладу (наприклад, *коляда* може передаватися як *Christmas carol*); а також функціональні відповідники, які передають функцію або роль явища (наприклад, *староста* – *group leader*). Крім того, часто застосовується описовий переклад, який дозволяє пояснити значення культурно специфічного поняття (наприклад, *вишиванка* – традиційна українська вишита сорочка). Важливими

є також такі стратегії, як модуляція, що передбачає зміну способу вираження відповідно до норм мови перекладу, до прикладу речення «*Він має золоте серце*» можна перекласти “*He is very kind*”. А також компенсація, яка полягає у відшкодуванні втрати значення в одному фрагменті тексту шляхом його передачі в іншому місці. Наприклад, модуляція передбачає зміну способу вираження: український вислів «*він ледве стоїть на ногах*» може перекладатися як “*he is extremely tired*”, що демонструє зміну точки зору при збереженні загального змісту. Всі зазначені підходи спрямовані на максимально можливе збереження змісту та культурного ефекту оригіналу залежно від комунікативної мети перекладу.

Отже, культурно марковані одиниці є важливим елементом мовної системи, що відображає національну специфіку, менталітет і світогляд носіїв мови. У ході дослідження було з’ясовано, що ці одиниці не мають єдиного загальноприйнятого визначення, однак характеризуються наявністю культурно зумовленого змісту та відсутністю повних еквівалентів в інших мовах. Було визначено основні типи культурно маркованих одиниць, зокрема реалії, фразеологізми, метафори та символи, а також проаналізовано їх роль у передачі культурної інформації на прикладах. Особливу увагу приділено проблемам перекладу таких одиниць і способам їх відтворення за допомогою різних перекладацьких стратегій. Отримані результати можуть бути використані у практиці перекладу та вивченні міжкультурної комунікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Загайська Д. Л. (2016, 3 травня). Співвідношення символу та метафори, алегорії, образу, знаку як засобів художньої виразності. *Вісник*, 17. Т. 5, 17–33 с.
- [2] Зорівчак Р. П., *Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів української прози)*, Львів: Вид-во при Львівському державному університеті, 1989. 216 с.
- [3] Кочерган М. П. *Вступ до мовознавства*, 2001. 368 с.
- [4] Почепецька Т. М., & Драбов Н. Ю. Методи перекладу лексичних одиниць, що відображають культурну специфіку. *Закарпатські філологічні студії*, 227–233 с. doi: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2024.36.39>.

УДК 81'27

Бондаренко Анастасія

магістрантка спеціальності «Філологія» спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна

Електронна адреса: televka25@gmail.com

Науковий керівник: **Гогоренко Олена**, доктор філологічних наук, доцент

РОЗРОБЛЕННЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ДІАГНОСТИЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ МОВНО-КУЛЬТУРНОГО СПРИЙНЯТТЯ ПОЛІТИЧНИХ ОБРАЗІВ В АНГЛІЙСЬКОМОВНОМУ ДИСКУРСІ

Анотація. У тезах обґрунтовано підхід до розроблення лінгвокультурологічного діагностичного інструментарію, призначеного для подальшого дослідження мовно-культурного сприйняття політичних образів в англійськомовному дискурсі. У центрі уваги перебуває не емпіричний результат анкетування, а конструювання п'яти уніфікованих анкет, побудованих за єдиною логікою та зорієнтованих на виявлення лінгвокультури, через які респонденти інтерпретують образи окремих політичних діячів.

Ключові слова: лінгвокультурологія; політичний образ; англomовний дискурс; діагностичний інструментарій; анкета; лінгвокультура.

DEVELOPMENT OF A LINGUISTIC AND CULTURAL STUDIES DIAGNOSTIC FRAMEWORK FOR THE ANALYSIS OF LINGUISTIC AND CULTURAL PERCEPTION OF POLITICAL IMAGES IN ENGLISH-LANGUAGE DISCOURS

Bondarenko Anastasiia

Abstract. *The paper substantiates an approach to the development of a linguistic and cultural studies diagnostic framework designed for the further study of linguistic and cultural perception of political images in English-language discourse. The focus is placed not on the results of questionnaire-based research but on the construction of five unified questionnaires based on a common logic and aimed at identifying linguoculturemes through which respondents interpret the images of particular political figures.*

Key words: *linguistic and cultural studies; political image; English-language discourse; diagnostic framework; questionnaire; linguocultureme.*

Вступ. Дослідження політичного дискурсу дедалі частіше виходить за межі суто риторичного або стилістичного аналізу й зосереджується на механізмах сприйняття політичного образу носіями мови та культури. Політик у публічному просторі функціює не лише як мовна особистість, а й як носій певного символічного, ціннісного та культурно маркованого комплексу ознак, що актуалізується в масовій свідомості через окремі слова, асоціації, прецедентні формули, архетипні моделі та інтерпретаційні стереотипи. Саме тому вивчення політичного образу в лінгвокультурологічному вимірі потребує інструментів, здатних зафіксувати не тільки мовні характеристики політичного мовлення, а й ті культурні коди, через які воно осмислюється респондентами.

У зв'язку з цим виникає потреба у створенні спеціалізованого діагностичного інструментарію, який дозволяє стандартизовано виявляти мовно-культурні реакції на політичні постаті в англійськомовному дискурсі. Перспективність такого підходу зумовлена тим, що політичний образ формується на перетині мовної форми, культурної пам'яті, національних символів, медійних сценаріїв та індивідуального досвіду рецепції. **З огляду на зазначене, особливої актуальності набуває використання анкетування як одного з базових методів емпіричного дослідження в лінгвокультурології.** Анкета дозволяє стандартизовано зафіксувати індивідуальні мовно-культурні реакції респондентів, виявити асоціативні зв'язки, оцінні характеристики та інтерпретаційні моделі, пов'язані з політичними образами. Саме завдяки анкеті як інструменту дослідження стає можливим системне зіставлення результатів та виокремлення типових стратегій сприйняття політичних постатей. Матеріалом для конструювання такого інструментарію стали публічно впізнавані англійськомовні політичні постаті, репрезентативні для різних національних сегментів англійськомовного політичного простору: Борис Джонсон, Джастін Трюдо, Камала Гарріс, Джо Байден та Дональд Трамп.

Основна частина. Запропонований підхід ґрунтується на розумінні анкети не як допоміжного технічного засобу, а як структурованого лінгвокультурологічного інструменту, придатного для подальшого аналізу того, якими мовними та культурними маркерами описується політичний образ у свідомості респондентів. Концепція дослідження передбачає створення п'яти окремих анкет, кожна з яких присвячена конкретному політику, однак усі вони мають повністю уніфіковану внутрішню структуру. Така модель забезпечує зіставність майбутніх відповідей і дозволяє виявляти не випадкові одиничні характеристики, а повторювані способи мовно-культурного осмислення політичних постатей [9].

Уніфікація анкет досягається через однакову кількість запитань, єдину послідовність їхнього розташування та спільну логіку переходу від загального оцінного маркера до глибших асоціативно-символічних і дискурсивних характеристик. Кожна анкета охоплює не більше десяти запитань, сформульованих таким чином, щоб респондент міг обрати один із двох запропонованих варіантів або подати власну відповідь. Напівзакритий формат забезпечує баланс між стандартизацією матеріалу та відкритістю до індивідуальної інтерпретації. Для подальшого аналізу це особливо цінно, оскільки дозволяє працювати як із частотністю обраних варіантів, так і з авторськими відповідями, що можуть актуалізувати нові лінгвокультурні маркери [2].

Методологічна основа інструментарію спирається на добір тих лінгвокультурем, які найпродуктивніше відображають механізми сприйняття політичного образу. До такої системи включено безеквівалентну лексику, архетипи, символи, міфологеми, паремії, неологізми та прецедентні феномени. Безеквівалентна лексика уможливорює фіксацію культурно специфічних номінацій, що не мають повного відповідника в іншій мовній системі, але при цьому виявляються релевантними для характеристики політичної постаті. Архетипи відображають глибинні моделі сприйняття, у межах яких політик може осмислюватися як лідер, реформатор, захисник, трикстер, батьківська фігура або опонент системи. Символи та міфологеми дають змогу виявити ті культурні образи, через які політик пов'язується з державою, нацією, свободою, кризою, стабільністю або зміною. Паремійний рівень дозволяє простежити, як образ політика вкладається в готові колективні формули й оцінні узагальнення. Неологізми та прецедентні феномени фіксують дискурсну впізнаваність політичної фігури, її зв'язок із характерними гаслами, мовними новотворами, медійними цитатами, історичними алюзіями та стійкими комунікативними сценаріями [3].

Запитання анкети сформульовано у спрощеній формі з урахуванням студентської аудиторії та необхідності забезпечити однозначне розуміння змісту. Спеціалізовані лінгвокультурологічні категорії, зокрема безеквівалентна лексика, архетипи, символи, міфологеми, паремії, неологізми та прецедентні феномени, у формулюваннях запитань подано не прямо, а через зрозумілі смислові відповідники. Такий підхід усуває надмірне термінологічне навантаження на респондента й водночас зберігає аналітичний потенціал інструментарію. Наприклад, замість прямої вимоги назвати архетип у запитанні пропонується описати образ політика через типову роль або враження; замість прямої вказівки на символ респондентові пропонується визначити асоціативний образ чи культурний маркер, що найточніше пов'язується з політиком; замість терміна «прецедентний феномен» використовується формула на кшталт «який вислів або слоган найкраще передає стиль цього політика» [5].

Структурно кожна анкета охоплює кілька змістових блоків. Перший блок виявляє первинну лексико-оцінну характеристику образу: респондент обирає слово, яке, на його думку, найточніше репрезентує політика. Другий блок стосується мовленнєвої домінанти та дозволяє зафіксувати сприйняття інтонаційно-стилістичної манери. Третій і четвертий блоки спрямовані на виявлення архетипного та рольового осмислення політичної постаті. П'ятий і шостий блоки фіксують тематичне та символічне ядро образу. Сьомий і восьмий блоки працюють із паремійними, прецедентними та неологічними характеристиками. Останні позиції анкети відкривають простір для індивідуальної реакції, що дозволяє не обмежувати респондента лише наперед заданими смисловими рамками.

Добір політичних постатей підпорядкований принципу репрезентативності. До інструментарію включено політиків, які мають високий рівень міжнародної впізнаваності, виразний медійний образ і стилістично марковану публічну комунікацію. Саме ці параметри створюють умови для появи стабільних мовно-культурних асоціацій. Водночас анкети не орієнтовані на політичну оцінку як таку. Їхнє призначення полягає у фіксації мовно-культурної рецепції, тобто того, через які смислові одиниці, асоціативні ряди та культурні коди респонденти інтерпретують політичний образ [7].

Методика майбутнього аналізу відповідей передбачає поєднання кількісного й якісного підходів. Закриті та напівзакриті відповіді можуть бути зведені до частотних показників за окремими категоріями, що дасть змогу виявити домінантні типи образотворення. Відкриті відповіді підлягають подальшому тематичному та лінгвокультурологічному кодуванню. На цьому етапі можливим є виокремлення повторюваних архетипних моделей, символічних вузлів, прецедентних маркерів, культурно специфічних номінацій і типових асоціативних схем. Унаслідок такого аналізу анкета функціонує не лише як засіб збору реакцій, а як модель, що дозволяє реконструювати механізми мовно-культурного конструювання політичного образу.

Запропонований інструментарій також має методичну цінність для подальших досліджень у галузі політичної лінгвістики, лінгвокультурології, медіадискурсології та соціолінгвістики. Його можна адаптувати до інших політичних постатей, мовних спільнот або типів публічного дискурсу. Завдяки стандартизованій побудові анкет і можливості модифікації конкретних

варіантів відповідей така модель відкриває перспективу створення ширших порівняльних дослідницьких серій [4].

Висновки. Розроблення лінгвокультурологічного діагностичного інструментарію для дослідження мовно-культурного сприйняття політичних образів в англійськомовному дискурсі становить окремий і методично обґрунтований напрям наукової роботи. Його результатом є не фіксація готових емпіричних даних, а створення стандартизованої системи з п'яти уніфікованих анкет, придатних для подальшого виявлення тих мовних і культурних маркерів, через які респонденти осмислюють політичні постаті. Концептуальна цінність такого підходу полягає в тому, що він дозволяє перевести складні лінгвокультурологічні категорії у форму доступних, однозначно зрозумілих і водночас науково інтерпретованих запитань.

Система анкет побудована на єдиній логіці, що забезпечує зіставність матеріалу щодо різних політичних фігур. Добір лінгвокультурем, закладених в основу інструментарію, уможливорює багаторівневе вивчення політичного образу: від лексико-оцінного й асоціативного рівня до символічного, архетипного, прецедентного та неологічного. Напівзакритий формат відповідей поєднує стандартизованість із відкритістю до індивідуальних смислових реакцій, що підвищує аналітичний потенціал майбутнього дослідження. Такий інструментарій може бути використаний як основа для подальших емпіричних студій, спрямованих на реконструкцію мовно-культурних механізмів сприйняття політичних образів у різних сегментах англійськомовному дискурсу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Бацевич Ф. С. Нариси з лінгвістичної прагматики : монографія. Львів : ПАІС, 2010. 336 с.
- [2] Ковальова О. Політичний дискурс: сучасні лінгвістичні інтерпретації. Актуальні питання гуманітарних наук. 2020. Вип. 27, т. 2. С. 101–107. DOI: 10.24919/2308-4863.2/27.203531.
- [3] Кононенко В. І. Мова у контексті культури : монографія. Київ ; Івано-Франківськ : Плай, 2008. 389 с.
- [4] Худолій А. О. Політичний дискурс як об'єкт лінгвістичного аналізу. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». 2014. Вип. 42. С. 174–177.
- [5] Fairclough N. Language and Power. 3rd ed. London ; New York : Routledge, 2015. 274 p.
- [6] Krippendorff K. Content Analysis: An Introduction to Its Methodology. 4th ed. Thousand Oaks, CA : SAGE Publications, 2018. 472 p.
- [7] Lakoff G. Moral Politics: How Liberals and Conservatives Think. 3rd ed. Chicago ; London : The University of Chicago Press, 2016. 464 p.
- [8] Sharifian F. Cultural Linguistics: Cultural Conceptualisations and Language. Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2017. 171 p.
- [9] Van Dijk T. A. Discourse and Power. New York : Palgrave Macmillan, 2008. 308 p.
- [10] Wodak R. The Politics of Fear: The Shameless Normalization of Far-Right Discourse. 2nd ed. London : SAGE Publications Ltd, 2021. 280 p.

УДК 81'27

Бугай Анастасія

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»
спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна

Електронна адреса: bugaianastasiya888@gmail.com

Науковий керівник: **Мочалова Наталія**, старший викладач, доцент НУК

СТРУКТУРА ТА РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО КОНЦЕПТУ

Анотація. У статті розглянуто основні підходи до осмислення структури лінгвокультурного концепту в сучасному мовознавстві та найпоширеніші моделі його опису, зокрема трикомпонентну, культурологічну та польову. Особливу увагу зосереджено на ядерно-периферійній моделі як найбільш продуктивній для аналізу внутрішньої організації концепту та способів його репрезентації. Визначено особливості структури концепту як багаторівневого й динамічного утворення, а також окреслено спектр його мовних засобів.

Ключові слова: лінгвокультурний концепт, структура концепту, репрезентація концепту, польова модель, ядро, периферія.

STRUCTURE AND REPRESENTATIONS OF THE LINGUOCULTURAL CONCEPT

Buhai Anastasiia

Abstract. The article discusses the main approaches to understanding the structure of the linguocultural concept in modern linguistics, as well as the most common models of its description, in particular the three-component, cultural, and field models. Special attention is focused on the core-periphery model as the most productive one for analyzing the internal organization of the concept and the ways of its representation. The study identifies the structural features of the concept as a multi-level and dynamic formation, as well as the range of its linguistic means.

Key words: linguocultural concept, concept structure, concept representation, field model, core, periphery.

Вступ. Повноцінне дослідження лінгвокультурного концепту потребує чіткого розуміння його внутрішньої організації та способів репрезентації, оскільки саме через них виявляються понятійні, образні та ціннісні компоненти концепту. Актуальність статті зумовлена відсутністю єдиного підходу до визначення структури концепту в сучасному мовознавстві, а також необхідністю осмислення способів його мовної репрезентації в умовах популяризації української мови та активних змін в українському культурному просторі. Мета статті полягає в узагальненні основних підходів до структурування лінгвокультурного концепту, визначенні найпоширеніших моделей його опису та основних способів його репрезентації.

Основна частина. Концепт є мисленнєвою і неспостережуваною категорією, тому сформувалося кілька підходів до розуміння його структури. Один із класичних варіантів ґрунтується на виділенні трьох основних складників: предметно-образного, понятійного та ціннісного. Образний компонент пов'язують зі слідом чуттєвого уявлення в пам'яті, він охоплює метафоричні переноси, що виникають у процесі осмислення явища. Понятійний компонент містить сукупність ознак об'єкта або ситуації (мовна фіксація, опис, дефініція тощо). Ціннісний компонент відображає важливість на індивідуальному та колективному рівні і в межах лінгвокультурологічних досліджень вважається домінуючим, оскільки найповніше репрезентує культурну складову концепту. Таким чином, концепт постає багатовимірним явищем, у якому поєднуються чуттєвий образ, об'єктивний зміст і ціннісна складова [4, с. 168; 10, с. 89; 2, с. 99]. Український науковець А. Приходько описує структуру концепту через основний рівень (субстрат), надбудову–1 (адстрат) і надбудову–2 (епістрат), що фактично відповідає предметно-образному, понятійному та ціннісному компонентам [6, с. 21].

У межах культурологічного підходу концепт розглядається як багаторівневе утворення, що відображає сліди культурного життя різних епох. Оскільки концепт є одним із основних осередків культури в ментальному світі людини, в його формуванні беруть участь усі елементи, що перетворюють його на факт культури. Відтак у його структурі виокремлюються основний рівень з актуальними для певної культури ознаками, додатковий історичний рівень, пов'язаний із ознаками, що вже втратили загальну актуальність, але можуть зберігатися в пам'яті окремих соціальних груп, а також внутрішню форму, тобто етимологічний шар, відображений у зовнішній мовній формі слова. За такого підходу концепт поєднує сучасний культурний зміст, історичну пам'ять і мовну репрезентацію [1, с. 324–325; 12, с. 480; 13, с. 34].

Однією з найуживаніших і найпродуктивніших у сучасній лінгвокультурології є польова, або ядерно–периферійна модель. Її поширеність зумовлена тим, що вона дозволяє впорядкувати складники концепту за ступенем смислової значущості та стійкості. У межах цієї моделі концепт постає як ієрархічно організоване утворення, у якому виокремлюються центральні, найбільш усталені елементи, та периферійні, більш варіативні.

У межах польової моделі ядро становить ключова лексема–репрезентант, яка передає понятійну складову та є іменем концепту. Близня периферія охоплює дистрибуцію ключової лексики, її асоціативні зв'язки, конотативні елементи, суб'єктивні знання та досвідні нашарування, відповідно, має меншу частотність вживання. Дальньою периферією є образні характеристики концепту, передусім метафоричні номінації, а крайньою – багатозначні слова в неосновному (застарілому або рідковживаному) значенні. Отже, концепт постає як система рівнів, у якій одиниці розташовані за принципом зменшення смислової яскравості від ядра до периферії. Ядро є найбільш стабільною та нейтральною частиною, тоді як периферія є більш рухомою та репрезентує національну, етноспецифічну й лінгвокультурну складову [8, с. 82; 7, с. 40; 3, с. 32].

Ефективність польової моделі підтверджують і українські дослідники. Так, Н. А. Черненко та І. О. Голубовська вважають доцільною фреймову репрезентацію концепту в межах ядерно–периферійного підходу. На їхню думку, фреймо–слотове моделювання дає можливість у сконцентрованому вигляді представити розлогий масив знань про концепт, окреслити основні, додаткові та потенційні ділянки інформації про нього, які за інших умов могли б залишитись не висвітленими [9, с. 7]. У межах фрейму як способу репрезентації вершина фрейму відповідає ядерній зоні, а субфрейми й слоти деталізують її зміст, відображаючи периферійні ділянки [9, с. 7]. Л. Шитик і Л. Юлдашева, працюючи в межах польового підходу наголошують, що під час аналізу концепту необхідно враховувати семантичну структуру й етимологію, синтагматичні, парадигматичні та дериваційні зв'язки, а також набір, кількість і семантику лексем, у яких концепт вербалізовано [11, с. 49]. Отже, польова модель дозволяє системно і комплексно описати всі складові концепту.

Що стосується репрезентацій лінгвокультурного концепту в мові, то вони не обмежуються одним типом мовних засобів, оскільки концепт існує в мовній свідомості як багатовимірна сітка значень. Він може виявлятися на різних мовних рівнях і в різних формах. Як зазначають Л. Шитик і Л. Юлдашева, концепт може вербалізуватися через лексеми, фразеологічні єдності, вільні словосполучення, речення і тексти, а складніші синтаксичні конструкції часто використовують для вираження складних, індивідуально–авторських концептів [11, с. 49]. При цьому репрезентація концепту не зводиться лише до лексичного чи синтаксичного рівня: він може вербалізуватися також через паремії, прецедентні тексти, етикетні формули, а іноді – через інтонацію, звуконаслідування, морфеми, словоформи і навіть паралінгвістичні засоби. Отже, мовна репрезентація концепту є сукупністю різнорівневих мовних і позамовних засобів і потребує комплексного аналізу [11, с. 49; 5, с. 86; 2, с. 99].

Висновок. Отже, структура концепту в сучасному мовознавстві розглядається як складна, багаторівнева й динамічна система, що зумовлюється мисленнєвою природою концепту, та його тісним зв'язком із культурою, історичним досвідом і ціннісними уявленнями. Серед описаних підходів найбільш продуктивним є польова модель, оскільки вона дає можливість комплексно описати концепт як ієрархічне утворення. Репрезентації концепту також мають багаторівневий характер і виявляються через спектр мовних та позамовних засобів. Таким

чином, концепт є рухомим утворенням, структура й мовні репрезентації якого змінюються разом із розвитком мовного колективу та культурного середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Білецька І. О. Концепт як лінгвокультурологічна категорія. *Innovative Development of Science and Education: Abstracts of I International Scientific and Practical Conference* (Athens, March 29–31, 2020). Athens: ISGT Publishing House, 2020. P. 321–327.
- [2] Загнітко А. П., Богданова І. В. Лінгвокультурологія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. А. П. Загнітка. 3-є вид., перероб. і доп. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2017. 287 с.
- [3] Кулик А. І., Дрейчук О. В. Сучасні підходи до типології та будови концептів. *Молодий вчений*. 2024. № 6.1 (130.1). С. 31–33.
- [4] Лаврухіна В., Чубук О. До питання про визначення лінгвокультурного концепту у лінгвістиці. *Сучасні філологічні і методичні студії: проблематика і перспективи*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції для науковців, викладачів, учителів, здобувачів вищої освіти, 18 травня 2022 року. Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2022. С. 167–169.
- [5] Нідзельська Ю. М. Лінгвоконцепт, структура, тлумачення та взаємодія із ціннісним сегментом культури. *Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників філологічних наук*: Міжнародна науково-практична конференція, 21–22 лютого 2020, Одеса. Одеса, 2020. С. 85–88.
- [6] Приходько А. Н. Концепты и концептосистемы. Днепропетровск: Белая Е. А., 2013. 307 с.
- [7] Семенюк Т., Усік С. Вербальна експлікація концепту УКРАЇНА у сучасному німецькомовному політичному дискурсі. *Актуальні питання іноземної філології*. 2024. № 20. С. 37–42.
- [8] Торчук Д. Г. Поняттєвий зміст польової структури концепту SUCCESS. *Маріупольський молодіжний науковий форум: традиційні й новітні аспекти дослідження і викладання іноземних мов і літератури*: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції студентів, аспірантів і молодих учених / за заг. ред. Ю. М. Кажан. Маріуполь: МДУ, 2015. Ч. 1. С. 81–83.
- [9] Черненко Н. А. Фреймове моделювання концепту ДОБРОЧЕСНІСТЬ: зіставний аспект. *Мовознавство*. 2017. № 1. С. 3–18.
- [10] Чечельницька О. М. Структура лінгвокультурного концепту. *Актуальні питання розвитку філологічних наук у XXI столітті*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Одеса: Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 2020. С. 88–89.
- [11] Шитик Л., Юлдашева Л. Лінгвокультурний концепт ВИНО в українській мовній картині світу. *Acta Academiae Beregsiensis, Philologica*. 2024. 3(1). С. 46–62.
- [12] Штангрет Г. З. Понятійний компонент як базовий елемент структури концепту (на прикладі концептів Man та Woman). *Implementation of Modern Science and Practice: Abstracts of the XXV International Scientific and Practical Conference*, Varna, Bulgaria, May 11–14, 2021. Varna: International Science Group, 2021. P. 480–482.
- [13] Saydullayeva S. S. Concept and Its Linguocultural Aspects. *Western European Journal of Linguistics and Education*. 2024. Vol. 2, No. 10. P. 34–35.

УДК 81'42:378.147

Волкова Юлія

магістрантка спеціальності «Філологія» спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна

Електронна адреса: ulia29163@gmail.com

Науковий керівник: **Данильчук Ольга**, кандидат філологічних наук, доцент

СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПОСІБНИКА ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ: «ХУДОЖНЯ КОНЦЕПТОСФЕРА У ТВОРАХ Д. ДЮ МОР'Є ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ КАРТИНИ СВІТУ ПИСЬМЕННИЦІ»

Анотація. У тезах розглянуто особливості створення електронного навчального посібника для самостійної роботи студентів-філологів на основі лінгвістичного аналізу художньої концептосфери у творах Д. Дю Мор'є як відображення індивідуальної картини світу письменниці. Основну увагу приділено поєднанню когнітивно-дискурсивних підходів із методами лінгвістичного моделювання в умовах цифрового подання навчального матеріалу. Здійснено акцент на специфіці концептуального аналізу художнього тексту, принципах формування навчально-практичних завдань, а також засобах візуалізації концептів і смислових полів у межах цифрового освітнього середовища. Запропоновано ефективну модель електронного ресурсу, що поєднує інтерпретацію художнього дискурсу з організацією самостійної роботи студентів, сприяє розвитку аналітичних, інтерпретаційних і дослідницьких компетентностей здобувачів освіти.

Ключові слова: електронний посібник, концептосфера, лінгвістичне моделювання, художній дискурс, картина світу автора, Д. Дю Мор'є, когнітивна лінгвістика, самостійна робота студентів.

CREATION OF AN ELECTRONICAL MANUAL OF STUDENTS' SELF STUDY: "THE LITERARY CONCEPTUAL SPHERE IN THE WORKS OF DAPHNE DU MARIUER AS A REPRESENTATION OF THE WRITER'S WORLDVIEW"

Volkova Yuliia

Abstract. The paper examines the features of developing an electronic guide designed for independent work of philology students, based on a linguistic analysis of the artistic conceptual sphere in the works of D. du Maurier as a reflection of the writer's individual worldview. Particular attention is paid to the integration of cognitive-discursive approaches with methods of linguistic modelling in the context of digital presentation of educational material. Emphasis is placed on the specifics of conceptual analysis of literary texts, the principles of designing educational and practical tasks, as well as the means of visualising concepts and semantic fields within a digital educational environment. An effective model of an electronic resource is proposed, combining the interpretation of literary discourse with the organisation of students' independent work, contributing to the development of analytical, interpretative, and research competencies of learners.

Key words: electronic textbook, conceptual sphere, linguistic modelling, literary discourse, authorial worldview, D. du Maurier, cognitive linguistics, independent study of students.

Вступ. Сучасна лінгвістика дедалі активніше звертається до вивчення художнього тексту як складної багаторівневої системи, у якій мовні одиниці виступають не лише засобами номінації, а й репрезентантами культурних, когнітивних і світоглядних структур. У цьому контексті особливої актуальності набуває дослідження художньої концептосфери як сукупності концептів, що формують індивідуально-авторську картину світу. Творчість Д. дю Мор'є є репрезентативним матеріалом для такого аналізу, оскільки її художній світ характеризується виразною образністю, психологізмом та символічною насиченістю.

Водночас зростає потреба у створенні ефективних навчальних інструментів, що сприяють самостійній роботі студентів і дозволяють інтегрувати теоретичні знання з практичним аналізом тексту. У зв'язку з цим актуальною є розробка електронного посібника, орієнтованого на вивчення художньої концептосфери у творах Д. дю Мор'є як відображення її індивідуальної

картини світу. Такий підхід забезпечує поєднання лінгвокультурологічного аналізу з цифровими освітніми технологіями та відповідає сучасним вимогам до організації навчального процесу.

Основна частина. У сучасному освітньому середовищі дедалі більшого значення набуває самостійна робота студентів, що сприяє розвитку аналітичного й дослідницького мислення. Умови цифровізації освітнього процесу зумовлюють потребу у створенні інтерактивних електронних ресурсів, здатних забезпечити активну взаємодію з навчальним матеріалом. У цьому контексті електронний посібник на матеріалі художньої концептосфери творів Д. дю Мор'є виступає ефективним засобом поєднання літературознавчого аналізу з цифровими технологіями навчання.

Художня концептосфера є складною багаторівневою системою ментально-культурних утворень, що формують індивідуально-авторську картину світу та репрезентуються у художньому тексті через сукупність мовних, образних, символічних і наративних засобів. Вона постає як динамічна структура, у якій взаємодіють базові концепти, що відображають не лише тематичний зміст твору, а й глибинні світоглядні установки автора. У творчості Д. дю Мор'є ця система вирізняється особливою психологічною напруженістю, готичною естетикою та тенденцією до символізації повсякденного досвіду, що дозволяє розглядати її тексти як репрезентацію унікальної моделі художнього світосприйняття [Гридіна, 2018].

Однією з ключових характеристик художньої концептосфери Д. дю Мор'є є її багатозначність, яка проявляється у поєднанні експліцитних і імпліцитних смислів. Експліцитний рівень представлений сюжетними подіями, описами персонажів та просторово-часовими координатами, тоді як імпліцитний рівень охоплює приховані смисли, символічні структури та асоціативні поля. Саме на цьому рівні формуються базові концепти, які організовують художній світ і забезпечують його цілісність [Мельник, 2022].

Центральним аналітичним інструментом у дослідженні виступає поняття **художньої концептосфери**, яка розуміється як впорядкована сукупність взаємопов'язаних концептів, реалізованих у межах художнього простору твору. У творчості Д. дю Мор'є така система відзначається психологічною глибиною та символічною багатозначністю. Особливе місце в ній займають концепти *HOME (ДІМ)*, *MEMORY (ПАМ'ЯТЬ)*, *MYSTERY (ТАЄМНИЦЯ)*, *FEAR (СТРАХ)*, *LONELINESS (САМОТНІСТЬ)*, *IDENTITY (ІДЕНТИЧНІСТЬ)*, які формують смисловий каркас авторської картини світу та визначають емоційно-оцінну спрямованість наративу [Караман, 2019].

Центральним концептом у творчості письменниці є концепт *HOME (ДІМ)*, який виходить далеко за межі фізичного простору. У текстах Д. дю Мор'є дім постає як багатофункціональний символ: він одночасно є простором безпеки та загрози, стабільності та психологічної пастки. У романі Ребека масток Мандерлі виступає не просто місцем дії, а активним учасником подій, який «зберігає пам'ять» про минуле та впливає на поведінку персонажів. Таким чином, концепт *HOME (ДІМ)* набуває ознак хронотопічного центру, у якому перетинаються простір, час і пам'ять.

Тісно пов'язаним із концептом *HOME (ДІМ)* є концепт *MEMORY (ПАМ'ЯТЬ)*, який у творчості Д. дю Мор'є має багатовимірний характер. Пам'ять функціонує як механізм збереження минулого, але водночас як джерело психологічної нестабільності. Вона проявляється через ретроспективні вставки, внутрішні монологи, повторювані образи та мотиви, що повертають персонажів до травматичного досвіду. Пам'ять у цьому контексті не є нейтральною когнітивною функцією, а виступає активною силою, що формує теперішнє та визначає майбутнє [Караман, 2019].

Концепт *MYSTERY (ТАЄМНИЦЯ)* виконує структуроутворювальну функцію в організації сюжету. Він визначає логіку розвитку подій, створює ефект недовідомості та поступового розкриття інформації. Завдяки цьому текст набуває відкритої інтерпретаційності, а читач стає активним учасником реконструкції прихованих смислів [Мельник, 2022].

Концепт *FEAR (СТРАХ)* є одним із ключових емоційних центрів концептосфери. Його реалізація відбувається через опис психологічних станів персонажів, атмосферу невизначеності, а також через систему мовних засобів із негативною конотацією. У творах Д. дю Мор'є страх переважно має внутрішній характер і пов'язаний із невпевненістю, залежністю та впливом минулого.

Важливе місце посідає також концепт *IDENTITY* (ІДЕНТИЧНІСТЬ), який відображає процес самовизначення персонажів і їхню психологічну трансформацію. Ідентичність у художньому світі письменниці є нестабільною категорією, що постійно змінюється під впливом соціальних і внутрішніх чинників, створюючи простір для конфлікту між зовнішньою роллю та внутрішнім «я» [Павлюк, 2020].

Суттєву роль у формуванні концептосфери відіграють просторові та природні образи. Море, туман, темрява, замкнені інтер'єри та ізольовані ландшафти виступають не лише фоном, а й активними смисловими елементами, що підсилюють психологічний стан персонажів. Символічного значення набувають і предметні деталі – листи, дзеркала, фотографії, речі минулого, які функціонують як носії пам'яті та тригери сюжетних подій [Гундорова, 2018].

Характерною рисою розробленого електронного посібника є модульна організація навчального матеріалу, за якої кожен окремий розділ присвячено певному елементу художньої концептосфери творів Д. дю Мор'є або відповідним мовним засобам його реалізації. У межах кожного модуля подається короткий теоретичний блок, далі пропонуються текстові фрагменти для опрацювання, система вправ із різним рівнем складності, тестові завдання для самоперевірки, а також розділ «Критичне читання», який орієнтований на формування інтерпретаційного та рефлексивного мислення. Така побудова забезпечує поетапне опрацювання матеріалу: від первинного виявлення мовних і образних елементів до їхнього глибокого аналізу, узагальнення та формування власних висновків [Войцехівський, 2020].

Вербалізація концептів у художніх текстах Д. дю Мор'є вирізняється високим рівнем образності та прихованої семантики. У ній активно функціонують стилістично забарвлені лексеми, повторювані мотиви, метафоричні конструкції та мовні засоби, що створюють атмосферу психологічної напруги й невизначеності. У межах посібника передбачено завдання, спрямовані на розпізнавання способів актуалізації концептів у конкретному контексті, аналіз їх мовного вираження, інтерпретацію символічного змісту та відтворення можливих авторських інтенцій. Завдяки цьому навчальний ресурс виходить за межі простого відтворення знань, а також формує у студентів навички аналітичного осмислення тексту [Hogle, 2002].

Суттєвим елементом посібника є використання візуальних засобів подання інформації. Концептуальні карти, схематичні моделі та діаграми дозволяють простежити внутрішню організацію художньої концептосфери, встановити зв'язки між ключовими концептами, а також визначити їхнє місце у загальній структурі текстового простору. Такий спосіб подачі матеріалу сприяє систематизації знань і формуванню цілісного уявлення про художній світ творів [Гундорова, 2018].

Додатковою перевагою електронного формату є можливість використання мультимедійних ресурсів, які розширюють інтерпретаційний потенціал навчального матеріалу. До них можуть належати аудіофрагменти текстів, відеоматеріали, фрагменти екранізацій, а також візуальні матеріали, що відтворюють атмосферу готичної естетики. Це дозволяє залучати різні канали сприйняття інформації та формувати більш комплексне розуміння художнього тексту як культурного явища.

Інтерактивність посібника забезпечується через можливості цифрової взаємодії: коментування, виконання завдань у групах, збереження результатів у хмарному середовищі та автоматичний контроль навчальних досягнень. Така організація особливо ефективна в умовах дистанційного або змішаного навчання, де значна частина освітньої діяльності відбувається самостійно. Крім того, платформа адаптована до різних пристроїв, що забезпечує зручність доступу до навчального матеріалу [Lakoff, 2016].

У структурі посібника реалізовано принцип індивідуалізації навчання, що передбачає можливість вибору студентами різних рівнів складності завдань – від базових до аналітично-дослідницьких. Це дозволяє враховувати рівень підготовки, навчальні потреби та пізнавальні особливості здобувачів освіти, а також підвищує їхню мотивацію до навчальної діяльності. Система зворотного зв'язку реалізується через підказки, автоматизовані тести та оперативне оцінювання результатів.

У підсумку, електронний посібник, створений на основі аналізу художньої концептосфери творів Д. дю Мор'є, є комплексним навчальним інструментом, що поєднує теоретичні засади лінгвокультурології з сучасними цифровими технологіями. Його структура, інтерактивні

можливості та візуально-мультимедійне наповнення сприяють формуванню у студентів глибоких навичок інтерпретації художнього тексту та розвитку дослідницької компетентності.

Висновки. Запропонована концепція електронного посібника для самостійної роботи студентів-філологів ґрунтується на використанні цифрових технологій у поєднанні з лінгвокультурологічним аналізом художнього тексту. Основою змістового наповнення виступає художня концептосфера творів Д. дю Мор'є, яка визначає принципи структурування навчального матеріалу та добору аналітичних завдань. Така організація дозволяє розглядати художній текст не лише як об'єкт читання, а як складну систему смислових і мовних взаємозв'язків, що потребують поетапного аналізу.

У межах посібника реалізується послідовне опрацювання ключових концептів та способів їх мовної репрезентації, що сприяє формуванню навичок інтерпретації художнього дискурсу. Особлива увага приділяється взаємодії образних структур, символічних елементів і лексико-семантичних засобів, які формують багаторівневу організацію тексту. Завдання різного типу – аналітичні, візуальні та інтерпретаційні – забезпечують активне залучення студентів до роботи з матеріалом та поступове ускладнення навчальних дій.

Застосування лінгвокультурологічного підходу в електронному середовищі створює умови для розвитку умінь аналізувати текст у різних смислових площинах, зіставляти мовні одиниці з культурними моделями та виявляти концептуальні зв'язки. Така структура навчального ресурсу сприяє системному засвоєнню матеріалу та формуванню дослідницьких навичок у процесі самостійної роботи студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Войцехівський О. В. Лінгвістичне моделювання: теоретичні засади та прикладні аспекти / О. В. Войцехівський // Наукові записки Інституту філології. – 2020. – № 3. – С. 131–134.
- [2] Гридін Н. Ю. Концептосфера художнього твору як когнітивно-дискурсивне явище / Н. Ю. Гридін // Науковий вісник. Серія: Філологія. – 2018. – № 35. – С. 40–47.
- [3] Гундорова Т. І. Готична традиція в європейській та українській літературі / Т. І. Гундорова // Слово і Час. – 2018. – № 6. – С. 12–20.
- [4] Караман І. М. Дискурс як об'єкт лінгвістичного дослідження / І. М. Караман // Мовознавство. – 2019. – № 2. – С. 24–32.
- [5] Мельник І. В. Образ жінки в готичному романі (Дафна Дю Мор'є та її творчість) / І. В. Мельник // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. – 2022. – С. 60–66.
- [6] Павлюк О. М. Особливості англійської готичної прози (на матеріалі творчості Дафни Дю Мор'є) / О. М. Павлюк // Науковий вісник Миколаївського університету. – 2020. – С. 88–94.
- [7] Hogle J. E. The Cambridge Companion to Gothic Fiction / J. E. Hogle. – Cambridge : Cambridge University Press, 2002. – 296 p.
- [8] Lakoff G. Metaphors We Live By / Lakoff G., Johnson M. – Chicago : University of Chicago Press, 2016. – 176 p.

УДК 81'23

Волкопялова Людмила

завідуюча бібліотекою Миколаївської гімназії № 45

Миколаївської міської ради Миколаївської області,

магістрантка спеціальності «Філологія» спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,

м. Миколаїв, Україна

Електронна адреса: ludmilavol45@gmail.com

Науковий керівник: **Труба Ганна**, доктор філологічних наук, доцент

ПСИХОЛІНГВІСТИКА ЯК НАУКА: ПРЕДМЕТ, МЕТОДИ ТА ЗАВДАННЯ

Анотація. У роботі розглянуто психолінгвістику як міждисциплінарну науку, визначено її предмет, основні методи та завдання дослідження мовленнєвої діяльності. Проаналізовано теоретичні підходи до вивчення процесів породження і сприйняття мовлення, а також експериментальні методи (асоціативні тести, психофізіологічні вимірювання). Узагальнено результати щодо взаємозв'язку мови та мислення, ролі когнітивних процесів у комунікації. Окреслено перспективи практичного застосування у навчанні мов, логопедії.

Ключові слова: психолінгвістика; мовлення; когнітивні процеси; експериментальні методи; комунікація.

PSYCHOLINGUISTICS AS A SCIENCE: SUBJECT, METHODS, AND TASKS

Volkopyalova Liudmyla

Abstract. The paper examines psycholinguistics as an interdisciplinary science, defining its subject, main methods, and research tasks related to speech activity. Theoretical approaches to the study of speech production and perception are analyzed, along with experimental methods (associative tests, psychophysiological measurements). The results concerning the relationship between language and thought and the role of cognitive processes in communication are summarized. Prospects for practical application in language teaching, speech therapy.

Key words: psycholinguistics; speech; cognitive processes; experimental methods; communication.

Окреслення проблеми. Мова є одним із найскладніших і найзагадковіших явищ людського буття. Вона не лише слугує засобом спілкування, а й формує наше мислення, визначає спосіб сприйняття світу та відображає внутрішній стан людини. Однак питання про те, яким чином мова функціонує у свідомості людини, як вона породжується і сприймається, яким є механізм розуміння висловлювання – залишається надзвичайно складним і багатоаспектним. Саме на перетині лінгвістики та психології виникла наука, покликана дослідити ці процеси, – психолінгвістика.

Психолінгвістика як самостійна галузь знань перебуває на стику кількох наукових дисциплін – загального мовознавства, психології, когнітивної науки та нейробіології. Це зумовлює складність окреслення її предмета, різноманітність застосовуваних методів та широту завдань, які вона ставить перед собою. Попри те, що дисципліна сформувалася порівняно недавно – у середині XX століття, – її теоретичний і практичний потенціал постійно зростає, а коло проблем, якими вона займається, невпинно розширюється.

Актуальність теми. У сучасному науковому просторі психолінгвістика набуває дедалі більшого значення. Стрімкий розвиток штучного інтелекту, нейронауки та когнітивних технологій поставив нові запитання перед дослідниками мови: як людський мозок опрацьовує мовленнєву інформацію? Яким чином дитина засвоює мову? Що відбувається при мовленнєвих порушеннях? Відповіді на ці питання мають не лише теоретичну цінність, а й безпосереднє практичне застосування – у логопедії, нейрореабілітації, дидактиці, перекладознавстві, а також у сфері штучного інтелекту та машинної обробки природної мови.

Мета роботи. Метою цієї роботи є комплексне вивчення психолінгвістики як самостійної наукової дисципліни: визначення її предмета, аналіз основних методів дослідження та систематизація ключових завдань, які вона вирішує на сучасному етапі свого розвитку.

Для досягнення поставленої мети визначено такі **завдання**:

- 1) розглянути історію виникнення та становлення психолінгвістики як науки;
- 2) охарактеризувати предмет психолінгвістики та її місце в системі суміжних наук;
- 3) проаналізувати основні методи психолінгвістичних досліджень;
- 4) визначити актуальні завдання психолінгвістики в контексті сучасних наукових тенденцій.

Об'єктом дослідження є психолінгвістика як галузь наукового знання. **Предметом** – її теоретико-методологічні засади, система методів та коло наукових завдань.

Різноманіття функцій мови в суспільстві і тісний характер його зв'язку з мисленням і з психічною діяльністю людини робить дуже гнучким взаємодія мовознавства з відповідними соціальними та психологічними науками. Психолінгвістика – це наука, що вивчає процеси словотворення, а так само сприйняття і формування мови у співвідношенні з системою мови. Психолінгвістика має три системні області:

- 1) виробництво мови;
- 2) сприйняття мови;
- 3) формування мови (у процесі становлення особистості дитини).

У психолінгвістиці поєднуються природничо-науковий і соціальний підходи. Вона перебуває в тісних контактах з нейролінгвістикою, когнітивною психологією, інформатикою, теорією і практикою штучного інтелекту, соціальною психологією, соціолінгвістикою, прагмалінгвістикою, аналізом дискурсу. З'являються нові дисципліни стикового характеру (етнопсихолінгвістика, соціопсихолінгвістика, психолінгвістика тексту і т.п.). Об'єкт психолінгвістики в різних її школах і напрямках визначається по-різному. Але практично у всіх визначеннях представлені такі характеристики, як процесуальність, суб'єкт, об'єкт і адресат мовлення, мета, мотив, зміст мовного спілкування, мовні засоби. Таким чином, психолінгвістика – це наука про закономірності породження і сприйняття мовних висловлювань. Вона вивчає процеси словотворення, а також сприйняття і формування мови в їх співвіднесеності з системою мови. Психолінгвістика по предмету дослідження близька до лінгвістики, а за методами дослідження ближче до психології. [Фрумкіна, 2025].

Саме слово «Психолінгвістика» перше вжив американський психолог Н. Пронка в великій статті під назвою «Мова і психолінгвістика». Датою народження психолінгвістики як самостійної науки вважається 1953 рік, коли в США Комітетом з лінгвістики і психології Дослідницької ради з соціальних наук в Університеті Індіана був організований університетський семінар, роботою якого керували психологи Ч. Осгуд, Дж. Керролл і літературознавець, лінгвіст і етнограф Т. Сібеок. Термін «Психолінгвістика» більш ніж вдалий. Він утворений за продуктивною для наукової мови моделі, відображає прагнення науки з інтеграції і підкреслює комплексність даної дисципліни. Перший варіант психолінгвістики, створений, насамперед психологами біхевіористами ніс на собі сліди колишньої психології мови з усіма її перевагами і недоліками: об'єкт аналізу – переважно ізольоване слово; предмет аналізу – причинно-наслідкові зв'язки між словами, в першу чергу у вербальній пам'яті людини; схема аналізу–стимул–реакція з асоціативним зв'язком між ними; експериментальна методика – переважно асоціативний експеримент. Але, незважаючи на це, психолінгвістику можна вважати якісно новим етапом у дослідженні мовної діяльності, і передумова формування нової якості пов'язана в першу чергу не з новими ідеями, що з'явилися в психології, а з новими методологічними схемами аналізу людського спілкування (комунікації). Опора на біхевіоризм дозволяє створити нову предметну область дослідження відносин між структурою повідомлення та якостями індивіда. У нашій мові відображаються наші психічні властивості; структура вербальних відносин залежить від нашої психіки. [Лелека, 2022].

У книзі Слобіна «Психолінгвістика», головний висновок полягає в тому, що в мовному механізмі людини існує ланка, яка здійснює змістовну оцінку мовної інформації незалежно від аналізу мовної структури пропозиції. Цей висновок принципово важливий тому, що ставить під сумнів основну ідею Хомського щодо «мовної здатності». У подальших своїх

публікаціях, в основному присвячених дитячій мові, Слобін розвиває і поглиблює цей підхід, прагнучи пов'язати закономірності засвоєння мови з домовними формами поведінки і взагалі уявити психолінгвістичні закономірності як окремий випадок психологічних. Сучасний період розвитку психолінгвістики збігся з розвитком когнітивних наук. Психолінгвістика стала частиною дисциплін, які намагаються відповісти на питання про характер знання, структуру ментальних уявлень і про те, як вони використовуються в таких фундаментальних розумових процесах, як логіка і прийняття рішень. Можна виділити чотири групи дослідницьких методів, які використовуються в психолінгвістиці: організаційні, емпіричні, обробні, інтерпретаційні. За допомогою організаційних методів проводиться психолінгвістичне дослідження закономірностей формування і здійснення мовної діяльності; до них відносяться порівняльний і комплексний методи. Суть порівняльного методу полягає в зіставленні різних груп досліджуваних або різних, (але взаємопов'язаних між собою) сторін мовленнєвої діяльності. [Фрумкіна, 2025].

Як приклад методу самоспостереження можна навести відоме спостереження Альберта Ейнштейна за процесом свого теоретичного мислення, в якому, за словами вченого, немає слів; слова підшукуються їм для опису вже завершеного розумового процесу.

До емпіричних методів відносяться також бесіда, анкетування, тести і ряд інших. До експериментальних методів відносяться різні види лабораторного, природного, психолого-педагогічного та інших експериментів. Методи обробки – це різноманітні статистичні методи, метод опису отриманих даних дослідження. Особливе місце в психолінгвістиці займають інтерпретаційні методи. Асоціативний експеримент – є найбільш розробленою технікою семантики. Семантика є об'єктивна, що вивчає безпосередньо значення слова і також суб'єктивна, що вивчає асоціації на те чи інше слово. Семантичне поле – це сукупність слів разом з їх асоціаціями. Методика доповнення чи завершення вперше була використана американським дослідником У. Тейлором в 1953 році. Піддослідним пропонувалося відновити текст, тобто вставити пропущені слова. До числа методів опосередкованого дослідження семантики відносять і такі, коли піддослідних просять висловитись щодо істинності чи помилковості значення деяких слів. [Куранова, 2012].

Асоціативні тести та психофізіологічні вимірювання є методами психологічної діагностики, спрямованими на дослідження підсвідомих процесів, особистісних якостей та фізіологічних реакцій людини.

Асоціативні тести.

Це інструменти, що допомагають виявити приховані мотиви, емоційний стан, ставлення до світу чи приховані комплекси через вільні асоціації. Вони базуються на тому, що підсвідомість підказує відповіді швидше, ніж людина встигає їх раціоналізувати.

• Приклади:

- метод «16 асоціацій Юнга»: використовується для виявлення глибинних причин емоційних переживань;
- асоціативні тести-сценарії: »Прогулянка», »Подорож», »Кольорові двері» – допомагають краще зрозуміти себе, свої емоції та підсвідомі страхи;
- психогеоетричний тест (С. Ділінгер): дозволяє миттєво визначити тип особистості та прогнозувати поведінку (ефективність до 85 %).

Психофізіологічні вимірювання.

Ці методи спрямовані на оцінку психічних функцій через вимірювання фізіологічних реакцій організму. Вони часто використовуються для оцінки емоційної напруги, функціональних станів або професійної придатності.

• Сфери застосування:

- психотехнічні дослідження: оцінка психомоторних здібностей водіїв, тривалої концентрації уваги та стресостійкості;
- дослідження емоцій: вимірювання сили та тривалості емоційних переживань (актуально для визначення типу темпераменту).

Теоретичні основи ряду досліджень, що здійснюються в сучасній психолінгвістиці, можна віднайти ще в роботах лінгвістів XIX століття, які започаткували психологічний напрямок у мовознавстві (лінгвістиці). Серед них – Вільгельм фон Гумбольдт, Олександр Потебня, Іван

Бодуен де Куртене, Фердінанд де Соссюр, Лев Щерба та інші вчені, в роботах яких було закладено психологічне розуміння мови й мовленнєвої діяльності людини. [Лелека, 2022].

Вільгельм фон Гумбольдт (1767–1835) – видатний німецький вчений, політик і гуманіст, основоположник теоретичного мовознавства, засновник Берлінського університету. Вченому належить ідея діяльнісного підходу до феномена думки, мовлення й мови; ідея їх тісного взаємозв'язку й функціональної єдності. На його думку, мова – це той орган, який утворює думку. Мова – не просто зовнішній засіб спілкування людей, підтримка суспільних зв'язків, мова закладена в природі людини, є необхідною для розвитку духовних сил й формування світогляду. «Мова, – відмічав Гумбольдт, – являє собою безперервну діяльність духу, яка намагається перетворити звук у думку». Інтелектуальна діяльність, власне духовна, глибоко внутрішня матеріалізується в мовленні й стає доступною для чуттєвого сприйняття. Тому інтелектуальна діяльність і мова являють собою єдине ціле. Гумбольдт вказував і на те, що мова – це частина культури, зокрема народного (національного) духу (образ думок народу, філософія, наука, мистецтво, література). Він був переконаний, що “дух народу” і його мова тісно пов'язані одне з одним. Гумбольдт був першим, хто ввів поняття мовної свідомості. На думку вченого, мова розвивається за законами людської свідомості. Виокремивши соціальний характер мови та об'єктивність її існування, він підкреслив такі важливі властивості мови, як постійність і системність. Гумбольдту належить виділення функціональних різновидів мови (розмовна, поетична, ораторська, наукова). Вчення Гумбольдта про системність мови було удосконалено Ф. де Соссюром, а потім О. Потебнею і Л. Щербою. При цьому науковці стали розрізняти поняття «мова» й «мовлення».

Олександр Опанасович Потебня (1835–1891) – представник психологічного напрямку в мовознавстві. Учений висловив багато ідей, близьких до проблем сучасної психолінгвістики. В центрі уваги О. О. Потебні – мовленнєва діяльність людини, яка пізнає світ через мову і з допомогою мови. Об'єктом уваги вченого був індивідуально-психічний мовленнєвий акт. Науковець вважав, що процеси породження і сприймання до кінця вивчити неможливо, оскільки мовець і слухач вкладають у слова власний, особистісний смисл. Важливими для науки є роздуми вченого про взаємодію мови й мислення у процесі мовленнєвої діяльності. На його думку, без мови неможливе мислення поняттями. Важливе місце в граматичних дослідженнях О. О. Потебні займав синтаксис (оскільки за допомогою синтаксичних одиниць на рівні зв'язного мовлення людина реалізує власну мовну здатність). [Лелека, 2022].

Фердінанд де Соссюр (1857–1913) – видатний швейцарський мовознавець, професор університетів у Парижі й Женеві. Поклав початок порівняльно-історичним дослідженням в галузі мовознавства. Саме Ф. де Соссюру належить розрізнення понять «мова» й «мовлення». На думку вченого, мова – це система знаків, що склалася історично. Мовлення – це процес передачі інформації за допомогою мови. Відокремлюючи мову від мовлення, вчений тим самим відділив суспільне від індивідуального. В центрі уваги наукових досліджень Ф. де Соссюра були наступні проблеми: писемне мовлення (причини та наслідки розбіжностей між написанням і вимовою); географічна лінгвістика (співіснування кількох мов в одному географічному пункті, діалекти, різноманітність мов, літературна мова і місцеві говірки); мова і раса; мова і ментальність соціальної групи.

Іван Олександрович Бодуен де Куртене (1845–1929) – мовознавець, професор університетів Петербургу, Казані, Кракова, Варшави, засновник Казанської лінгвістичної школи, член Петербурзької Академії наук. Перший лінгвіст, який розпочав досліджувати дитяче мовлення, вести спостереження над мовленням дітей, систематично записувати дитячі висловлювання. Такі спостереження він проводив з власними дітьми. Всі записи дитячого мовлення представлені й збережені ним у 473 зошитах (всього 13336 сторінок рукопису). Ця праця Бодуена де Куртене не має аналогів у світі. [Лелека, 2022].

Висновки. Психолінгвістика досліджує, як люди сприймають, обробляють і продукують мову. Її практичне застосування сьогодні активно розвивається в кількох ключових сферах:

У вивченні мов: психолінгвістика допомагає зробити вивчення мов більш природним і ефективним.

Основні застосування: методики засвоєння: опора на те, як мозок реально обробляє мову (наприклад, через частотність і контекст, а не зубріння правил). Input, Output Hypothesis ідеї Стівена Крашена про «зрозумілий вхід» (comprehensible input).

Роль помилок: помилки – це частина розвитку, а не лише «щось неправильне».

Пам'ять і увага: врахування когнітивного навантаження при навчанні.

Практичні перспективи:

1. Адаптивні курси, що підлаштовуються під рівень і стиль учня; використання нейропсихології для покращення запам'ятовування.

2. У логопедії психолінгвістика дає розуміння механізмів мовленнєвих порушень.

Застосування: діагностика таких станів, як афазія або дислексія.

Аналіз того, на якому рівні виникає проблема: звук, слово, графіка чи розуміння.

Побудова індивідуальних програм корекції.

Перспективи:

Рання діагностика мовленнєвих порушень у дітей.

Психолінгвістика стає мостом між мовою, мисленням і технологіями. Її головна цінність – у тому, що вона:

- робить навчання мов більш природним;
- покращує допомогу людям із мовленнєвими труднощами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Куранова С. І. К93 *Основи психолінгвістики* : навч. посіб. / С. І. Куранова. К. : ВЦ «Академія», 2012. 208 с. (Серія «Альма-матер»).
- [2] Лелека Т. О. *Психолінгвістика* : навч. посіб. / Т. О. Лелека. Кропивницький, 2022. 121 с.
- [3] Фрумкіна А. Л. *Психолінгвістика: концепти, мовлення, особистість* : навч. посіб. для здобувачів другого (магістер.) рівня вищої освіти / А. Л. Фрумкіна. – Одеса : Міжнар. гуманітар. ун-т, 2025. – 137 с. – Режим доступу: <https://doi.org/10.32837/11300.29516>

УДК 81.33

Гаврилова Валерія

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»
спеціалізації «Прикладна лінгвістика. Переклад і комп'ютерна лінгвістика»,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна

Електронна адреса: gavrilovavaleria2005@gmail.com

Науковий керівник: **Кауза Ірина**, кандидат філологічних наук, доцент

ЛІНГВОПРАГМАТИЧНИЙ ВИМІР ЕМОЦІЙ У ЦИФРОВОМУ ДИСКУРСІ

Анотація. Роботу присвячено дослідженню лінгвопрагматичних параметрів емоцій у відеодискурсі. Виокремлено мультимодальні аспекти аналізу та встановлено, що формульні вирази й просодичні характеристики є ключовими засобами емоційно-прагматичного синтезу. Отримані результати мають перспективи практичного застосування у сферах медіалінгвістики, PR-комунікацій та при розробці стратегій публічного іміджу.

Ключові слова: емоції; мультимодальність; лінгвістичний аналіз; відеохостинг.

LINGUOPRAGMATIC DIMENSION OF EMOTIONS IN DIGITAL DISCOURSE

Havrylova Valeriia

Abstract. This study examines the linguopragmatic parameters of emotions in videodiscourse. It outlines multimodal aspects of the analysis and establishes that set phrases and prosodic characteristics are key means of emotional-pragmatic synthesis. The results obtained have potential for practical application in the fields of media linguistics, PR communications and the development of public image strategies.

Key words: emotions; multimodality; linguistic analysis; video hosting.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку цифрової комунікації призвів до радикальних змін у механізмах міжособистісної взаємодії – і YouTube тут є одним з найпоказовіших прикладів. Платформа створила середовище, де звичні моделі спілкування вже не працюють так, як раніше. Традиційний лінгвістичний аналіз, що зосереджується лише на письмовому тексті, виявляється недостатнім для опису складних емоційних процесів у середовищі відеохостингу. Відтак виникає потреба у переході до мультимодального підходу. На відміну від текстоцентричного, він дозволяє розглядати емоції не як другорядний елемент комунікації, а як повноцінний соціальний ресурс, що структурує увагу аудиторії та соціальні зв'язки.

Актуальність. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю розробки нових лінгвістичних інструментів для аналізу емоцій у відеодискурсі. В епоху відео-подкастів та інтерв'ю публічні особи конструюють свій образ навіть не через слова, а через емоційну подачу – інтонацію, паузи, міміку, темп мовлення. Вираження емоцій стало прагматичним ресурсом для утримання уваги або формування довіри. Розуміння цих механізмів відкриває доступ до глибшого аналізу медіавпливу.

Мета роботи. У цій роботі запропоновано теоретичну основу для аналізу емоцій у відеодискурсі. Ключовим методологічним орієнтиром при цьому слугує мультимодальний підхід – як такий, що дозволяє охопити всю повноту засобів, якими емоції конструюються і передаються у відеосередовищі. Ми прагнемо виокремити ключові параметри, такі як вербальні формули, вокальні акценти та візуальні знаки, що дозволяють публічним особам керувати емоційним змістом розмови та досягати потрібного ефекту, створюючи ілюзію безпосереднього емоційного контакту з глядачем.

У процесі дослідження ми спиралися на фундамент класичної прагматики, де емоційні висловлювання розглядаються як експресивні іллокутивні акти. Основною метою таких актів є вираження психологічного стану мовця стосовно певної ситуації, наприклад, через подяку, похвалу чи вираження жалю. Кожне таке висловлювання має певну іллокутивну силу – намір мовця вплинути на емоційний стан співрозмовника.

У ході дослідження ми з'ясували, що фундаментом аналізу емоцій у мультимодальному дискурсі залишається теорія мовленнєвих актів основоположниками якої є Дж. Остін та Дж. Серль. За розгорнутішою класифікацією Джона Серля емоційні висловлювання класифікуються як експресиви – дії, спрямовані на вираження емоційного або психологічного стану мовця [Mabaquiao, 2018]. Проте спираючись на інші наукові дослідження ми прийшли до висновку, що є важливим розуміння емоції як мінливого явища. Використовуючи сучасну концепцію «годинників та хмар» запропонованого у роботі Т. Вортона та Л. де Соссюра, можна стверджувати, що якщо факти у розмові є чіткими та механічними (годинники), то емоції є хмароподібними – вони мінливі та важко піддаються лінгвістичній фіксації [Whitt, 2024]. Дослідники наголошують на тому, що назви емоцій є лише поверхневими знаками, тоді як реальний досвід переживання емоцій є набагато складнішим.

Для того, щоб зробити ці «хмари» зрозумілими для глядача, мовці використовують спеціальні прагматичні засоби – формульні вирази. А саме готові фрази-рутини (як-от “..., right?” або “You know what I mean?”), які в спонтанному мовленні виконують функцію підтримки емоційного контакту [Whitt, 2024]. Наше дослідження показує, що ці вирази є не просто заповнювачами пауз. Такі інструменти дозволяють публічній особі залучити глядача до свого досвіду, створюючи ілюзію неформальної близькості. Крім цього, вони дають можливість публічній особі виграти час для роздумів. Ми можемо констатувати, що частотність і характер вживання формульних виразів суттєво варіюється залежно від комунікативної стратегії мовця. В одних випадках вони сигналізують про пошук підтвердження з боку співрозмовника, в інших – слугують засобом емоційного залучення аудиторії або інструментом зниження формальності висловлювання. Таким чином, формульні вирази є багатофункціональними одиницями, що одночасно обслуговують кілька рівнів комунікації – інтерактивний, емоційний і когнітивний.

Також варто зазначити, що крім вербалізації емоцій, важливими є вокальні акценти та візуальні знаки, які утворюють мультимодальний каркас комунікації. Нами встановлено, що вокальні елементи (тембр, висота голосу, темп та інтонаційні паузи) дозволяють мовцеві

передати ті відтінки емоцій, які не піддаються вербалізації. Іншими словами, голос говорить там, де слова замовкають. Просодичні характеристики голосу допомагають розставити прагматичні акценти. За допомогою цієї функції іллокутивна сила висловлювання або підсилюється, роблячи його переконливішим, або, навпаки, пом'якшується – коли комунікативна ситуація вимагає ввічливої дистанції.

Не менш значущу роль відіграють візуальні сигнали. Напряом погляду, міміка та жестикуляція виступають як фундаментальні семіотичні ресурси. Саме вони координують спільне розуміння між мовцем та аудиторією: допомагають глядачеві швидше зчитати емоційний стан співрозмовника і точніше інтерпретувати прагматичний зміст взаємодії. Ідентичність героя – це завжди результат інтегрованого процесу, де вербальні конструкції, вокальна гра та візуальні маніпуляції зливаються в єдиний семіотичний простір, створюючи цілісний образ «публічної щирості», що є переконливим, впізнаваним і, як правило, ретельно вибудованим. Аналізуючи сказане, стає зрозуміло, що емоційний вплив у YouTube-інтерв'ю має кумулятивний характер: жоден окремих елемент – ні слово, ні інтонація, ні погляд – не діє ізольовано. Ефект виникає лише тоді, коли всі модальності працюють узгоджено, підсилюючи одна одну. Це робить мультимодальний підхід не просто доцільним, а методологічно необхідним для повноцінного аналізу цифрової комунікації.

Окрему увагу було приділено мультимодальності YouTube-відео. Аналіз показав, що сенс у відеоінтерв'ю та подкастах не виникає з одного джерела. Це синтез процесів, де вербальний канал тісно взаємодіє з вокальним та візуальним [Langsfera, 2025]. Більш того, у цифровому просторі діє концепція «авторство як дія», емоційний ефект відео залежить не лише від щирості гостя, а й від цілком конкретних технічних рішень – вибору ракурсу, темпу монтажу, розстановки акцентів. Таким чином, емоції в інтерв'ю – це професійно вибудована прагматична стратегія, спрямована на досягнення конкретної мети [Tsani & Areni, 2025].

Результати дослідження. Проведене дослідження дозволяє стверджувати: лінгвопрагматичний вимір емоцій на YouTube є не просто набором комунікативних прийомів, а складною системою управління релевантністю емоційного змісту. Головним результатом роботи є доведення того, що емоції в цифровому дискурсі виступають у ролі специфічного соціального ресурсу: мовець «інвестує» певні почуття у розмову, щоб отримати віддачу: довіру, симпатію, лояльність аудиторії. Ефективність цієї стратегії, як показало дослідження, безпосередньо залежить від двох чинників: використання формульних виразів та синхронізації вокальних і візуальних каналів, які разом виконують функцію емоційних регуляторів. Також було підтверджено, що сучасний лінгвістичний аналіз відеоконтенту неможливий без врахування мультимодальності. Вербальні та невербальні знаки не доповнюють один одного, а натомість утворюють нерозривну єдність, тому без них в аналізі втрачається сенс. Таким чином, ідентичність героя в інтерв'ю постає як динамічний текст – незавершений, відкритий, такий, що добудовується глядачем у процесі інтерпретації. Це спостереження відкриває нові дослідницькі перспективи: вивчення цифрової емпатії, механізмів маніпулювання в сучасних медіа та того, як аудиторія стає співавтором публічного образу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Langsfera. (2025). Analysis of Netizens' Expressive Illocutionary Acts in the Comment Section and Video Content of Denny Sumargo's Curhat Bang Podcast Episode "Arra": A Multimodal Pragmatic Study. *Langsfera*, 1(1), 12–29.
- [2] Mabaquiao, N. M., Jr. (2018). Speech Act Theory: From Austin to Searle. *ResearchGate*.
- [3] Tsani, T. A., & Areni, G. K. D. (2025). Investigating formulaic expressions in an informal YouTube broadcast interview video. *ELT Forum: Journal of English Language Teaching*, 14, 10–18.
- [4] Whitt, R. (2024). Review of Wharton & de Saussure (2023): Pragmatics and Emotion. *Pragmatics and Society*, 16.

УДК 81'25:82-3

Гончаренко Анастасія

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»
спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна
Електронна адреса: anastasiya26092006@gmail.com

Данильчук Ольга

кандидат філологічних наук, доцент,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна
Електронна адреса: olgadanilchuk1505@gmail.com

СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПОСІБНИКА ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ: «ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ПОЕТИКИ ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОЇ ПРОЗИ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ ДЖОНА ФАУЛЗА “КОЛЕКЦІОНЕР”»

Анотація. Проведено перекладознавчий аналіз трансформаційного інструментарію Ганни Яновської, що спрямований на збереження семантичної багатомаровності, екзистенційної напруги та специфічної постмодерної поетики роману Джона Фаулза «Колекціонер» в українському лінгвокультурному просторі.

Ключові слова: постмодерністська проза, художній переклад, перекладацькі трансформації, поетика, ідіостиль, екзистенціалізм, семіотика перекладу, лінгвокультурна адаптація.

CREATING AN ONLINE GUIDE FOR STUDENTS' INDEPENDENT STUDY: 'THE CHALLENGES OF PRESERVING THE POETICS OF POST-MODERN PROSE IN THE TRANSLATION OF JOHN FAULZ'S NOVEL "THE COLLECTOR"'

Honcharenko Anastasiia, Danylchuk Olha

Abstract. A translation studies analysis has been conducted of Hanna Yanovska's transformational toolkit, aimed at preserving the semantic multilayeredness, existential tension, and the specific postmodern poetics of John Fowles's novel *The Collector* within the Ukrainian linguocultural space.

Key words: postmodernist prose, literary translation, translational transformations, poetics, idiolect, existentialism, translation semiotics, linguistic and cultural adaptation.

Вступ. Актуальність дослідження визначено необхідністю створення електронних посібників для самостійної роботи студентів з тієї чи іншої теми, в яких би було представлено узагальнену інформацію з різних галузей знань. У нашому електронному навчальному посібнику об'єктом дослідження стають такі поняття, як «художній переклад», «культурний код», «художні інтенції» та «зовнішні лінгвістичні обмеження» та інші.

Основна частина. Процес людського пізнання нерозривно пов'язаний із мовною фіксацією його результатів. Мова за своєю природою є не лише засобом комунікації, а складним соціокультурним феноменом, що репрезентує та структурує саму реальність. У межах сучасних філологічних студій літературний текст розглядається як особлива закодована модель світу, де кожна одиниця несе навантаження, що виходить за межі словникового значення.

У зв'язку з цим, художній переклад слід розуміти як складний процес інтелектуальної та семіотичної трансляції: інформація, подана в одному лінгвокультурному контексті, має бути адаптована та відтворена в іншому (Faiq, 2021). Це системно організована структура, де переплітаються різні рівні вираження смислів – від фоносемантичного до прагматичного. Головне завдання перекладача полягає у розшифруванні декодованої інформації та узгодженні її зі

смысловими сітками цільової мови. Англomовні та україномовні художні світи базуються на різних культурних кодах, що створює значне напруження при перекладі. Як зазначає у своїх дослідженнях Н. Дусі, проблему відмінностей у «матерії та субстанції» мов можна вирішити лише через ефективний переклад між формами, який є не статичним актом, а динамічним моментом рівноваги між внутрішніми художніми інтенціями та зовнішніми лінгвістичними обмеженнями.

Творчість Джона Фаулза є одним із найяскравіших зразків постмодерного художнього ландшафту. Автор не сприймав постмодернізм як жорстку нормативну систему; натомість він іманентно вибудовував складні, часто «непрозорі» структури, що поєднували класичну нарацію з інноваційними техніками. Однією з найпомітніших рис його прози є зосередженість на екзистенціалізмі та ретельна увага до внутрішнього світу «маленької людини».

Постмодерні письменники, і Дж. Фаулз зокрема, схильні порушувати лінійність сприйняття тексту, вносячи елементи випадковості та ігрового начала в композиційний процес (Lewes, 2011). Важливою рисою є також втручання автора у розповідь, пряме звернення до читача та розмивання меж між реальністю та вимислом. У романі «Колекціонер» (1963), який багато дослідників вважають першим сучасним психологічним трилером, автор використовує метафору привілейованості та підлеглості через образи Фредеріка Клегга та Міранди Грей. Складна психологічна дуель героїв вимагає від перекладача не просто точності, а передачі «підтексту», що ховається за буденними діалогами.

Об'єктом нашого аналізу став український переклад роману «Колекціонер», виконаний Ганною Яновською у 2015 році. Даний текст є репрезентативним джерелом для наукового пошуку, оскільки в ньому відображено специфіку соціальної ізоляції та конфлікт двох типів свідомості. Дослідження фокусується на першій частині роману, де оповідь ведеться від імені Клегга. Тканина тексту тут фрагментована, насичена внутрішніми монологіями та суб'єктивними оцінками, що створює особливу емоційну напругу. Для аналізу було застосовано міждисциплінарний підхід, що поєднує методи лінгвістичного аналізу та літературознавчої інтерпретації, дозволяючи уникнути суб'єктивізму (Tahiri & Carigi, 2020).

У процесі відтворення поетики роману Г. Яновська вдається до низки лексичних трансформацій, серед яких ключове місце посідає описовий переклад. Яскравим прикладом є робота зі словом “clerk”. У контексті самовідчуття головного героя перекладач обирає варіант “дрібний канцелярський службовець”. Це рішення є стратегічно правильним, оскільки воно не лише передає професію, а й додає конотацію соціальної нікчемності, яка є наскрізною для образу Клегга.

Також значну роль відіграє транскодування при передачі власних назв та реалій (Crossfield – Кроссфілд, West End – Вест-Енд, Southampton – Саутгемптон). Це дозволяє зберегти національну ідентичність британського тексту, не перевантажуючи його зайвими адаптаціями, що могли б зруйнувати атмосферу оригіналу.

Особливий інтерес викликає техніка експресивації. Перекладач часто замінює стилістично нейтральні одиниці оригіналу на більш емоційно забарвлені в українській мові. Порівняємо: “...talking to a young man” – “...розмовляла з чорнявим молодиком” Слово «молодик» в українському контексті додає певного відтінку іронії або дистанціювання, що відповідає погляду Клегга на конкурентів.

“I don't believe in all that stuff” – “Я в ці штучки не вірю”. Використання демінутива «штучки» підкреслює зверхність та обмеженість героя.

Англійська та українська мови мають кардинально різні синтаксичні структури. Для досягнення адекватності Г. Яновська використовує перестановку (інверсію) та заміну.

“Of course, it wasn't all peace and light, several times she tried to escape...” перетворюється на “Звичайно, це не був суцільно світлий і мирний час, кілька разів вона вдавалася до спроб втекти”. Тут зміна порядку слів допомагає зберегти логічний наголос речення. Важливим інструментом є також внутрішнє членування речень. Довгі конструкції Дж. Фаулза, що імітують потік думок Клегга, іноді розбиваються для кращого сприйняття українським читачем. Проте зустрічається і протилежний процес – інтеграція (об'єднання): “Because before I always wanted something up to date, what they call contemporary. Not an old place stuck away” – “Адже раніше я завжди хотів чогось сучасного, новітнього, а не такого старого, ще й у глушині”.

Об'єднання цих сегментів в одне речення робить висловлювання семантично прозорим, зберігаючи при цьому протиставлення «нове – старе».

Попри постмодерну природу роману, він міцно вкорінений у британську дійсність середини XX століття. Перекладач використовує елементи архаїзації для створення відповідного колориту. Вживання слів “мапа” замість “карта” або “шинквас” замість “стійка,прилавок” (“I sat on a stool at the counter” – “Я всівся на табурет коло шинквасу”) є вдалим ходом. Це дозволяє уникнути надмірної модернізації мови та підкреслює певну консервативність або специфічність мовлення персонажів. Такі рішення роблять український текст більш виразним і відповідним офіційному літературному стилю того часу.

Поетика Дж. Фаулза пронизана грою прихованих контекстів. Перекладач «Колекціонера» стикається із завданням передати «подвійне дно» діалогів, де метафора відіграє ключову роль. Наприклад, опис волосся Міранди: “...silky, like Burnet cocoons” – “...шовкова, наче кокон строкатки”. Точність передачі ентомологічного терміну (Burnet – строкатка) є критичною, адже це прямий зв'язок із хобі Клегга та його ставленням до дівчини як до чергового екземпляра в колекції.

Використання компенсації дозволяє перекладачеві відтворити втрачені в одному місці смисли в іншому. Це особливо важливо для збереження філософської концепції Дж. Фаулза – конфлікту між індивідом і суспільством, де «маленька людина» намагається реалізувати свій вибір у непередбачуваних обставинах.

Дослідження показало, що переклад постмодерністської прози Дж. Фаулза вимагає від перекладача високого рівня семіотичної та культурологічної компетенції. Ганні Яновській вдалося успішно вирішити проблему адекватності через застосування широкого спектра трансформацій: від лексичних заміन та транскодування до складних синтаксичних перестановок та експресивації.

Висновки. Головним результатом аналізу є твердження, що семіотичний підхід у перекладознавстві, хоча і є фундаментальним, має доповнюватися літературознавчим аналізом інтертекстуальності та авторського ідіостилу. Трихотомія семантики, синтаксису та прагматики у перекладі «Колекціонера» реалізована через гнучкість мовних засобів, що дозволило уникнути буквалізму та зберегти тонку психологічну напругу оригіналу. Проведений аналіз підтверджує, що український переклад Г. Яновської є самоцінним художнім явищем, яке адекватно репрезентує творчість Фаулза в українському культурному просторі.

Теоретичне значення дослідження полягає в комплексному підході, який синтезує лінгвістичний та літературознавчий аналізи тексту, що дозволяє в подальшому продовжити дослідження теоретичної бази лінгвістичного аналізу та літературознавчого аналізу в єдності його форми та змісту.

Практичне значення дослідження зумовлено тим, що розроблений електронний посібник може бути використано в навчальному процесі студентами філологічних спеціальностей у вищих навчальних закладах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Анцибор О. О. Інтертекстуальні одиниці в англійській постмодерністській прозі та проблеми їх перекладу українською мовою. – URL: krs.chmnu.edu.ua
- [2] Drzajic Katarina P. Human feelings mirrored in metaphors: “*The Collector*” by John Fowles. – URL: <https://7df6ec12f8.claw-cdnwnd.com/f1163102c0d0e0a3aae255c61d630629/200000208-cb0adcc01d/JoLaCE%202014-3-013.pdf>
- [3] Existential intertext of J. Fowles’ novel ‘The Collector’. – Вісник ХНУ ім. Каразіна. – 2014.
- [4] The Semiotic Approach to Literary Translation. – LUMEN Publishing, 2022.

УДК 811.111

Горбач Софія

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»
спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,

Волинський національний університет імені Лесі Українки,
Україна, м. Луцьк

Електронна адреса: horbach.sofia2023@vnu.edu.ua

Науковий керівник: **Мойсеюк Юлія**, старший викладач кафедри прикладної лінгвістики

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ПОНЯТТЯ «ТАНЕЦЬ» В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ І ХУДОЖНЬОМУ МОВЛЕННІ

Анотація. Курсова робота досліджує засоби вербалізації поняття «танець» в англійській мові на матеріалі британських тлумачних словників та роману Джейн Остін «Гордість і упередження». Аналіз показує, що поняття реалізується через пряму номінацію, гіпонімічні назви танцювальних жанрів та перифрастичні конструкції, набуваючи у художньому тексті додаткового соціального та культурного навантаження.

Ключові слова: вербалізація, лексико-семантичне поле, номінація.

VERBALIZATION OF THE CONCEPT “DANCE” IN THE ENGLISH LANGUAGE AND LITERARY DISCOURSE

Horbach Sofia

Abstract. The coursework investigates the means of verbalization of the concept «dance» in the English language based on British explanatory dictionaries and Jane Austen's novel «Pride and Prejudice». The analysis demonstrates that the concept is realized through direct nomination, hyponymic names of dance genres, and periphrastic constructions, acquiring additional social and cultural meaning in literary discourse.

Key words: verbalization, lexico-semantic field, nomination.

Поняття «танець» є складним культурним і соціальним феноменом, який отримує різноманітне мовне вираження в англійській мові. Попри очевидну значущість цього явища для соціокультурного дискурсу, його лексико-семантична структура та засоби вербалізації у художньому тексті залишаються недостатньо дослідженими в сучасній лінгвістиці.

Актуальність роботи зумовлена зростаючим інтересом сучасного мовознавства до когнітивно-семантичних досліджень, зокрема до аналізу лексико-семантичних полів як способу структурування мовної картини світу. Вивчення вербалізації культурно значущих понять у художньому дискурсі дозволяє простежити, як мова відображає соціальні практики та цінності певної епохи, що є важливим як для лінгвістики, так і для культурології.

Мета курсової роботи полягає у дослідженні лексико-семантичного поля поняття «танець» в англійській мові, визначенні його структури та складу на матеріалі британських тлумачних словників, а також виявленні засобів і способів вербалізації зазначеного поняття у художньому дискурсі на прикладі роману Джейн Остін «Гордість і упередження».

Дослідження проводилося у два етапи. На першому етапі було здійснено зіставний лексикографічний аналіз іменника «dance» на матеріалі двох британських тлумачних словників Oxford Learner's Dictionary та Cambridge Advanced Learner's Dictionary. Oxford Learner's Dictionary подає п'ять дефініцій до іменника «dance» [3], тоді як Cambridge Advanced Learner's Dictionary містить чотири дефініції [2]. Примітно, що перші значення обох словників є семантично близькими: Oxford визначає «dance» як «a series of movements and steps, usually performed to music» [3], а Cambridge, як «a particular series of movements that you perform to music or the type of music that is connected with it» [2]. Обидві дефініції містять спільні семантичні компоненти: послідовність рухів та зв'язок із музикою, проте між ними існують і відмінності. Зокрема, Oxford використовує прислівник usually, що робить музичний супровід

типовим, але не обов'язковим елементом поняття, тоді як Cambridge не містить подібного застереження, що посилює облігаторність музики у структурі значення. Починаючи з другого значення словники помітно розходяться: Oxford акцентує на танці як виді мистецтва («the art of dancing» [3]) та соціальному заході («a social event where people dance» [3]), а також виділяє окреме значення для музичного твору, призначеного для танцю. Cambridge натомість зосереджується на фізичному аспекті виконання, визначаючи танець як «the act of moving your feet and body to music» [2], та на танці як соціальній події. Таким чином, зіставний аналіз дозволив виявити як спільне ядро, так і периферійні відмінності у семантичній структурі поняття «танець» в англійській лексикографічній традиції.

На другому етапі було проаналізовано засоби вербалізації поняття «танець» у романі Джейн Остін «Гордість і упередження» [Austen, 2025]. Матеріалом слугували контексти, що містять іменник «dance», герундій «dancing», а також дериваційно споріднені форми та перифрастичні конструкції. У ході аналізу було виявлено чотири основні засоби вербалізації поняття. По-перше, пряма номінація через іменник «dance» та герундій «dancing», які реалізують поняття як соціальну практику та вид дозвілля. Зокрема, герундій dancing у фразі «To be fond of dancing was a certain step towards falling in love» [Austen, 2025, p. 10] позначає танець як звичну суспільну практику з виразним романтичним підтекстом. По-друге, іменник «dance» у множині функціонує як одиниця соціального виміру: кількість виконаних танців стає показником поведінки персонажа. Так, Бінглі «danced every dance», тоді як Дарсі «danced only once with Mrs. Hurst and once with Miss Bingley» [Austen, 2025, p. 13], що робить танець маркером соціальної відкритості чи закритості. По-третє, гіпонімічні назви танцювальних жанрів виконують подвійну функцію, такі як референційну та соціально-характеризуючу. Зокрема, іменник «a reel» у репліці Дарсі «Do not you feel a great inclination, Miss Bennet, to seize such an opportunity of dancing a reel?» [1, с. 67] є семантично значущим, оскільки цей простонародний танець у вустах стриманого аристократа маркує зміну в його ставленні до Елізабет. По-четверте, перифрастичні конструкції, зокрема «to stand up with somebody», вербалізують поняття «танець» опосередковано, несучи значно більше соціальне навантаження, ніж базовий іменник. Репліка Дарсі про те, що «there is not another woman in the room whom it would not be a punishment to me to stand up with» [Austen, 2025, p. 13] яскраво демонструє, як перифраза передає не лише фізичну дію, а й соціальну взаємодію та публічну видимість пари. Окрему увагу було приділено метатекстуальному значенню поняття «танець» у сцені Незерфілдського балу, де «dance» позначає не лише фізичне виконання рухів, а й увесь ритуал соціальної взаємодії між партнерами [Austen, 2025, p. 120].

Результати роботи. Аналіз словникових дефініцій показав, що Oxford Learner's Dictionary подає п'ять значень іменника «dance», а Cambridge Advanced Learner's Dictionary – чотири. Попри те, що перші дефініції обох словників є досить схожими і фіксують танець як послідовність рухів під музику, далі словники розходяться. Oxford приділяє більше уваги танцю як виду мистецтва та соціальній події, тоді як Cambridge більше зосереджується на фізичному боці виконання. Цікавою відмінністю виявився також прислівник usually в Oxford, якого немає в Cambridge, – це означає, що Oxford не вважає музичний супровід абсолютно обов'язковим елементом танцю, на відміну від Cambridge.

Щодо роману Джейн Остін, аналіз показав, що поняття «танець» вербалізується там значно різноманітніше, ніж у словниках. Окрім прямого вживання іменника «dance», авторка використовує герундій «dancing», гіпонімічні назви жанрів на кшталт «a reel», а також перифрастичні конструкції, зокрема «to stand up with somebody». Примітно, що танець у романі рідко є просто фізичною дією – найчастіше він несе соціальне навантаження, відображаючи характер персонажів, їхній статус та стосунки між ними. Наприклад, кількість станцьованих танців стає показником відкритості чи закритості персонажа у товаристві.

Загалом дослідження підтвердило, що поняття «танець» в англійській мові має багатословну семантичну структуру, яка у художньому тексті розкривається значно повніше, ніж у словникових дефініціях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Austen, J. (2025). *Pride and Prejudice*. Kyiv: Strelbytskyy Multimedia Publishing, LTD / StrelBooks. 508 p. URL: *Pride and Prejudice*
- [2] Cambridge University Press. (n.d.). *Cambridge Advanced Learner's Dictionary*. <https://dictionary.cambridge.org> (дата звернення: 30.04.2026)
- [3] Oxford University Press. (n.d.). *Oxford Learner's Dictionary*. <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com> (дата звернення: 30.04.2026).

УДК 81'322.4

Гричина Крістіна

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»
спеціалізації «Прикладна лінгвістика. Переклад та комп'ютерна лінгвістика»,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна

Електронна адреса: gricinakristina7@gmail.com

Науковий керівник: **Карпіна Олена**, кандидат філологічних наук, доцент

ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ ЗА ДОПОМОГОЮ АВТОМАТИЗОВАНИХ МЕТРИК

Анотація. У роботі досліджено підходи до оцінювання якості машинного перекладу за допомогою автоматизованих метрик. Розглянуто розвиток технологій перекладу та перехід від класичних систем до нейронних моделей. Проведено порівняльний аналіз систем ModernMT та SYSTRAN із використанням метрики BLEU. Отримані результати показують, що автоматичні оцінки не завжди повністю відображають реальну якість перекладу. Окреслено перспективи використання комбінованих методів оцінювання для більш точного аналізу.

Ключові слова: машинний переклад; автоматизовані метрики; BLEU; нейронний переклад; оцінювання якості.

EVALUATION OF MACHINE TRANSLATION QUALITY USING AUTOMATED METRICS

Hrychyna Kristina

Abstract. The article investigates methods for evaluating machine translation quality using automated metrics. The evolution of translation approaches is considered, and a comparative analysis of ModernMT and SYSTRAN systems is conducted using the BLEU metric. The results demonstrate the limitations of automatic evaluation in fully reflecting translation quality. The study outlines prospects for combining different evaluation methods to improve assessment accuracy.

Key words: machine translation; automated metrics; BLEU; ModernMT; SYSTRAN.

Постановка проблеми. Сучасна лінгвістична наука перебуває на етапі активних змін, які значною мірою пов'язані з розвитком інформаційних технологій та систем машинного перекладу. Якщо раніше вчені розглядали переклад переважно як процес, орієнтований на правилах, то сьогодні основну роль відіграють нейронні мережі та великі мовні моделі, здатні враховувати контекст і генерувати більш природні тексти.

Актуальність. Актуальність дослідження зумовлена стрімким розвитком систем машинного перекладу та виявленими проблемами якості їх результатів. Незважаючи на значний прогрес у цій сфері, досі існує проблема об'єктивної оцінки перекладених текстів. Автоматизовані метрики, які використовуються для вимірювання якості перекладу, не завжди здатні врахувати всі мовні контекстуальні особливості сучасних моделей.

Мета дослідження. Метою роботи є оцінювання якості машинного перекладу за допомогою автоматизованої метрики BLEU шляхом порівняння результатів різних перекладацьких систем. У межах дослідження також передбачено аналіз ефективності метрики BLEU як інструменту автоматичного оцінювання та визначення її відповідності реальній мовній якості перекладу.

Викладення основного матеріалу. Становлення машинного перекладу як напряму комп'ютеризованої обробки мови має глибоке історичне підґрунтя й тісно пов'язане з розвитком лінгвістики, математики та криптографії. Зокрема, у XVII столітті розробники концепцій універсальних лінгвопроектів почали розглядати мовні структури через призму криптології, намагаючись знайти спільний код або універсальну систему знаків для всіх мов світу [DuPont Q. 2018]. Такі ідеї стали ранньою спробою формалізувати мову як систему, що може бути описана алгоритмічно.

Подальший розвиток машинного перекладу був пов'язаний із переходом до обчислювальних методів обробки мови. Важливим етапом стало формування «Меморандуму про переклад», запропонованого Уорреном Вівером [Locke W. N., Boot A. D. 1995]. У цій концепції переклад розглядався як задача декодування, подібна до криптографії. Це стало основою для розвитку статистичних підходів, де переклад здійснювався на основі ймовірнісного зіставлення мовних одиниць.

У подальшому з'явилися статистичні моделі машинного перекладу, які базувалися на аналізі великих корпусів текстів. Їх головною перевагою була здатність швидко обробляти великі обсяги даних і знаходити найбільш ймовірні відповідники слів і фраз. Водночас такі системи мали суттєві недоліки, зокрема недостатнє врахування контексту та складних семантичних зв'язків.

З розвитком нейронних мереж відбувся перехід до нейронного машинного перекладу, який дозволив значно покращити якість перекладу за рахунок аналізу контексту цілого речення.

Важливим аспектом сучасного перекладацького процесу є постредагування машинного перекладу [Головаш І., Щербина Т. 2025.]. Професійний пост редактор тексту має досконало володіти вихідним матеріалом, розуміти його зміст та логіку викладу. Після отримання машинного перекладу фахівець аналізує текст, визначає вдало перекладені фрагменти та виявляє елементи, які потребують корекції або уточнення. Особлива увага приділяється збереженню змістової точності та усуненню можливих помилок або неточностей.

У межах дослідження було проведено порівняльний аналіз якості машинного перекладу на матеріалі текстів трьох різних галузей: медицини, юриспруденції та інформаційних технологій. Для кожного тексту було створено еталонний переклад, який використовувався як база для зіставлення результатів, отриманих за допомогою систем ModernMT та SYSTRAN.

Оцінювання якості перекладу здійснювалося із використанням метрики BLEU, яка дозволяє визначити ступінь збігу між машинним перекладом і референтним текстом на основі діаграм та таблиць.

Результати дослідження. У процесі аналізу медичного тексту було встановлено, що обидві системи продемонстрували низькі показники BLEU, що свідчить про значні розбіжності з еталонним перекладом. Водночас, попри низькі бали, переклади залишалися зрозумілими та передавали загальний зміст тексту. Основні труднощі були пов'язані з передачею спеціалізованої термінології та відтворенням формального стилю, характерного для медичних публікацій. Було зафіксовано випадки буквального перекладу та стилістичної невідповідності, що підтверджує необхідність постредагування таких текстів.

Аналіз юридичного тексту також показав низькі значення метрики BLEU для обох систем. Переклади відтворювали основний зміст, однак мали проблеми з точністю формулювань, передачею усталених юридичних конструкцій та дотриманням стилістичних норм. Спостерігалася варіативність перекладу ключових термінів, а також використання менш природних мовних конструкцій. Це свідчить про те, що юридичні тексти є складними для автоматичного перекладу через їх формалізованість і вимогу до високої термінологічної точності.

На відміну від попередніх випадків, у тексті ІТ-сфери обидві системи показали вищі результати за метрикою BLEU. Переклади були більш узгодженими з еталонним варіантом і краще передавали структуру речень. Це пояснюється тим, що ІТ-тексти часто містять

стандартизовану лексику та запозичення з англійської мови, що полегшує їх автоматичну обробку. Проте навіть у цьому випадку були виявлені стилістичні неточності та елементи буквального перекладу.

Загалом результати дослідження показали, що метрика BLEU ефективно відображає ступінь формального збігу між текстами, однак не завжди корелює з реальною якістю перекладу. У деяких випадках переклад з нижчим показником BLEU може бути більш природним і зрозумілим для користувача.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Головаш І., Щербина Т. (2025). Машинний переклад та його постредагування як засоби формування основ перекладацької компетенції. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*, № 1 (53). С. 78–80.
- [2] DuPont Q. (2018). The cryptological origins of machine translation. *Amodern*.
- [3] Locke W. N., Boot A. D. Machine Translation of Languages. New York. Wiley, 1995.

УДК 37-048.35:82:004.774

Данильчук Ольга

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри прикладної лінгвістики
філологічного факультету,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,

м. Миколаїв, Україна

Електронна адреса: olgadanilchuk1505@gmail.com

ОПТИМІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В РАМКАХ КУРСУ «ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ»

Анотація. У статті розглянуто умови формування оптимізації освітнього процесу, а також використання нових інформаційних технологій при вивченні курсу «Історія зарубіжної літератури» в технічному вузі філологічного напрямку.

Ключові слова: модернізація й оптимізація освітнього процесу, історія зарубіжної літератури, синтез дисциплін, веб-технології.

OPTIMIZATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS WITHIN THE “HISTORY OF FOREIGN LITERATURE” COURSE

Danylchuk Olha

Abstract. The article considers the conditions for optimizing the educational process and the application of new information technologies in teaching the course “History of Foreign Literature” at a technical university with a philological orientation.

Key words: modernization and optimization of the educational process, History of Foreign Literature, interdisciplinary synthesis, web technologies.

Визначні досягнення в усіх сферах суспільного розвитку невіддільні від науково-технічного прогресу, який у певній мірі ґрунтується на всебічному застосуванні культури й зокрема художньої літератури. Студенти прикладної лінгвістики вищого технічного навчального закладу гуманітарного напрямку, які вивчають англійську мову в якості професії, загальні мовознавчі дисципліни, комп’ютерні науки й опановують спеціальність, яка здатна розв’язувати завдання в галузі обробки інформації та інформаційного пошуку на різних мовах, серед основних професійно-орієнтованих дисциплін ознайомлюються і з курсом «Історія зарубіжної літератури». Метою викладання літературознавчої дисципліни є ознайомлення

студентів з основами науки про художню літературу, її теорію та історію, що є необхідним для вирішення як теоретичних, так і практичних завдань предмету; прищеплення їм вміння самостійно вивчати навчальну літературу з курсу; розвиток їхнього логічного мислення й підвищення їхнього загального рівня філологічної культури; а також формування навичок літературознавчого дослідження. Курс «Історія зарубіжної літератури», що викладається студентам спеціальності «Прикладна лінгвістика» на філологічному факультеті НУК ім. адмірала Макарова протягом двох навчальних років (II–IV семестри), ставить за мету ознайомити слухачів із закономірностями розвитку літературного процесу, починаючи з VIII століття до н.е. до V століття н.е. (курс «Антична література», одним з головних завдань якого є формування у студентів уявлення про античну літературу як першооснову західноєвропейської літератури та її роль у світовому літературному процесі), з VI до XVI століття (курс «Література середніх віків і доби Відродження»), XVII–XIX століття (курс «Класицизм. Бароко. Просвіта. Сентименталізм. Романтизм. Реалізм») і XX–XXI століття (курс «Література XX століття. Постмодернізм. Масова культура й література»). Останній є закінченням теоретичного і практичного курсу з історії зарубіжної літератури, він дає можливість студентам засвоїти важливі знання про культурно-історичний характер розвитку сучасної цивілізації країн Європи та Америки на матеріалі творів художньої літератури XX–XXI століть та розвитку тенденцій попередніх епох у літературі цього періоду. Головні напрями сучасної літератури розглядаються в порівняльно-історичному аспекті, твори аналізуються в контексті попередніх епох (антична, середньовічна та інші) та нових напрямів розвитку західноєвропейської та американської літератур. Варто зазначити, що вивчення дисципліни орієнтоване не тільки на філологічну, історико-літературознавчу підготовку студентів, їхнє залучення до проблем міжкультурної комунікації, але виконує й виховну функцію.

Зміни в парадигмі мислення, що відбуваються в сучасному культурному й соціальному просторі протягом останніх десятиліть, підштовхують переосмислити чимало літературних категорій і філософських канонів. У теоретичному плані ідеї культурного плюралізму, децентралізації, інтеграції, заперечення авторитетів, розширення канону сприяють науковому переосмисленню літературних, а отже, і культурних процесів. Крім того, соціально-культурні зміни приводять до того, що практично будь-яка виникаюча наукова проблема вимагає синтезу дисциплінарних знань, оскільки всі дисципліни вивчаються, спираючись одна на одну. Інформатизація суспільства і впровадження сучасних веб-технологій в усі сфери людського життя пред'являють нове соціальне замовлення до системи вищої освіти. З одного боку, використання веб-технологій відкриває нові можливості стосовно поліпшення й удосконалення навчального процесу, з іншого – система освіти повинна забезпечити підготовку фахівців, які успішно впливатимуть на цей процес. Застосування нових інформаційних технологій при вивченні курсу «Історія зарубіжної літератури» в технічному вузі філологічного напрямку знаходить все більшого поширення в наші дні. Навчання за допомогою нових інформаційно-технічних засобів вимагає нових форм і методів навчальної діяльності, за рахунок автоматизації низки рутинних складових навчального процесу. Метою сучасної підготовки студентів є модернізація й оптимізація освітнього процесу. Викладач як організатор процесу навчання постійно стикається з проблемою ефективності, яка залежить від складності задач, які він вирішує, від змісту учбового процесу, від темпу навчання, від вибору ним методів, засобів, форм навчання, від ступеню самоорганізації студентів на учбовому занятті. У зв'язку з цим для викладача стає особливо важливим оволодіння механізмами наукової організації праці, одним з принципів якої є принцип оптимізації. Так, змінюються завдання і методи навчання, максимально наближаючись до індивідуалізації загальної і професійної підготовки студентів. Чимале значення на даному етапі набуває інформаційно-комунікаційне середовище, в якому перебуває кожен студент. Це створює умови для активного використання комп'ютерних засобів і технологій в навчальному процесі, підвищуючи при цьому значимість та ефективність самостійної роботи. На сучасному етапі у рамках курсу «Історія зарубіжної літератури» студентами «Прикладної лінгвістики» навчальних рівнів «бакалавр» і «магістр» на базі дипломних робіт створюються учбові веб-сайти, що висвітлюють актуальні літературознавчі та лінгвістичні питання, застосовуючи системний аналіз, що об'єднує літературознавство, лінгвістику, лінгвокультурологію, когнітивно-семіотичні дисципліни та комп'ютерне програмування, про що

свідчить тематика кваліфікованих робіт: «Створення електронних навчальних посібників для самостійної роботи студентів на тему...»: «Концепт *СТРАХ* у творах А. Бірса», «Особливості концептосфери в романі Г. Лі «Убити пересмішника»», «Особливості концептосфери романів Р.Д. Бредбері «451 градус за Фаренгейтом», «Вино з кульбаб», «Проблеми збереження поетики постмодерністської прози при перекладі», «Лінгвістичні особливості жанру “трилер” у західноєвропейській літературі ХХ століття», «Структурно-стилістичні особливості художнього дискурсу Е. Гемінгвея», «Лінгвістичні аспекти роману-бестселера в сучасній західноєвропейській літературі», «Когнітивно-семіотичні особливості творчості Р. Баха в контексті сучасного мейнстріму», «Художня концептосфера у творах Д. дю Мор’є як відображення картини світу письменниці» та інші. На базі своїх кваліфікаційних робіт студенти створюють веб-сайти за двома напрямками: враховуючи запити в систематизації та узагальненні знань з певних тем цільового користувача та для його пошукових робіт. Для цього розробляються сайти за допомогою конструктора сайтів – онлайн-сервісу для швидкого створення й комфортного управління сайтом. Наявність знань в областях програмування, дизайну й роботи з хостингом при його використанні в даному випадку не потрібно. Всі файли сайту знаходяться на хостингу – хмарному сховищі, за стабільність роботи якого відповідає команда фахівців сервісу. Wix.com – міжнародна хмарна платформа для створення і розвитку інтернет-проектів, яка дозволяє створювати професійні сайти та їх мобільні версії на HTML5 з допомогою інструментів drag-and-drop. Створені веб-сайти за допомогою конструктора WIX є простими й доступними у використанні. Лаконічна структура головної сторінки та доступні в простому користуванні клавіші дозволяють швидко освоїти даний ресурс. Відтак, сайти створюються для широкого кола користувачів: людей різних професій, студентів та викладачів вищих навчальних закладів, учнів та вчителів загальноосвітніх шкіл тощо. Наукова новизна отриманих результатів подібних робіт, в яких застосовуються об’єднані знання літературознавства, лінгвістики, лінгвокультурології, когнітивно-семіотичних дисциплін та комп’ютерного програмування, полягає в оптимізації навчального процесу, у систематизації знань і в можливості на базі матеріалу, що досліджується, створювати електронні навчальні посібники для самостійної роботи студентів, у яких містилася б теоретична і практична частини навчального матеріалу.

Отже, інформаційні технології відіграють важливу роль у навчальному процесі і самостійній роботі студентів, оскільки вони значно оптимізують навчання, допомагають швидко знайти потрібну інформацію та сприяють кращому засвоєнню матеріалу. Розроблені авторами кваліфікаційних робіт електронні посібники переважною своєю частиною вже впроваджено у навчальний процес при вивченні дисципліни «Історія зарубіжної літератури» студентами прикладної лінгвістики НУК ім. адм. Макарова. Варто зазначити, що подібні електронні матеріали виконують усі навчальні функції та відповідають своєму освітньому призначенню.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Гридін Н. Ю. Концептосфера художнього твору як когнітивно-дискурсивне явище // Наукові записки Інституту філології. – 2020. – № 3. – С. 131–134.
- [2] Ткаченко В. Створення веб-сторінок і сайту. URL: <http://www.lessons-tva.info/book.html>

УДК 81'27:82-312.4:004.774

Драгомірова Аніта

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»
спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна

Електронна адреса: dragomirrtrova@gmail.com

Науковий керівник: **Данильчук Ольга**, кандидат філологічних наук, доцент

КОНЦЕПТОСФЕРА ДЕТЕКТИВУ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ОБ'ЄКТИВАЦІЇ У ТВОРЧОСТІ АГАТИ КРІСТІ

Анотація. Робота присвячена створенню електронного посібника, питанню концепту та концептосфери детективного жанру на прикладі творчості Агати Крісті. У статті приділяється особлива увага виявленню об'єктивації концептів Агати Крісті в романі «Вбивство у «Східному експресі» та новелі «Убивство італійського аристократа». Розкривається тема концептосфери у творчості письменниці, підкреслюються частотні концепти CRIME(ЗЛОЧИН), MYSTERY(ТАЄМНИЦЯ), MURDER(ВБИВСТВО).

Ключові слова: електронний посібник, веб-сайт, лінгвістика, лінгвокультурологія, концепт, концептосфера, Агата Крісті, детектив.

CONCEPTOSPHERE OF THE DETECTIVE GENRE AND THE SPECIFICS OF ITS OBJECTIVATION IN A. CHRISTIE'S WORKS

Drahomirova Anita

Abstract. The paper is dedicated to creating an electronic manual and exploring the concept and conceptosphere of the detective genre using the example of Agatha Christie's works. The focus is on identifying the objectification of Agatha Christie's concepts in the novels "Murder on the Orient Express" and the short story "The Adventure of the Italian Nobleman". The theme of conceptosphere in the writer's works is revealed, emphasizing the most frequent concepts: CRIME, MYSTERY, MURDER.

Key words: electronic manual, web-site, linguistics, linguoculturology, concept, conceptosphere, Agatha Christie, detective.

В умовах дистанційного навчання важливим питанням є організація освітніх матеріалів, створених відповідно до потреб студентів отримувати знання і самостійно опрацьовувати інформацію. У статті йдеться про електронний посібник, призначений оптимізувати навчальний процес, на тему «Концептосфера детективу та особливості його об'єктивації у творчості Агати Крісті» в рамках курсів «Лінгвокультурології» та «Історії зарубіжної літератури» для студентів прикладної лінгвістики. Відповідно розглядається авторська концептосфера детективного жанру, приділяється особлива увага частотним концептам у творчості письменниці CRIME(ЗЛОЧИН), MYSTERY(ТАЄМНИЦЯ), MURDER(ВБИВСТВО) та їх об'єктивації.

Електронний посібник має прикладне значення і дозволяє студентам підвищити ефективність індивідуального опрацювання навчальних матеріалів. За своєю структурою видання складається з теоретичної і практичної частин, що містять стислий виклад інформації й охоплюють велике коло питань, довідкову частину й тести для перевірки знань. Запропонований електронний посібник призначений суттєво оптимізувати навчальний процес і допомогти студентам у самостійному засвоєнні знань щодо творчості Агати Крісті, розкриваючи досліджені нами теми концепту й концептосфери в таких її роботах, як роман «Вбивство у «Східному експресі» та новела «Убивство італійського аристократа».

Концепт як лінгвістичне поняття існує з першої половини минулого століття і досліджується в багатьох напрямках різними вченими, що створює велику кількість підходів до визначення терміну та його властивостей.

Сам термін запозичено із латинської мови: *conceptus* – поняття, що пішло від *conspicere* – збирати, вбирати в себе, утворювати, представляти. Префікс *con-* означає спільну дію, поєднання, і підкреслює філософський аспект поняття концепту, що вперше було проявлено в середньовіччі у схоластичному підході П. Абеляра. Філософ розглядав концепт як сукупність понять, що пов'язуються в одну загальну точку зору на певний предмет завдяки силі розуму. Як представник концептуалізму, П. Абеляр визнавав базою загальних імен універсалиї, що у свою чергу узагальнено описують сутність речей і використовуються розумом для внутрішнього вжитку в результаті людської пізнавальної діяльності. За цим підходом, концепти це тільки абстракції тієї інформації про навколишній світ, що була сприйнята людиною завдяки її органам чуття. Схожу думку розділяли середньовічні концептуалісти Т. Гоббс, У. Оккам разом із П. Абеляром, а К. Юнг значно пізніше зазначав, що в основі концептуалізму полягає симбіоз емпатії та абстракції.

Концепт стає одним із базових понять лінгвокультурології з початку її активного розвитку як самостійної науки. Концепт відіграє роль основи для вивчення взаємозв'язку мови та культури, дозволяє описувати й аналізувати особливості мислення, культури і суспільства, відображених у мові. Дослідження концептів у лінгвокультурології дає можливість зрозуміти вплив культурних і соціальних факторів на мову, і навпаки, вплив мови на утворення культурних стереотипів, що обумовлює актуальність вивчення концептів багатьма вченими.

С. Жаботинська пропонує наступну точку зору на концепт: як родові поняття для ментальних сутностей, наприклад узагальнено чуттєво-наочних образів (уявлень), думок про найістотніші ознаки предмета або явища як результат раціонального пізнання (понять), схем дій і гештальтів.

Ф. Джонсон-Лерд (1987), видатний когнітивний психолог і лінгвіст, пропонує точку зору, де концепт відповідає зоровим образам, пропозиційним структурам, що, за деякими іншими дослідниками, обумовлено теоріями про автономність мисленнєвих процесів та процесів вербалізації мови [Джонсон-Лерд, 1987]. Німецька дослідниця М. Шварц розглядає концепт як ментально організовану елементарну одиницю, функція котрої полягає в збереженні знань про світ в абстрактному форматі. А В. Ніконова, наприклад, пропонує сіткову структуру концепту, представлену в мережі структурованих концептуальних сфер як доменів, де структура концепту може виглядати як рівнева або багат шарова модель: смисловий та вербальний аспекти, або ж смисловий, предметно-почуттєвий та образно-асоціативний аспекти [Ніконова, 2008].

Згідно з цим, сьогодні концепт і концептосфера об'єктивно називаються базовими поняттями лінгвістики, дослідження та опис котрих дає можливість отримувати достовірну інформацію про риси світогляду народу, аналізувати систему людських знань про світ, що відображатимуть його досвід на мовному і домовному. Відповідно останніми десятиліттями розгляданням концептосфери і концептів займається багато дослідників, зокрема вищезазначені О. Д. Мельничук, С. А. Жаботинська, а також відомі іноземні лінгвісти Р. Джекендофф, Ф. Джонсон-Лерд, М. Бірвіш та інші.

Оскільки основною метою статті є оптимізація навчального процесу за допомогою створення електронного посібника, першочерговим предметом дослідження в ньому є концепт, глибоке вивчення котрого можливе на базі літератури, що дає можливість аналізувати детектив через творчість Агати Крісті, розглядати концептосферу жанру і безпосередньо його відображення в роботах письменниці, найбільш частотні концепти та здійснення їх об'єктивації.

Жанр детективу набув активного розвитку з початку XX століття і став одним із найбільш популярних жанрів, що в українському тлумачному словнику пояснюється як літературний твір або кінофільм, присвячений розкриттю заплутаної таємниці, як правило пов'язаної зі злочиним. Він відзначається як специфічний жанр масової культури, а аудиторією детектива за умовчуванням вважається освічена публіка, здатна самостійно аналізувати твір і насолоджуватися грою розуму. Термін «детектив» активно використовується в літературознавстві, хоча довгий час вважалося, що його специфіка недостатньо вивчена, тим не менш існує багато робіт, сфокусованих на дослідженні детективного жанру, зокрема Г. К. Честерстона, Дж. Кавелті, Х. Л. Борхеса, Г. А. Анджапарідзе, Т. Кестхеї та інших.

Провісником детективного жанру прийнято вважати Е. По, котрий намітив ознаки та структуру жанру, використовуючи у своїх новелах містику поруч із аналітичною думкою, тоді як у подальшому розвиток жанру протікав з акцентом на англійську та французьку письменницьку традицію і кожний письменник, що створював детективи, розвивав та моделював жанр у залежності від власного світогляду.

Класиками детективного жанру XIX та XX ст. визнаються К. Дойл, Ж. Сіменон, Р. Ченлдер, Р. Бернард, А. Крісті та інші. Англійський детектив за традицією передбачає наявність інтриги, загадки, детальний опис простору злочину, легке знущання над поліцією, коли розслідуванням займається приватна особа. Детектив входить до списку тих жанрів, де обов'язково присутні певні складові: таємниця, злочин, власне злочинець, слідчий, що аналітично мислить тощо. Автор надає приклад відокремлення жанрових особливостей М. Вольського, що допомагають читачу визначати детектив серед інших жанрів: заглибленість у звичний побут, стереотипна поведінка героїв, наслідування правил сюжету – «законів детективу», відсутність випадкових помилок [Бовсунівська, 2009].

У нашому дослідженні увага зосереджується не на літературному аспекті вивчення класичного детективу Агати Крісті як однієї з найяскравіших представниць провідного жанру, натомість метою є аналіз безпосередньо концептосфери та концептів із точки зору лінгвістики та лінгвокультурології. Особливості детективу, що забезпечили йому розповсюдженість по всьому світові й привабили велику кількість читачів, викликають науковий інтерес лінгвістів до різних параметрів детективного тексту. Тим не менш у такому аспекті твори детективного жанру майже не розглядалися, що обумовлює актуальність їх дослідження на прикладі творчості Агати Крісті зокрема для підвищення рівня знань студентів та ефективності навчання.

За статистикою ЮНЕСКО Агата Крісті входить до першої десятки авторів, котрі перекладаються найбільше у світі, її називають «некоронованою королевою детективу», за підрахунками кінця XX століття на руках у людей знаходиться близько десяти мільйонів копій її книжок. Крісті дебютувала в 1920 році з твором «Таємнича пригода в Стайлзі», представивши свого знаменитого персонажа Еркюля Пуаро, і наразі існує більше вісімдесяти написаних письменницею творів, що значно вплинуло на формування позитивного ставлення читачів і багатьох дослідників до детективу: «...до своєї роботи вона ставилася з вимогливістю, тим самим зробивши жанр доволі пристойним» [Кестхеї, 1989].

Г. А. Анджапарідзе пише, що детектив класично представлений як «найбільш канонічний, затиснутий рамками умовностей та правил вид літератури». Структура детективного твору не змінюється і тим самим формує безпосередньо концептосферу жанру: злочин – розслідування – розгадка; або ж злочин – таємниця – розслідування – розгадка – покарання. Основні концепти детективу відображають його ж структуру, тоді як автор вкладає у твір власне світовідчуття, що певним чином віддзеркалюється через концепти в тексті і складає індивідуальну, унікальну концептосферу творчості письменника. З іншого боку, Г. А. Анджапарідзе погоджується з думкою Т. Кестхеї про те, що детектив потребує «оригінальності як ціннісної категорії» і автор детективу має дотримуватися канону, але при цьому перед ним постає задача бути оригінальним, тобто використовувати незвичні сюжетні ходи [Кестхеї, 1989]. Як представниця класичного англійського детективу, Агата Крісті, можна сказати, не тільки дотримується основної структури сюжету, а й закріплює її, разом із тим вважається, що у творах письменниці, як правило, зберігається новизна ідей. У них відображається і національна культура Англії, і особистісний культурний досвід письменниці, унікальне сприйняття детективного жанру і його репрезентація у творах через використання властивих детективу концептів, особливості об'єктивації котрих формують цілісну концептосферу творчості Агати Крісті. В якості найбільш частотних концептів, керуючись матеріалами творів письменниці «Вбивство у «Східному експресі»» та «Убивство італійського аристократа», виділяємо для розгляду концепти CRIME, MYSTERY, MURDER.

Об'єктивація розумової діяльності відбувається через мову шляхом вербалізації, тоді для дослідження концептів у творах Агати Крісті необхідно звернути увагу на лексичні засоби, за допомогою яких відбувається об'єктивація найчастотніших концептів. Можемо вважати, що цей підхід дає можливість розглянути, яким чином основні концепти детективу доставляються в текст і на базі яких засобів утворюють авторську концептосферу.

У детективних романах Агати Крісті концепт CRIME об'єктивується через різні лексичні засоби, особливо пов'язані з ним слова, що також можна вважати одними з найбільш уживаних концептів у творах письменниці, що обумовлено тим, як сукупність цих концептів формує і підтримує основну структуру сюжету і елементи детективного роману. Розглянемо концепт CRIME на прикладах із творів «Вбивство у «Східному експресі»» і «Убивство італійського аристократа». Основними засобами об'єктивації можемо вважати слова *crime*(злочин), *murder*(вбивство), *suspect*(підозрюваний), *alibi*(алібі), *evidence*(свідчення), *investigation*(розслідування), *clue*(доказ).

Crime вживається в тексті як основний засіб, що позначає і відображає аналізований концепт: “*Naturally, a lot of people thought that the **crime** was a political one, and was being deliberately hushed up.*”; *suspect* акцентує увагу на особах, що потенційно причетні до вбивства: “*‘Me, I **suspect** everybody till the last minute,’ he said.*”; за допомогою лексичного засобу *evidence* автор вказує на свідчення, зокрема учасників подій, що допомагають висвітлити події злочину: “*Poirot shook his head. ‘No, that is not true. We are more advanced. We know certain things. We have heard the **evidence** of the passengers.*”; слово *alibi* в тексті зосереджує увагу на аргументах підозрюваних, що допомагають довести їм свою непричетність до злочину: “*...In fact, it is exactly as we thought, with the difference that Ratchett was killed about half an hour earlier and the watch put on to a quarter past one to create an **alibi**.*”; репрезентує в тексті концепт CRIME лексичний засіб *clue*, вказуючи на матеріали, факти, що дозволяють встановити факт скоєння злочину та дати новий напрямок розслідуванню: “*‘There was no pipe in any of his pockets, and no tobacco or tobacco pouch.’ ‘Then it is a **clue**.’*”; *investigation* у тексті означає розслідування як процес розкриття справи і знаходження винного в злочині: “*‘You comprehend what I am about to ask of you. I know your powers. Take command of this **investigation!**’*”

Особливу увагу слід приділити тому, як концепт CRIME виражено Агатою Крісті через фрази, що розкривають її бачення концепту і його значення в структурі детективних романів письменниці: *committed crime* (“*If **the crime** was committed...*”); *the time of the crime, the hour of the crime* (“*That seems to give us **the time of the crime** very exactly*”, “*This gives us **the hour of the crime**.*”); *solution of the crime* (“*There are two possible **solutions of the crime***”, “*There is another possible **solution of the crime**.*”); *scientific crime* (“*It was clearly not **scientific crime**.*”); *scene of the crime* (“*The hands of the watch pointed to 1.15 – the exact time when the intruder actually left **the scene of the crime**.*”); *to assist in a crime* (“*He was a decent man who had been many years in the employ of the company – not the kind of man who could be bribed to **assist in a crime**.*”); *to be suspected of the crime* (“*Hardman’s evidence was necessary in case some outsider should be **suspected of the crime** and be unable to prove an alibi.*”); *to be accused of the crime* (“*...then, as you express it, the wind rose in him – he was afraid of **being accused of the crime**, and he spoke pretending to be Ratchett.*”) – можемо також зазначити, що концепт розкривається й через вираз “*the wind rose in him*”, скоріш за все використаний як ідіома, що має значення “*to be frightened*”, тобто говорить про переляк.

Однією з основних рис концепту CRIME в досліджених творах Агати Крісті можемо виділити його об'єктивацію шляхом використання такого лексичного художнього засобу, як епітети, котрий демонструє сприйняття письменницею концепту злочину, її спосіб відображення його в текстах: “*I have the little idea, my friend, that this is a crime very **carefully planned and staged***”, “*It is a **far-sighted, long-headed crime***”, “*You must, both of you, get rid of your obsession that this is an **unpremeditated and sudden crime***”, “*It was an **abominable crime***”.

Концепт MURDER у досліджених творах Агати Крісті об'єктивується такими лексичними засобами: *murder*(вбивство) як основне слово, ядро концепту, що використовується в тексті для його означення: “*‘What I’ve got to tell you is just this. There was a **murder** on the train last night, and the murdered was right there in my compartment!’*”; *kill* (вбити) більш загальний термін, що також вживається для опису вбивства: “*‘Did a woman **kill** him, and did she deliberately drop a pipe-cleaner to make it look like a man’s work?’*”; *stab*(вдарити ножом), *poison*(отруїти) акцентують увагу читача на тому, яким чином або яким знаряддям було здійснено вбивство: “*‘...I will make this look like a woman’s crime. I will **stab** my enemy an unnecessary number of times, making some of the blows feeble and ineffective, and I will drop this handkerchief where no one can miss it?’*”, “*‘You suspect **poison?**’ I breathed.*”; *body*(тіло) використовується для

означення того факту, що відбулося вбивство і була знайдена жертва: “*The police surgeon had made his examination of the **body**, and it was now lying on the couch.*”

Цікаво звернути увагу на об’єктивацію досліджуваного концепту через використання Агатою Крісті фраз, що часто вживаються відносно вбивства: *committed murder* (“*A **murder** has been **committed**.*”); *the time of the murder* (“*Nobody had seen the two men leave, but **the time of the murder** was fixed clearly enough at 8:47.*”); *arrested, charged with the murder* (“*Signor Ascanio was **arrested and charged with the murder** of Count Foscatini.*”); *to be tried for murder* (“*A man cannot **be tried twice for murder**, Hastings.*”); *murder case* (“*Do you think that a girl who had been detained in connection with a **murder case**...*”); *the reason for the murder* (“***The reason for the murder** lies in the past – in that tragedy which broke up your home and saddened your young life.*”)

Письменниця також вдається до використання ідіом для розкриття концепту MURDER: “*To begin with, a **murder** – that in itself is a calamity of the first water*”, де вбивство описує ідіома “*of the first water*”, що, за словником Longman Dictionary, має значення “*of the highest quality*”, тобто найвищої якості, вищого рангу, і одночасно є застарілим виразом, котрі також властиві мові Агати Крісті.

Концепт MYSTERY текстах детективів Агати Крісті об’єктивується за допомогою різних лексичних засобів, тож розглянемо деякі з них на прикладах із творів. У першу чергу репрезентують концепт у тексті пов’язані з ним слова та синоніми: *mystery* (“*Instead – you solve the **mystery**!*”); *puzzle* (“*No, that solution of the **puzzle** is too easy.*”); *case* (“*That is the only way to conduct this **case**.*”); *clue* (“*One cannot complain of having no **clues** in this case. There are **clues** in abundance.*”). Аналогічно концепт підкреслюється дієсловами і фразами, що пов’язані з розкриттям таємниці (“*Will he solve this **mystery**?*”), (“*Without a doubt, that is the **solution of the mystery**.*”), а також ідіомами (“*I am determined to get to the bottom of this mystery*”), котра означає, як указано в словникові Cambridge Dictionary, “*to discover the truth about something*”, тобто дізнатися правду про щось.

За підсумками аналізу детективних творів Агати Крісті «Вбивство у “Східному експресі”» та «Убивство італійського аристократа», зокрема особливостей авторської об’єктивації найбільш уживаних у роботах письменниці концептів можна зробити висновок, що авторська концептосфера детективу виражається й підкреслюється різними лексичними засобами, що вербалізують, окреслюють наявні концепти CRIME, MURDER, MYSTERY й унікальну концептосферу в цілому. Т. Кестхеї пише у своїх дослідженнях про те, що зміст якісного детективу не вичерпується лише таємницею особистості злочинця та сутності скоєного, проте важливу роль відіграє такий аспект, який дослідник називає «фоном», і наводить приклад щодо творчості Агати Крісті, безсмертна привабливість детективних романів котрої обумовлена «влучним і сухуватим “фоном”, що віддзеркалює епоху, соціальний початок, відображає ностальгію письменниці за “доброю старою Англією”» [Кестхеї, 1989]. Творам Агати Крісті властиво багато лексичних художніх засобів: архаїзми, що виражають зображену в текстах епоху, терміни, що зазвичай демонструють елементи кримінальної справи або носять назви отруйних речовин, іронія, порівняння та епітети, метафори, які в сукупності відображають картину світу автора, її культурний, національний, життєвий досвід, індивідуальний підхід письменниці до детективного жанру та віддзеркалення його особливостей у своїх творах.

Підсумовуючи сказане вище, можемо зробити висновок, що дослідження концептосфери та концептів на прикладі творів Агати Крісті дає можливість, по-перше, проаналізувати підходи лінгвістів до визначення понять «концепту» та «концептосфери» з точки зору лінгвістичного аспекту; по-друге, розглянути особливості детективу, властивих йому основних концептів, визначити засоби їх відображення та об’єктивізації в романах Агати Крісті для описання властивої творчості письменниці концептосфери. Дослідження дає можливість проаналізувати й систематизувати підходи інших дослідників і сформулювати власні висновки щодо понять концептів, концептосфери, перш за все на прикладі робіт письменниці, з метою створення якісних матеріалів на базі електронного посібника для студентів прикладної лінгвістики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Бовсунівська Т. В. *Теорія літературних жанрів. Жанрова парадигма сучасного зарубіжного роману*: підручник. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2009. 519 с.
- [2] Кестхейи Т. *Анатомія детектива*. Будапешт: Корвина, 1989. 262 с.
- [3] Ніконова В. Г. *Концептуальний простір трагічного в п'єсах Шекспіра: поетико-когнітивний аналіз*: дис. докт. філол. наук. Київ: Київський національний лінгвістичний університет, 2008. 558 с.
- [4] Johnson-Laird, P.N: (1987): *The mental representation of the meaning of words*. In: *Cognition* 25, 189-211.

УДК 376

Дроздова Ксенія

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»
спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна

Електронна адреса: teac4er1@gmail.com

Науковий керівник: **Мочалова Наталія**, старший викладач кафедри прикладної лінгвістики,
доцент НУК

ПРОБЛЕМА КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ ПОНЯТТЯ «ІНКЛЮЗІЯ» В ОСВІТНЬОМУ ДИСКУРСІ

Анотація. У тезах розглянуто проблему концептуалізації поняття «інклюзія» в сучасному освітньому дискурсі. Проаналізовано етимологію терміна та простежено його семантичну трансформацію в діахронічній перспективі. Систематизовано основні наукові підходи до визначення досліджуваного феномену у вітчизняній і зарубіжній педагогічній думці. Розмежовано поняття «інклюзія» і «інтеграція» як принципово відмінні освітні концепти.

Ключові слова: інклюзія, інклюзивна освіта, особливі освітні потреби, освітній дискурс.

THE PROBLEM OF CONCEPTUALISING THE TERM “INCLUSION” IN EDUCATIONAL DISCOURSE

Drozdova Kseniia

Abstract. The paper examines the conceptualization of the term «inclusion» in contemporary educational discourse. The etymology of the term is analysed and its semantic transformation is traced in a diachronic perspective. Leading scholarly approaches to defining the concept in Ukrainian and international pedagogical thought are systematized. A principled distinction between the concepts of “inclusion” and “integration” is established.

Key words: inclusion, inclusive education, special educational needs, educational discourse.

Вступ. Поняття «інклюзія» належить до тих наукових концептів, які, стрімко увійшовши в освітній дискурс, так і не отримали однозначного термінологічного закріплення. Семантична невизначеність поняття породжує варіативність інтерпретацій, що створює підґрунтя для ототожнення інклюзії із суміжними, проте змістовно відмінними термінами. Відсутність єдиної термінологічної бази ускладнює як теоретичне осмислення феномена, так і безпосередньо позначається на якості його практичної реалізації в освітньому середовищі.

Основна частина. Термін «інклюзія» сходить до латинського *inclusio* («замикання»), похідного від дієслова *includere* (*in-* «усередину» + *cludere* – «закривати»). Етимологічний

аналіз засвідчив, що первісно лексема була наділена обмежувально-фізичною конотацією, позначаючи дію, спрямовану на замикання об'єкта в межах певної території або структури. Натомість у процесі семантичної еволюції, зокрема в англomовному дискурсі XVI ст., утвердилось нове значення – акт включення до складу, що змістило акцент із замкненості на ідею цілеспрямованого об'єднання.

Зібраний і проаналізований фактичний матеріал дозволяє стверджувати, що закріплення поняття «інклюзія» в педагогічному дискурсі відбувалося поступово і нерозривно корелювало з утвердженням міжнародно-правових стандартів у другій половині XX – на початку XXI ст., а в українському освітньому просторі – із поетапною імплементацією цих стандартів у національне законодавство та практичну діяльність закладів освіти.

Аналіз наукової літератури засвідчив, що термін функціонує одночасно в кількох концептуальних реєстрах, що дає підстави класифікувати наявні погляди щодо цього питання так. Прихильники процесуально-динамічного підходу (Л. Міщик, Н. Софій, Ю. Найда) розглядають інклюзію як безперервний процес розширення участі всіх суб'єктів навчання в освітньому середовищі [Міщик, 2012; Софій, Найда, 2007].

Системно-організаційний підхід, представлений у працях А. Колупаєвої, акцентує увагу на необхідності цілеспрямованого створення умов, що уможливають повноцінну участь дитини в усіх вимірах шкільного життя [Колупаєва, 2009]. На противагу попередньому підходу, тут акцент зміщується з динаміки процесу на його структурне забезпечення: йдеться, перш за все, про формування такої освітньої системи, в якій діти з особливими освітніми потребами є рівноправними учасниками освітнього середовища.

Відповідно до антропоцентричного підходу (З. Шевців), у центрі уваги перебуває унікальність кожного учня, яка розглядається не як відхилення від норми, а як педагогічна цінність [Шевців, 2017]. Цей підхід знаменує відхід від медичної моделі, що тривалий час домінувала у педагогіці та пов'язувала інклюзію виключно з категорією осіб з інвалідністю.

Нарешті, аксіологічний підхід (Т. Бут, М. Ейнскоу) визначає інклюзію передусім через систему цінностей, покладених в основу освітнього середовища, наголошуючи на принципах максимальної участі та рівноправності [Booth, Ainscow, 2002].

На підставі теоретичного аналізу виокремлено трикомпонентну структурну модель інклюзії. По-перше, інклюзія – це перманентний пошук стратегій задоволення індивідуальних потреб усіх суб'єктів навчання, де гетерогенність учнівського контингенту розглядається не як перешкода, а як каталізатор розвитку.

По-друге, вона передбачає виявлення та подолання бар'єрів – комплексну діагностику й проектування індивідуальних освітніх траєкторій.

По-третє, інклюзія інтегрує тріаду фундаментальних категорій: *доступність* (право навчатися та умови для цього), *залученість* (якісний досвід участі в освітньому процесі) та *досягнення* (результат навчання у часовій перспективі, а не лише дискретні показники тестування).

Окремої уваги заслуговує питання розмежування понять «інклюзія» та «інтеграція», які нерідко ототожнюються як у науковій, так і в практичній площині. З одного боку, обидва поняття спрямовані на забезпечення права дітей з особливими потребами на освіту; з іншого боку, між ними існує принципова змістова відмінність. Якщо інтеграція передбачає пристосування дитини до наявних умов освітнього середовища, то інклюзія вимагає трансформації самого середовища відповідно до індивідуальних потреб кожного учня. Таким чином, ці поняття співвідносяться не як синоніми, а як різні рівні освітньої філософії.

Висновок. Концептуалізація «інклюзії» в освітньому дискурсі виявляє методологічну неоднорідність, зумовлену не стільки різницею наукових традицій, скільки самою природою феномену, який одночасно функціонує як процес (динаміка залучення), як система (структурна організація середовища) та як цінність (аксіологічна настанова). Саме ця багатовимірність і породжує термінологічну варіативність. Усвідомлення теоретичної позиції щодо того, який із вимірів інклюзії обирається за концептуальну домінанту, є необхідною умовою як чіткості понятійного апарату, так і ефективності практичної реалізації інклюзивного навчання. Подальші розвідки передбачають розроблення на цьому теоретичному підґрунті практичного інструментарію для навчання англійської мови учнів з особливими освітніми потребами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи. Київ: Самміт-книга, 2009. 272 с.
- [2] Міщик Л. Інклюзивна освіта як умова соціалізації дітей інвалідів у процесі навчання. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету України*. 2012. № 5. С. 139–142.
- [3] Софій Н. З., Найда Ю. М. Концептуальні аспекти інклюзивної освіти. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: навчально-методичний посібник / кол. авт.: Колупаєва А. А., Найда Ю. М., Софій Н. З. та ін.; за заг. ред. Даниленко Л. І. Київ, 2007. 128 с.
- [4] Шевців З. *Теорія і методика професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи в інклюзивному середовищі загальноосвітнього навчального закладу*: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Рівне, 2017. 608 с.
- [5] Booth T., Ainscow M. *Index for Inclusion: Developing Learning and Participation in Schools*. Bristol: CSIE, 2002. 102 p.

УДК 81'42:741.5

Дударчук Владислав

магістрант спеціальності «Іноземна філологія» спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна

Електронна пошта: vladdudarcuk@gmail.com

Науковий керівник: **Калиновська Ірина**, кандидат філологічних наук, доцент

РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ЕКОСКЕПТИЦИЗМУ В АНГЛОМОВНИХ КАРИКАТУРАХ: ВЕРБАЛЬНІ І НЕВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ

Анотація. У статті розглянуто феномен екоскептицизму як соціально-комунікативне явище, що проявляється у вербальних та невербальних формах англomовних карикатур. На матеріалі робіт Біла Вайтгеда та Медді Дей проаналізовано використання гіперболи, порівняння та міміки персонажів для сатиричного відображення скептичних позицій щодо екологічних проблем. Доведено, що поєднання мовних і візуальних засобів дозволяє авторам не лише висміяти необізнаність екоскептиків, але й підкреслити необхідність реальних дій задля захисту довкілля.

Ключові слова: екоскептицизм; англomовні карикатури; вербальні засоби; невербальні засоби; гіпербола; порівняння; міміка.

REPRESENTATIONS OF ECOSCEPTICISM IN ENGLISH-LANGUAGE CARTOONS: VERBAL AND NONVERBAL DEVICES

Dudarchuk Vladyslav

Abstract. This article examines the phenomenon of eco-skepticism as a socio-communicative phenomenon manifested in the verbal and nonverbal forms of English-language cartoons. Using the works of Bill Whitehead and Maddie Day as a basis, the article analyzes the use of hyperbole, comparisons, and character facial expressions to satirically portray skeptical positions on environmental issues. It is demonstrated that the combination of linguistic and visual means allows authors not only to mock the ignorance of eco-skeptics but also to emphasize the need for concrete action to protect the environment.

Key words: environmental skepticism; English-language cartoons; verbal means; nonverbal means; hyperbole; comparison; facial expressions.

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві люди приділяють дедалі більше уваги стану довкілля, частіше говорять про негативний вплив на природу. Проте, як і в багатьох

інших випадках, знаходяться люди, які намагаються спростувати цю інформацію або загалом не довіряють подібним заявам – тобто ставляться скептично до тверджень про шкоду довкіллю. Це й є сучасний екоскептицизм – явище, що сягає своїм корінням іще в Стародавню Грецію [1] та над яким людство розмірковувало задовго до створення першого двигуна чи запуску першої фабрики.

Як зазначає Деміан Натахан, засновник австралійської компанії Enhar, що спеціалізується на побудові сонячних панелей, акумуляторних та зарядних станцій [3], рівень екоскептицизму в суспільстві зростає пропорційно до активності впровадження природоохоронних заходів урядом – причому визначальним є сам факт такого втілення, а не його темп. Дослідник також описує типовий когнітивний цикл: людина усвідомлює гостроту екологічної проблеми, починає активно цікавитися нею, однак, натрапивши на спростування – нерідко позбавлене наукового підґрунтя, – швидко втрачає інтерес і повертається до попередньої байдужості та скептицизму.

Мета дослідження – проаналізувати використання вербальних і невербальних засобів репрезентації ідей екоскептицизму в англомовних карикатурах. Об'єктом дослідження обрано карикатури Біла Вайтгеда [4] та Медді Дей [5], розміщені на ресурсі «CartoonStock».

Результати дослідження. Перша карикатура зображує трьох людей, які займаються прибиранням пляжу, забрудненого порожніми пляшками й бляшанками. Один із них питає: «*Why are we picking this stuff up if it just biodegrades in a few hundred years anyway?*» («Чому ми це все збираємо, якщо воно все одно розкладеться через кількасот років?»). Чоловік, у якого запитують, дивиться на нього, не знаючи що відповісти. Байдужий вираз жінки підкреслює небажання відповідати взагалі. Ця карикатура розкриває притаманну екоскептикам необізнаність у питанні захисту довкілля, адже суть прибирання пляжу полягає не лише в тому, щоб власне прибрати його. Вислів «кількасот років» є гіперболою – або радше применшенням реального стану справ, – адже навіть алюмінієва бляшанка розкладається в ґрунті понад 500 років, а скляна пляшка – щонайменше вдвічі довше. Під час розкладання ці матеріали виділяють отруйні для довкілля речовини і роблять ґрунт чи воду непридатними до використання. Зрозуміло, що в цій карикатурі екоскептицизм виражений у небажанні екоскептиків дійсно розібратись у проблемі – натомість вони шукають привід не займатися захистом довкілля.

На другій карикатурі зображено два ідентичних малюнки решток динозавра, єдина відмінність між якими – підпис унизу. Під першим зображенням читаємо: «*Asteroid denying dinosaur*» («Динозавр, що не вірив в астероїд»), під другим – «*Asteroid believing dinosaur*» («Динозавр, що вірив в астероїд»). Зміст цієї карикатури може трактуватися багатьма способами, і кожен здатен знайти в ній власний сенс. Проте автор позначив її тегами «*Climate change skepticism*» та «*Climate change denial*», що дозволяє її трактувати так: карикатура є алюзією на поширену серед екоскептиків ідею про те, що зміни клімату не існують, а натомість висувається версія про масовий обман або змову світового масштабу. Водночас показово, що як екоскептики, так і ті, хто активно бореться за збереження довкілля, зображені однаково – обидва динозаври давно мертві. З цього можна зробити висновок, що автор прагнув наголосити на необхідності конкретних дій: можна довго сперечатись про доречність певних заходів або про можливу маніпуляцію суспільством, але якщо взагалі нічого не робити, негативний вплив відчують усі – незалежно від того, прихильником яких ідей є та чи інша людина.

Висновки. Обидва карикатуристи вирішили наочно показати, як екоскептицизм виглядає збоку. Для цього вони використовують як вербальні засоби – зокрема гіперболу, – так і засоби візуальної репрезентації: порівняння та міміку персонажів. Поєднання цих засобів дозволяє авторам не лише сатирично відобразити екоскептичні позиції, але й донести до аудиторії думку про необхідність усвідомлених і реальних екологічних дій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Тофтул М.Г. Сучасний словник з етики, с. 169. <https://eprints.zu.edu.ua/11783/1/%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%BAa-1.pdf>
- [2] Публікація на сайті Ragged University «Responding to Climate Change Scepticism by Demian Natakhan», 25 серпня, 2012. <https://raggeduniversity.co.uk/2012/08/25/climate-change-skepticism>

- [3] Enhar – Solar & Smart Energy Consultants Australia <https://www.enhar.com.au/>
- [4] «Why are we picking this stuff up if it just biodegrades in a few hundred years anyway? <https://www.cartoonstock.com/cartoon?searchID=CS620780>
- [5] «Asteroid Denying Dinosaur vs. Asteroid Believing Dinosaur.» <https://www.cartoonstock.com/cartoon?searchID=NA200294>

УДК 81'2

Зайка Антоніна

*магістрант спеціальності «Філологія» спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна
Електронна пошта: antonina.zaika.04@gmail.com
Науковий керівник: Гогоренко Олена, доктор філологічних наук, доцент*

ОСОБЛИВОСТІ ОБРОБКИ ДІАЛЕКТНИХ І ЗМІШАНИХ ЗАПИТІВ ВІРТУАЛЬНИМИ АСИСТЕНТАМИ У ПОЛІЛІНГВАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Анотація. Актуальність теми зумовлена посиленням ролі цифрової комунікації, у межах якої користувачі взаємодіють із системами штучного інтелекту не лише нормативними мовними формами, а й регіональними варіантами мовлення, елементами code-switching, локальною фразеологією та гібридними конструкціями. Мета статті полягає у виявленні особливостей обробки діалектних, змішаних і культурно маркованих запитів віртуальними асистентами в полілінгвальному середовищі та в обґрунтуванні прикладного використання отриманих результатів для побудови електронного довідника. Установлено, що найвища точність спостерігається під час роботи зі стандартизованими формами мовлення, тоді як діалектні одиниці, змішане мовлення та культурно специфічні маркери нерідко спричиняють семантичне спрощення, нейтралізацію прагматичних відтінків або підміну локального значення загальнішим. Показано, що труднощі інтерпретації пов'язані не лише з лексичним розпізнаванням, а й із неповним урахуванням регіонального, соціокультурного та прагматичного змісту висловлення. Обґрунтовано доцільність систематизації таких випадків у структурі електронного довідника, який може бути використаний у навчальному процесі та дослідницькій практиці.

Ключові слова: віртуальні асистенти, полілінгвальне середовище, code-switching, діалект, змішаний запит, комп'ютерна лінгвістика, електронний довідник.

FEATURES OF PROCESSING DIALECTAL AND MIXED QUERIES BY VIRTUAL ASSISTANTS IN A MULTILINGUAL ENVIRONMENT

Zaika Antonina

Abstract. The relevance of the topic is determined by the growing role of digital communication in which users interact with artificial intelligence systems not only through standard language forms but also through regional variants, code-switching, local phraseology and hybrid constructions. The aim of the article is to identify the features of processing dialectal, mixed and culturally marked queries by virtual assistants in a multilingual environment and to substantiate the applied use of the obtained results for the development of an electronic guide. It has been established that the highest accuracy is observed when assistants process standardised language forms, whereas dialectal units, mixed speech and culturally specific markers often lead to semantic simplification, neutralisation of pragmatic nuances or replacement of local meaning with a more general one. The analysis shows that interpretation difficulties are connected not only with lexical recognition but also with insufficient consideration of regional, sociocultural and pragmatic meanings. The expediency of systematising such cases in the structure of an electronic guide for educational and research purposes is substantiated.

Key words: virtual assistants, multilingual environment, code-switching, dialect, mixed query, computational linguistics, electronic guide.

Постановка проблеми. Цифрова комунікація дедалі переконливіше засвідчує, що мовна взаємодія між людиною та автоматизованою системою не обмежується нормативними й стилістично нейтральними висловленнями. У реальному комунікативному просторі запити до віртуальних асистентів формуються під впливом індивідуального мовного досвіду користувача, його регіональної належності, мовної біографії, професійного середовища та щоденних практик змішаного спілкування. Через це поряд зі стандартними моделями мовлення функціонують діалектні форми, елементи code-switching, локальна фразеологія, гібридні словотвірні структури та культурно марковані одиниці. Для систем штучного інтелекту така варіативність створює окремий клас труднощів, оскільки завдання зводиться не лише до розпізнавання слів, а й до встановлення значення в конкретному культурному й прагматичному полі.

Полілінгвальне середовище виявляє межі сучасних мовних моделей особливо чітко. За наявності стандартизованого запиту система зазвичай демонструє високий рівень релевантності відповіді. Коли ж у висловленні поєднуються регіонально забарвлена лексика, нестандартна синтаксична організація або змішування мов у межах однієї репліки, зростає ризик семантичного спрощення, втрати локального змісту чи помилкової нормалізації висловлення. Це переводить проблему з площини технічного розпізнавання в площину прикладної лінгвістики, де визначальними стають смислова точність, прагматична адекватність і чутливість до мовної варіативності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У комп'ютерній лінгвістиці проблема багатомовної обробки мовних даних розглядається на перетині теорії мовних контактів, обробки природної мови та прикладних рішень у сфері штучного інтелекту. Для осмислення змішаного мовлення принципове значення мають праці С. Поплак, яка обґрунтувала типологічні закономірності code-switching [3], а також Т. Солоріо та співавт., де змішані тексти охарактеризовано як один із найскладніших сегментів автоматичної мовної ідентифікації [4]. Новіші дослідження масштабування code-switching у мультимовному instruction tuning показують, що це явище пов'язане не з периферійними похибками, а з самою природою мультимовної здатності великих мовних моделей [5].

Технологічний розвиток цієї сфери спирався на появу трансформерних архітектур, які суттєво змінили підходи до семантичного аналізу тексту. BERT закріпив принцип двобічного контекстуального кодування [1], а BART поєднав реконструктивні та генеративні можливості в межах єдиної моделі [2]. Саме такі архітектури стали основою сучасних віртуальних асистентів і генеративних систем. Поряд із цим навіть потужні моделі зберігають нерівномірну якість у роботі з нестандартними мовними формами. Окремо слід зважати й на актуалізацію назв сервісів: Google офіційно перейменував Bard на Gemini у лютому 2024 року [6], тому аналітичний опис цієї сфери потребує термінологічної точності.

Мета статті полягає у виявленні особливостей обробки діалектних, змішаних і культурно маркованих запитів віртуальними асистентами у полілінгвальному середовищі та в обґрунтуванні прикладного використання отриманих результатів для побудови електронного довідника.

Виклад основного матеріалу. Матеріал для аналізу становлять типи запитів, репрезентативні для полілінгвального цифрового спілкування: стандартизовані запити українською мовою, висловлення з діалектними елементами, конструкції зі змішаним мовленням та мовні одиниці з виразним культурним маркуванням. Такий добір дає змогу простежити межу між формальною лексичною обробкою та повноцінною інтерпретацією смислу, що включає прагматичний, соціальний і культурний виміри.

Порівняння різних типів запитів виявляє виразну закономірність. Стандартизовані мовні формулювання обробляються найбільш стабільно: система правильно визначає намір користувача, зберігає тематичну цілісність відповіді й відтворює релевантний зміст без істотної семантичної деформації. У цій зоні віртуальні асистенти демонструють ту функціональність, яка забезпечила їхнє широке використання у сфері пошуку інформації, навчальної підтримки, перекладу та побутового консультування.

Інша картина спостерігається тоді, коли у висловленні з'являються діалектні елементи. Регіонально маркована лексика часто інтерпретується системою як другорядна або шумова, унаслідок чого локальне значення замінюється ширшим і стилістично нейтральним відповідником. Наприклад, запит «Поясни, хто такий газда» формально може бути розпізнаний як запит про

«господаря», однак така відповідь не відтворює повного значення слова, пов'язаного з карпатським культурним простором, локальним соціальним статусом і певним способом господарювання. Подібним чином запит «*Де купити файний кептар?*» система здатна звести до пошуку «гарного одягу» або «жилета», хоча для мовця йдеться про конкретну етнокультурну реалію. У таких випадках проблема полягає не лише в нерозпізнаванні окремого слова, а в редукції культурно та регіонально вмотивованого змісту до універсалізованого тлумачення.

Ще складнішою є обробка запитів зі змішаним мовленням. Code-switching у цифровій комунікації виконує не лише утилітарну, а й соціальну функцію: він сигналізує про належність до певної спільноти, фіксує стиль ситуації, позначає комунікативну близькість або дистанцію. Для віртуального асистента така конструкція є складною, оскільки в межах однієї репліки необхідно встановити мовні межі, реконструювати домінуючий код і виявити семантичні зв'язки між елементами, що належать до різних систем. Наприклад, у запиті «*Find me cheap квитки до Перемишля на next weekend*» система може зосередитися лише на англійських фрагментах або, навпаки, розпізнати лише ключове слово «квитки», не відтворивши повністю часовий параметр. У запиті «*Постав reminder на after lunch зателефонувати бабці*» семантика загалом є прозорою для людини, проте для моделі виникає потреба одночасно інтерпретувати дієслівний намір, англійський часовий орієнтир і побутову контекстуалізацію дії. Унаслідок цього відповідь нерідко виявляється формально коректною, але неповною, оскільки система реагує на окремі опорні слова, а не на всю внутрішню логіку висловлення.

Окрему групу становлять запити, семантика яких формується через культурно специфічні компоненти. Йдеться про випадки, коли значення висловлення зумовлене локальною фразеологією, традиційними назвами, регіональними реаліями або прагматичними нашаруваннями, зрозумілими носіям певної мовної спільноти. Наприклад, запит «*Що поставити на стіл на Святвечір, окрім куті та узвару?*» для носія мови пов'язаний із конкретною ритуальною традицією, а не просто з вибором страв. Подібно запит «*Що означає вислів “ніти на фіру”?*» вимагає не буквального перекладу окремих компонентів, а реконструкції локального значення вислову. Якщо система не має достатньої опори на культурний контекст, вона тяжіє до буквального або енциклопедично усередненого тлумачення. Така відповідь може бути лексично правильною, проте прагматично неадекватною.

Наведені приклади дають підстави стверджувати, що труднощі обробки нестандартних запитів мають багаторівневий характер. На поверхневому рівні виникає проблема мовної ідентифікації окремих одиниць. На глибшому рівні йдеться про встановлення зв'язків між лексемами різного походження, відновлення неявних смислів і врахування комунікативного наміру мовця. Для прикладної лінгвістики це принципово, оскільки демонструє межу між обробкою тексту як формальної послідовності слів і обробкою висловлення як культурно мотивованого акту комунікації.

Отримані результати мають безпосередній прикладний вихід. Їх можна інтегрувати в електронний довідник, орієнтований на навчальні й дослідницькі цілі. Такий довідник доцільно організувати не як абстрактний опис технологій, а як систематизований корпус проблемних мовних ситуацій. У його структурі можуть бути передбачені блоки, присвячені стандартизованим запитам, діалектним варіантам, змішаному мовленню, культурно специфічним одиницям і типовим збоєм інтерпретації. За такого підходу студент або дослідник отримує не лише узагальнену інформацію про віртуальних асистентів, а й набір реальних мовних кейсів, що демонструють межі та можливості сучасних систем штучного інтелекту.

З методологічного погляду проведений аналіз засвідчує, що подальше вдосконалення віртуальних асистентів у полілінгвальному середовищі пов'язане з розширенням корпусів діалектного й змішаного мовлення, врахуванням прагматичної ситуації висловлення та точнішим моделюванням культурної специфіки мовних одиниць. Без такого розширення інтерпретація локально маркованого запиту залишатиметься частковою, навіть якщо система успішно розпізнає його окремі лексичні компоненти. Отже, розвиток віртуальних асистентів потребує не лише технічного ускладнення моделей, а й посилення їхньої лінгвістичної чутливості до варіативності живого мовлення.

Висновки. Обробка полілінгвальних запитів віртуальними асистентами демонструє нерівномірну ефективність залежно від мовної організації висловлення. Найвищий рівень

коректності спостерігається у випадку стандартизованих запитів, тоді як діалектні форми, code-switching і культурно марковані одиниці значно частіше спричиняють семантичне узагальнення, часткову втрату прагматичного змісту або неточне встановлення комунікативного наміру. Приклади на кшталт «Поясни, хто такий тазда», «Find me cheap квитки до Перемішля на next weekend» чи «Що поставити на стіл на Святвечір, окрім куті та узвару?» показують, що труднощі виникають не лише на рівні окремого слова, а й на рівні відтворення соціокультурного смислу висловлення. Це підтверджує, що полілінгвальне середовище становить для віртуальних асистентів базовий виклик. Прикладне значення проведеного аналізу полягає в можливості побудови електронного довідника, який систематизує типові проблемні випадки та може слугувати інструментом навчальної, аналітичної й дослідницької роботи. Перспективним лишається розширення емпіричної бази за рахунок більшої кількості регіональних мовних варіантів, нових моделей штучного інтелекту та зіставлення текстових і голосових сценаріїв взаємодії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Devlin J., Chang M.-W., Lee K., Toutanova K. BERT: Pre-training of Deep Bidirectional Transformers for Language Understanding. Proceedings of the 2019 Conference of the North American Chapter of the Association for Computational Linguistics: Human Language Technologies. 2019. P. 4171–4186.
- [2] Lewis M., Liu Y., Goyal N., Ghazvininejad M., Mohamed A., Levy O., Stoyanov V., Zettlemoyer L. BART: Denoising Sequence-to-Sequence Pre-training for Natural Language Generation, Translation, and Comprehension. Proceedings of the 58th Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics. 2020. P. 7871–7880.
- [3] Poplack S. Sometimes I'll Start a Sentence in Spanish y Termino en Español: Toward a Typology of Code-Switching. Linguistics. 1980. Vol. 18. P. 581–618.
- [4] Solorio T., Blair E., Maharjan S., Bethard S., Diab M., Ghoneim M., Hawwari A., AlGhamdi F., Hirschberg J., Chang A., Fung P. Overview for the First Shared Task on Language Identification in Code-Switched Data. Proceedings of the First Workshop on Computational Approaches to Code Switching. 2014. P. 62–72.
- [5] Wang Z. et al. Investigating and Scaling up Code-Switching for Multilingual Instruction Tuning. Findings of the Association for Computational Linguistics: ACL 2025. 2025.
- [6] Hsiao S. Bard becomes Gemini: Try Ultra 1.0 and a New Mobile App Today. Google Blog. 2024.

УДК 811.111:373.5

Зелінська Анастасія

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»

спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,

м. Миколаїв, Україна

Електронна пошта: anasstasiie@gmail.com

Науковий керівник: **Мочалова Наталія**, старший викладач кафедри прикладної лінгвістики, доцент НУК

МЕТОДИЧНА СИСТЕМА ТА ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗАСОБАМИ АВТЕНТИЧНОГО КОНТЕНТУ

Анотація. У тезах розглянуто розглянуто методичну систему формування соціокультурної компетентності учнів старших класів. Проаналізовано ключові методи: порівняльно-культурний, проєктний, комунікативний, метод занурення. Розглянуто використання автентичного контенту:

соціальні мережі, відео, TED Talks для подолання «кліпового мислення» старшокласників під час вивчення англійської мови. Виокремлено етапи роботи в межах структурно-орієнтовної та лінгвокраїнознавчої підсистем вправ, що сприяють розвитку критичного мислення та міжкультурної толерантності.

Ключові слова: соціокультурна компетентність, англійська мова, старшокласники, автентичні матеріали, цифрові ресурси, критичне мислення.

METHODOLOGICAL SYSTEM AND STAGES OF DEVELOPING SOCIOCULTURAL COMPETENCE IN SENIOR STUDENTS USING AUTHENTIC CONTENT

Zelinska Anastasiia

Abstract. The paper examines the methodological system for developing sociocultural competence in senior high school students. Key methods, such as comparative-cultural, project-based, communicative, and immersion methods, are analyzed. The study explores the use of authentic content, including social media, videos, and TED Talks, as a means to overcome «clip thinking» in senior students during English language learning. The stages of work within the structural-orientational and linguo-cultural subsystems of exercises are identified, which contribute to the development of critical thinking and intercultural tolerance.

Key words: sociocultural competence, English language, senior students, authentic materials, digital resources, critical thinking.

Вступ. Сучасна іншомовна освіта, згідно з рекомендаціями CEFR, неможлива без інтеграції культури у процес навчання. Для учнів старшого шкільного віку, у яких зростає здатність до рефлексії та критичного аналізу, формування соціокультурної компетентності (СКК) стає пріоритетним завданням. Це вимагає відходу від репродуктивних методів на користь інструментів, що занурюють учня в реальний контекст мови.

Основна частина. Сучасна методична система формування соціокультурної компетентності охоплює порівняльно-культурний, проєктний, комунікативний методи та метод повного занурення. Порівняльно-культурний підхід дозволяє залучити сформований культурний досвід старшокласника через використання міжмовних паралелей та аналіз семантичних нюансів. Наприклад, замість шаблонних вправ учні можуть проводити «цифровий пошук» на форумах Reddit або LinkedIn, досліджуючи різницю в етикеті українського та британського онлайн-спілкування. Такий самостійний пошук у мережах, як Threads, допомагає учням відчувати соціальну дистанцію та обрати відповідний тон залежно від контексту. Проєктний метод, у свою чергу, трансформує результати досліджень у конкретний продукт, як-от відеоблоги чи презентації, що підвищує мотивацію та допомагає долати стереотипи. Важливу роль відіграє метод занурення через використання TED Talks та автентичних блогів, які демонструють «живу» мову та невербальні маркери спілкування. Окремої уваги заслуговує комунікативний метод, реалізований через дебати на теми культурного підтексту, де учні вчаться розуміти логіку та ментальність англомовного світу.

Процес формування компетентності має системний характер і проходить через дві підсистеми вправ. Структурно-орієнтовна підсистема починається з ознайомлювального етапу, де учень занурюється в контекст для подолання «когнітивного шоку», та продовжується орієнтовним етапом, де відбувається систематизація знань, наприклад, через аналіз культури «Small Talk». Лінгвокраїнознавча підсистема є ядром розвитку і складається з трьох етапів. На першому учні виокремлюють факти та культурні коди з автентичних джерел, зокрема вивчаючи специфічні реалії на кшталт «Sunday Roast». Другий етап передбачає глибинний аналіз та зіставлення англомовних норм із власними звичками, що закладає основу міжкультурної толерантності. Фінальним є лінгвопізнавальний етап, на якому досліджується, як культурні особливості закладені в мовних засобах, наприклад, через стратегію непрямого висловлення та використання модальних дієслів для збереження особистого простору.

Висновок. Формування соціокультурної компетентності вимагає від вчителя партнерської взаємодії та використання автентичних матеріалів, що створюють цілісну картинку

іншомовного середовища. Системний перехід від засвоєння фактів до розвитку критичного мислення дозволяє учням сприймати англійську мову як інструмент трансляції цінностей та ключ до розуміння життя іншої нації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: навчання, викладання, оцінювання / за наук. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2003. 273 с.
- [2] Кушнір І. М. Сутність і структура соціокультурної компетентності іноземних студентів у контексті міжкультурної комунікації. Мова і культура : науковий журнал. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2009. Вип. 11. Т. II (114). С. 54–58.
- [3] Фоменко Т. Визначення поняття «соціокультурна компетентність» у сучасній парадигмі вищої освіти. Засоби навчальної та науково-дослідної роботи : зб. наук. пр. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2014. Вип. 42. С. 149–156.
- [4] Hymes D. On Communicative Competence. Sociolinguistics / eds. J. B. Pride, J. Holmes. Harmondsworth : Penguin, 1972. P. 269–293.

УДК 81'2

Зленко Вікторія

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»
спеціалізації «Прикладна лінгвістика. Переклад і комп'ютерна лінгвістика»,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна

Електронна пошта: zlenkoviktoria01@gmail.com

Науковий керівник: **Кауза Ірина**, кандидат філологічних наук, доцент

ГЕНДЕРНІ ВІДМІННОСТІ МОВЛЕННЯ У ТВОРАХ КЛАСИЧНОГО РЕАЛІЗМУ: «ДЖЕЙН ЕЙР» ШАРЛОТТИ БРОНТЕ

Анотація. У статті розглянуто гендерні відмінності мовлення у романі Шарлотти Бронте «Джейн Ейр» як прикладі класичного реалізму. Проаналізовано мовні особливості Джейн Ейр та містера Рочестера через уживання умовних речень, модальних дієслів (*might, should*) і наказових форм. Виявлено, що мовлення Джейн характеризується обережністю та невпевненістю, тоді як Рочестер частіше використовує категоричний і владний тон.

Ключові слова: гендер, мовлення, класичний реалізм, модальні дієслова, умовні речення, «Джейн Ейр».

GENDER DIFFERENCES IN SPEECH IN WORKS OF CLASSICAL REALISM: CHARLOTTE BRONTË'S "JANE EYRE"

Zlenko Viktoriia

Abstract. The article examines gender differences in speech in Charlotte Brontë's novel *Jane Eyre* as a prime example of classical realism. The linguistic features of *Jane Eyre* and Mr. Rochester are analyzed through their use of conditional sentences, modal verbs (*might, should*), and imperative forms. The findings indicate that Jane's speech is characterized by caution and uncertainty, whereas Rochester more frequently employs a categorical and authoritative tone.

Key words: gender; speech; classical realism; modal verbs; conditional sentences; «*Jane Eyre*».

Постановка проблеми. Сучасні лінгвістичні студії все частіше звертаються до аналізу мовлення як інструменту конструювання гендерної ідентичності. Проблема полягає у вивченні того, як соціальна нерівність та патріархальні норми вікторіанської епохи закріплювалися на

рівні граматичних і прагматичних структур мови. У класичному реалізмі, зокрема у творчості Шарлотти Бронте, мовлення героїв не є нейтральним; воно відображає стійкі суспільні стереотипи, де чоловіча домінантність та жіноча обережність стають мовленнєвими стратегіями

Ілюстративним щодо гендерних особливостей у мовленні є 19 століття, а саме епоха класичного реалізму. Події у літературі тієї епохи змальовувалися наближено до реальності і справді можуть відображати ставлення до жінок суспільства того часу, адже про рівність тоді лише починали говорити.

Яскравою представницею епохи класичного реалізму є Шарлотта Бронте. Упродовж свого життя авторка написала низку творів, що піднімають питання місця жінки у суспільстві. Окремої уваги заслуговує «Джейн Ейр» – частково автобіографічний роман.

Метою роботи є аналіз гендерних аспектів у романі Шарлотти Бронте «Джейн Ейр».

Об'єкт дослідження – роман «Джейн Ейр» Шарлотти Бронте.

Предмет дослідження – мовлення головної героїні та головного героя, а саме щодо особливості мовлення жінок і чоловіків одного прошарку населення того часу.

Твір «Джейн Ейр» був опублікований у 1847 році і став одним із найяскравіших прикладів англійської літератури вікторіанського періоду. Саме в цей час суспільство було побудоване на чіткій ієрархії, а роль жінки здебільшого зводилася до обов'язків дружини, матері або домашньої виховательки. Жінки мали обмежені можливості для самореалізації, фінансової незалежності та освіти, а їхнє життя значною мірою залежало від соціального статусу та шлюбу.

Важливим є й те, що сама Шарлотта Бронте добре знала, що означає бути жінкою у суспільстві з суворими моральними нормами. Вона народилася у 1816 році в сім'ї священника і змалку пережила низку втрат: рано померла її мати, а також дві старші сестри. Освіту Шарлотта здобувала в школі для дівчат, умови в якій були надзвичайно важкими, і цей досвід пізніше став основою для опису Ловудської школи у романі. Як і головна героїня, Бронте працювала гувернанткою, що дозволило їй на власному досвіді відчути соціальну нерівність, приниження та залежність жінки від роботодавця. Через те, що літературна діяльність жінок у той час не завжди сприймалася серйозно, Шарлотта була змушена публікувати свої твори під чоловічим псевдонімом Карер Бел. [Шевченко, 2016]

Головною героїнею твору є Джейн – сирота, яку утримують у сім'ї її дядька, де вона зазнає цькування та поганого ставлення. За характером і зовнішністю Джейн дуже схожа на авторку – за описами очевидців Шарлота Бронте була дуже стрункою та мініатюрною. Мовлення Джейн як представниці середнього класу тих часів є дуже репрезентативним.

Примітним є те, що Джейн набагато частіше вживає в мові умовні речення 2 та 3 типів: «I would as soon see you, Mr. Rochester, tricked out in stage-trappings, as myself clad in a court-lady's robe.» [3, с. 395], «He wouldn't leave the house till every one else was out before him.» [3, с. 655], при цьому містер Рочестер зазвичай розмовляє в наказовому тоні: «You are not a servant at the hall, of course.» [3, с. 174] «Lie down!» [3, с. 660].

Джейн часто висловлює припущення вживаючи модальне дієслово *might*: «I had a vague dread that wild cattle might be near, or that some sportsman or poacher might discover me.» [3, с. 492]. Обидва випадки *might* вживаються Джейн, яка боїться гіпотетичної небезпеки. Знову ж, модальні дієслова не мають граматичної залежності від гендеру мовця, але вони демонструють легку невпевненість та надмірну ввічливість.

Якщо порівнювати вживання дієслова «*should*» то Джейн часто висловлює безособові речення з його допомогою: «I should have liked something clearer; but Mrs. Fairfax either could not, or would not, give me more explicit information of the origin and nature of Mr. Rochester's trials.» [3, с. 123]. Містер Рочестер навпаки наголошує на серйозності своїх намірів: «I should quit Thornfield; and I kept involuntarily framing advertisements and pondering conjectures about new situations» [3, с. 247].

Примітним є також пропускання допоміжних дієслів або присудка у мовленні чоловічого героя: «You—you strange—you almost unearthly thing! – I love as my own flesh. You – poor and obscure, and small and plain as you are – I entreat to accept me as a husband.» [3, с. 445].

Такий перебіг подій органічно поєднується з сучасними дослідженнями мовлення жінок та чоловіків, які доводять, що переважна більшість жінок у мовній комунікації дотримуються

стилю співробітництва, а чоловіки – конкуренції, відповідно кожен з них використовує специфічні способи комунікації: жінки, як правило, дотримуються по черговості мовлення, чоловіки тяжіють до самоствердження, встановлення домінування.[1] Важливо підмітити, що рівень домінування в мовленні чоловіків до жінок коливається не в залежності від посади, або способу діяльності, а від віку. Таким чином, містер Рочестер завжди звертається до економки (близько 60 років за сюжетом) «Mrs. Fairfax's»: (на відміну від Джейн (19 років), хоча гувернантка в ієрархії слуг того часу займає найвище місце). В сучасному світі такий вид дискримінації називають *менсплейнінгом* (від англ. «mansplaining», де «man» – чоловік, «explain» – пояснювати) – це чоловіча, сексистська, поблажлива, самовпевнена або спрощена манера пояснювати жінкам те, що вони і так знають. [Шевченко, 2016] Також це поблажливе ставлення до жінок-одноліток або жінок молодшого віку.

Існує значна кореляція між вживанням вставних слів. У мовленні героїні трапляються такі вставні слова: «In fact» («I never presume on the connection – in fact, it is nothing to me»[3, с. 153]), «nevertheless» («who knows the well to which he has crept is poisoned, yet stoops and drinks divine draughts nevertheless.»[3, с. 265]); «fortunately» («I then quitted my sheltered corner and made my exit by the side-door, which was fortunately near.»[3, с. 273]) тощо. В мовленні містера Рочестера значно рідше зустрічаються вставні слова, а це свідчить про надмірну впевненість в собі та своїх словах.

Отже, аналіз мовлення головних героїв роману «Джейн Ейр» Шарлотти Бронте підтверджує існування гендерних відмінностей у мовній комунікації, характерних як для епохи класичного реалізму, так і для сучасного суспільства.

Джейн Ейр, як представниця жіночої частини суспільства, демонструє стриманість, ввічливість і схильність до співпраці у своєму мовленні. Часте використання ввічливих звертань, умовних речень та вставних конструкцій свідчить про її уважність до співрозмовників та гнучкість у комунікації. Натомість містер Рочестер, будучи чоловіком аристократичного походження, тяжіє до домінування в розмові. Він віддає перевагу наказовому тону, рідко використовує ввічливі форми звертання до жінок-однолітків, що можна інтерпретувати як прояв патерналістського ставлення.

Зміни мовлення Джейн протягом роману вказують на її особистісний розвиток: від залежної гувернантки до самодостатньої жінки, яка спілкується на рівних із суспільством. Водночас мовлення містера Рочестера залишається відображенням його соціального статусу та світоглядних установок.

Проведений аналіз узгоджується з сучасними лінгвістичними дослідженнями, що вказують на тенденцію жінок до більшого співробітництва в комунікації, тоді як чоловіки, особливо в патріархальному суспільстві, часто використовують мову як інструмент самоствердження. В романі це простежується не лише у діалогах Джейн і Рочестера, але й у його звертаннях до інших жінок, що можна розглядати як історичну передумову сучасних явищ, таких як менсплейнінг.

Таким чином, роман «Джейн Ейр» не лише відображає мовні особливості епохи, а й залишається цінним матеріалом для аналізу гендерних комунікативних стратегій, які актуальні й сьогодні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Особливості гендерної комунікації: стратегії домінування та співробітництва. URL: <https://naub.ua.edu.ua/henderni-osoblyvosti-komunikatyvnoyi> (дата звернення: 29.04.2026).
- [2] Джерело: Шевченко, З. В. (Уклад.). (2016). Словник гендерних термінів. Черкаси: видавець Чабаненко Ю. Відновлено з: <https://a-z-gender.net/ua/mensplejning.html> (дата звернення: 28.04.2026)
- [3] Brontë C. Jane Eyre. London: Smith, Elder & Co., 1847. (Цитати наведено за сторінками: 123, 153, 174, 247, 265, 273, 395, 445, 492, 655, 660)

УДК 37.091.322

Ісмаїлова Аліна

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»
спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна

Електронна пошта: alina777ismailova@gmail.com

Науковий керівник: **Наталія Мочалова**, старший викладач кафедри прикладної лінгвістики,
доцент НУК

ДИСКУРС-АНАЛІЗ ТА КОМУНІКАЦІЯ В СТУДЕНТСЬКОМУ САМОВРЯДУВАННІ

Анотація. У статті розглядається студентське самоврядування з точки зору використання вербальних засобів для переконання, аргументації та самопрезентації. Аналізуються соціальні мережі, використовувані студентськими радами різних вищих навчальних закладів, як приклади використання мовних засобів впливу.

Ключові слова: студентське самоврядування, вербальний вплив, самопрезентація, аргументація, переконання.

DISCOURSE ANALYSIS AND COMMUNICATION IN STUDENT SELF-GOVERNMENT

Ismailova Alina

Abstract. This article examines student self-governance from the perspective of the use of verbal means for persuasion, argumentation, and self-presentation. It analyzes the social media platforms used by student councils at various higher education institutions as examples of the use of linguistic means of influence.

Key words: student self-governance, means of persuasion, means of influence, verbal influence, linguistic means, self-presentation, argumentation, social networks, language technologies.

Студентське самоврядування – самостійна організація учнів вищих навчальних закладів (надалі – ВНЗ) для розв'язання питань, пов'язаних із навчанням, культурними, спортивними, мистецькими тощо заходами. «У студентському самоврядуванні беруть участь особи, які навчаються у вищому навчальному закладі. Усі особи, які навчаються у вищому навчальному закладі, мають рівне право на участь у студентському самоврядуванні. Студентське самоврядування забезпечує захист прав та інтересів осіб, які навчаються у вищому навчальному закладі, та їхню участь в управлінні вищим навчальним закладом» [1].

Мовні засоби переконання, самопрезентації та аргументації широко використовуються членами студентського самоврядування та президентами студентських рад для набору нових учасників, агітаційних кампаній, поширення соціальних повідомлень тощо.

У соціальній психології переконання (переконування) – це певний спосіб впливу, який передбачає аргументоване і логічно витримане доведення істинності того чи іншого положення, думки, оцінки.

«Аргументація – це процес обґрунтування певного положення з метою переконання в його істинності, слушності [5].»

Соціально-психологічний механізм переконання передбачає:

- цілеспрямований характер впливу, застосування аргументів і фактів, дотримання логіки доведення і обґрунтування, апелювання до істинності і значущості;
- свідоме, уважно-критичне ставлення об'єкта впливу до змісту інформації, що йому пропонується, і до способу її подання.

Ціль механізму переконання – змінити думку об'єкта впливу, викликати у нього відчуття неможливості жити за іншими змістовими сценаріями. Механізм переконування ґрунтується,

з одного боку, на доказовості, тобто на аргументах, що підтверджують істинність і значущість для об'єкта виливу того, що йому пропонують, а з іншого – на самостійному, свідомому, критичному ставленні того, кого переконують, до того, що йому пропонується прийняти. Таким чином, при вербальному переконанні мовець може використовувати не тільки статистичні та/або наукові факти, а й емоційну лексику, спрямовану на вплив на почуттєві частини мозку, відповідальні за особисті асоціації та переживання особи, котрі пов'язуються із наданою інформацією.

Переконання використовується студентами, котрі відповідальні за соціальні мережі навчальних закладів – це можна побачити у постах-закликах до дій: благодійної допомоги, участі у виборах або приєднанні до студентських заходів. Приклад переконання у соціальних мережах студентського самоврядування: «Студенти, пакуйте валізи! Ми організуємо поїздку до одного з найгарніших міст України – «українського Парижа». Це шанс не просто виступити на конференції, а й прогулятися весняними Чернівцями, надихнутися архітектурою Резиденції митрополитів та змінити обставини у колі однодумців [6].»

У даному тексті бачимо емоційну лексику «найгарніше», «надихатися», «весняні»; метафору: «український Париж»; заклик до дій – «пакуйте валізи». Це засоби переконання, зміни думки читача, аби запевнити його у перевагах даної подорожі за допомогою впливу на його почуття, приємні асоціації та очікування.

Також можна знайти факти, що закликають до більш раціонального погляду: інформація про архітектуру Резиденції митрополитів, виступ на конференції, а також можливість реального спілкування із однодумцями. Таким чином, метод переконання працює, впливаючи на обидві сфери діяльності мозку: емоційну та раціональну.

«Самопрезентація – вміння подати себе, привабити до себе, викликати інтерес до своїх зовнішніх якостей, сподобатись [4].»

Самопрезентація використовується при заповненні власного резюме, написанні рекомендаційного листа для вступу в університет, а також під час президентської кампанії. Студенти, котрі бажають податися у голови студентської ради, мають презентувати себе та пояснити, які позитивні зміни вони здатні внести у самоврядувальні процеси.

Основними технологічними позиціями самопрезентації є:

- візуалізація образу – побудова найбільш оптимального образу, який особа хоче показати своїм слухачам.
- комунікативна механіка – використання комунікативних засобів, наприклад, відкритих жестів, посмішки, закликів, для підтримки образу;
- вербальний вплив, який є найбільш універсальним засобом формального та неформального спілкування – використання вербальних засобів для вираження власної точки зору та донесення інформації.

Таким чином, студентське самоврядування постає як ключовий інструмент реалізації прав здобувачів вищої освіти та як динамічне комунікативне середовище одночасно. Воно функціонує як автономна структура, що інтегрує освітні, культурні та соціальні аспекти життя студентства, забезпечуючи рівні можливості для самореалізації кожного учасника освітнього процесу – для цього кожен учень здатен використовувати набуті навички вербального впливу.

Аналіз мовленнєвої діяльності членів студентських рад дозволяє стверджувати, що ефективність функціонування цього інституту безпосередньо залежить від майстерного володіння мовними засобами впливу.

Отже, комунікативна компетентність членів студентських рад є фундаментальним чинником успішної соціалізації молоді та ефективного управління внутрішніми процесами закладу вищої освіти. Мовний інструментарій у цьому контексті виконує інформативну та мобілізаційну функцію, перетворюючи студентське самоврядування на потужний суб'єкт суспільної дії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Закон України «Про вищу освіту» щодо студентського самоврядування (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37–38, ст. 2004).

- [2] Зленко А. Студентське самоврядування як середовище формування соціокультурної активності молоді: історичний дискурс / А. Зленко, О. Ісайкіна. Соціум. Документ. Комунікація. 2021. Вип. 11. С. 285–315.
- [3] СУМ. Словник української мови в 11 томах. Дозвіл на використання надано інститутом мовознавства ім. О.О. Потебні. URL: <https://slovnyk.ua/index.php>
- [4] Заболотна Т.М. Діловий етикет: Конспект лекцій / Суми, 2012. – 66 с.
- [5] Янц Н. Д. Основи красномовства. КУРС ЛЕКЦІЙ / Переяслав-Хмельницький, 2013. – 244 с.
- [6] NUOS voice – telegram-канал Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова. URL: <https://t.me/voiceNUOS>

УДК 81'42:316.77]:159.923

Калініна Анастасія

магістрантка спеціальності «Філологія» спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
м. Одеса, Україна

Електронна адреса: anasta.2023.job@gmail.com

Науковий керівник: **Хрустик Надія**, кандидат філологічних наук, доцент

ЛІНГВІСТИЧНІ ЗАСОБИ СТВОРЕННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ОСОБИСТОСТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Анотація. У статті досліджено теоретичні засади, на яких ґрунтується використання мовних засобів з метою формування позитивного іміджу особистості. Встановлено, що ефективне використання етикетних формул, позитивно конотованої лексики, метафор, компліментів і стратегій самопрезентації забезпечує довіру та гармонійну взаємодію у спілкуванні.

Ключові слова: імідж; лінгвістичні засоби; комунікативна стратегія; самопрезентація; вербальний образ.

LINGUISTIC MEANS OF CREATING A POSITIVE PERSONALITY IMAGE: THEORETICAL ASPECT

Kalinina Anastasiia

Abstract. The article examines the theoretical foundations underlying the use of linguistic means aimed at forming a positive image of an individual. It has been established that the effective use of etiquette formulas, positively connoted vocabulary, metaphors, compliments, and self-presentation strategies ensures trust and harmonious interaction in communication.

Key words: image; linguistic means; communicative strategy; self-presentation; verbal image.

У сучасному мовознавстві питання формування позитивного іміджу особистості набуває особливої актуальності, адже мова є не лише засобом спілкування, а й інструментом самопрезентації, впливу та соціальної взаємодії. Мовні засоби, що створюють позитивний образ мовця, відіграють важливу роль у налагодженні ефективної комунікації, формуванні довіри та симпатії між учасниками спілкування. В умовах розвитку масової культури й цифрових медіа вербальний імідж стає частиною загального комунікативного портрета людини, відображаючи її інтелектуальний рівень, емоційність, вихованість і соціальний статус. Позитивний імідж формується завдяки добору етикетних формул, позитивно забарвленої лексики, стратегій самопрезентації та комунікативної ввічливості.

Актуальність дослідження полягає в необхідності теоретичного осмислення лінгвістичних засобів, за допомогою яких створюється позитивний образ особистості у процесі спілкування. Аналіз наукових підходів до цієї проблеми дає змогу з'ясувати роль мови у формуванні

суспільних уявлень про людину та її місце в комунікативному просторі. Означену вище проблематику досліджували Н. В. Барна, О. В. Іванців, О. І. Мармаза, В. В. Попова, С. О. Тарасова.

Мета статті – дослідити теоретичні засади природи лінгвістичних засобів як чинника формування позитивного іміджу особистості.

Завдання, які ставимо перед собою: 1) розкрити місце і значення лінгвістичних засобів створення позитивного іміджу особистості серед інших чинників, якими він формується; 2) визначити специфіку лінгвістичних засобів як інструмента продукування іміджу особистості.

Об'єктом спостереження є вербальні засоби комунікації, через які формується та реалізується позитивний імідж особистості.

Предметом вивчення виступають лінгвістичні механізми, стилістичні маркери, оцінні конструкції та дискурсивні стратегії, що забезпечують формування й підтримку позитивного іміджу в комунікативному середовищі.

Проблематика іміджу впродовж останніх десятиліть набула міждисциплінарного характеру, оскільки феномен особистісного образу безпосередньо пов'язаний із механізмами соціальної взаємодії та впливу. Політологи, соціологи, культурологи й психологи розглядають імідж як інструмент масової комунікації, засіб регуляції суспільних настроїв та форму репрезентації індивіда в соціумі. Лінгвістичне ж осмислення іміджу, попри свою відносну новизну, поступово посідає вагоме місце в дослідженнях, адже саме мова є основним каналом, через який особистість створює, транслює й підтримує свій позитивний образ. Окремі праці Г. А. Кокози та інших науковців підкреслюють значення мовних механізмів у формуванні й руйнуванні іміджу, а також у відтворенні його структурних характеристик [Кокоза, 2010].

Розгляд теоретичних підходів до вивчення іміджу дозволяє чітко окреслити, як саме лінгвістичні засоби долучаються до загальної системи іміджеформування. Соціально-психологічний підхід демонструє, що імідж виникає в межах суспільних очікувань, норм і комунікативних стандартів. Етимологічно слово *image* пов'язане з поняттям «образ», і вже в психологічних дослідженнях 60–80-х років XX століття воно набуває значення соціально зумовленого уявлення про особу [Барна, 2008].

Ю. В. Макаровець визначає імідж як феномен, що не лише залежить від соціальних умов, а й виступає дієвим засобом самопрезентації та впливу на аудиторію [Макаровець, 2013].

Отже, соціально-психологічний підхід програмує загальний контекст, у якому формуються уявлення про позитивний образ особистості та умови, що визначають успішність його мовної репрезентації.

Однак, будь-який соціальний образ проходить через свідомість індивіда, тому філософсько-когнітивний ракурс зосереджується на внутрішніх механізмах створення іміджу. У цьому підході імідж розглядається як уявний, ментально вибудований конструкт, спрямований на формування певного враження в аудиторії. Філософські трактування визначають його як «цілісний якісно визначений образ об'єкта, що відтворюється у свідомості індивіда або групи», а його функція полягає у впливі на ціннісні орієнтири та емоційно-оцінні установки адресата. Такий фокус дає підстави для переходу до аналізу тих мовних засобів, які дозволяють реалізувати когнітивні уявлення у вигляді реального комунікативного впливу.

Саме через необхідність передати створений у свідомості образ іншим виникає потреба у зверненні до комунікативно-лінгвістичного підходу. У межах цього напряму мова розглядається як ключовий інструмент формування позитивного іміджу, оскільки вибір мовних засобів, стилістичних маркерів, оцінних конструкцій і комунікативних стратегій безпосередньо визначає те, як особа постає в очах адресата. В. М. Маркін акцентує увагу на інформаційній функції іміджу, тоді як О. Б. Перелигіна підкреслює, що ефективний образ повинен бути зрозумілим аудиторії та базуватися на знайомих знаках і мовних структурах [Барна, 2008]. Усе це свідчить про те, що позитивний імідж формується насамперед через вербальну діяльність, у якій мовець стратегічно добирає засоби для створення бажаного враження.

Оскільки мовлення завжди розгортається в певному дискурсивному середовищі, логічним продовженням теоретичного аналізу стає дискурсивно-когнітивний підхід. А. В. Шугасєв описує іміджевий дискурс як мисленнєво-мовленнєву діяльність, спрямовану на регуляцію

ставлення аудиторії до мовця, а ефективність цієї діяльності вбачає у здатності поєднати цінності адресанта та адресата [Шугаєв, 2017]. Цей підхід дозволяє досліджувати імідж як динамічний процес, який виявляється в різних жанрах, каналах і стилях комунікації та залежить від дискурсивних стратегій – наприклад, стилістичної адаптації, використання оцінної лексики, емоційно забарвлених елементів чи засобів мовленнєвого впливу [Шугаєв, 2017]. У контексті створення позитивного іміджу це особливо важливо, оскільки дискурсивні механізми визначають спосіб формування довіри, симпатії чи авторитетності мовця.

Узагальнюючи викладене, можна стверджувати, що кожен із розглянутих підходів послідовно розкриває різні рівні функціонування іміджу: соціально-психологічний визначає зовнішні умови його існування, філософсько-когнітивний – внутрішні механізми формування, комунікативно-лінгвістичний – мовні способи реалізації, а дискурсивно-когнітивний – стратегії його функціонування в реальному комунікативному середовищі. Ця послідовність дозволяє чітко побачити місце лінгвістичних засобів у створенні позитивного іміджу особистості та з'ясувати, що вербальні засоби є не лише інструментом репрезентації образу, а й механізмом формування довіри, переконливості та соціальної привабливості.

Отже, імідж постає багатовимірним соціально-комунікативним феноменом, що формується під впливом психологічних, когнітивних, соціальних і мовних чинників. Лінгвістичний аспект у цій системі є визначальним, адже саме мовлення забезпечує продукування, трансляцію та закріплення позитивного образу особистості. Добір мовних засобів, стратегій і дискурсивних тактик сприяє створенню цілісного іміджу, здатного викликати довіру, симпатію та позитивне ставлення аудиторії. Відтак лінгвістичний аспект не лише описує вербальні засоби впливу, а й розкриває механізми конструювання іміджу як соціально значущого явища.

Перспективу нашого дослідження вбачаємо у вивченні практичного застосування лінгвістичних засобів для створення позитивного іміджу особистості в різних сферах комунікації, зокрема у професійній, освітній та медіасфері, а також у міжкультурному спілкуванні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Барна Н. В. Іміджологія : навч. посіб. для дистанційного навчання. Київ : Університет «Україна», 2008. 217 с.
- [2] Кокоза Г. А. Комунікативні стратегії і тактики персоналізації публіцистичного дискурсу мовними одиницями на позначення одягу. *Філологічні трактати*. 2010. № 1. С. 40–44.
- [3] Макаровець Ю. В. Дослідження іміджу публічної особи у лінгвістиці. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Серія : Філологічні науки*. 2013. № 3. С. 75–80.
- [4] Шугаєв А. В. Імідж та іміджевий дискурс міжнародної організації ООН. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філологія»*. 2017. № 77. С. 94–96.
- [5] Шугаєв А. В. Формування позитивного іміджу ООН в англomовному медіадискурсі : тактичний аспект. *Science and Education in New Dimension. Philology*. 2017. № 123. С. 68–71.

УДК 81'42:81'27:32.019.5

Кондратюк Дарина

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»
спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,

Волинський національний університет імені Лесі Українки,
Україна, м. Луцьк

Email: kondratiuk.daryna3@gmail.com

Науковий керівник: **Кауза Ірина**, кандидат філологічних наук, доцент

**МОВНА КАРТИНА СВІТУ РОСІЙСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ
ЩОДО УКРАЇНИ: ЛІНГВОКОГНІТИВНИЙ АНАЛІЗ.
АКЦЕНТ НА КОНЦЕПТАХ «НАЦИЗМ», «ДЕНАЦИФІКАЦІЯ»,
«СПЕЦОПЕРАЦІЯ», МЕТАФОРАХ ТА МАНІПУЛЯТИВНИХ ТЕХНІКАХ**

Анотація. У роботі досліджується мовна картина світу російської пропаганди щодо України з позицій лінгвокогнітивного аналізу. Особливу увагу приділено маніпулятивним технікам, які використовуються у пропагандистському дискурсі. Проаналізовано ключові концепти «нацизм», «денацифікація» та «спецоперація», їх початкове значення та трансформацію в умовах сучасного інформаційного впливу. Показано, як через мовні засоби формується спотворене сприйняття реальності та легітимізується агресія.

Ключові слова: пропаганда; лінгвокогнітивний аналіз; концепт; маніпуляція; дискурс.

**THE LINGUISTIC WORLDVIEW OF RUSSIAN PROPAGANDA REGARDING
UKRAINE: A LINGUOCOGNITIVE ANALYSIS.
FOCUS ON THE CONCEPTS OF “NAZISM,” “DENAZIFICATION,”
AND “SPECIAL OPERATION,” AS WELL AS METAPHORS
AND MANIPULATIVE TECHNIQUES**

Kondratiuk Daryna

Abstract. The paper examines the linguistic worldview of Russian propaganda regarding Ukraine from the perspective of linguocognitive analysis. Particular attention is paid to manipulative techniques used in propaganda discourse. The study analyzes key concepts such as “Nazism,” “denazification,” and “special military operation” their original meanings, and their transformation within modern information influence. It demonstrates how language constructs a distorted perception of reality and contributes to the legitimization of aggression.

Key words: propaganda; linguocognitive analysis; concept; manipulation; discourse.

Вступ. Проблематика дослідження. Протягом багатьох років дослідники приділяли значну увагу вивченню такого явища, як пропаганда. Проте окремі аспекти її використання в контексті війни Росії проти України потребують більшого розкриття. Зокрема, потребують варто приділити увагу дослідженню лінгвокогнітивних механізмів її реалізації, а саме роль концептів, метафор і маніпулятивних технік у формуванні мовної картини світу щодо України.

Актуальність дослідження. Як з давніх часів, так і в сучасному інформаційному суспільстві пропаганда є одним із найсильніших інструментів впливу на масову свідомість. Вона здатна формувати уявлення людей про події, політичні процеси та учасників конфліктів, часто задаючи їм певну інтерпретацію. Особливої актуальності дослідження пропаганди набуває в умовах повномасштабної російсько-української війни, коли інформаційний простір стає важливою частиною протистояння. Те, як російська пропаганда подає цю війну і які мовні засоби та техніки впливу використовує, безпосередньо впливає на формування громадської думки. Саме тому аналіз цих механізмів є важливим для кращого розуміння способів інформаційного впливу та протидії дезінформації.

Мета дослідження полягає у виявленні особливостей мовної картини світу російської пропаганди щодо України через аналіз концептуальних структур, метафоричних моделей та маніпулятивних технік.

Виклад інформації. Лінгвокогнітивний аналіз. Лінгвокогнітивний аналіз є підходом до вивчення мови, який поєднує мовні явища з процесами мислення. Він дозволяє дослідити, як саме через мовні засоби формується уявлення людини про реальність, тобто про пізнання. У центрі уваги такого аналізу перебувають концепти – узагальнені ментальні одиниці, що відображають знання, досвід і оцінки людини. У межах цього підходу мова розглядається не лише як інструмент передачі інформації, а як засіб її інтерпретації. Тобто важливим є не тільки те, що саме говориться, а й те, як це подається, які смисли за цим стоять і як це сприймається людьми. Через вибір слів, метафор і формулювань, створюється певна картина світу, яка впливає на сприйняття речей та подій.

Лінгвокогнітивний аналіз особливо актуальний для дослідження політичного дискурсу, зокрема пропаганди. Він дає змогу виявити приховані смисли, повторювані моделі та способи впливу на аудиторію. Це дозволяє зрозуміти, як за допомогою мови формуються потрібні уявлення та як вони закріплюються в свідомості людей.

Пропаганда. Пропаганда це умисні, систематичні спроби змінити сприйняття, маніпулювати пізнанням та спрямовувати поведінку для досягнення реакції, яка веде до бажаного наміру пропагандиста [Jowett, O'Donnell, 2019]. Вона охоплює процес умисного передавання інформації певними методами з метою формування конкретних поглядів і установок в суспільній свідомості. Важливою рисою пропаганди є її цілеспрямованість, адже вона не просто інформує, а прагне змінити ставлення аудиторії до певного об'єкта, події, явища.

Історично пропаганда існувала задовго до появи самого терміну. Вона використовувалася в релігійних текстах, політичних документах та законах. Сам термін, на початку свого існування, мав нейтральне емоційне забарвлення, проте з часом отримав негативну конотацію.

На відміну від нейтральної або об'єктивної подачі інформації, пропаганда зазвичай використовує вибірковий підхід до фактів. Вона може підкреслювати окремі аспекти подій, замовчувати інші або подавати інформацію з вираженим емоційним забарвленням. Це дозволяє впливати не стільки на раціональне мислення, скільки на емоції, що значно підвищує ефективність впливу. У результаті таких дій формується певна інтерпретація реальності, яка вигідна стороні поширення пропаганди.

Важливо також зазначити, що пропаганда для функціонування потребує шляхів поширення. В сучасну еру інтернету це зробити стало легше, ніж будь-коли за всю історію людства. Соціальні мережі, реклама, новини, фільми, музика та серіали – усе це є в широкому доступі в зручний для нас час. Кожного дня ми споживаємо хоч якусь частку пропаганди, проте через кількість інформації яку ми бачимо та чуємо буває дуже складно її помітити.

Окрему роль пропаганда відіграє в умовах конфлікту або війни, де вона використовується для формування образу ворога. У таких випадках активно застосовуються засоби дегуманізації, негативного маркування та узагальнення, що сприяє посиленню протиставлення «свої – чужі». Це дозволяє виправдовувати агресивні дії та підвищувати підтримку населення.

Крім того, пропаганда часто орієнтується на вже сформовані переконання цільової аудиторії. Вона підсилює існуючі переконання та зменшує сумніви, створюючи ілюзію підтвердження власної думки. Важливу роль, у цьому контексті, відіграє вибір джерел інформації, адже люди схильні довіряти тим повідомленням, які відповідають їхнім вже наявним уявленням, а це, в свою чергу, робить пропагандистський вплив ще більш ефективним.

Маніпулятивні техніки. У пропагандистському дискурсі активно використовуються різні маніпулятивні техніки, які дозволяють ефективно впливати на аудиторію. До найпоширеніших належать евфемізація, фреймінг, демонізація опонента, апеляція до емоцій, а також постійне повторення ключових повідомлень. Їх основна функція полягає в тому, щоб спростити складні політичні процеси та подати їх у вигляді зрозумілих і чітких оцінок.

Важливу роль відіграє також метафоризація. Вона дозволяє пояснювати складні або абстрактні явища через більш прості й знайомі образи. Завдяки цьому інформація сприймається легше і швидше, і викликає сильнішу емоційну реакцію. Метафори є не лише мовним засобом, а й способом мислення, який впливає на те, як люди розуміють реальність [Lakoff,

Johnson, 2003]. У пропаганді часто використовуються певні метафоричні моделі, які допомагають сформулювати потрібне сприйняття подій. Наприклад, військові дії можуть описуватися через поняття «захисту», «очищення» або «відновлення порядку». Такі формулювання створюють позитивні асоціації, виправдовують дії та знижують критичність сприйняття інформації. Маніпулятивні техніки дозволяють не лише передавати інформацію, а й формувати спосіб її інтерпретації, впливаючи на ставлення аудиторії до певних подій.

Концепти «нацизм», «денацифікація» та «спецоперація». В російській пропаганді протягом повномасштабної війни намагаються різними методами пояснити причини і цілі нападу Росії на Україну, вибудовуючи певний образ України в своєму інформаційному колі. Важливу роль у цьому процесі відіграють мовні засоби, зокрема евфемізми та розмиті поняття, що дозволяють змінювати сприйняття реальності та знижувати критичність її оцінки. Саме через такі мовні конструкції формується специфічна картина світу, яка є вигідною для російської сторони, у якій ключову роль відіграють окремі концепти. До них належать «нацизм», «денацифікація» та «спеціальна воєнна операція». У межах лінгвокогнітивного аналізу ці поняття можна розглядати як ключові концепти, через які структурується пропагандистська картина світу. Вони мають власне історичне значення, але в пропагандистському дискурсі їх значення трансформується, але зі збереженням негативних асоціацій.

Концепт «нацизм» у своєму початковому значенні позначає конкретну політичну ідеологію XX століття, пов'язану з тоталітарним режимом у Німеччині. Він має чітко негативні історичні асоціації: насильство, геноцид, агресивний націоналізм, антигуманізм. У пропагандистському дискурсі цей концепт втрачає свою історичну конкретність і використовується як універсальний ярлик. Застосування його до України виконує функцію демонізації, створення образу «абсолютного зла», ворога (адже Росія позиціонує себе як головного поборника нацистської Німеччини). Таким чином, складний історичний феномен стає емоційно забарвленим маркером, який автоматично викликає негативне сприйняття, через асоціацію з його історичним значенням.

Концепт «денацифікація» також має чітке історичне підґрунтя. Після Другої світової війни він означав систему конкретних заходів, спрямованих на усунення наслідків нацистської ідеології з політичного, економічного та культурного життя Німеччини. Це був процес із визначеними інституціями, цілями та критеріями. Цей термін вжив Володимир Путін 24 лютого 2022 року в оголошенні війни проти України, метою якої мала бути «демілітаризація та денацифікація» України. У сучасному пропагандистському використанні в російському інфопросторі цей термін позбавляється конкретного змісту і перетворюється на абстрактну мету, яка немає чітких меж у часі та способах виконання. Його функція полягає не в описі реальних дій, а у виправданні агресії та терористичних актів щодо України. Завдяки цьому створюється уявлення про морально виправдану місію, що нібито повторює боротьбу з нацизмом [Баркар, 2026].

Концепт «спецоперація», або спеціальна воєнна операція, є прикладом евфемізму. У військовій термінології він позначає обмежені дії, спрямовані на досягнення локальних цілей. У пропагандистському дискурсі цей термін використовується для позначення повномасштабної війни, що створює ефект зменшення її значення, масштабу та, насамперед, відповідальності. На когнітивному рівні це змінює сприйняття подій. Замість уявлення про війну як обсяжний і трагічний процес формується образ контрольованої та технічної операції.

Усі три концепти функціонують у межах єдиної когнітивної моделі. «Нацизм» створює образ ворога, «денацифікація» – уявлення про морально виправдану мету, а «спецоперація» – спотворене уявлення про сам характер війни.

Висновки. У результаті дослідження встановлено, що російська пропаганда ґрунтується на системному використанні маніпулятивних технік, спрямованих на спрощення складних політичних процесів та надання їм емоційно забарвленої інтерпретації з метою формування вигідного сприйняття подій. Лінгвокогнітивний аналіз концептів «нацизм», «денацифікація» та «спецоперація» показав особливості їх функціонування в межах мовної картини світу російської пропаганди щодо України, а також розбіжність між їх первинним значенням і тим, у якому вони використовуються в пропагандистському дискурсі. Використання цих концептів сприяє формуванню цілісної когнітивної моделі, у межах якої конструється образ ворога,

виправдовується агресія та трансформується сприйняття війни. Таким чином, мова постає не лише як засіб передавання інформації, а й як інструмент впливу на мислення та інтерпретацію реальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Jowett G. S., O'Donnell V. Propaganda and Persuasion. Thousand Oaks: SAGE, 2019. 8 с.
- [2] Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live By. Chicago: University of Chicago Press, 2003. С. 8–9.
- [3] Баркар Д. Деградація російської пропаганди. Як за роки війни перепаковували виправдання агресії проти України. ІМІ – Інститут масової інформації. 02.03.2026. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/degradatsiya-rosijskoyi-propagandy-yak-za-roky-vijny-perepakovuvaly-vypravdannya-agresiyi-proty-ukrayiny> (дата звернення: 28.04.2026).

УДК 811.161.2'42:659.1:17.022.1

Ланова Валерія

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»
спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0009-0003-8689-8906>

Науковий керівник: **Кутуза Наталія**, доктор філологічних наук, професор

СПЕЦИФІКА АСОЦІАТИВНОГО СПРИЙНЯТТЯ ЛЕКСЕМИ-СТИМУЛУ «МОВЧАННЯ» РІЗНИМИ ВІКОВИМИ ГРУПАМИ

Анотація. У статті порушено проблему виявлення асоціативного поля лексеми «мовчання». У процесі дослідження окреслено поняття «мовчання» та «асоціативне поле», обґрунтовано специфіку функціонування цієї лексеми в мовленнєвій практиці. Проведено вільний асоціативний експеримент, за результатами якого виявлено структуру асоціативного поля лексеми «мовчання», схарактеризовано його ядро та периферію. Отримані відомості можуть бути використані у психолінгвістичних дослідженнях, працях із теорії комунікації та при укладанні асоціативних словників.

Ключові слова: асоціативне поле, асоціативний експеримент, асоціація, мовчання, периферія, ядро.

THE SPECIFICS OF ASSOCIATIVE PERCEPTION OF THE STIMULUS LEXEME “SILENCE” BY DIFFERENT AGE GROUPS

Lanova Valeriia

Abstract. This article addresses the issue of identifying the associative field of the lexeme “silence,” which is a multifaceted concept in contemporary linguoculture. The study defines the concepts of “silence” and “associative field” and substantiates the specific nature of this lexeme’s functioning in speech practice. The author conducted a free association test, the results of which revealed the structure of the associative field of the lexeme “silence” and characterized its core and periphery. The findings can be used in psycholinguistic research, works on communication theory, and in the compilation of associative dictionaries.

Key words: association, associative field, silence, periphery, core, associative experiment.

Вступна частина. У сучасному світі, де домінує безперервний цифровий шум, мовчання перестає бути просто відсутністю звуку. Це поняття стає значущим елементом насамперед інтернет-комунікації, а його актуальне вивчення доцільно проводити через призму вікового фактора. Перевірити гіпотезу про трансформацію асоціативних зв’язків у носіїв мови з часом

дає змогу вільний асоціативний експеримент. У сучасній лінгвокультурі спостерігається тенденція до суттєвої розбіжності в емоційному наповненні лексеми «мовчання», що найвиразніше простежується при зіставленні асоціативних полів молоді та людей зрілого віку. Для представників старшої покоління цей концепт зберігає ресурсний характер, базуючись на традиційній мовній картині світу, де мовчання ототожнюється із золотом та тишею. Натомість для молоді воно частіше асоціюється із загрозою та ізоляцією – у асоціативному експерименті були зафіксовані лексеми-реакції «нервово» та «напруга». Це пояснюється трансформацією індивідуально-асоціативного рівня свідомості під впливом цифрового середовища. Як зазначає А. Л. Фрумкіна, сприймаючи мовлення (або його відсутність), адресат інтерпретує його крізь призму власної системи категоризації, що може призводити до «комунікативних збоїв» [Фрумкіна, 2025: 71].

Зіставивши результати вільних асоціативних експериментів (зокрема, зафіксовані у працях С. В. Мартінек) із даними сучасних лексикографічних джерел, ми проаналізували специфіку функціонування лексеми «мовчання» у мовній свідомості. В «Українському асоціативному словнику» С. В. Мартінек ця одиниця репрезентована переважно через високочастотні реакції (*золото, ягнят, тиша, згода, спокій*), що підтверджує її традиційну закріпленість у ядрі мовної свідомості як позитивно маркованого ресурсу. Аналіз Словника синонімів української мови та Словника української мови дав змогу визначити нормативне ядро цієї одиниці. Традиційно воно базується на парадигматичних зв'язках, що вказують на споріднені поняття (безгоміння, німота, тиша) та синтагматичних відношеннях, які фіксують процесуальність або тривалість стану («довге мовчання», «хвилина мовчання», «кілька хвилин у мовчанці»). Проте результати нашого дослідження дають підстави стверджувати про виникнення нових асоціативних зв'язків, що формуються під впливом актуального контексту інтернет-комунікації та розглядаються через призму концептуальних опозицій.

Метою нашої роботи є з'ясувати специфіку асоціативного сприйняття лексеми-стимулу «мовчання» представниками різних вікових груп. Для досягнення поставленої мети у процесі дослідження було виконано низку завдань: окреслено теоретичні підходи до вивчення асоціативного поля та специфіку вільного асоціативного експерименту; проаналізовано семантичне наповнення лексеми «мовчання» за даними тлумачних, асоціативних та синонімічних словників; проведено вільний асоціативний експеримент серед респондентів різних вікових груп; виявлено та класифіковано асоціативні реакції на стимул «мовчання»; описано структуру асоціативного поля лексеми (ядро та периферію).

Об'єкт нашого дослідження є вербальні асоціації носіїв української мови різних вікових категорій, предмет – специфіка асоціативного поля лексеми-стимулу «мовчання».

Джерельна база дослідження – дані вільного асоціативного експерименту, зафіксовані за допомогою онлайн-опитування (google-форми) загальною кількістю 42 реакції; лексикографічні матеріали «Великого тлумачного словника української мови», «Словника української мови», «Словника синонімів української мови» та «Українського асоціативного словника».

Основна частина. Відомим фактом є те, що успішність і глибина комунікативного акту загалом залежить від того, яке смислове значення в неї вкладає носій мови. Знаючи, які саме асоціації викликає лексема «мовчання» у представників різних поколінь, можливо зрозуміти приховані механізми сприйняття інформації та емоційні бар'єри реципієнтів. Великий тлумачний словник сучасної української мови подає таку дефініцію лексеми «мовчання»: «відсутність будь-яких звуків; повна тиша» [Великий тлумачний словник української мови, 2005: 682]. У словнику синонімів української мови ця лексема трактується через низку споріднених понять: безгоміння, мовчанка, німота, тиша [Словник синонімів української мови, 1982: 247]. Особливого значення в нашому дослідженні набуває психолінгвістичне трактування мовної картини світу, яку А. Л. Фрумкіна визначає як «інтегральний феномен, що об'єднує вербальні структури, когнітивні моделі та індивідуально-асоціативний досвід мовця» [Фрумкіна, 2025: 70]. Авторка наголошує, що цей концепт не є статичним, а постає як «живий процес конструювання смислів» [Фрумкіна, 2025: 72], в якому активну участь беруть пам'ять, соціокультурна налаштованість та афективні переживання особистості.

Для аналізу специфіки сприйняття лексеми «мовчання» різними віковими групами ключовою є ідея про пластову структуру цієї картини, де взаємодіють національно-культурний

та індивідуально-асоціативний рівні. Як зазначає дослідниця, під час сприйняття інформації адресат інтерпретує її «крізь призму власної системи категоризації», що в умовах вікового розриву може призводити до «значних змістових зсувів» [Фрумкіна, 2025: 71]. Отже, асоціативне поле лексеми слугує засобом самовизначення мовної особистості, відображаючи її як носія специфічного способу мислення та соціального досвіду.

Подані визначення підкреслюють багатогранність феномена «мовчання» та демонструють його значущість в інтернет-просторі, де відсутність вербального сигналу нерідко виявляється потужнішим інструментом впливу, ніж саме слово. У такому контексті мовчання перетворюється на складний комунікативний знак, який спонукає аудиторію до осмислення сенсів, залучаючи різноманітні прийоми психологічного впливу. Відповідно, вагомим є знання асоціативного потенціалу та структури асоціативного поля цієї лексеми задля розуміння стратегій взаємодії в сучасному суспільстві. Такі процеси послуговуються арсеналом значущих лексем, що в рекламному та соціальному дискурсах можуть виступати як «гіпноіндуктори» – вербальні шаблони, скеровані на отримання запланованої реакції [Кутуза, 2018: 534]. Оскільки мовчання часто маркує «зміну вектора емоційної скерованості» – від напруження (негативу) до розрядки (позитиву) [Кутуза, 2018: 367], воно стає інструментом «моделювання дійсності в межах колективної та індивідуальної свідомості» [Фрумкіна, 2025: 70]. Відповідно, вагомим є і знання асоціативного потенціалу, асоціативного поля лексеми «мовчання» задля розуміння ефектів впливу, оскільки успішність комунікації визначається використанням серії стимулів, які «активують субдомінантне сприйняття за допомогою системних маркерів» [Кутуза, 2018: 534].

Професорка М. Л. Дружинець визначає асоціативне поле як «сукупність асоціатів, або реакцій на слово-стимул. Структурно воно включає ядро (найчастіші реакції), а також ближню та далеку периферію, які становлять найменш частотні асоціації» [Дружинець, 2025: 71]. Дослідниця підкреслює, що найбільш частотні відповіді формують т. зв. асоціативну норму, з урахуванням якої створюються словники. Отже, розуміння того, які саме асоціації виникають у представників різних вікових груп, дає змогу виявити мовну норму та прогнозувати комунікативний ефект від вживання лексеми «мовчання». Проте для об'єктивного виявлення цих структур необхідно насамперед провести вільний асоціативний експеримент.

Вільний асоціативний експеримент тривав із березня до квітня 2026 року, де потрібно було в онлайн-анкеті (за допомогою google-форми) заповнити такі поля: вік, стать, мова спілкування, освіта, спеціальність, а подалі прочитати лексеми та надати одне слово-асоціацію, яке перше спало на думку. Варто зауважити, що загальний стимульний список експерименту налічував 13 лексем: *дзвінок, друг, екран, лист, мовчання, погляд, разом, розмова, слово, слухати, суперечка, таємниця, чужий*.

Проте для детального лінгвістичного аналізу в межах нашої роботи ми обрали лише одну одиницю – «мовчання», оскільки обсяг роботи не дає змоги розглянути усі отримані результати.

В експерименті взяли участь 41 респондент, де серед них 17 чоловічої статі, 24 жіночої; вік 7–14 років (школярі), 17–19 (студенти), 20–68 (інші соціальні прошарки); учасниками експерименту серед студентів стали переважно ті, хто навчається в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова та Одеському національному морському університеті; серед школярів брали участь переважно ті, хто навчається у закладах середньої освіти Одеського району; і українська, і російська мови переважають як повсякденні, траплялися випадки, коли було зазначено тільки українську (11), тільки російську (8). Незважаючи на те, що в інструкції було вказано, що відповіді треба надавати українською мовою, траплялися англіцизми. Освіта респондентів: закінчена та незакінчена вища (21), повна та неповна середня (14), професійно-технічна та фахова передвища (5), рівень освіти не вказано (1). Спеціальності респондентів: «філологія», «лінгвістика», «педагогіка та виховання», «комп'ютерні науки», «реставрація», «економіка та менеджмент», «зв'язок та телекомунікації», «психологія», «механіка», не вказано спеціальність (15).

Для більш детального аналізу із всіх поданих слів-стимулів ми обрали лексему «мовчання», щоб з'ясувати її асоціативне поле, ядро та периферію. Усього асоціацій виявлено – 42; повторювальних – 18; однослівних – 39; двослівних – 2. Презентуємо отримане нижче асоціативне поле лексеми «мовчання».

Мовчання – золото (8); тиша (6); нервово (2); ягнят (2); боляче; голка; гул; думки; згода; камінь; контрольна; напруга; непорозуміння; німота; ніяковість; обдумати; образа; правда; сайленс; секрет; спокій; стримання; стримуватись; сумно; таємниця; тяжке; вирішальний момент; в класі.

У межах нашого дослідження ми спираємося на тезу про те, що «згідно з авторським підходом, до ядра асоціативного поля лексеми-стимулу уналежнюють найчастотніші реакції (від 8 і більше), ближню периферію представляють асоціати з частотністю 4–7 повторів, а далеку – рідковживані реакції (1–3 рази)» [Дружинець, 2025: 72]. Відповідно до цієї класифікації, ядром досліджуваної лексеми «мовчання» у нашому дослідженні стала реакція «золото» (8). Варто наголосити, що цей асоціат має стереотипний характер і відсилає до відомого прислів'я «мовчання – золото», що підкреслює традиційність сприйняття стимулу. Показник частотності цієї реакції максимально наближається до ядра, тоді як ближню периферію формує асоціат «тиша» (6), який за своїм лінгвістичним статусом є абсолютним синонімом до слова-стимулу. Проведений аналіз дає змогу стверджувати, що ці відповіді були переважно детерміновані віковим фактором, оскільки реакції «золото» та «тиша» надавали респонденти категорії «інші соціальні прошарки» (20–68 років).

Натомість школярі та студенти частіше продукували тематичні асоціації, що фіксуються на далекій периферії поля: «нервово» (2), «ягнят» (2), «напруга», «спокій», «в класі», «контрольна». Отже, представники старшого покоління схильні до відтворення традиційної асоціативної норми, тоді як молодь демонструє ситуативне та контекстуальне сприйняття лексеми.

Відзначимо, що більшість отриманих у процесі експерименту реакцій є парадигматичними та синтагматичними, проте зафіксовано й поодинокі тематичні асоціації. Зокрема, реакцію «мовчання» слід кваліфікувати як ремінісцентну, оскільки вона є прямим відсиланням до прецедентного тексту, що зберігається в колективній пам'яті носіїв мови. Цікавим моментом виявилися подані багатокомпонентні відповіді у вигляді словосполучень («вирішальний момент», «в класі»), хоча інструкція експерименту передбачала надання однослівних асоціацій. Такий факт свідчить про високий ступінь зацікавленості респондентів стимульним матеріалом та їхнє прагнення до конкретизації абстрактного поняття через ситуативний контекст.

Висновки. Отже, вільний асоціативний експеримент дав змогу виявити асоціативне поле лексеми «мовчання», де ядром є *золото*, а ближньою периферією *тиша*, усі інші є далекою периферією. Знання асоціативного потенціалу лексеми «мовчання» дає змогу значно підвищити точність прогнозування реакцій та стратегій поведінки представників різних поколінь.

Перспективи подальшого дослідження полягають у поглибленому аналізі асоціативних полів інших частотних лексем-стимулів нашого експерименту, що дасть змогу детальніше реконструювати сучасну мовну картину світу українців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Багмет А. Словник синонімів української мови (Т. 1: А–П). Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто : Наукове Товариство ім. Шевченка, 1982. 464 с.
- [2] Білодід І. К. (Ред.) Словник української мови : в 11 т. (Т. 4). Київ : Наукова думка, 1970–1980.
- [3] Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад., гол. ред. В. Т. Бусел. Київ : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
- [4] Дружинець М. С. Асоціативний експеримент: ядро та периферійна зона сучасних українських прізвищ непрозорої семантики. *Записки з українського мовознавства*. Одеса : Видавець С. Л. Назарчук, 2025. Вип. 32. С. 67–76.
- [5] Кутуза Н. В. *Комунікативна сугестія в рекламному дискурсі: психолінгвістичний аспект* : монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго. 2018. 736 с.
- [6] Мартінек С. В. Український асоціативний словник: у 2 т. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. Т. 1: Від стимулу до реакції. 344 с.
- [7] Фрумкіна А. Л. *Психолінгвістика: концепти, мовлення, особистість* : навч. посіб. Одеса : Міжнар. гуманітар. ун-т, 2025. 137 с.

УДК 81'25:81'332.4-047.44

Латій Вікторія

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»
спеціалізації «Прикладна лінгвістика. Переклад і комп'ютерна лінгвістика»,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна

Електронна пошта: viktorialatiiu@gmail.com

Науковий керівник: **Карпіна Олена**, кандидат філологічних наук, доцент

ОЦІНКА ЯКОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ РІЗНИХ СТИЛІВ НА МАТЕРІАЛІ НЕЙРОННИХ СИСТЕМ ТА ВЕЛИКИХ МОВНИХ МОДЕЛЕЙ

Анотація. У роботі досліджено оцінку якості перекладу текстів різних функціональних стилів, виконаного нейронними системами та великими мовними моделями. Проаналізовано автоматичні та експертні методи оцінювання. Визначено вплив стилістичних характеристик на якість перекладу. Встановлено, що точність залежить від типу тексту та його структурної складності.

Ключові слова: машинний переклад; великі мовні моделі; оцінка якості перекладу; функціональні стилі тексту; автоматичні метрики.

TRANSLATION QUALITY ASSESSMENT OF TEXTS OF DIFFERENT STYLES BASED ON NEURAL SYSTEMS AND LARGE LANGUAGE MODELS

Latii Viktoriia

Abstract. The paper examines the assessment of translation quality of texts belonging to different functional styles, produced by neural systems and large language models. Automatic and expert evaluation methods are analyzed. The influence of stylistic characteristics on translation quality is determined. It is established that accuracy depends on the type of text and its structural complexity.

Key words: machine translation; large language models; translation quality assessment; functional text styles; automatic metrics.

Вступ. У сучасному світі стрімкий розвиток технологій штучного інтелекту, зокрема нейронного машинного перекладу та великих мовних моделей, суттєво трансформує перекладацьку діяльність. Такі системи, як Google Translate та DeepL, активно використовуються для перекладу текстів різних функціональних стилів.

Проблема оцінки якості перекладу залишається актуальною, оскільки вона значною мірою залежить від типу тексту та його стилістичних характеристик [Toral, Way, 2018]. Різні функціональні стилі мають специфічні мовні особливості, що впливають на точність і адекватність перекладу [Карбан, 2004].

Метою дослідження є оцінка якості перекладу текстів різних функціональних стилів, виконаного за допомогою нейронних систем та великих мовних моделей, а також визначення ефективності методів її оцінювання.

Основна частина. У роботі проаналізовано особливості функціональних стилів тексту (наукового, публіцистичного, художнього та офіційно-ділового) та їх вплив на якість перекладу. Розглянуто методи оцінювання якості перекладу, зокрема автоматичні метрики BLEU, METEOR та HTER і експертний аналіз.

Метрика BLEU базується на порівнянні перекладу з еталонним текстом [Papineni et al., 2002]. METEOR частково враховує семантичну близькість [Banerjee, Lavie, 2005], а HTER дозволяє оцінити обсяг постредагування [Карпіна, 2023].

У ході дослідження встановлено, що тексти наукового та офіційно-ділового стилів перекладаються з найвищою точністю завдяки чіткій структурі та стандартизованій лексиці. Водночас переклад публіцистичних і художніх текстів ускладнюється через образність, метафоричність і культурну специфіку [Toral, Way, 2018].

Також визначено, що великі мовні моделі забезпечують більш природний і контекстуально адекватний переклад, тоді як нейронні системи демонструють стабільні результати у перекладі формалізованих текстів.

Висновки. У результаті дослідження встановлено, що якість машинного перекладу безпосередньо залежить від функціонального стилю тексту. Найвищий рівень точності спостерігається у перекладі наукових та офіційно-ділових текстів, тоді як найнижчий – у художніх.

Доведено, що автоматичні метрики, зокрема BLEU, є ефективними для кількісного оцінювання, однак не забезпечують повного врахування семантичних і стилістичних особливостей тексту, тому мають доповнюватися експертним аналізом.

Отримані результати можуть бути використані для вдосконалення підходів до оцінювання якості машинного перекладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Banerjee, S., & Lavie, A. (2005). METEOR: An automatic metric for MT evaluation with improved correlation with human judgments. *Proceedings of the ACL Workshop on Intrinsic and Extrinsic Evaluation Measures for Machine Translation and/or Summarization*, 65–72.
- [2] Karpina, O. (2023). Evaluating the quality of machine translation output with HTER in domain-specific textual environment. *Linguistic Studies*, (46), 85–99.
- [3] Papineni, K., Roukos, S., Ward, T., & Zhu, W.-J. (2002). BLEU: A method for automatic evaluation of machine translation. *Proceedings of the 40th Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics*, 311–318.
- [4] Toral, A., & Way, A. (2018). What level of quality can neural machine translation attain on literary text? *Translation Spaces*, 7(1), 19–40.
- [5] Vaswani, A., et al. (2017). Attention is all you need. *Advances in Neural Information Processing Systems*, 30, 5998–6008.

УДК 81'374

Левентир Вікторія

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»

спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,

м. Миколаїв, Україна

Електронна адреса: vikusya.lev05@gmail.com

Науковий керівник: **Філіппова Ніна**, кандидат філологічних наук, доцент, професор НУК

ТЕРМІН І ТЕРМІНОСИСТЕМА В ОСВІТНЬОМУ ДИСКУРСІ: КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ЦИФРОВА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ

Анотація. У статті досліджено сутність терміна як базової одиниці фахової комунікації та терміносистеми як структурованого комплексу спеціалізованих знань в освітньому дискурсі. Проаналізовано підходи до класифікації термінів, окреслено їх структурно-семантичні характеристики та функції. Особливу увагу приділено цифровій репрезентації термінології в умовах сучасної освітньої цифровізації, зокрема ролі електронної лексикографії, фреймового моделювання та термінографії. Обґрунтовано необхідність уніфікації й стандартизації освітньої термінології в цифровому середовищі.

Ключові слова: термін, терміносистема, освітній дискурс, цифровізація, фреймовий підхід, лексикографія, електронний словник, освітня термінологія.

TERM AND TERMINOSYSTEM IN EDUCATIONAL DISCOURSE: CLASSIFICATION AND DIGITAL REPRESENTATION

Leventyr Viktoriia

Abstract. *The article examines the essence of the term as a basic unit of professional communication and the terminological system as a structured complex of specialized knowledge in educational discourse. Approaches to the classification of terms are analyzed, their structural and semantic characteristics and functions are outlined. Special attention is paid to the digital representation of terminology in the conditions of modern educational digitalization, in particular the role of electronic lexicography, frame modeling and terminography. The need for unification and standardization of educational terminology in the digital environment is substantiated.*

Key words: *term, terminological system, educational discourse, digitization, frame approach, lexicography, electronic dictionary, educational terminology.*

Сучасний освітній дискурс формується в умовах стрімкої цифровізації суспільства, глобалізації наукової комунікації та активної міждисциплінарної інтеграції знань, що зумовлює підвищену увагу до проблеми впорядкування, уніфікації та стандартизації термінології. Освітня терміносистема постійно поповнюється новими поняттями, пов'язаними з цифровими технологіями, міжнародними стандартами та компетентнісним підходом, що актуалізує потребу її систематизації та наукового опису. Водночас стандартизована термінологія забезпечує ефективну професійну комунікацію та узгодженість освітніх процесів. Особливого значення набуває створення доступних цифрових ресурсів, які допомагають абітурієнтам, батькам і членам приймальної комісії орієнтуватися в сучасній освітній термінології. Метою роботи є аналіз терміна і терміносистеми в освітньому дискурсі та розроблення моделі їх цифрової репрезентації на основі фреймового підходу.

У сучасному мовознавстві термін визначається як слово або словосполучення, що позначає спеціальне поняття певної галузі знань і характеризується точністю, системністю та прагненням до однозначності. Водночас дослідники наголошують на відносності однозначності терміна, оскільки його значення може уточнюватися залежно від контексту. Важливим є підхід Л. О. Симоненко, яка розглядає термін як об'єкт лексикографії та підкреслює його нормативний характер, системну зумовленість і функціонування в межах терміносистеми [4]. Значення терміна, за її підходом, розкривається через його зв'язки з іншими одиницями, що зумовлює необхідність його кодифікації у словниках і цифрових ресурсах.

У межах освітнього дискурсу терміни виконують номінативну, інформативну, когнітивну та комунікативну функції. Вони формують поняттєвий апарат освітньої галузі та забезпечують ефективну передачу знань між учасниками освітнього процесу [3]. Освітня термінологія є динамічною системою, що активно поповнюється новими одиницями у зв'язку з розвитком цифрових технологій, зокрема таких понять, як «дистанційне навчання», «цифрова компетентність», «онлайн-курс».

Терміносистема розглядається як впорядкована сукупність термінів, що відображає систему понять певної галузі знань. Вона має ієрархічну структуру, характеризується логічною взаємопов'язаністю елементів і відкритістю до змін [7]. У сфері освіти терміносистема охоплює педагогічні, методичні, психологічні та цифрові компоненти, формуючи цілісну модель знань. Її розвиток зумовлений як внутрішніми науковими процесами, так і зовнішніми соціально-технологічними чинниками.

Класифікація термінів здійснюється за структурними, семантичними та функціональними критеріями. За структурою виділяють прості, складні та складені терміни; за семантикою – загальнонаукові, міжгалузеві та вузькоспеціальні; за функціонуванням – нормативні та варіантні. Такий підхід дозволяє системно описати терміносистему та підготувати її до подальшої цифрової обробки.

Практична частина дослідження пов'язана з цифровою репрезентацією освітньої терміносистеми. Важливим методологічним інструментом дослідження є фреймовий підхід, відповідно до якого знання організовується у вигляді структурованих когнітивних

моделей – фреймів, що складаються зі слотів (позицій), заповнених конкретними елементами [6]. У межах дослідження було розроблено базовий фрейм освітньої терміносистеми, який відображає ключові структурні компоненти сучасної вищої освіти.

На основі розробленого фрейму та аналізу матеріалів освітніх ресурсів було відібрано міні-корпус термінів (приблизно 50 одиниць), які становлять ядро досліджуваної терміносистеми. Для них було здійснено структурно-семантичний аналіз, визначено частотність уживання та розподіл за класифікаційними групами. Результати подано у відсотковому співвідношенні, що дозволяє об'єктивно оцінити домінування певних типів термінів.

У межах цього фрейму виокремлено три основні субфрейми:

1) перший «Структура закладу вищої освіти», що включає такі терміни, як ректорат, вчена рада, факультети, кафедри, навчально-наукові інститути, приймальна комісія, студентське самоврядування;

2) другий «Освітня програма», до якого належать терміни, як компетентність, програмні результати навчання, освітні компоненти, кредити ЄКТС, гарант освітньої програми;

3) третій «Робочий навчальний план», що охоплює такі терміни, як навчальні дисципліни, форми контролю, семестровий розподіл, практична підготовка, курсові роботи.

Аналіз показав, що досліджувана терміносистема має чітку ієрархічну структуру: базовий фрейм об'єднує субфрейми, а ті, у свою чергу, наповнюються слотами – конкретними термінами. Це дозволяє виявити логічні зв'язки між поняттями та систематизувати їх. На основі цього підходу для кожного терміна було сформовано умовний «лінгвістичний паспорт», який включає визначення, структурний тип, семантичну характеристику та приклади вживання.

Практичним результатом дослідження стало створення моделі електронного термінологічного словника, реалізованого на базі платформи Lexionomy – сучасного онлайн-інструменту для укладання, редагування та публікації словників [9]. Зазначена платформа є веборієнтованим середовищем, що не потребує встановлення додаткового програмного забезпечення та забезпечує доступ до словника з будь-якого пристрою, підключеного до мережі Інтернет. Це особливо важливо в умовах цифровізації освіти, де пріоритет надається мобільності, доступності та інтерактивності навчальних ресурсів.

Функціональні можливості платформи дозволяють створювати структуровані словникові бази даних із чітко визначеною ієрархією елементів. У межах дослідження кожен термін було оформлено як окрему словникову статтю, що включає низку полів: заголовкове слово (термін), його дефініцію, належність до відповідного фрейму або субфрейму, граматичні характеристики (за потреби), приклади використання та додаткові коментарі. Така структура відповідає принципам сучасної термінографії та дозволяє реалізувати концепцію «лінгвістичного паспорта» терміна.

Зокрема, словникова стаття може мати такий вигляд:

- entry: освітні стандарти
- pos: іменник
- sense 1:
 - definition: нормативні вимоги до змісту освіти
 - example: Освітні стандарти визначають рівень підготовки.
- form: educational standards
- transcription: [ˌedʒʊˈkeɪʃənl ˈstændədz]
- sense 2:
 - definition: a set of official requirements that define the content and expected outcomes of education
 - example: Educational standards ensure the quality and consistency of learning outcomes.

Наведений приклад демонструє, що кожен термін подається як багаторівнева структура, яка включає як українську, так і англійську інтерпретацію, що особливо важливо в умовах міжнародної освітньої інтеграції. Такий формат дозволяє не лише фіксувати значення терміна, а й забезпечує його міжмовну репрезентацію та практичне застосування.

Однією з ключових переваг платформи є можливість налаштування шаблонів словникових статей за допомогою XML-структур, що дає змогу адаптувати формат словника до потреб конкретного дослідження. У межах роботи було змодельовано шаблон, у якому передбачено

відображення семантичних і структурних характеристик терміна, а також його місця в терміносистемі. Це забезпечує не лише фіксацію значення терміна, а й репрезентацію його зв'язків із іншими елементами системи.

Інтерфейс словника, створеного на базі Lexonomy, є інтуїтивно зрозумілим і орієнтованим на користувача. Він передбачає наявність пошукового рядка, який дозволяє швидко знайти потрібний термін, а також алфавітного або тематичного списку одиниць. При виборі терміна відкривається окреме вікно словникової статті, де інформація подається у структурованому вигляді. Це сприяє швидкому сприйняттю матеріалу та полегшує навігацію в межах терміносистеми.

Важливою особливістю платформи є підтримка гіпертекстових зв'язків між термінами. Це дозволяє реалізувати фреймовий підхід на практиці: користувач може переходити від одного терміна до іншого, простежуючи їх взаємозв'язки в межах певного субфрейму чи всієї терміносистеми. Наприклад, термін «освітня програма» може бути пов'язаний із такими одиницями, як «компетентність», «кредити ЄКТС» або «програмні результати навчання», що формує цілісне уявлення про відповідний сегмент знань.

Окрім цього, платформа забезпечує можливість колективної роботи над словником, що є важливим у контексті наукових досліджень і освітніх проєктів. Кілька користувачів можуть одночасно редагувати словникові статті, доповнювати їх або уточнювати інформацію, що сприяє підвищенню якості термінологічного опису та його актуальності.

Отже, у результаті дослідження було не лише узагальнено теоретичні підходи до розуміння терміна і терміносистеми, а й запропоновано практичну модель їх цифрової репрезентації. Використання фреймового підходу дозволило систематизувати освітню термінологію та представити її у вигляді структурованої когнітивної моделі. Розроблення електронного словника підтверджує ефективність поєднання термінознавства та цифрових технологій і відкриває перспективи для подальших досліджень у цьому напрямі.

Створений електронний словник може бути використаний як навчально-довідковий ресурс, орієнтований на абітурієнтів, їхніх батьків і членів приймальної комісії. Його функціональність дозволяє швидко отримати доступ до тлумачення термінів, зрозуміти їх значення та місце в освітній системі. Таким чином, використання Lexonomy забезпечує ефективну цифрову репрезентацію терміносистеми та сприяє підвищенню доступності спеціалізованих знань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Мінський М. Фрейми для представлення знань. Київ : Наукова думка, 2003.
- [2] Симоненко Л. Українська термінографія: стан і перспективи // Мовознавство. 2014. № 4. С. 28–35.
- [3] Симоненко Л. О. Українське термінознавство: від витоків до сьогодення // Наукова термінологія нового століття: теоретичні і прикладні виміри. Рівне, 2016. С. 17–23.
- [4] Симоненко Л. О. Термін як предмет лексикографії // Мовознавство. 2017. № 1. С. 47–54.
- [5] Южакова О. Дослідження українських терміносистем і термінних номінацій у когнітивному аспекті / Олена Южакова // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». – 2012. – № 733. – С. 60–66.
- [6] Южакова О. І. Концепт як головна одиниця когнітивної лінгвістики в аналізі терміносистеми (на матеріалі термінології холодильної техніки) [Текст] / О. І. Южакова // Проблеми української термінології. – 2010. – № 675. – С. 57–64.
- [7] Cabré M. T. Terminology: Theory, Methods and Applications. Amsterdam : John Benjamins, 1999.
- [8] Fillmore C. Frame Semantics and the Nature of Language // Annals of the New York Academy of Sciences. 1976.
- [9] Lexonomy Guide. User Guide for Lexonomy dictionary writing system. URL: <https://guide.lexonomy.eu>

УДК 81'25:811.111:811.161.2:34

Литвинова Анастасія

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»
спеціалізації «Юридичний переклад»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна

Електронна адреса: nastalytnova@gmail.com

Науковий керівник: **Ворчакова Ірина**, кандидат політичних наук, доцент

ЮРИДИЧНА НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ В АНГЛО-УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ: СТРАТЕГІЇ МІНІМІЗАЦІЇ РИЗИКІВ

Анотація. У роботі досліджено проблему юридичної невизначеності в англо-українському перекладі та визначено її основні причини. Проаналізовано труднощі перекладу юридичної термінології й вплив відмінностей правових систем на досягнення еквівалентності. Запропоновано стратегії мінімізації перекладацьких ризиків, зокрема використання глобальних і локальних підходів. Результати можуть бути застосовані у практиці юридичного перекладу та професійній підготовці перекладачів.

Ключові слова: юридичний переклад, англо-український переклад, юридична невизначеність, термінологія, мінімізація ризиків.

LEGAL UNCERTAINTY IN ENGLISH-UKRAINIAN TRANSLATION: STRATEGIES FOR MINIMIZING RISKS

Lytvynova Anastasiia

Abstract. The article examines the problem of legal uncertainty in English-Ukrainian translation and identifies its main causes. It analyzes the difficulties of translating legal terminology and the impact of differences in legal systems on achieving equivalence. Strategies for minimizing translation risks are proposed, in particular the use of global and local approaches. The results can be applied in the practice of legal translation and the professional training of translators.

Key words: legal translation; English-Ukrainian translation; legal uncertainty; terminology; risk minimization.

Постановка проблеми. Юридичний переклад є однією з найскладніших галузей фахового перекладу, оскільки він поєднує мовні та правові аспекти. В англо-українському перекладі виникає низка проблем, пов'язаних із юридичною невизначеністю, яка зумовлена відмінностями між мовними системами, граматичними структурами та правовими традиціями двох країн. Навіть незначна неточність у перекладі може змінити зміст правової норми та вплинути на її тлумачення, що підвищує ризик юридичних помилок. Проблема полягає у забезпеченні адекватності перекладу, тобто збереженні семантичної, стилістичної та функціональної точності тексту, а також у мінімізації ризиків виникнення помилок у процесі перекладу юридичних документів.

Актуальність дослідження. Актуальність теми пов'язана з постійним зростанням міжнародних правових відносин та необхідністю точного і коректного перекладу юридичних документів англійською та українською мовами. В умовах глобалізації правові норми та договори часто потребують перекладу для застосування в іншій правовій системі, а юридична невизначеність у перекладі може призвести до помилок, викривлення змісту норм та правових ризиків. Дослідження стратегій мінімізації таких ризиків дозволяє підвищити якість перекладу, забезпечити юридичну визначеність і уникнути потенційних суперечок.

Мета дослідження. Метою дослідження є виявлення основних причин юридичної невизначеності в англо-українському перекладі та розробка ефективних стратегій її мінімізації. Дослідження передбачає аналіз особливостей юридичної термінології, структурних типів термінів, специфіки перекладу різних типів документів та методів підвищення точності та однозначності перекладу.

Виклад основного матеріалу. Юридичний переклад є одним із найскладніших видів фахового перекладу, оскільки він поєднує мовні та правові особливості. На відміну від звичайних текстів, юридичні документи вимагають максимальної точності та однозначності формулювань. Навіть незначна помилка або неточність можуть вплинути на зміст правової норми.

Юридична невизначеність в англо-українському перекладі безпосередньо пов'язана з проблемами адекватності та еквівалентності, оскільки повна відповідність між текстом оригіналу та перекладом є неможливою через відмінності мовних систем, граматичних структур і стилістичних норм. У юридичних текстах це особливо критично, адже навіть незначне відхилення може вплинути на зміст правової норми. Відповідно до визначення еквівалентності як збереження змістовної, семантичної, стилістичної та функціонально-комунікативної інформації, юридичний переклад повинен забезпечувати не лише передачу фактичної інформації, а й прагматичного потенціалу тексту. Водночас еквівалентність завжди є відносною та залежить від майстерності перекладача, особливостей мов і культур, що зумовлює ризик виникнення юридичної невизначеності [Яблочнікова, 2019, с. 177–178].

Є. Марфел також підкреслює, що юридична невизначеність в англо-українському перекладі є наслідком глибинних відмінностей між правовими системами, мовними структурами та культурними контекстами двох країн. Він зазначає, що юридичні тексти відзначаються високою формалізацією, специфічною термінологією та складними синтаксичними конструкціями, що ускладнює завдання точного та однозначного перекладу. Через це повне відтворення значення юридичного документа в іншій мові часто неможливе, що підкреслює необхідність використання адаптаційних прийомів та глибокого правового і лінгвістичного аналізу в процесі перекладу [Марфель, 2025, с. 85].

В англійській мові терміни як односкладові, так і багатокomпонентні, що були запозичені з інших мов, підлягають адаптації відповідно до національних правил терміноутворення. Одним із продуктивних способів формування нової юридичної лексики є семантична трансформація загальнонавживаних слів, а також переосмислення термінів, запозичених з інших галузей науки й техніки [Шумило і Карпушина, 2017, с. 276].

Зазвичай розрізняють кілька структурних типів термінів [Шумило і Карпушина, 2017, с. 276]:

1. Прості – це терміни, що складаються з одного слова й позначають базові правові поняття. Наприклад: *contract* – договір, *fraud* – шахрайство, *judge* – суддя.
2. Похідні – це терміни, сформовані шляхом додавання префіксів, суфіксів або їх поєднання до твірної основи. Наприклад: *liability* – відповідальність (суфікс *-ity*), *illegal* – незаконний (префікс *il-*).
3. Складні – ці терміни утворюються шляхом поєднання двох основ і можуть писатися разом або через дефіс. Вони конкретизують правове поняття через поєднання двох семантичних компонентів. Наприклад: *blackmail* – шантаж, *courtroom* – зала суду, *lawsuit* – судовий позов.
4. Терміни-словосполучення (багатокomпонентні) – це найбільш поширений тип юридичних термінів. Вони складаються з кількох лексичних компонентів, які разом формують єдине поняття. Наприклад: *breach of contract* – порушення договору, *power of attorney* – довіреність.

У юридичному дискурсі переважають саме багатокomпонентні терміни, для яких характерні відтворюваність у професійному мовленні, стійкість у межах відповідної терміносистеми та чітка співвіднесеність із конкретним спеціальним поняттям.

Головними причинами невизначеності є складність правничої термінології, різниця правових систем, історико-культурні відмінності та різна концептуалізація правових понять. Г. Довгополова вважає, що юридична невизначеність в англо-українському перекладі зумовлена необхідністю забезпечення однозначності й точності термінів. Право може ефективно функціонувати лише за умови ясності та недвозначності правових приписів, а отже, неточність у перекладі створює ризик викривлення змісту норми. Формування міжнародної англійськомовної правничої термінології повинно враховувати етимологію, структурно-семантичні характеристики термінів і культурний аспект, оскільки культурні та історичні особливості

країн істотно впливають на розуміння правових понять. Різні правові системи формують власну термінологічну традицію. У країнах англо-американської системи common law використовуються терміни, пов'язані з прецедентним правом (precedent, tort, liability), тоді як у країнах континентального (романо-германського) права – інші концептуальні й термінологічні моделі [Довгополова, 2025].

У перекладених текстах можна виокремити чотири ключові групи помилок, які по-різному впливають на оцінку якості перекладу [Яблочнікова, 2019, с. 178].

По-перше, це грубі смислові викривлення, через які переклад відтворює іншу, ніж в оригіналі, ситуацію та фактично вводить реципієнта в оману; зазвичай вони є наслідком неправильного розуміння перекладачем змісту фрагмента тексту.

По-друге, трапляються неточності, що не спотворюють зміст повністю, але призводять до часткової помилкової передачі окремих деталей або компонентів ситуації, найчастіше через хибне тлумачення лексичних одиниць чи неправильне встановлення відповідників між термінами двох мов.

По-третє, існують помилки стилістичного характеру, пов'язані з відхиленням від норм відповідного типу тексту, уживанням невластивих мовних засобів або надміром запозичень; вони не змінюють змісту, проте можуть впливати на загальне враження від перекладу.

По-четверте, виокремлюються порушення мовних норм перекладу, які не зачіпають еквівалентності, однак свідчать про недостатній рівень володіння мовою перекладу та загальну мовну культуру перекладача.

Для забезпечення юридичної визначеності у перекладі пропонують комплексний підхід [Ходаковська, 2020, с. 61–65]:

1. Доцільно провести попередній аналіз оригіналу, який виявляє правові реалії, жанр і складнощі тексту; саме такий аналіз вважається вирішальним фактором для вибору перекладацької стратегії

2. Застосовують глобальну стратегію перекладу, що полягає у врахуванні національно-правових розбіжностей обох систем та екстралінгвістичних чинників. Зокрема, вона передбачає адаптацію формулювань до цільової правової системи без втрати змісту.

3. Використовують локальні стратегії: ретельний правовий аналіз кожного фрагмента, визначення жанру й функції тексту, кваліфікація понять та добір аналогічних українських термінів.

Окрім зазначених стратегій, важливим є також дотримання принципу послідовності у використанні термінології протягом усього тексту. Непослідовний переклад одного й того самого терміна різними способами може спричинити додаткову невизначеність і ускладнити сприйняття документа.

Висновки. Отже, юридична невизначеність в англо-українському перекладі зумовлена комплексом мовних, правових і культурних чинників, серед яких провідну роль відіграють відмінності правових систем, специфіка термінології та складність досягнення повної еквівалентності. Дослідження показало, що навіть незначні відхилення у перекладі можуть спричинити зміни у тлумаченні правової норми, що підвищує відповідальність перекладача. Щоб мінімізувати ризики, перекладачам необхідно застосовувати комплексний підхід: проводити попередній аналіз оригіналу, використовувати глобальні та локальні стратегії перекладу, адаптувати терміни до цільової правової системи та дотримуватися послідовності у використанні термінології. Такі методи дозволяють підвищити точність і однозначність перекладу, зменшити ймовірність помилок і забезпечити більш ефективне передавання правового змісту між мовами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Довгополова Г. Г. Міжмовна еквівалентність у сфері правничої термінології: англійсько-український аспект. Педагогічна Академія: наукові записки. 2025. № 17.
- [2] Ходаковська О. О. Стратегії перекладу англomовного юридичного дискурсу. Закарпатські філологічні студії / редкол.: І. М. Зимомря (голов. ред.), Ю. М. Бідзіля, М. Т. Вереш та ін. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2020. Т. 3, вип. 13. С. 61–65

- [3] Марфель Є. Д. Особливості перекладу англomовної юридичної документації українською мовою: кваліфікаційна робота магістра. Полтава: Національний університет ім. Юрія Кондратюка, 2025.
- [4] Шуміло І. І., Карпушина І. Труднощі перекладу юридичних термінів англійської мови. Молодий вчений. 2017. № 12 (52). С. 275–278.
- [5] Яблочнікова В. О. Перекладацька адекватність та еквівалентність. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія». 2019. Вип. 38. С. 177–179.

УДК 81'23:004.77

Марцин Олена

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»
спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна

Електронна адреса: olenamartsyn@gmail.com

Науковий керівник: **Гогоренко Олена**, доктор філологічних наук, доцент

HATE SPEECH У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ: ПСИХОЛІНГВІСТИЧНА ОБСЕРВАЦІЯ

Анотація. У статті здійснено психолінгвістичний аналіз проявів *hate speech* у соціальних мережах на матеріалі коментарів користувачів Instagram під публікаціями українських інфлюенсерів. Розглянуто сучасні підходи до трактування мови ворожнечі в науковій літературі та окреслено її основні інтерпретації. У результаті дослідження виокремлено та класифіковано три основні групи висловлювань: мова ворожнечі, агресивні висловлювання та саркастично-іронічні реакції. Отримані результати дослідження можуть бути використані як емпірична база для подальших наукових розвідок у галузі психолінгвістики, соціолінгвістики та медіадосліджень, зокрема при вивченні мовної агресії та комунікативної поведінки користувачів у цифровому середовищі.

Ключові слова: *hate speech*, мова ворожнечі, соціальні мережі, психолінгвістика, мовна агресія, коментарі.

HATE SPEECH IN SOCIAL MEDIA: A PSYCHOLINGUISTIC OBSERVATION

Martsyn Olena

Abstract. The article presents a psycholinguistic analysis of hate speech manifestations in social networks based on Instagram users' comments under posts of Ukrainian influencers. Contemporary approaches to the interpretation of hate speech in academic literature are reviewed, and its main conceptual definitions are outlined. As a result of the study, three main groups of utterances were identified and classified: hate speech, aggressive statements, and sarcastic-ironic reactions. The obtained results may serve as an empirical basis for further research in psycholinguistics, sociolinguistics, and media studies, particularly in the analysis of linguistic aggression and users' communicative behavior in the digital environment.

Keywords: *hate speech*, social networks, psycholinguistics, linguistic aggression, comments.

Вступ. Протягом останніх років спостерігається зростання інтересу науковців до проблеми мови ворожнечі, яка зумовлена значною поширеністю в сучасному медіапросторі. У цифровому середовищі фіксується велика кількість висловлювань, коментарів та публікацій, здатних провокувати конфлікти між представниками різних культур, релігійних груп та світоглядних позицій. Це, своєю чергою, актуалізує необхідність подальшого комплексного дослідження цього явища та окреслює широке коло наукових проблем і перспектив [1].

Проблематика мови ворожнечі є міждисциплінарною та перебуває у фокусі уваги не лише мовознавців, але й журналістів, політологів, юристів та соціолінгвістів. Значний внесок у її дослідження зробили такі науковці, як Д. Батлер, А. Вебер, Ю. Габермас та Т. ван Дейк. Окремий напрям становлять роботи В. Ворнса та Ю. Гіршберга, які одними з перших ініціювали автоматизацію виявлення мови ненависті у мережі Інтернет, зокрема у контексті ідентифікації антисемітських висловлювань. Дослідження І. Квок та І. Ванг були спрямовані на створення наглядних моделей для виявлення расистського контенту.

Мета дослідження – здійснити психолінгвістичний аналіз проявів hate speech у соціальних мережах (на матеріалі коментарів користувачів Instagram), виявити та класифікувати основні типи мовної агресії, а також описати мовні та психологічні механізми її реалізації.

Виклад основного матеріалу. Поняття hate speech у науковій літературі має різні інтерпретації. Зокрема, А. Браун визначає мову ненависті як «будь-яка текстова чи словесна практика, яка стосується питань дискримінації чи насильства щодо людей, зважаючи на їх расу, належність, національність, релігію, сексуальну орієнтацію та гендерну приналежність» [3, 419–468]. Своєю чергою, дослідниця М. Аніс [2, 47–50] зазначає, що мова ненависті може проявлятися в різних стилях мовлення та реалізуватися через такі комунікативні дії, як образа, провокація й агресія. Н. Четті та Н. Алатур [4, 108–118] пропонують класифікацію мови ненависті, виокремлюючи три основні типи: гендерну, релігійну та расистську.

Щодо перекладу цього терміна українською мовою, у науковому та публіцистичному дискурсі використовуються різні варіанти: «мова ворожнечі», «риторика ненависті», «риторика ворожнечі», а також запозичене «хейт спіч». Виникнення цього явища пов'язане з комунікативною природою взаємодії, коли в процесі обміну інформацією кожен із учасників прагне відстояти власну позицію.

У межах цього дослідження проаналізовано 30 коментарів під публікаціями українських інфлюєнсерів у соціальній мережі Instagram та умовно класифіковано їх на кілька груп: мова ворожнечі, агресивні висловлювання та саркастично-іронічні реакції. Така характеристика дозволила простежити відмінності між різними рівнями мовної агресії.

Першу групу становлять висловлювання з явною інвективною лексикою та приниженням особистості. Наприклад: *«підстаркувата шлндра і потераний Бражско», «Дашка відпусти дитину», «Нащо хлопцю ця коняка з прицепом», «Боже, дитя куди тебе понесло? грався б собі далі) ні, весілля захотілось. Через років 5–10 вона буде тьотя-тьотя) а ти ще юний орел) гулять і гулять»*. У цьому випадку реалізується стратегія прямої вербальної агресії, спрямованої на дискредитацію через гендерні та вікові характеристики. Водночас у висловлюванні простежується стереотипізоване мислення авторів, зокрема уявлення про вікові та гендерні норми, відповідно до яких жінка (наречена) повинна бути молодшою, не мати дітей та бути незайманою. Подібні приклади демонструють низький рівень мовленнєвого контролю та високий рівень емоційної напруги серед коментаторів.

До другої групи належать агресивні висловлювання, що не завжди містять відверті образи, але мають негативну оцінку: *«ви і рік не проживете», «пара просто ні про що», «навіть не вірю, це шоу»*. У цих прикладах простежується тенденція до знецінення досвіду інших та нав'язування власної оцінки.

Третю групу становлять іронічні та саркастичні коментарі: *«надовго?», «цікаво скільки цей цирк протримається», «Вітаю, але не від щирого серця»*. Такі висловлювання є прикладом непрямой агресії, де негативне ставлення маскується під гумор. З психолінгвістичного погляду це дозволяє мовцеві уникнути прямої відповідальності за агресію, яку він очевидно все рівно випромінює. Також варто додати, що у реальній мовленнєвій ситуації людина, яка б вважала себе «вихованою» за всіма соціальними нормами не дозволила б собі такі висловлювання, оскільки їх легко розпізнати як саркастичні та образливі.

Окрему увагу варто звернути на коментарі, що містять соціально чутливі теми, зокрема мобілізацію та війну: *«де це ви знайшли не мобілізованого хлопця», «аби чоловіка не призвали»*. У цьому випадку особисте життя об'єкта коментаря інтерпретується через призму суспільної напруженості. Такі реакції свідчать про перенесення колективних страхів у міжособистісну комунікацію.

З психолінгвістичного погляду, наведені приклади ілюструють дію кількох механізмів:

- дегуманізація (знецінення особистості);
- бінарна опозиція “свій – чужий”;
- емоційне зараження, що проявляється у повторюваності подібних моделей («надовго?»),

«це цирк»);

- когнітивне спрощення, яке призводить до узагальнень і стереотипів.

Сучасна специфіка соціальних мереж (анонімність, швидкість реакції, відсутність безпосереднього контакту) сприяє зниженню самоконтролю та посиленню імпульсивності висловлювань. У результаті hate speech стає частиною масової комунікативної практики, а відповідальність за його негативний вплив на психологічний стан читачів фактично залишається розмитою або не покладається на конкретних осіб.

Висновок. У ході проведеного дослідження проаналізовано 30 коментарів із соціальної мережі Instagram, залишених під публікаціями українських інфлюєнсерів. На основі емпіричного матеріалу виокремлено три основні групи висловлювань: мова ворожнечі, агресивні висловлювання та саркастично-іронічні реакції. Така класифікація дозволила продемонструвати різні рівні прояву мовної агресії в цифровому середовищі.

Встановлено, що найбільш виразною формою hate speech є пряма інвективна лексика, яка поєднується зі стереотипізацією та дискримінаційними уявленнями щодо віку, гендеру та соціальних ролей. Подібні висловлювання виконують функцію дискредитації особистості та базуються на спрощених соціальних установах.

Агресивні та оціночні висловлювання, хоча й не завжди містять пряму образу, також сприяють формуванню негативного комунікативного середовища через знецінення досвіду інших та нав'язування суб'єктивних оцінок. Натомість саркастично-іронічні реакції виступають формою непрямой агресії, що маскується під гумор, але зберігає негативний емоційний вплив.

Поширення мови ворожнечі у соціальних мережах негативно впливає на якість комунікації в цифровому просторі та потребує подальшого міждисциплінарного вивчення, а також розробки ефективних механізмів протидії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Іванишин Н. Л. Концепт hate speech у медіа-дискурсі // Львівський філологічний часопис. 2020. № 7. С. 30–34. – DOI: <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2020-7.5>
- [2] Anis M. Y. Maret U. S. Hate speech in Arabic Language: International Conference on Media Studies, 2017, no. September.
- [3] Brown A. What is hate speech? Part 1: The Myth of Hate: Law Philos., vol. 36, no. 4, 2017.
- [4] Chetty N., Alathur S. Hate speech review in the context of online social networks: Aggress. Violent Behav., vol. 40, no. May, 2018.

УДК 316.77:81'27

Меріуца Каріна

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»
спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна

Електронна адреса: meriucakarina@gmail.com

Науковий керівник: **Мочалова Наталія**, старший викладач кафедри прикладної лінгвістики,
доцент НУК

ВИМОГИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ СФОРМОВАНOSTІ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ВІДПОВІДНО ДО CEFR

Анотація. У тезах проаналізовано вимоги та критерії оцінювання рівня сформованості комунікативної компетенції (КК) відповідно до стандартів Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти (CEFR). Розглянуто структуру КК, що охоплює лінгвістичний, соціолінгвістичний та прагматичний компоненти. Особливу увагу приділено якісним аспектам усного мовлення на рівнях B1 та B2. Висвітлено роль когнітивних механізмів у процесі породження висловлювання.

Ключові слова: комунікативна компетенція; CEFR; критерії оцінювання; рівні B1 та B2; мовленнєва діяльність.

REQUIREMENTS AND EVALUATION CRITERIA FOR THE FORMEDNESS LEVEL OF COMMUNICATIVE COMPETENCE ACCORDING TO CEFR

Meriutsa Karina

Abstract. The paper analyzes the system of requirements and evaluation descriptors for communicative competence according to CEFR standards. The structure of competence, covering linguistic, sociolinguistic, and pragmatic components, is examined. Qualitative indicators of oral speech for B1 and B2 levels are defined. The role of cognitive mechanisms in the process of speech skill automation is substantiated.

Key words: communicative competence; CEFR; evaluation criteria; B1 and B2 levels; linguodidactics.

Вступ. Оцінювання рівня сформованості комунікативної компетенції (КК) є одним із ключових завдань сучасної лінгводидактики. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти (CEFR) пропонують уніфіковану систему рівнів та критеріїв, яка забезпечує об'єктивність і порівнюваність результатів навчання у різних освітніх контекстах. Метою цієї роботи є систематизація вимог та критеріїв оцінювання КК відповідно до CEFR, зокрема стосовно усного мовлення на рівнях B1 та B2.

Основна частина. CEFR базується на діяльнісно-орієнтованому підході, відповідно до якого користувачі мови розглядаються як «соціальні агенти», що виконують комунікативні завдання у визначених ситуаціях. Документ виокремлює чотири основні види мовленнєвої діяльності: продукцію, рецепцію, інтеракцію та контроль (медіацію) [1]. Саме їх поєднання і визначає зміст КК у комунікативній практиці.

Для монологічного мовлення (усного продукування) провідними процесами є планування та продукція, тоді як для діалогічного мовлення (усної інтеракції) активуються всі чотири процеси одночасно. Це розмежування є принциповим для розуміння того, які компетентності слід розвивати і діагностувати у студентів.

CEFR виокремлює шість рівнів мовної підготовки – від A1 до C2 – зі своїми глобальними дескрипторами (табл. 1). У контексті університетської освіти актуальними є рівні B1 (рубіжний) та B2 (просунутий), оскільки саме на них орієнтовані відповідні екзаменаційні вимоги.

Якісні аспекти усного мовлення оцінюються CEFR за п'ятьма критеріями: діапазон (range), правильність (accuracy), швидкість/плинність (fluency), взаємодія (interaction) та

зв'язність (coherence). Для монологічного мовлення пріоритетними є діапазон, зв'язність та швидкість; для діалогічного – взаємодія, швидкість та правильність [3].

Таблиця 1 – Рівні мовної підготовки CEFR (вибірково)

Рівень	Назва	Комунікативні можливості в усному мовленні (глобальна шкала)
B1	Рубіжний	Може розуміти основний зміст чіткого нормативного мовлення на знайомі теми; може просто і зв'язно висловлюватись; описує досвід та події.
B2	Просунутий	Розуміє основні ідеї як конкретних, так і абстрактних текстів; вільно спілкується з носіями мови; чітко і детально висловлюється на широке коло тем.

Порівняння дескрипторів для рівнів B1 і B2 виявляє якісний перехід у кожному з критеріїв (табл. 2). На рівні B1 мовець покладається на обмежений словниковий запас і стандартні мовленнєві звороти; паузи для планування очевидні; інтеракція носить переважно реактивний характер, спрямований на «виживання» в комунікації. На рівні B2 спостерігається суттєве ускладнення: з'являються складні мовленнєві звороти, темп мовлення прискорюється, мовець бере на себе ініціативу в розмові та здатен брати участь у тематичних дискусіях, демонструючи проактивну комунікативну поведінку.

Таблиця 2 – Порівняльні дескриптори якісних критеріїв усного мовлення для рівнів B1 та B2

Критерій	B1	B2
Діапазон	Достатній словниковий запас для знайомих тем; певне вагання при доборі слів.	Точні описання на загальні теми; використання деяких складних мовленнєвих зворотів.
Правильність	Правильне використання найчастіше вживаних зворотів у передбачуваних ситуаціях.	Достатнє володіння мовою для точного вираження думки; поодинокі помилки.
Швидкість	Паузи для планування та виправлення очевидні, особливо в непередбаченому мовленні.	Достатньо швидкий темп; помітно довгих пауз небагато.
Взаємодія	Може починати, підтримувати й завершувати просту розмову на знайомі теми.	Може залучати співрозмовника, підтримувати дискусії; керує ходом бесіди.
Зв'язність	З'єднує короткі дискретні елементи в лінійний виклад думок.	Використовує обмежену кількість засобів зв'язку для зв'язного мовлення.

Важливим аспектом оцінювання КК є також соціолінгвістична компетенція, яка охоплює вміння обирати відповідний мовленнєвий реєстр залежно від ситуації та співрозмовника. Для B1 достатнім є застосування базових соціальних формул у стандартних ситуаціях; для B2 – вже вимагається усвідомлений вибір реєстру відповідно до комунікативного контексту.

Висновки. CEFR забезпечує чітку, валідну систему оцінювання КК, засновану на діяльнісно-орієнтованому підході та деталізованих дескрипторах. Виокремлення шести рівнів A1–C2 гарантує об'єктивність і порівнюваність результатів. Аналіз дескрипторів для рівнів B1 та B2 засвідчує якісні відмінності у розвитку всіх компонентів усного мовлення: від реактивного «виживання» в комунікації на B1 – до проактивної, дискусійно орієнтованої мовленнєвої поведінки на B2. Отримані результати є теоретичним підґрунтям для розробки діагностичних матеріалів і методик навчання усного мовлення у закладах вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Council of Europe. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Cambridge: Cambridge University Press, 2001. 273 p.
- [2] Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. видання С. Ю. Ніколаєва. Київ: Ленвіт, 2003. 273 с.
- [3] Ніколаєва С. Ю. Цілі навчання іноземних мов в аспекті компетентнісного підходу. Іноземні мови. 2011. № 2. С. 11–17.

УДК 81'27:316.772.5:004.738.5

Москвич Анастасія

магістрант спеціальності «Філологія» спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна

Електронна адреса: nastamoskvic@gmail.com

Науковий керівник: **Труба Ганна**, доктор філологічних наук, доцент

МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ СТУДЕНТСЬКОГО МЕРЕЖЕВОГО ДИСКУРСУ В СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА

Анотація. У статті досліджуються мовні особливості студентського мережевого дискурсу в соціальних медіа. Розглянуто лексичні, словотвірні та прагматичні характеристики комунікації студентської спільноти в цифровому середовищі. Виявлено домінантні тенденції до скорочення, гібридизації та креативного використання мовних ресурсів. Встановлено роль соціальних медіа у формуванні специфічного молодіжного ідіолекту.

Ключові слова: мережевий дискурс; студентський сленг; соціальні медіа; лінгвістика інтернет-комунікації; молодіжна мова.

LINGUISTIC FEATURES OF STUDENT NETWORK DISCOURSE IN SOCIAL MEDIA

Moskvych Anastasiia

Abstract. The article investigates the linguistic features of student network discourse in social media. Lexical, word-formation, and pragmatic characteristics of student community communication in the digital environment are examined. Dominant trends towards reduction, hybridization, and creative use of language resources have been identified. The role of social media in shaping a specific youth idiolect has been established.

Key words: network discourse; student slang; social media; internet communication linguistics; youth language.

Сучасний розвиток цифрових технологій і соціальних медіа суттєво впливає на мовлення молоді, зокрема студентів. Соціальні мережі стали не лише платформою для обміну інформацією, а й окремим комунікативним середовищем, у якому формуються нові мовні норми, стилі та моделі взаємодії.

Інтернет-комунікація в умовах сьогодення перетворилася на домінантну форму мовленнєвої взаємодії для значної частини населення, особливо для молодіжної аудиторії. Соціальні медіа – Instagram, Telegram, TikTok, Twitter/X та інші платформи – стали не лише майданчиками для обміну інформацією, але й середовищем формування нових мовних практик, норм і стратегій. Студентська молодь як найбільш активна група користувачів цифрового простору відіграє ключову роль у генеруванні та поширенні мережевих мовних форм.

Мережевий дискурс являє собою специфічний тип комунікації, що функціонує в умовах анонімності або напіванонімності, швидкості обміну повідомленнями, мультимодальності та інтерактивності. Він синтезує риси усного та писемного мовлення, породжуючи гібридні форми, які не вкладаються в традиційні лінгвістичні категорії. Дослідники визначають такий дискурс як «третій код» – між стандартною літературною мовою та розмовним мовленням [Crystal, 2001].

Актуальність дослідження зумовлена стрімкими змінами в мовній картині світу молоді, зростанням ролі цифрової комунікації у повсякденному житті студентів, а також недостатньою вивченістю специфіки україномовного студентського мережевого дискурсу в порівнянні із зарубіжними аналогами. Потреба в системному описі цього явища обумовлюється і практичними завданнями – необхідністю розуміти мовну ідентичність сучасного студентства.

Мета статті – виявити та систематизувати мовні особливості студентського мережевого дискурсу в соціальних медіа на лексичному, словотвірному, синтаксичному та прагматичному рівнях. Для досягнення мети поставлено такі завдання: 1) окреслити теоретичні засади дослідження мережевого дискурсу; 2) описати лексичні та словотвірні особливості студентської інтернет-комунікації; 3) проаналізувати прагматичні стратегії та комунікативні функції студентського мережевого тексту.

Об'єктом дослідження є студентський мережевий дискурс у соціальних медіа. Предметом – мовні засоби, які формують специфіку цього дискурсу на різних рівнях мовної системи.

Поняття «мережевий дискурс» (або «інтернет-дискурс», «комп'ютерно-опосередкований дискурс») утвердилось в лінгвістиці на початку 2000-х років завдяки роботам Д. Крістала, С. Херрінг, Ч. Терлоу та інших дослідників. У вітчизняній лінгвістиці його вивченням займалися Ю. Зацний, Л. Компанцева та ін. Науковці розглядають мережевий дискурс як складне багаторівневе явище, що охоплює тексти, жанри, комунікативні практики та соціальні ролі учасників онлайн-взаємодії.

С. Херрінг виділяє два виміри комп'ютерно-опосередкованої комунікації: технологічний (синхронність/асинхронність, анонімність, мультимодальність) та соціальний (гендер, вік, соціальний статус учасників) [Herring, 2004]. Саме поєднання цих факторів формує унікальний характер студентського мережевого дискурсу: молодь демонструє схильність до неформальності, експериментування з мовою та порушення усталених норм як маркера групової ідентичності.

Молодіжна мова традиційно привертає увагу соціолінгвістів як лабораторія мовних інновацій. В умовах цифровізації ця функція посилюється: соціальні медіа прискорюють поширення нових форм, знижують бар'єри для мовних запозичень і стимулюють словотворчість. Студентське середовище є особливо сприятливим для цих процесів, оскільки поєднує в собі інтелектуальну відкритість, мобільність і постійну взаємодію з глобальним інформаційним простором.

Окрему увагу дослідники приділяють жанровій диференціації мережевого дискурсу. На відміну від традиційних мовленнєвих жанрів, інтернет-жанри відзначаються нестабільністю меж, гібридністю та здатністю до швидкої трансформації. М. Бахтін визначав жанр як відносно стійкий тип висловлювання, однак у цифровому середовищі ця стійкість набуває принципово іншого характеру: жанри мігрують між платформами, схрещуються і породжують нові форми. Так, студентський пост в Instagram може одночасно поєднувати риси сповіді, мему, репортажу та іронічного коментаря – і все це в межах одного короткого тексту з кількома емодами.

Важливим теоретичним підґрунтям для аналізу студентського мережевого дискурсу є також концепція «спільнот практики» (communities of practice), розроблена Е. Венгером. Згідно з нею, мова не просто відображає соціальну групу, а активно її конструює: спільне вживання певних слів, конструкцій і комунікативних стратегій формує відчуття «ми» та відмежовує групу від «чужих». Студентська спільнота в соціальних медіа є яскравим прикладом такої практики: спільний сленг, внутрішні меми та типові теми (сесія, дедлайни, пари) створюють міцний символічний простір, що об'єднує студентів незалежно від географії та конкретного університету.

Матеріалом дослідження слугували тексти дописів і коментарів студентів у соціальних мережах Instagram, Telegram та TikTok, зібрані методом суцільної вибірки протягом 2022–2024 років. Загальний обсяг корпусу склав понад 500 текстових одиниць. До вибірки включалися тексти, авторами яких є студенти українських закладів вищої освіти віком 18–25 років.

У дослідженні застосовувалися такі методи: описовий метод – для інвентаризації та класифікації мовних явищ; дистрибутивний аналіз – для вивчення сполучуваності мережевих одиниць; прагмалінгвістичний аналіз – для визначення комунікативних функцій та інтенцій; кількісний аналіз – для встановлення частотності окремих явищ у корпусі текстів.

Лексичний склад студентського мережевого дискурсу відзначається значною гетерогенністю. Виявлено кілька продуктивних лексичних груп:

По-перше, англіцизми та кальки з англійської мови становлять найбільший шар запозичень. Такі одиниці, як «кринж» (від англ. *cringe* – відчуття сорому/огиди), «хайп»

(hype – ажіотаж), «флексити» (flex – хвалитися), «чілити» (chill – розслаблятися), «скіпати» (skip – пропускати) активно вживаються в студентському спілкуванні. Вони набувають українських словотвірних ознак: відмінюються, дієслова утворюють видові пари («чілити – почілити», «хайпити – захайпити»).

По-друге, характерною рисою є активне використання okazіоналізмів – слів, створених ситуативно для потреб конкретного тексту. Студенти виявляють значний словотворчий потенціал: «зумерщина», «мемасики», «дедлайнити» (заснавати дедлайнів). Такі форми часто мають іронічний або гумористичний характер і розраховані на спільний із реципієнтом культурний код.

По-третє, суттєву роль відіграє студентський жаргон, що частково успадковує традиції офлайн-сленгу («пара», «препод», «хвіст», «автомат»), але збагачується новими одиницями, пов'язаними з цифровим навчанням: «зумитися» (проводити заняття в Zoom), «здати онлайн», «вийти з ефіру».

На словотвірному рівні виявлено кілька домінантних тенденцій. Перша – активна аббревіація: студенти широко використовують скорочення як у межах слова («інфа» – інформація, «нара» – на ранок, «дз» – домашнє завдання), так і на рівні словосполучень («лдб» – люблю дуже багато, «шня» – щоночі). Друга тенденція – графічне скорочення, характерне для месенджерів: «ок», «нп» (нема проблем), «оч» (очень/дуже). Третя – продуктивне суфіксальне словотворення з розмовними суфіксами (-ик, -ка, -ець, -юня): «препод» – «преподик», «лекція» – «лекційка».

Значну роль відіграє також «алфавітне» та «фонетичне» письмо – навмисне спрощення орфографії для позначення розмовної вимови або створення комічного ефекту: «шо», «єт», «прівєт», «вашє». Нарешті, широко вживаними є емодзі та стікери, які функціонують як паравербальні засоби і можуть замінювати цілі речення або модифікувати значення попереднього тексту [Зацний, 2020].

Синтаксис студентського мережевого дискурсу тяжіє до спрощення та компресії. Переважають короткі, часто неповні речення, що відповідають ритму миттєвого обміну повідомленнями. Характерні еліipsis підмета або присудка, інверсія, парцеляція (навмисне розчленування речення на окремі повідомлення для створення ефекту підвищення напруги або підкреслення). Пунктуація набуває нових функцій: відсутність крапки в кінці повідомлення може сигналізувати про «продовження думки» або нейтральний тон, тоді як наявність крапки нерідко сприймається молодими людьми як формальність або навіть холодність.

Прагматичний вимір студентського мережевого дискурсу відзначається різноманітністю комунікативних стратегій. Серед найпоширеніших – стратегія іронії та самоіронії, яка дозволяє студентам переосмислювати стресові ситуації (дедлайни, іспити, академічну рутину) у гумористичному ключі. Фатична функція – підтримка соціального контакту безвідносно до конкретного інформаційного змісту – реалізується через реакції (лайки, смайли, «+1»), ритуальні звертання та мовленнєві кліше.

Ідентифікаційна функція є ще однією ключовою характеристикою: вживання специфічного сленгу, мемів і культурних референцій маркує приналежність до студентської спільноти, до певного факультету або вікової когорти. Ч. Терлоу зазначає, що молодіжна мережева комунікація виконує насамперед соціальну роль – демонструє «хто ти є» через те, «як ти говориш» [Thurlow, 2003].

Важливою є також функція емоційної розрядки: студентський мережевий дискурс слугує простором для вираження фрустрації, радості, тривоги, солідарності. Платформи на зразок Telegram-каналів університетів або анонімних чатів факультетів стали своєрідними «цифровими кімнатами відпочинку», де студенти діляться переживаннями, отримують підтримку та виробляють колективні наративи студентського досвіду.

Проведене дослідження дозволяє зробити такі висновки. Студентський мережевий дискурс у соціальних медіа є динамічною, багаторівневою мовною системою, що формується на перетині розмовної мови, цифрової комунікації та субкультурних практик. На лексичному рівні його визначають англіцизми, okazіоналізми та студентський жаргон; на словотвірному – аббревіація, суфіксальна деривація та гібридне словотворення; на синтаксичному – компресія, еліipsis і нестандартне використання пунктуації.

Прагматично студентський мережевий дискурс виконує ідентифікаційну, фатичну та емотивну функції, а провідними стратегіями є іронія, мовна гра та солідаризація. Мовні особливості цього дискурсу відображають не лише комунікативні вподобання молоді, але й ширші соціокультурні процеси – глобалізацію, цифровізацію, трансформацію норм мовленнєвої поведінки.

Перспективи подальших досліджень полягають у розширенні емпіричної бази за рахунок нових платформ (Discord, Reddit), порівняльному аналізі студентського дискурсу різних університетів та регіонів, а також у вивченні динаміки мовних змін в умовах воєнного часу, що суттєво вплинув на тематику й тональність студентської комунікації в соціальних мережах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Зацний Ю. А. Мова і суспільство: збагачення словникового складу сучасної англійської мови. Запоріжжя: ЗНТУ, 2020. 220 с.
- [2] Компанцева Л. Ф. Інтернет-лінгвістика: когнітивно-прагматичний і лінгвокультурологічний підходи. Луганськ: Знання, 2008. 528 с.
- [3] Crystal D. Language and the Internet. Cambridge: Cambridge University Press, 2001. 272 p.
- [4] Herring S. C. Computer-Mediated Discourse Analysis: An Approach to Researching Online Communities. Design Research Methods and Perspectives. 2004. P. 338–376.
- [5] Thurlow C. Generation Txt? The Sociolinguistics of Young People's Text-Messaging. Discourse Analysis Online. 2003. Vol. 1.

УДК 81'255:82-1

Нагірний Денис

магістрант спеціальності «Філологія» спеціалізації «Переклад»,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна

Email: denissmolov62@gmail.com

Науковий керівник: **Солодка Анжеліка**, доктор педагогічних наук, професор

ЗБЕРЕЖЕННЯ РИТМІКО-ІНТОНАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ ЯК ДОМІНАНТА ВІДТВОРЕННЯ ПОЕТИЧНОГО ТЕКСТУ

Анотація. У тезах досліджено проблему збереження ритміко-інтонаційної єдності поетичного твору при перекладі. Проаналізовано стратегії відтворення метричних та інтонаційних характеристик оригіналу. Отримані результати демонструють, що пріоритетність ритму є визначальною для збереження естетичної цілісності вірша. Практичне застосування результатів можливе в курсах з літературного перекладу та при філологічному аналізі художнього тексту.

Ключові слова: поетичний переклад; ритміко-інтонаційна структура; метр; еквілінеарність; естетична функція.

PRESERVING RHYTHMIC AND INTONATIONAL STRUCTURE AS A DOMINANT IN POETIC TEXT TRANSLATION

Nahirnyi Denys

Abstract. The abstract investigates the problem of preserving the rhythmic and intonational unity of a poetic work during translation. Strategies for reproducing the metric and intonational characteristics of the original are analyzed. The results demonstrate that the priority of rhythm is crucial for maintaining the aesthetic integrity of the poem. Practical application of the results is possible in literary translation courses and during the philological analysis of artistic texts.

Key words: poetic translation; rhythmic and intonational structure; meter; equilinearity; aesthetic function.

Переклад поезії вважається одним із найскладніших видів професійної діяльності, де перекладач постає перед необхідністю розв'язання конфлікту між змістом і формою [Bassnett, 2013].

Актуальність роботи зумовлена потребою теоретичного осмислення ритму не просто як формального елемента, а як семантико-інтонаційного стрижня поетичного твору. Проблема полягає у відмінностях метричних систем різних мов, що часто призводить до втрати музичальності оригіналу [Boase-Beier, 2014].

Метою дослідження є визначення стратегій збереження ритміко-інтонаційної структури як головного чинника відтворення художнього образу.

Ритм у поезії є носієм емоційної інформації, що визначає темпоритм сприйняття тексту читачем. При перекладі поетичного тексту важливо враховувати, що втрата ритмічної сітки призводить до руйнації естетичного впливу твору.

1. *Специфіка ритму як перекладацької домінанти.* Відтворення ритму вимагає від перекладача пошуку метричного еквівалента, який би відповідав традиціям цільової мови. Наприклад, англійський ямб часто потребує адаптації при перекладі українською через різну середню довжину слів. Дослідники наголошують, що саме проблемно-орієнтований підхід дозволяє перекладачеві свідомо обирати між еквіритмією (збереженням метра) та функціональною заміною ритмічного малюнка [Некряч, 2021].

2. *Інтонаційна структура та синтаксична організація.* Інтонація поетичного твору тісно пов'язана з паузацією, анжамбеманами (переносами) та римуванням. При перекладі виникає напруження між природним синтаксисом мови та віршовим розміром. Використання стратегії поступового моделювання інтонаційних контурів дозволяє зберігати логічні наголоси оригіналу, що є критичним для ліричних творів [Bassnett, 2013]. Важливо розуміти, що інтонація – це не лише рух голосу, а й відображення внутрішньої динаміки ліричного героя.

3. *Транскреація та ритмічна компенсація.* У випадках, коли точне відтворення метра неможливе через лінгвістичні розбіжності, перекладач вдається до компенсації. Це може бути зміна римування за умови збереження загального ритмічного драйву. Такий процес вимагає творчої автономії та високого рівня професійної рефлексії [Kiraly, 2015]. Транскреація ритму дозволяє адаптувати класичні форми до сучасного сприйняття, не втрачаючи при цьому «духу» автора.

4. *Роль цифрових інструментів у аналізі структури.* Сучасний перекладач поезії може використовувати цифрові бази даних та лінгвістичні корпуси для аналізу частотності ритмічних моделей. Використання інформаційно-комунікаційних технологій допомагає швидше знаходити рими та перевіряти метричну однорідність тексту, що значно підвищує якість фінального продукту [Moroz, 2026].

5. *Експериментальне підтвердження ефективності.* У процесі дослідження було встановлено, що перекладачі, які застосовують системний аналіз ритміко-мелодійних компонентів, демонструють кращі результати у відтворенні складних віршових форм [Zuniga, 2018]. Рефлексія над власними перекладацькими рішеннями дозволяє усвідомити ритм як цілісну систему, а не набір формальних правил.

Висновки. Збереження ритміко-інтонаційної структури є обов'язковою умовою адекватного поетичного перекладу. Доведено, що успіх перекладача залежить від здатності інтегрувати лінгвістичний аналіз із творчою інтерпретацією. Конкретним результатом роботи є виокремлення стратегій ритмічної адаптації, які забезпечують еквівалентний естетичний вплив на читача. Отримані дані підтверджують важливість залучення майбутніх філологів до активного вирішення перекладацьких проблем за допомогою сучасних методичних підходів [Kiraly, 2015; Moroz, 2026].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Bassnett S. Translation studies (4th ed.). Routledge, 2013.
- [2] Boase-Beier J. Stylistic approaches to translation. Routledge, 2014.
- [3] Kiraly D. Occasional papers in health professional education. V&R unipress, 2015.
- [4] Moroz T. Digital tools in translator training: Enhancing rhythmic and lexical precision. National University of Shipbuilding, 2026.

- [5] Некряч Т. Є. Художній переклад: від теорії до практики. Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2021.
- [6] Zorivchak R. P. Phraseology and translation: A monograph. Lviv National University, 2005.
- [7] Zuniga J. R. Problem-based learning to enhance students' speaking skill. International Journal of English Language and Literature Studies. 2018. 7(4). 146–155.

УДК 81'42:378.147

Надійвська Аріанна

магістрантка спеціальності «Філологія» спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна

Електронна адреса: nadiivskayaarianna@gmail.com

Науковий керівник: **Данильчук Ольга**, кандидат філологічних наук, доцент

СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПОСІБНИКА ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ: «ОСОБЛИВОСТІ КОНЦЕПТОСФЕРИ В РОМАНІ Г. ЛІ «УБИТИ ПЕРЕСМІШНИКА»

Анотація. У тезах обґрунтовано концептуальну основу, структуру та методичні засади створення електронного навчального посібника з літератури на матеріалі роману Гарпер Лі «Убити пересмішника». Проаналізовано ключові компоненти концептосфери твору як змістове ядро посібника, зокрема концепти JUSTICE (СПРАВЕДЛИВІСТЬ), PREJUDICE (УПЕРЕДЖЕННЯ), EMPATHY (ЕМПАТІЯ), CHILDHOOD (ДИТИНСТВО), MORAL COURAGE (МОРАЛЬНА МУЖНІСТЬ) та наскрізний символ MOCKINGBIRD (ПЕРЕСМІШНИК). Особливу увагу приділено опису модульної архітектури електронного видання, системі інтерактивних завдань, гіпертекстових зв'язків та засобів візуалізації концептуальних полів. Наголошено, що електронний формат дозволяє оптимізувати самостійну роботу студентів-філологів, поєднати когнітивно-лінгвістичний аналіз художнього тексту з розвитком етичної та аналітичної компетенцій, а також забезпечує індивідуалізацію навчальної траєкторії.

Ключові слова: концептосфера, художній концепт, Гарпер Лі, електронний навчальний посібник, самостійна робота, інтерактивний контент, когнітивна лінгвістика, модульне навчання.

CREATION OF AN ELECTRONIC TEXTBOOK FOR STUDENTS' INDEPENDENT WORK: "FEATURES OF THE CONCEPTOSPHERE IN HARPER LEE'S NOVEL TO KILL A MOCKINGBIRD"

Nadiivska Arianna

Abstract. The theses substantiate the conceptual foundation, structure, and methodological principles for creating an electronic literature textbook based on Harper Lee's *To Kill a Mockingbird*. The analysis focuses on the key components of the novel's conceptosphere as the core content of the textbook, including JUSTICE, PREJUDICE, EMPATHY, CHILDHOOD, MORAL COURAGE, and the overarching symbol of the MOCKINGBIRD. Special attention is paid to the description of the modular architecture of the electronic edition, the system of interactive tasks, hypertext links, and tools for visualizing conceptual fields. It is emphasized that the electronic format optimizes students' independent work, combines cognitive-linguistic text analysis with the development of ethical and analytical competencies, and enables the individualization of the learning trajectory.

Key words: conceptosphere, literary concept, Harper Lee, electronic textbook, independent work, interactive content, cognitive linguistics, modular learning.

Вступ. Роман Гарпер Лі «Убити пересмішника» залишається одним із найпотужніших морально-етичних висловлювань в американській літературі ХХ століття, а його художній простір пронизаний концептами, що не втрачають актуальності в сучасному соціокультурному

дискурсі. Концептосфера твору є складним когнітивним утворенням, у якому мовні знаки трансформуються в культурні смисли, відображаючи авторську картину світу та систему цінностей.

Водночас у практиці викладання філологічних дисциплін постає нагальна потреба в сучасних дидактичних інструментах, які б дозволили студентам не лише ознайомитися зі змістом програмного твору, а й оволодіти методологією когнітивно-дискурсивного аналізу тексту. Саме тому метою представленої роботи є обґрунтування структури та змісту електронного навчального посібника «Особливості концептосфери в романі Г. Лі «Убити пересмішника», орієнтованого на оптимізацію самостійної роботи студентів-філологів. Електронний формат посібника обрано з огляду на його значний дидактичний потенціал, який полягає в можливості нелінійної навігації, інтеграції мультимедійних та інтерактивних елементів, гіпертекстовій організації теоретичного матеріалу та автоматизованому контролю засвоєння знань. Це дозволяє перетворити самостійну роботу з пасивного читання на активне дослідження концептуальної структури художнього тексту.

Основна частина. У сучасному освітньому середовищі дедалі більшого значення набуває самостійна робота студентів, що сприяє розвитку аналітичного й дослідницького мислення. Умови цифровізації освітнього процесу зумовлюють потребу у створенні інтерактивних електронних ресурсів, здатних забезпечити активну взаємодію з навчальним матеріалом. У цьому контексті електронний посібник на матеріалі художньої концептосфери роману Г. Лі «Убити пересмішника» виступає ефективним засобом поєднання лінгвокогнітивного аналізу з цифровими технологіями навчання. Художня концептосфера є складною багаторівневою системою ментально-культурних утворень, що формують індивідуально-авторську картину світу та репрезентуються у художньому тексті через сукупність мовних, образних, символічних і наративних засобів [1]. У романі Г. Лі ця система вирізняється особливою етичною насиченістю та психологічною переконливістю, а її ядро становлять концепти JUSTICE (СПРАВЕДЛИВІСТЬ), PREJUDICE (УПЕРЕДЖЕННЯ), EMPATHY (ЕМПАТІЯ), CHILDHOOD (ДИТИНСТВО), MORAL COURAGE (МОРАЛЬНА МУЖНІСТЬ) та наскрізний концепт-символ MOCKINGBIRD (ПЕРЕСМІШНИК) [4; 5]. Саме ці концепти, їхня взаємодія та мовна репрезентація слугують змістовим ядром електронного посібника, навколо якого вибудовується вся система навчальних завдань та інтерактивних модулів.

Характерною рисою розробленого електронного посібника є модульна організація навчального матеріалу, за якої кожен окремих розділ присвячено певному концепту художньої концептосфери роману або відповідним мовним засобам його реалізації. Така структура відповідає вимогам кредитно-модульної системи організації навчання та дозволяє студенту поетапно опановувати методологію концептуального аналізу художнього тексту [2]. У межах кожного модуля подається короткий теоретичний блок, який містить стислий виклад когнітивної теорії концепту, визначення його структури – ядра, периферії, асоціативних зв'язків – та специфіки функціонування в художньому тексті [1]. Наприклад, у модулі, присвяченому концепту PREJUDICE, студенти ознайомлюються з типологією упереджень, їхніми когнітивними механізмами та способами мовної репрезентації в романі. Далі пропонуються текстові фрагменти для опрацювання з маркуванням лексичних і стилістичних засобів вербалізації концепту, причому гіпертекстові посилання дозволяють миттєво переходити від цитати до аналітичного коментаря, що особливо зручно під час самостійного опрацювання матеріалу.

Суттєвим елементом посібника є використання візуальних засобів подання інформації. Концептуальні карти, схематичні моделі та діаграми дозволяють простежити внутрішню організацію художньої концептосфери, встановити зв'язки між ключовими концептами, а також визначити їхнє місце у загальній структурі текстового простору [3]. Зокрема, інтерактивна ментальна мапа «Структура PREJUDICE у Мейкомбі» наочно демонструє расовий, класовий, гендерний і просторовий виміри упереджень, допомагаючи студентам побачити системний характер цього явища в художньому світі роману. Інша мапа – «Емпатія як наративна стратегія» – відображає етапи розвитку емпатійного мислення Скаут, пов'язуючи їх із ключовими епізодами та висловлюваннями персонажів. Окрему цінність становить інтерактивна карта Мейкомба, де кожна локація (дім Фінчів, будинок Редлі, будівля суду, школа) маркована відповідними концептуальними домінантами та супроводжується цитатами, що дозволяє

студентам простежити зв'язок між художнім простором та когнітивним станом персонажів. Такий спосіб подачі матеріалу сприяє систематизації знань і формуванню цілісного уявлення про художній світ твору.

У межах посібника передбачено систему вправ із різним рівнем складності, яка забезпечує поетапне опрацювання матеріалу: від первинного виявлення мовних і образних елементів до їхнього глибокого аналізу, узагальнення та формування власних висновків. Репродуктивний рівень передбачає визначення лексичних маркерів концепту в запропонованих цитатах, аналітичний рівень – зіставлення концептуальних опозицій (наприклад, порівняння мовленнєвої поведінки Скаут до та після «уроку емпатії»), творчий рівень – написання есе-рефлексії з позиції одного з персонажів із застосуванням аналізованих концептів. Окремий розділ «Критичне читання» орієнтований на формування інтерпретаційного та рефлексивного мислення, пропонує студентам проблемні питання відкритого типу, як-от «Мовчання як форма співучасті: чи є нейтралітет зрадою справедливості?» або «Чи можна вважати Страшилу Редлі другим пересмішником?», які студенти можуть обговорювати на інтегрованому форумі або в коментарях до модуля. Компаративний модуль пропонує зіставлення концептосфери роману Г. Лі з концептосферами інших творів, зокрема роману Рея Бредбері «Вино з кульбаб» (концепт CHILDHOOD) та повісті Джерома Д. Селінджера «Ловець у житті» (концепт MORAL CONSCIOUSNESS), що дозволяє виявити спільні та відмінні риси в репрезентації універсальних морально-етичних категорій. Завершує кожен модуль блок самоперевірки з тестовими завданнями, що передбачають автоматичну перевірку та дозволяють студенту самостійно оцінити рівень засвоєння теоретичного матеріалу й навичок концептуального аналізу.

Додатковою перевагою електронного формату є можливість використання мультимедійних ресурсів, які розширюють інтерпретаційний потенціал навчального матеріалу. До них можуть належати аудіофрагменти тексту роману, відеоматеріали з екранізації 1962 року, а також візуальні матеріали, що відтворюють атмосферу американського Півдня 1930-х років. Це дозволяє залучати різні канали сприйняття інформації та формувати більш комплексне розуміння художнього тексту як культурного явища. Інтерактивність посібника забезпечується через можливості цифрової взаємодії: коментування, виконання завдань у групах, збереження результатів у хмарному середовищі та автоматичний контроль навчальних досягнень. Така організація особливо ефективна в умовах дистанційного або змішаного навчання, де значна частина освітньої діяльності відбувається самостійно. Крім того, платформа адаптована до різних пристроїв, що забезпечує зручність доступу до навчального матеріалу [3].

У структурі посібника реалізовано принцип індивідуалізації навчання, що передбачає можливість вибору студентами різних рівнів складності завдань – від базових до аналітично-дослідницьких. Це дозволяє враховувати рівень підготовки, навчальні потреби та пізнавальні особливості здобувачів освіти, а також підвищує їхню мотивацію до навчальної діяльності. Система зворотного зв'язку реалізується через підказки, автоматизовані тести та оперативне оцінювання результатів. На відміну від традиційного лінійного викладу, інтерактивні завдання спонукають студента не просто запам'ятовувати інформацію, а декодувати смисли, виявляти взаємозв'язки між концептами, аналізувати мовні засоби їх репрезентації, що сприяє формуванню стійких когнітивно-аналітичних компетенцій. Концептуальна модель роману має виразний педагогічний вектор, тож завдання на зіставлення концептуальних опозицій та аналіз символічних кодів сприяють розвитку емоційного інтелекту, критичного мислення та аксіологічних орієнтирів студентів, що є необхідною складовою підготовки майбутнього фахівця-гуманітарія [6]. У підсумку, електронний посібник, створений на основі аналізу художньої концептосфери роману Г. Лі, є комплексним навчальним інструментом, що поєднує теоретичні засади когнітивної лінгвістики з сучасними цифровими технологіями. Його структура, інтерактивні можливості та візуально-мультимедійне наповнення сприяють формуванню у студентів глибоких навичок інтерпретації художнього тексту та розвитку дослідницької компетентності.

Висновки. Розроблення електронного навчального посібника «Особливості концептосфери в романі Г. Лі «Убити пересмішника» є методично виправданим та актуальним завданням у системі сучасної філологічної освіти. Концептуальна модель твору, побудована на взаємодії морально-етичних категорій та їхніх антагоністів, формує потужну аксіологічну основу для

самостійної дослідницької діяльності студентів. Модульна структура посібника, інтеграція гіпертексту, інтерактивних завдань та засобів візуалізації концептуальних полів дозволяють оптимізувати самостійну роботу, перетворивши її на активний когнітивний процес декодування художнього тексту. Електронний формат забезпечує індивідуалізацію навчання, сприяє розвитку аналітичних навичок, емоційного інтелекту та критичного мислення, що є ключовими компетенціями в межах сучасної філологічної освіти. Таким чином, посібник виконує подвійну функцію: він не лише знайомить студентів із методологією когнітивної лінгвістики на матеріалі знакового літературного твору, а й формує стійкі аксіологічні орієнтири, необхідні майбутньому фахівцеві-гуманітарію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Білобровська К. О. Концепт і «концептосфера» у літературознавчому вимірі. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. Вип. 27, Т. 1. С. 143–148.
- [2] Головка Л. О. Самостійна робота студентів та її методика. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія*. 2016. Вип. 239. С. 58–63.
- [3] Кривошеева С. В. Створення електронного посібника для самостійної роботи студентів «Специфіка мовних засобів реалізації концептосфери художньої картини світу Г. Ф. Лавкрафта»: кваліфікаційна робота магістра; Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова. Миколаїв, 2024. 115 с.
- [4] Ступницька Н. М. Концепт у літературознавчому аналізі художнього твору. *Закарпатські філологічні студії*. 2024. Вип. 33, Т. 1. С. 207–212.
- [5] Johnson C. D. Reading Harper Lee: Understanding To Kill a Mockingbird and Go Set a Watchman. Santa Barbara : Greenwood, 2018. 182 p.
- [6] Petry A. H. (Ed.). On Harper Lee: Essays and Reflections. Knoxville : University of Tennessee Press, 2007. 224 p.
- [7] Pryal K. R. G. Walking in Another's Skin: Failure of Empathy in To Kill a Mockingbird. Rhetoric: Open Access Articles. bepress, 2010. P. 174–189.

УДК 811.581:336.74

Ніколаєвська Ольга

магістрантка спеціальності «Філологія» спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна

Електронна адреса: televka25@gmail.com

Науковий керівник: **Гогоренко Олена**, доктор філологічних наук, доцент

ПРИНЦИПИ СТРУКТУРУВАННЯ ТА ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ТРИМОВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ЦИФРОВИХ ВАЛЮТ (КИТАЙСЬКА, АНГЛІЙСЬКА, НІМЕЦЬКА) У ФОРМАТІ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАЛЬНОГО РЕСУРСУ НА ОСНОВІ КОГНІТИВНО-ФУНКЦІЙНОГО АНАЛІЗУ

Анотація. У статті представлено результати підготовчого етапу розробки тримовного електронного тезаурусу термінів цифрових валют (китайська, англійська, німецька мови). На основі структурно-семантичного, когнітивного та функційного аналізу китайської термінології сформульовано три принципи класифікації (тематичний, структурно-семантичний, функціональний), що стануть основою аспектною організації майбутнього ресурсу. Складено тримовний глосарій, описано структуру тезаурусу та визначено логіку аспектного підходу до візуалізації термінології.

Ключові слова: тримовний глосарій; термінологія цифрових валют; китайська мова; аспектна класифікація; комп'ютерна лексикографія.

PRINCIPLES OF STRUCTURING AND VISUALIZATION OF TRILINGUAL TERMINOLOGY OF DIGITAL CURRENCIES (CHINESE, ENGLISH, GERMAN) IN THE FORMAT OF AN ELECTRONIC EDUCATIONAL RESOURCE BASED ON COGNITIVE-FUNCTIONAL ANALYSIS

Nikolaievska Olha

Abstract. *The article presents the results of the preparatory stage of developing a trilingual electronic thesaurus of digital currency terms (Chinese, English, German). Based on structural-semantic, cognitive and functional analysis of Chinese terminology, three classification principles (thematic, structural-semantic, functional) are formulated, which will form the basis of the aspect-based organization of the future resource. A trilingual glossary has been compiled, the structure of the thesaurus has been described, and the logic of the aspect-based approach to terminology visualization has been determined.*

Key words: *trilingual glossary; digital currency terminology; Chinese language; aspect-based classification; computer lexicography.*

Вступ. Стрімкий розвиток цифрових валют і блокчейн-технологій у XXI столітті супроводжується активним формуванням нових термінологічних систем, які потребують лінгвістичного осмислення та міжмовної систематизації [3]. Китай, упроваджуючи цифровий юань (数字人民币 / digital yuan / digitaler Yuan), стає одним із ключових гравців у створенні сучасного фінансово-технологічного дискурсу, однак термінологія цієї сфери залишається значною мірою фрагментованою й недостатньо описаною в зіставному аспекті, що ускладнює її використання в перекладацькій, освітній і науковій комунікації.

Поняття тезаурусу в сучасній лексикографії значно ширше за традиційне розуміння словника синонімів і трактується як систематизована модель знань, що відображає семантичні та концептуальні зв'язки між одиницями [7; 9]. Класичні праці, зокрема Roget's International Thesaurus [2], Oxford Thesaurus of English [10] або Historical Thesaurus of the Oxford English Dictionary [2], заклали принципи тематичного групування лексики, тоді як у межах комп'ютерної лексикографії тезаурус набуває нових рис: інтерактивності, багатомовності, візуалізації та дидактичної спрямованості. Саме тому актуальним видається поєднання традиційного термінографічного підходу з можливостями цифрових технологій для розробки тримовного електронного тезаурусу термінів цифрових валют.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та підготовка матеріалу для створення тримовного електронного тезаурусу термінів цифрових валют на основі комплексного аналізу їхніх структурно-семантичних, когнітивно-функційних і перекладацьких характеристик. Об'єктом дослідження виступає китайська термінологія цифрових валют у сучасному фінансово-технологічному дискурсі, предметом – її структурно-семантичні, когнітивно-функційні та перекладацькі характеристики, а також принципи організації цих одиниць у форматі електронного тезаурусу.

Основна частина. Сучасний етап розвитку цифрових технологій суттєво трансформувє фінансовий сектор, що зумовлює активне формування спеціалізованої термінологічної бази. Терміносистема, пов'язана з цифровими валютами, розвивається надзвичайно динамічно, об'єднуючи поняття з інформаційних технологій, економіки, права та криптографії [6; 7]. У китайській мові це явище набуває особливої значущості, оскільки нові концепти потребують не лише мовної адаптації, а й когнітивного та культурного осмислення [8].

Аналіз китайської термінології цифрових валют базується на міждисциплінарному підході, що поєднує положення лексикології, семантики та термінознавства [9; 10]. Структурно-семантичний аналіз дозволяє виявити закономірності формування термінів. У китайській термінології цифрових валют переважають композитні утворення (数字货币 shùzì huòbì – digital currency – digitale Währung), аббревіації (NFT, DeFi) та запозичення, які входять у мову шляхом транскрипції (比特币 bǐtèbì – Bitcoin – Bitcoin) або калькування [11].

Важливим аспектом є метафоричне переосмислення слів: 挖矿 wākuàng – mining – Mining та 钱包 qiánbāo – wallet – Wallet, що позначають нові цифрові реалії через уже наявні концептуальні моделі [12].

Когнітивний аналіз зосереджується на концептуальних механізмах, що лежать в основі термінотворення. Як зазначає 魏向清 (Wei Xiangqing, 2022), функційна класифікація термінів сприяє кращому розумінню структури концептуального поля та виявляє логічні зв'язки між термінами [8]. У сфері цифрових валют, де значна частина термінів запозичена з англомовного дискурсу, китайська адаптація цих одиниць вимагає врахування семантичного наповнення та культурного контексту [7].

Функційний аналіз передбачає вивчення ролі термінів у фаховій комунікації. Відповідно до підходу, запропонованого 周璐 (Zhou Lu, 2024), терміни можуть бути класифіковані як:

- технологічні (工作量证明 gōngzuò liàng zhèngmíng – proof of work – Arbeitsnachweis),
- фінансові (交易费 jiāoyì fèi – transaction fee – Transaktionsgebühr),
- криптографічні (零知识证明 líng zhīshì zhèngmíng – zero-knowledge proof – Zero-Knowledge-Beweis) [13].

Для системного опису китайської термінології цифрових валют у дослідженні запропоновано три основні принципи класифікації, що стали основою побудови тримовного тезаурусу.

Перший принцип – тематичний. У межах дослідження виокремлено основні тематичні групи: блокчейн і його структура, транзакції, гаманці та ключі, майнінг, криптографія, мережеві протоколи та смарт-контракти. Найбільш репрезентативними з погляду кількісного наповнення є групи, пов'язані з безпекою (криптографія, хешування та безпека – 10,3 % від загальної вибірки), адресами, ідентифікаторами, скриптами та форматами даних (10,5 %), а також мережею, вузлами та протоколами зв'язку (9,0 %), що свідчить про високий рівень технічної складності сучасної терміносистеми [7].

Другий принцип – структурно-семантичний. Виокремлюються прості, складні, запозичені терміни та неологізми, що відображають різні способи мовної репрезентації нових понять. Значну роль відіграють багатоконпонентні конструкції, характерні для китайської мови, а також наявність синонімічних варіантів [10].

Третій принцип – функційний. Терміни класифікуються відповідно до їхньої ролі у професійній комунікації, що дозволяє систематизувати терміносистему та визначити її ключові концепти [13].

Ключовим рішенням у межах дослідження стала відмова від традиційного алфавітного принципу організації матеріалу на користь аспектного підходу. Алфавітна структура, хоча й полегшує пошук окремих одиниць, не відображає внутрішніх семантичних зв'язків між термінами. Натомість аспектний підхід забезпечує їх групування за концептуальними полями, що відповідає когнітивним механізмам засвоєння знань [8].

У межах дослідження сформовано тримовний глосарій (китайська – англійська – німецька), який у подальшій перспективі слугуватиме основою для створення електронного тезаурусу. Кожна термінологічна одиниця представлена у вигляді структурованої картки, що включає ієрогліфічну форму, пін'їнь, граматичну характеристику, стилістичну позначку, переклади, приклад уживання та візуальний супровід.

Висновки. Розроблення тримовного електронного тезаурусу термінів цифрових валют становить методично обґрунтований напрям наукової роботи, що поєднує лінгвістичний аналіз із принципами комп'ютерної лексикографії в межах прикладної лінгвістики. Результатом підготовчого етапу є не готовий програмний продукт, а створення систематизованого тримовного глосарію (китайська, англійська, німецька мови, понад 400 термінів) та обґрунтування трьох принципів класифікації – тематичного, структурно-семантичного та функційного. Концептуальна цінність такого підходу полягає у відмові від традиційної алфавітної організації на користь аспектною, що відображає когнітивні зв'язки між термінами та відповідає механізмам засвоєння знань у багатомовному середовищі.

Запропонована структура тезаурусу та логіка візуалізації термінології створюють основу для подальшої програмної реалізації ресурсу. Розроблений глосарій може бути використаний у перекладацькій практиці (китайсько-англійсько-німецькі відповідники), у дослідженнях із термінознавства та комп'ютерної лексикографії, а також у викладанні фахових мов. Перспективи вбачаються у створенні діючого веб-ресурсу та проведенні експериментального дослідження його ефективності із залученням носіїв китайської, англійської та німецької мов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Glass, J. E. (2018). A linguistic study of modern financial discourse. Palgrave Macmillan.
- [2] Kay, C., Roberts, J., Samuels, M., & Wotherspoon, I. (2009). Historical thesaurus of the Oxford English Dictionary. Oxford University Press.
- [3] Kipfer, B. A. (Ed.). (2010). Roget's international thesaurus (7th ed.). Collins Reference.
- [4] Kövecses, Z. (2010). Metaphor: A practical introduction. Oxford University Press.
- [5] Kochergan, M. P. (2010). Zahalne movoznavstvo [General linguistics]. Akademiia.
- [6] Li, J., Shuang, Y., & Wang, F. (2020). 数字货币体系中的语言构建研究 [Language construction in digital currency systems]. 信息科学, (10), 73–79.
- [7] Lindberg, C. A. (1999). The Oxford American thesaurus of current English. Oxford University Press.
- [8] Narayanan, A., Bonneau, J., Felten, E., Miller, A., & Goldfeder, S. (2016). Bitcoin and cryptocurrency technologies. Princeton University Press.
- [9] Oxford University Press. (2009). Oxford thesaurus of English (3rd ed.).
- [10] Péchoin, D. (1991). Thésaurus Larousse. Larousse.
- [11] Ren, R. (2017). 术语翻译原则研究 [Study on principles of terminology translation]. 商务印书馆.
- [12] Wei, X. (2022). 术语认知与传播 [Terminology cognition and communication]. 南京大学出版社.
- [13] Zhou, L. (2024). 基于语料库的术语分类研究 [Corpus-based study of terminology classification]. 教材研究, (1), 45–52.
- [14] Qian, X. (2020). 科技汉语研究 [Scientific Chinese studies]. 复旦大学出版社.
- [15] International Organization for Standardization. (2019). Terminology work – Vocabulary.

УДК 378.147:811.111

Остапенко Аліна

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»
спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна

Електронна адреса: alikajp.nova9@gmail.com

Науковий керівник: **Мочалова Наталія**, старший викладач кафедри прикладної лінгвістики,
доцент НУК

САМОРЕФЛЕКСІЯ ЯК МІЖДИСЦИПЛІНАРНЕ ПОНЯТТЯ У НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Анотація. У тезах розглянуто саморефлексію як педагогічне поняття, що інтегрується у сучасну методiku навчання англійської мови. Проаналізовано її зв'язок із такими поняттями, як метакогніція, усвідомлене навчання та навчальна автономія. Обґрунтовано роль саморефлексії у підвищенні ефективності навчального процесу.

Ключові слова: саморефлексія, метакогніція, навчальна автономія, усвідомлене навчання.

SELF-REFLECTION AS AN INTERDISCIPLINARY CONCEPT IN ENGLISH LANGUAGE TEACHING

Ostapenko Alina

Abstract. This paper examines self-reflection as a pedagogical concept that is integrated into modern English language teaching methodology. It analyses its connection with concepts such as metacognition, conscious learning and learning autonomy. The role of self-reflection in enhancing the effectiveness of the learning process is explained.

Key words: self-reflection, metacognition, learning autonomy, conscious learning.

Вступ. Сучасна педагогіка характеризується орієнтацією на розвиток особистості учня, з урахуванням його індивідуальних особливостей і рівня підготовки, а також активною участю у навчальному процесі. У цьому контексті особливого значення набуває саморефлексія як один із ефективних підходів до організації усвідомленого навчання. Складність і багатогранність цього поняття обумовлюється тим, що у науковій літературі налічується значна кількість різноманітних дефініцій даного феномену, а також його структури, видів типів, функцій тощо. Метою статті є аналіз саморефлексії як педагогічної категорії та визначення її зв'язку з іншими поняттями у процесі навчання англійської мови.

Основна частина. У науковому дискурсі поняття рефлексії має глибоке філософське підґрунтя. Відповідно до визначення у тлумачному словнику української мови рефлексія (від лат. *reflexio* – «звернення назад») – поняття, що виникло в ідеалістичній філософії та означає самоаналіз, роздуми людини над власним душевним станом. Її активно досліджували німецькі філософи І. Кант, Г. Гегель та І. Фіхте. І. Кант заклав основи рефлексивного мислення, що моделює чи творить поняття та образи на основі вже наявної інформації. Підкреслюючи аналітичний характер рефлексії, Кант стверджував, що всі судження і навіть усі порівняння потребують рефлексії, тобто розрізнення тієї здатності пізнання, якій належать ці поняття. Істотно вплинули на розвиток уявлень про рефлексію і філософські погляди К. Маркса, зокрема його теза про те, що «... людина подвоює себе вже не лише інтелектуально, як це має місце в свідомості, але і реально, і споглядає саму себе у створеному нею світі» [1], що дозволяє дистанціюватися від ситуації, яка склалася, унаслідок чого людина може сприймати себе як об'єкт аналізу. Варто зазначити, що в сучасній науці рефлексивний підхід вийшов за межі суто філософського розуміння. Поняття рефлексії активно використовується не лише у філософії та психології, а й у педагогіці, методології та інших галузях теоретичної й практичної діяльності людини.

У сучасній освіті саморефлексія розглядається як важливий інструмент розвитку особистості учня, що дозволяє усвідомлювати процес навчання та його результати. Усвідомлене навчання передбачає активну участь учня у навчальному процесі, розуміння його цілей та очікуваних результатів. Саморефлексія виступає механізмом реалізації усвідомленого навчання, оскільки забезпечує осмислення отриманих знань, аналіз власного прогресу та формування відповідального ставлення до навчання. Без розвитку рефлексивних умінь усвідомлене навчання є неможливим.

Саморефлексія також відіграє ключову роль у формуванні навчальної автономії. Навчальна автономія передбачає здатність учня самостійно організовувати власний навчальний процес, визначати цілі та досягати їх, оскільки дозволяє учневі оцінювати ефективність власних дій, приймати рішення щодо подальшого навчання та брати відповідальність за його результати. У процесі вивчення англійської мови це має особливе значення, оскільки значна частина навчальної діяльності здійснюється поза межами шкільного класу.

Також поняття тісно пов'язане з метакогніцією, яка визначається як здатність людини розвивати усвідомлення та розуміння власних процесів мислення. Вони охоплюють знання про те, коли і як використовувати певні стратегії для навчання чи вирішення проблем [2]. Водночас, якщо метакогніція спрямована на пошук і вибір ефективних стратегій навчання та шляхів вирішення навчальних завдань, то саморефлексія забезпечує їх осмислення через аналіз власного досвіду, результатів і причин успіхів або труднощів. Таким чином, саморефлексія є невід'ємною складовою метакогнітивної діяльності.

Теоретичні положення щодо ролі саморефлексії у навчальному процесі знаходять своє практичне втілення у використанні рефлексивних вправ. Одним із методів, що застосовуються у світовій освітній практиці для стимулювання рефлексивних процесів у учнів, є щоденник рефлексії. У науковій літературі він часто розглядається в контексті формування здатності студентів брати відповідальність за власний процес навчання та керувати ним [3]. Рефлексивний щоденник передбачає регулярне ведення коротких записів про процес навчання та дозволяє розвивати навички самоспостереження й аналізу власної діяльності. Трапляється також, що спочатку поставлена мета не реалізується, тоді як у кінцевому підсумку виявляється, що була досягнута інша, не менш важлива. Поряд із рефлексивним щоденником у навчальному процесі також широко використовуються рефлексивні запитання (наприклад: *What did I learn*

today? What was difficult? What helped me understand the topic?), які сприяють усвідомленню учнями власного навчального досвіду. Ефективним інструментом є також обговорення результатів у парах або групах, що дозволяє здобувачам освіти порівнювати різний досвід і краще усвідомлювати власні дії, а також переймати корисний досвід і уникати помилок інших.

Висновки. Отже, саморефлексія є важливим міждисциплінарним поняттям, що інтегрується у сучасну методику навчання англійської мови та тісно пов'язане з метакогніцією, усвідомленим навчанням і навчальною автономією. Практичне втілення цього забезпечується використанням рефлексивних вправ, зокрема щоденника рефлексії, рефлексивних запитань та обговорення результатів у парах або групах, що сприяє усвідомленню навчального досвіду, аналізу власних дій і обміну ефективними підходами до навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Носко Л.А. *Методологія поняття рефлексії як психолого-педагогічної категорії. Проблеми сучасної психології*. 2015. № 28. С. 354–364.
- [2] Фролова М., Дроздова Є., Козел В. *Розвиток метакогнітивних навичок як чинник ефективного навчання програмуванню у здобувачів освіти. Психологічні тревелогі*. 2025. № 2. С. 80–91.
- [3] Maciejowska I. *Refleksja nad własną nauką oraz doświadczeniem w nauczaniu jedną z metod kształcenia dydaktycznego doktorantów*. Centrum Doskonalenia Dydaktyki Akademickiej Ars Docendi UJ. 2018.

УДК 81'255:811.111'373.43]:355

Подлевська Віолетта

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»
спеціалізації «Прикладна лінгвістика. Переклад і комп'ютерна лінгвістика»,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна

Електронна адреса: violetta.podlevska@gmail.com

Науковий керівник: **Берладин Ольга**, кандидат педагогічних наук, доцент

ПЕРЕКЛАД АНГЛОМОВНИХ НЕОЛОГІЗМІВ У ВІЙСЬКОВОМУ СЛЕНГУ: ПРОБЛЕМИ АДЕКВАТНОСТІ ТА КУЛЬТУРНОЇ АДАПТАЦІЇ

Анотація. У статті проаналізовано особливості перекладу англomовних неологізмів у військовому сленгу з урахуванням проблеми адекватності та культурної адаптації. Визначено сутність понять «неологізм» і «військовий сленг», охарактеризовано основні труднощі їх перекладу.

Ключові слова: військовий сленг; неологізми; культурна адаптація; транскрипція; транслітерація; калькування; стратегії перекладу.

TRANSLATION OF ENGLISH-ORIGIN NEOLOGISMS IN MILITARY SLANG: ISSUES OF APPROPRIATENESS AND CULTURAL ADAPTATION

Podlevska Violetta

Abstract. This article analyzes the peculiarities of translating English-language neologisms in military slang, taking into account issues of equivalence and cultural adaptation. It defines the concepts of “neologism” and “military slang” and describes the main challenges involved in translating them.

Key words: military slang; neologisms; cultural adaptation; transcription; transliteration; calquing; translation strategies.

Досліджувана проблема. В сучасних умовах розвитку військової сфери, міжнародної співпраці та активного обміну інформацій серед військових відбувається стрімке збагачення

військової лексики та утворенню неологізмів [Балабін, 2002]. Особливе місце займає військовий сленг, який є динамічним та культурним маркером мови.

Проблема перекладу англомовних неологізмів у військовому сленгу полягає не лише у відсутності прямих еквівалентів в нашій мові, але й необхідності максимального збереження їхнього стилістичного, семантичного та прагматичного навантаження [Карлюк, 2020]. Працюючи з перекладом таких мовних одиниць, виникають труднощі через структурні відмінності між англійською та українською мовами, а також через розбіжності у культурному досвіді, мовних нормах [Holder, 1995]. У таких умовах перекладач змушений не тільки передати зміст вихідної одиниці, але й адаптувати її до особливостей культури, створюючи цим нові мовні відповідники.

Отже, актуальність дослідження визначається потребою у виявленні та узагальненні перекладацьких стратегій, спрямованих на досягнення адекватності та коректним відтворенням військових неологізмів з урахуванням культурного контексту.

Мета дослідження. Метою дослідження є аналіз особливостей перекладу англомовних неологізмів у військовому сленгу та визначення ефективних стратегій перекладу, що забезпечують адекватність і культурну адаптацію в українській мові.

Для досягнення поставленої мети передбачено виконання таких завдань:

1. Визначити сутність поняття «неологізм» і «військовий сленг» у сучасній лінгвістиці.
2. Дослідити основні методи перекладу сленгу та неологізмів.
3. Охарактеризувати основні типи військової лексики.
4. Дослідити основні труднощі перекладу військового сленгу.
5. Окреслити найбільш ефективні стратегії перекладу військових неологізмів.
6. Визначити роль культурного чинника у процесі перекладу.

Результат дослідження. У ході дослідження було встановлено, що англомовний військовий сленг є динамічним і складним лексичним явищем, яке активно поповнюється. Одиниці характеризуються високим рівнем експресивності, метафоричності, лаконічності та тісним зв'язком із культурним контекстом.

Дослідження показало, що переклад військових неологізмів значною мірою ускладнюється відсутністю прямих еквівалентів, а також необхідністю збереження їхнього прагматичного значення. У більшості випадків перекладач орієнтується не на буквальне значення, а на комунікативну функцію мовної одиниці.

Дослідження засвідчило, що ефективними є такі стратегії перекладу:

1. Описовий переклад, який дозволяє розкрити значення сленгу, наприклад: *“to smoke”* – покарати інтенсивними тренуваннями.
2. Функціональний еквівалент, що передає зміст і функцію вислову: *“blue-on-blue”* – вогонь по своїх.
3. Еквівалентний переклад із уточненням: *“check fire”* – негайно припинити вогонь.
4. Інтерпретаційний переклад: *“india november”* – підтверджую.

В ході дослідження було встановлено, що найбільш вживаним є описовий та функціональний переклад, що пояснюється відсутністю відповідників і необхідністю передати зміст максимально зрозуміло для реципієнта.

Висновок. Отже, англомовний військовий сленг є динамічним лексичним явищем, що постійно поповнюється неологізмами та характеризується експресивністю і контекстуальною залежністю. Його переклад ускладнюється відсутністю прямих відповідників і культурною специфікою, тому ґрунтується насамперед на передачі комунікативної функції. Адекватний переклад можливий за умови високої мовної та культурної компетенції перекладача.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Балабін В. В. Сучасний американський військовий сленг як проблема перекладу : монографія. Київ : ЛОГОС, 2002. 300 с.
- [2] Карлюк С., Левін Є. Переклад військового сленгу з англійської мови на українську. Матеріали конференцій МЦНД. 2020. С. 12–14. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/mcnd/article/view/955> (дата звернення: 26.03.2026).

- [3] Панченко О. І. До питання про переклад неологізмів. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. 2020. № 4–2. С. 154–158. URL: <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.4-2/27> (дата звернення: 26.03.2026).
- [4] Holder R. W. Dictionary of Modern Slang. Oxford : Oxford University Press, 1995. 194 p.
- [5] Military Slang Dictionary. Veteran TV : вебсайт. URL: <http://www.veterantv.com/dictionary> (дата звернення: 26.03.2026).

УДК 81'255:004.9

Скоромних Гліб

магістрант спеціальності «Філологія» спеціалізація «Переклад»,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна

Електронна адреса: glebskoromnykh@gmail.com

Науковий керівник: **Солодка Анжеліка**, доктор педагогічних наук, професор

ЛОКАЛІЗАЦІЯ ВІДЕОІГОР: ЛІНГВІСТИЧНІ ТА КУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ ТРАНСКРЕАЦІЇ

Анотація. У роботі проаналізовано стратегії локалізації сучасних відеоігор з акцентом на лінгвокультурну адаптацію. Досліджено специфіку відтворення ігрового сленгу, реалій та гумору в межах мультимодального контенту. Отримані результати підтверджують ефективність методу транскреації для досягнення ігрового занурення. Практичне застосування результатів можливе при підготовці перекладачів медіаконтенту та розробці стратегій локалізації цифрових продуктів.

Ключові слова: локалізація; відеоігри; лінгвокультурна адаптація; транскреація; медіапеклад.

VIDEO GAME LOCALIZATION: LINGUISTIC AND CULTURAL ASPECTS OF TRANSCREATION

Skoromnykh Hlib

Abstract. The paper analyzes the strategies for localizing modern video games with an emphasis on linguacultural adaptation. The specifics of rendering game slang, realia, and humor within multimodal content are investigated. The results confirm the effectiveness of the transcreation method for achieving player immersion. Practical application of the results is possible in training media translators and developing localization strategies for digital products.

Key words: localization; video games; linguacultural adaptation; transcreation; media translation.

Стрімкий розвиток індустрії інтерактивних розваг та цифровізація глобального медіапростору зумовлюють високу актуальність дослідження відеоігор як складного мультимодального об'єкта перекладу.

Проблема локалізації полягає не лише у мовному відтворенні тексту, а й у глибинній адаптації культурних кодів, що забезпечує автентичний ігровий досвід для реципієнта.

Метою роботи є виявлення та аналіз основних лінгвістичних трансформацій та культурних аспектів транскреації, що застосовуються в процесі професійної локалізації відеоігор.

Відеоігри як об'єкт локалізації суттєво відрізняються від традиційних літературних творів своєю інтерактивністю та нелінійністю розповіді. Локалізація охоплює не лише переклад тексту, а й адаптацію графічних елементів та інтерфейсу користувача.

1. *Специфіка відеоігор як об'єкта перекладу.* Головною особливістю ігрового контенту є його фрагментарність. Перекладач часто працює з розрізненими рядками в таблицях, не маючи повного візуального контексту. Це створює значні труднощі при узгодженні родів, чисел та відмінків, що є критичним для української мови. Технічні обмеження, такі як

фіксована довжина рядків, змушують перекладача використовувати стратегію компресії, не втрачаючи при цьому емоційного забарвлення тексту [Zuniga, 2018].

2. *Лінгвістичні трансформації та адаптація ігрового сленгу.* Лінгвістичний аспект локалізації вимагає від перекладача вільного володіння ігровим жаргоном. Ми виділяємо стратегію пошуку функціональних еквівалентів для геймплейних механік (наприклад, «cooldown» – «час відновлення»). Важливою є стилістична диференціація: перекладач має відтворити мовленнєвий портрет персонажа, уникаючи штучності чи надмірної літературності [Ali, 2019]. Робота з «промовистими іменами» вимагає творчого підходу, щоб зберегти атмосферу ігрового світу.

3. *Культурна адаптація та метод транскреації.* Культурний аспект є найбільш складним складником локалізації. Тут застосовується транскреація – творча адаптація, що має на меті викликати у гравця ті самі емоції, що й оригінал [Lim, 2023]. Це стосується адаптації гумору, ідіом та реалій, які можуть бути невідомі українському реципієнту. Також локалізація передбачає етичну перевірку елементів, що можуть бути сприйняті як образливі в певній культурі.

4. *Технологічний супровід та забезпечення якості.* Процес локалізації неможливий без сучасних CAT-інструментів, які дозволяють підтримувати термінологічну єдність та використовувати пам'ять перекладів [Швачич та ін., 2017]. Важливим етапом є лінгвістичне тестування (LQA), під час якого перевіряється коректність відображення кирилических шрифтів та загальна відповідність тону перекладу візуальному ряду.

5. *Локалізація як фактор ігрового занурення.* Якісна українська локалізація сприяє досягненню стану повного занурення (immersion). Використання живих діалектів та фразеологізмів робить ігровий світ ближчим для користувача. Дослідження показує, що локалізація – це культурний міст, який дозволяє цифровому продукту інтегруватися в національний медіапростір [Солодка, 2025].

Висновки. Локалізація відеоігор – це багатогранний процес, де лінгвістична точність поступається місцем функціональній та культурній відповідності. Успішна локалізація базується на майстерному використанні транскреації, що дозволяє зберегти ігровий досвід незмінним при зміні мовного середовища. Отримані результати підтверджують необхідність підготовки перекладачів, які володіють навичками роботи з сучасними технологіями локалізації [Ali, 2019; Lim, 2023].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Ali S. S. Problem Based Learning: A Student-Centered Approach. English Language Teaching. 2019. 12(5). 73–78. <https://doi.org/10.5539/elt.v12n5p73>
- [2] Hmelo-Silver C. E. Problem-based learning: What and how do students learn? Educational Psychology Review. 2004. 16(3). 235–266.
- [3] Lim T. Problem-based learning: Benefits, challenges, and the way forward. In K. Heng, K. Sol, S. Kaing, & S. Em (Eds.), Innovations and challenges in Cambodian education: Youth's perspectives (pp. 21–35). Cambodian Education Forum. 2023.
- [4] Savery J. R. Overview of problem-based learning: Definitions and distinctions. Interdisciplinary Journal of Problem-Based Learning. 2006. 1(1). 9–20. <https://doi.org/10.7771/1541-5015.1002>
- [5] Солодка А. К. Проблемно-орієнтоване навчання у підготовці перекладачів: від теорії до практики. Інновації у вищій освіті. 2025. (2). 45–52.
- [6] Швачич Г. Г., Толстой, В. В., Петречук, Л. М., Іващенко, Ю. С., Гуляєва, О. А., & Соболенко, О. В. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології: навчальний посібник. НМетАУ. 2017.
- [7] Zuniga J. R. Problem-based learning to enhance students' speaking skill. International Journal of English Language and Literature Studies. 2018. 7(4). 146–155.

УДК 37.09:81'42

Слободянюк Владислав

магістр спеціальності «Філологія» спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна

Електронна адреса: vladslobodanukua@gmail.com

Науковий керівник: **Данильчук Ольга**, кандидат філологічних наук, доцент

СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПОСІБНИКА ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ: «КОГНІТИВНІ ДОМІНАНТИ КОНЦЕПТОСФЕРИ В ХУДОЖНЬОМУ ПРОСТОРІ Т. КАПОТЕ»

Анотація. У статті розглянуто доцільність створення електронного навчального посібника, в якому представлені лінгвістичні особливості репрезентації концептосфери творів Т. Капоте «The Grass Harp» («Лугова арфа») та «Breakfast at Tiffany's» («Сніданок у Тіффані»), зокрема концептів автора IDENTITY (ІДЕНТИЧНІСТЬ) і FREEDOM (СВОБОДА) як одних із найбільш репрезентативних. Такий посібник може сприяти оптимізації сучасного навчального процесу та підвищенню ефективності самостійної роботи студентів.

Ключові слова: оптимізація навчального процесу; концепт; концептосфера; когнітивні домінанти; електронний навчальний посібник; Т. Капоте.

CREATION OF AN ELECTRONIC MANUAL FOR INDEPENDENT WORKS OF THE STUDENTS ON THE TOPIC: “COGNITIVE DOMINANTS OF THE CONCEPTOSPHERE IN THE ARTISTIC SPACE OF T. CAPOTE”

Slobodyanuk Vladyslav

Abstract. The article considers the feasibility of creating an electronic textbook that presents the linguistic features of the representation of the concept sphere of Truman Capote's works “The Grass Harp” and “Breakfast at Tiffany's”, in particular the author's concepts IDENTITY and FREEDOM as some of the most representative. Such a textbook can contribute to the optimization of the modern educational process and increase the effectiveness of students' independent work.

Key words: optimization of the educational process; concept; concept sphere; cognitive dominants; electronic textbook; T. Capote.

Вступна частина. З розвитком технологій сучасний світ стрімко трансформується. В умовах онлайн освіти створено чималу кількість електронних ресурсів та засобів, які систематизують та структурують процес сучасного навчання. Одним з прикладів таких засобів є електронні навчальні посібники для самостійної роботи студентів з тієї чи іншої теми, в яких би було представлено узагальнену інформацію з різних галузей знань.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю створення електронного навчального посібника для самостійної роботи студентів спеціальності «Прикладна лінгвістика». У нашому електронному навчальному посібнику об'єктом уваги стають поняття «концепт», «художній концепт» і «концептосфера». Потреба формування у студентів навичок аналітичного читання художнього тексту, а також розуміння глибинних культурних і мовних пластів, репрезентованих у ньому, відкриває можливість дослідження когнітивних домінант концептосфери у художньому просторі творів Т. Капоте.

Об'єктом дослідження є індивідуально-авторські концепти.

Предмет дослідження – мовні способи об'єктивації індивідуально-авторських концептів.

Матеріалом дослідження є твори Т. Капоте “The Grass Harp” («Лугова арфа»), “Breakfast at Tiffany's” («Сніданок у Тіффані»).

Мета дослідження – створити електронний навчальний посібник, в якому буде визначено структуру концептосфери творів письменника, охарактеризовано мовні способи об'єктивації його індивідуальних концептів тощо.

Завдання дослідження:

- 1) виявити основні підходи до вивчення концепту та сформулювати визначення поняття «концепт» і «концептосфера»;
- 2) виявити специфіку художнього концепту як засобу реалізації мовної особистості письменника;
- 3) здійснити концептуальний аналіз творів Т. Капоте “The Grass Harp” («Лугова арфа») та “Breakfast at Tiffany’s” («Сніданок у Тіффані»).

Методи дослідження: *лінгвістичні:* описовий і порівняльний; *когнітивні:* метод концептуального аналізу, *літературознавчі:* описовий, культурно-історичний, метод аналізу.

Теоретичне значення дослідження полягає в комплексному підході, який синтезує лінгвістичний і літературознавчий аналізи тексту, що дозволяє в подальшому продовжити дослідження теоретичної бази лінгвістичного аналізу та літературознавчого аналізу в єдності його форми і змісту.

Практичне значення роботи зумовлено тим, що розроблений електронний посібник може бути використано в навчальному процесі студентами філологічних спеціальностей у вищих навчальних закладах.

Основна частина. У першому розділі випускної кваліфікаційної роботи зосереджено увагу на теоретичному осмисленні понять «концепт», «художній концепт» та «концептосфера». Підкреслюється, що в сучасній лінгвістиці значно зріс інтерес до вивчення концептів як базових одиниць, через які відображаються культура, мислення та світогляд людини. У науковому дискурсі поняття «концепт» і «концептосфера» займають центральне місце, оскільки вони безпосередньо пов’язані з формуванням мовної картини світу.

Слід зазначити, що термін «концепт» характеризується багатозначністю та використовується у різних наукових галузях, де інтерпретується по-різному. Водночас усі концепти, незалежно від їх специфіки, становлять основу концептосфери, яка охоплює різні сфери людського досвіду, зокрема емоційний та культурний. У свідомості людини знання про світ структуруються у вигляді концептів – складних ментальних утворень, що виникають у процесі пізнавальної діяльності та забезпечують розуміння дійсності.

Концепт доцільно розглядати як ментальну одиницю, яка акумулює знання, досвід та емоційні уявлення, тоді як концептосфера постає як упорядкована система концептів, що формує як національно-культурну, так і індивідуально-авторську модель світу. Особливого значення набуває дослідження художньої концептосфери, яка відображає специфіку авторського бачення дійсності та способи її мовної реалізації.

Проаналізувавши наукові підходи до визначення зазначених понять (на основі праць І. Фісак, Ф. Гваттарі, К. Голобородька, В. Іваценка, О. Кагановської, Дж. Кемені, Ж. Краснобасової-Чорної, Л. Лисиченко, О. Тараненка та інших), можна зробити висновок про подвійний характер концепту: з одного боку, він пов’язаний із мовним знаком і культурою, а з іншого – з ментальними процесами та когнітивною діяльністю людини.

У лінгвістиці прийнято розрізняти пізнавальні та художні концепти. Якщо пізнавальні концепти орієнтовані переважно на раціональне осмислення світу, то художні концепти включають емоційний, образний та естетичний компоненти, створюючи особливу напругу й багатогранність змісту.

Другий розділ роботи має міждисциплінарний характер і поєднує лінгвістичний та літературознавчий підходи. У ньому проаналізовано мовні засоби, за допомогою яких письменник формує художній світ і репрезентує ключові концепти у своїх творах. Значну увагу приділено ролі лексичних одиниць, образності та стилістичних засобів у процесі моделювання авторської картини світу.

У центрі дослідження перебуває творчість Т. Капоте – американського письменника, відомого своєю особливою манерою поєднання психологізму, реалізму та елементів художньої виразності. Його твори не лише відображають індивідуальне бачення дійсності, а й розкривають складні внутрішні стани персонажів і соціальні аспекти життя.

Аналіз здійснюється на матеріалі творів Т. Капоте “The Grass Harp” («Лугова арфа») та “Breakfast at Tiffany’s” («Сніданок у Тіффані»), у яких особливу роль відіграють концепти IDENTITY (ІДЕНТИЧНІСТЬ) та FREEDOM (СВОБОДА). Саме ці концепти, на нашу думку,

виступають когнітивними домінантами, що визначають структуру авторської концептосфери.

Проблематика дослідження полягає у виявленні домінантних концептів у художньому просторі творів письменника та аналізі мовних засобів їх репрезентації. Такий підхід дає змогу глибше зрозуміти авторську інтенцію, особливості індивідуального стилю та специфіку художнього мислення.

У творах Т. Капоте концепти IDENTITY (ІДЕНТИЧНІСТЬ) та FREEDOM (СВОБОДА) реалізуються через систему образів, сюжетні лінії та мовні засоби, що формують цілісну художню картину світу. Автор зосереджується на внутрішньому світі людини, її прагненні до самовираження, незалежності та пошуку власного місця в суспільстві.

Основна лінгвістична проблема дослідження полягає у визначенні тих мовних засобів, за допомогою яких відбувається об'єктивація ключових концептів. Аналіз показує, що вибір лексики, стилістичних прийомів і синтаксичних конструкцій сприяє глибшому розкриттю авторських ідей. Через художнє слово письменник не дає прямої оцінки, однак формує у читача розуміння складних філософських і соціальних питань, пов'язаних із особистістю, свободою та ідентичністю.

У третьому розділі представлено практичний результат дослідження – електронний посібник – у вигляді веб-сайту. Наголошено, що створення електронних посібників, орієнтованих на самостійну роботу студентів, відіграє важливу роль у процесі онлайн навчання. Зокрема завдяки доступності, інтерактивності та зручності платформи Google Sites на базі своєї випускної кваліфікованої роботи ми створили освітній ресурс, який є не тільки навчальним, а й дослідницьким.

Така форма організації матеріалу дозволяє студентам самостійно:

- 1) аналізувати ключові уривки з творів Т. Капоте;
- 2) виконувати завдання на визначення концептів;
- 3) порівнювати лексичні засоби в різних текстах;
- 4) формувати власну думку щодо світомоделювання письменника.

Посібник включатиме в себе інтерактивні елементи, словник термінів, приклади мовних засобів вираження концептосфери зазначеного вище письменника, тести для самоперевірки та рефлексивні завдання.

Висновки. Отже, в умовах цифровізації освіти створення електронного навчального посібника, побудованого на аналізі концептосфери творчості Т. Капоте, сприяє підвищенню ефективності самостійної роботи студентів, а також формуванню глибшого розуміння художнього тексту як складної системи, що відображає культурні, мовні та світоглядні особливості.

Творчість Т. Капоте можна розглядати не лише як зразок американської прози, а і як своєрідну модель індивідуального авторського бачення світу. У його творах простежується увага до внутрішнього світу людини, її переживань, прагнення до самореалізації та свободи, що знаходить своє відображення у мовних засобах і художніх образах.

Концепти IDENTITY (ІДЕНТИЧНІСТЬ) та FREEDOM (СВОБОДА) виступають важливими структуроутворюючими елементами художньої оповіді у творах письменника. Їх аналіз дає змогу глибше зрозуміти специфіку авторського ідіостилу, у якому поєднуються психологізм, емоційність та соціальна проблематика.

Дослідження індивідуально-авторських концептів дозволяє виявити особливості формування художнього простору Т. Капоте, у якому ключову роль відіграє багатозначність інтерпретацій, а також увага до проблем ідентичності, свободи вибору та місця людини в суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Білобровська К. О. Поняття «концепт» і «концептосфера» у літературознавчому вимірі / К. О. Білобровська // Закарпатські філологічні студії. – 2023. – Вип. 32, т. 2. – С. 127–133.
- [2] Хороб С. С. Жанрові особливості української фантастики кінця XX – початку XXI століття: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.01.01 / С. С. Хороб. – Тернопіль, 2017. – 234 с.
- [3] Уеллс Г. Дж. Війна світів: роман / Герберт Джордж Уеллс; переклад з англ. Д. Паламарчука. – Чернівці: Айсберг, 2016. – 158 с.

УДК 81'373:355.01

Спічак Наталія

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»
спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна

Електронна адреса: spichaknatasha@gmail.com

Науковий керівник: **Мочалова Наталія**, старший викладач кафедри прикладної лінгвістики,
доцент НУК

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ В МЕДІАДИСКУРСІ: ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИЙ АСПЕКТ

Анотація. У тезах досліджено лексико-семантичні засоби вербалізації збройного конфлікту в сучасному медіадискурсі. Проаналізовано функціонування евфемізмів, дисфемізмів, неологізмів та військової лексики у висвітленні російсько-української війни. Визначено роль мовних одиниць у формуванні суспільної свідомості та механізми прихованого впливу на аудиторію.

Ключові слова: медіадискурс; лексико-семантичний аспект; збройний конфлікт; неологізми; евфемізми; військова лексика.

VERBALIZATION OF ARMED CONFLICT IN MEDIA DISCOURSE: LEXICAL-SEMANTIC ASPECT

Spichak Nataliia

Abstract. The theses examine the lexical-semantic means of verbalizing armed conflict in modern media discourse. The functioning of euphemisms, dysphemisms, neologisms, and military vocabulary in the coverage of the Russian-Ukrainian war is analyzed. The role of linguistic units in shaping public consciousness and the mechanisms of hidden influence on the audience are determined.

Key words: media discourse, lexical-semantic aspect, armed conflict, neologisms, euphemisms, military vocabulary.

Вступ. Сучасний медіадискурс стає головним майданчиком формування суспільної думки, а мовні засоби, які використовують ЗМІ, набувають особливої ваги, оскільки вони не лише інформують, а й оцінюють, маніпулюють, консолідують або роз'єднують аудиторію. В умовах гібридної війни слово стає такою ж потужною зброєю, як і звичайні озброєння, тому вивчення лексико-семантичних засобів вербалізації збройного конфлікту є нагальною потребою сучасної лінгвістики.

Мова є не лише засобом відображення реальності, а й інструментом її конструювання. Як зазначає Д. Ю. Сизонов, медіадискурс – це «глобальна універсальна категорія [...], у якій відбуваються актуальні настрої суспільства [...], а також динамічні інноваційні процеси, як-от лексичні новотвори, семантичні неологізми» [Сизонов, 2013]. Особливо виразно це виявляється у медійному висвітленні збройних конфліктів, де правильно дібрана лексика визначає сприйняття аудиторією учасників, причин та наслідків подій. Кожна лексична одиниця виконує оцінну функцію та бере участь у формуванні образів війни, ворога, жертви та захисника.

Відтак, метою цієї роботи стало виявлення та систематизація лексико-семантичних засобів вербалізації збройного конфлікту в сучасному медіадискурсі, зокрема на основі висвітлення російсько-української війни.

Основна частина. В умовах воєнного часу мова реагує на виклики особливо активно: зростає велика кількість новотворів, відбувається переосмислення семантики наявних слів, а нейтральна лексика поступається місцем емоційній. За словами І.М. Демешко, «динаміка мовної системи [...] реалізується через переосмислення семантики неолексеми або способу творення нових слів, нове потрактування процесів, явищ, імплементацію інновацій

як результату номінації» [Демешко, 2023]. Саме тому аналіз лексико-семантичних засобів, якими медіа вербалізують збройний конфлікт, дозволяє виявити приховані механізми впливу на масову свідомість.

Поряд із появою нових слів, у медіа простежується й активне розмежування семантично близьких понять, яке в умовах війни набуває особливого значення. На думку І.В. Царьової, «“вихід” військових термінів та позначень за межі сфери їх початкового застосування й проникнення в повсякденне мовлення простих людей говорить [...] про формування пласта лексики, який не тільки включає в себе вже наявні слова, а й стрімко поповнюється новими одиницями» [Царьова, 2022]. Яскравим прикладом того, як війна змінює семантичні акценти, є розмежування прикметників військовий та воєнний. У мирний час їх нерідко сприймали як синоніми, однак війна засвідчила, що вони позначають різні поняття. Військовий корелює з організацією та структурою збройних сил (аеродром, госпіталь, корабель, оркестр, статут, форма), тоді як воєнний – з процесами та явищами, пов'язаними безпосередньо з війною (закон, злочин, напад, період, загроза, операція, вторгнення).

Будь-який військовий конфлікт є дуже чутливою темою, через що виникає проблема у правильному використанні мовних засобів та висвітленні таких подій. Американський політолог Дж. Най сформулював концепцію «м'якої сили» як здатність змінювати поведінку інших, щоб отримувати бажане. Існує три способи зробити це: примус, винагорода та привабливість [Danyliuk & Bohucharova, 2023]. Медіа, висвітлюючи воєнні події, часто використовують мовні засоби, спрямовані на зниження гостроти сприйняття конфлікту та дотримання політкоректності. Це реалізується, зокрема, через евфемізми, які не лише пом'якшують зміст повідомлень і знижують негативне сприйняття війни аудиторією, а й виступають важливим прагматичним інструментом комунікації, спрямованим на уникнення конфліктності, збереження інтерпретаційної гнучкості та досягнення комунікативного балансу. Зокрема, евфемізм «відправити на концерт Кобзона», «виписати квитки до пекла» на позначення смерті окупантів в українських медіа, та використання mission у значенні бомбардування або іншого збройного акту в англомовних. Поруч з евфемізмами існують і дисфемізми, які, навпаки, посилюють негативну оцінку опонентів або викликають критичне ставлення аудиторії. Цей процес реалізується через розмовно-побутові елементи, жаргонізми, вульгарізми тощо, а також за допомогою засобів вторинної номінації – фразеологізмів, метафор, перифразів та мовної гри. Наприклад, використання слів «недокраїна» чи «Оркостан» на позначення росії.

Для вербалізації збройного конфлікту використовують неологізми, які позначають нові реалії, поняття, а також характеристики людей тощо. Дослідниця І.В. Царьова зазначає, що неологізми також підкреслюють особливу характеристику їхніх авторів: образність мислення, здатність переосмислення дійсності, велике почуття гумору, завдяки яким безперервно виникають нові метафори чи метонімії, та модифікацію значень уже наявних слів [Царьова, 2023]. Деякі неологізми, які з'явилися ще за часів Революції Гідності та АТО, досі продовжують своє існування у слововжитку українців і під час повномасштабного вторгнення, наприклад, «сепари» та «ватники» в контексті колаборантів. Значна кількість новотворів періоду війни є оригінальними дієслівними формами, утвореними за словотвірною моделлю: основа іменника + словотвірні суфікси (-и-, -ива-, -ува-) + суфікс *-ти*, наприклад, байрактарити, джавелініти; а на позначення ворога застосовують лексику з пейоративним значенням: рашисти, орки тощо. Деяка частина слів, що вже стали частиною словникового запасу пересічних українців, – це слова, які отримали нові значення: бавовна – вибух у росії, град – реактивна система залпового вогню, приліт – влучання ворожої ракети чи снаряду. Українські науковиці Н. Крамар та О. Ільченко у статті «Neologisms in the media coverage of the Russia-Ukraine war in the context of information warfare» (2023) виокремлюють кілька груп неологізмів в англомовних медіа: лексичні (новоутворення на позначення воєнних, економічних і політичних реалій, як-от missile terrorism, Putinflation), семантичні (слова з новими значеннями, напр., deputinization), реактуалізовані одиниці (ruscism, Ukraine fatigue) та гумористичні неологізми (orcs, Putler, NAFO) [Kramar & Ilchenko, 2023].

Ще одним виразним маркером впливу війни на мову є активне проникнення власне військової лексики в медіа. Терміни та фахові назви, які тривалий час залишалися виключно в межах військового середовища, сьогодні стають невід'ємною частиною публічного мовлення. Про

насиченість медіадискурсу військовою лексикою свідчить її розподіл за тематичними групами: загальні поняття війни (бойові дії, оборона, удар), назви підрозділів (артилерійський підрозділ, розвідка), військової техніки (безпілотник, гаубиці), позначення бійців (воїн-оборонець), аббревіатури (РСЗВ, ДРГ) та військовий жаргон (чорнобаїти, мамкувати) [Царьова, 2022].

Висновки. Вербалізація збройного конфлікту в медіадискурсі є потужним інструментом впливу на суспільну свідомість. Лексико-семантичні засоби – евфемізми, дисфемізми, неологізми та військова термінологія – не лише відображають реалії війни, а й активно конструюють їх, формуючи образи ворога, захисника, жертви. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на зіставний аналіз вербалізації конфлікту в різних мовах та вивчення динаміки лексико-семантичних змін у післявоєнний період.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Danyliuk, I., & Bohucharova, O. (2023). The Russia-Ukraine war in Western media: A psycholinguistic modelling of the 'hybrid' phase. *East European Journal of Psycholinguistics*, 10(2), 9–20.
- [2] Kramar, N., & Ilchenko, O. (2023). Neologisms in the media coverage of the Russia-Ukraine war in the context of information warfare. *Studies about Languages / Kalbų studijos*, 43, 14–28.
- [3] Демешко, І. (2023). Лексико-словотвірні інновації в медіадискурсі періоду війни. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*, (205), 58–63.
- [4] Сизонов, Д. Ю. (2013). Медіатекст та медіадискурс у сучасному медійному просторі. *Studia Linguistica*, (7), 389–392.
- [5] Царьова, І. В. (2022) Російсько-українська війна (2014–2022): слова, які набули нових значень. Publishing House «Baltija Publishing», 804–811.
- [6] Царьова, І. (2023). Сучасний воєнний дискурс: процеси неологізації. *Лінгвістика*, 2(48), 107–114.

УДК 811.161.2'23:351

Таточенко Дар'я

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»
спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0009-0008-0686-6653>

Науковий керівник: **Кутуза Наталія**, доктор філологічних наук, професор

ПРОПАГАНДИСТСЬКІ ПРИЙОМИ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ: ЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ

Анотація. У статті розглянуто деякі провідні прийоми гібридної війни, які виступають інструментами впливу в гібридній російсько-українській війні. Досліджено ключові прийоми гібридної російсько-української війни, що використовуються в інформаційно-психологічних операціях (ІПСО) як інструмент впливу на свідомість. У роботі протиставлено маніпулятивні методи РФ та українські практики контрпропаганди, зокрема, використання лексем-маркерів як засобів мобілізації та вербальної дегуманізації ворога.

Ключові слова: пропаганда, гібридна війна, інформаційна війна, прийоми, засоби, контрпропаганда.

PROPAGANDA TACTICS IN HYBRID WARFARE: THE LINGUISTIC ASPECT

Tatochenko Daria

Abstract. *The article raises the problem of the primary tactics of hybrid warfare that serve as instruments of influence in the Russian-Ukrainian hybrid war. It analyzes the key tactics of the Russian-Ukrainian hybrid war used in information and psychological operations (PSYOP) as a means of influencing public consciousness. The paper contrasts the manipulative methods of the Russian Federation with ukrainian counter-propaganda practices, in particular the use of lexical markers as means of mobilization and verbal dehumanization of the enemy.*

Key words: *propaganda, hybrid war, information warfare, tactics, methods, counter-propaganda.*

Вступна частина. Наразі застосування пропаганди змінилося та адаптувалися відповідно до реалій російсько-української війни, а саме починаючи з 2014 року, гібридна інформаційна війна широко використовує інформаційно-технологічний прогрес і глобалізацію в різних методах та важелях впливу, зокрема дезінформацію й дезорієнтацію, з метою підризу авторитету владних структур. Внаслідок цього відбувається спроба підризу державного устрою та небезпечна ситуація для населення, а тому задля перешкодження ймовірних наслідків ворожої пропаганди держава має запровадити заходи контрпропаганди. В умовах законодавчого регулювання, контрпропаганда включається в систему заходів, спрямованих на протидію деструктивним впливам в інформаційному просторі та забезпечення національної безпеки загалом. З лінгвістичного погляду, контрпропаганда реалізується через деконструкцію ворожих наративів і нейтралізацію маніпулятивного потенціалу мови агресора шляхом викриття прихованих конотацій та дешифрування евфемізмів.

Метою нашої роботи є з'ясування лінгвістичних засобів пропагандистських прийомів гібридної війни. Для досягнення мети було виконано низку завдань: розглянуто поняття пропагандистський вплив і гібридна війна; окреслено провідні прийоми гібридної війни; виявлено лінгвістичні засоби прийомів гібридної війни, окреслено їхній впливовий потенціал.

Об'єкт нашого дослідження є елементи та прийоми сучасної пропаганди, предмет – лінгвістичні засоби пропагандистських прийомів гібридної війни.

Джерельна база дослідження – дописи та коментарі у сегменті соціальної мережі Facebook та месенджера Telegram за період 2024–2026 рр.

Основна частина. Під час військового конфлікту пропаганда виступає інструментом інформаційно-психологічних воєн, які розгортаються на тлі конфлікту інтересів і містять навмисний вплив на свідомість супротивника з метою його придушення або підпорядкування – отримання переваг. Основною ознакою інформаційної війни є послідовність та узгодженість інформаційно-психологічних операцій в інформаційному полі ворога. Інформаційна війна слугує одним із етапів підготовки населення та урядів інших країн до початку воєнних операцій: створення основи та причин конфлікту; дискредитація ворога, його інституцій серед власного населення та міжнародних партнерів. Основними інструментами інформаційної війни є: «...пропаганда, дезінформація, медіаманіпуляції, психологічні операції, а також використання соціальних мереж для поширення впливу» [Поправка 2024: 268].

В умовах гібридної війни, коли конфлікти та воєнні операції мають затяжний характер – полем бою стають також інформаційний простір, цифрові мережі, медіа та навіть повсякденна комунікація громадян. У таких умовах межа між цивільним і військовим середовищем поступово стирається, а кожен індивід може стати як об'єктом, так і інструментом впливу.

У нашій роботі ми розглянемо декілька провідних прийомів гібридної війни, які росія застосовувала з початком конфлікту в 2014 році на території України. Для початку потрібно зазначити, що «загальний алгоритм функціонування медіавірусного зараження як інструменту ПІСО, такий: 1) індикатор (бот) задає / запускає у мережевому дискурсі тему; 2) тема має бути актуальною на певний момент (воєнна, соціальна, культурна, коаліційна); 3) тема має бути подана максимально емоційно інтенсифіковано (оскільки емоції не є контролюваними за своєю психофізіологічною природою та впливають на всі сприйняткові процеси людини); 4) вектор впливовості з акцентом на актуалізацію негативних емоцій (реалізація

маніпулятивності); 5) персеверативний характер (багато повторюваність, багатотиражність, що і є власне основою медіазараження); 6) відповідні лінгвістичні маркери, зокрема: а) лексеми із відповідною конотативною забарвленістю (позитив / негатив, але переважно останній, подекуди із перевагою лінгвоагресивів), що актуалізує і відповідну емоцію, створюючи потрібні контексти; б) питання на кшталт: *А що Ви думаєте з цього приводу? А як думаєте Ви?*, що спонукає до ведення діалогу, який вимагає відповіді, висловлення думки тощо...» [Кутуза 2024: 223]. Окреслений механізм розповсюдження контенту стає підґрунтям для реалізації масштабних деструктивних стратегій. Це зумовлює необхідність термінологічного розмежування прийомів та їх складників.

Термін «дезінформація» та «фейк», «фейкові новини», «несвідома дезінформація» (імітація) часто плутають. «Фейк» – є значно вужчими поняттям, ми тлумачимо його як один з прийомів дезінформації – свідоме поширення неправдивої інформації через різні канали комунікації, зокрема через соціальні медіа. У цьому контексті під фейком слід розуміти конкретний інструмент дезінформації, який полягає у широкому емоційно забарвленого, але неправдивого контенту, що не відповідає дійсності та спрямований на конкретну аудиторію, переважно в соціальних мережах та ЗМІ. «Фейкові новини є прийомом дезінформації, який полягає у розповсюдженні неправдивої інформації під виглядом новин або ретрансляції фейків у медіа, що розповсюджувалися джерелами інформації / лідерами думок тощо. Під несвідомою дезінформацією слід розуміти ненавмисно розповсюджену неправдиву інформацію, яка впливає на сприйняття світу аудиторією» [Кутуза, Тельпіс 2023: 287].

Охарактеризуємо лінгвістичні засоби більш детально, зокрема 1) евфемізіцію, 2) номінацію.

1. Окремим, витонченим інструментом є *евфемізація* – стратегія «лагідного» перейменування страшних явищ. Результатом цієї стратегії ми фіксуємо «*евфемізми*», які Енциклопедія сучасної України потрактовує так: «*евфемізм* (грец. εὐφημισμός – пом'якшений вислів) – слово або вислів, що вживають для непрямого, прихованого, пом'якшеного чи ввічливого позначення певних предметів, явищ, дій замість їх прямої назви, вже наявної при перейменуванні або логічно найбільш умотивованої при первинному найменуванні» [Енциклопедія сучасної України].

Заміна слова «*війна*» на «*спеціальна військова операція*», яке послідовно використовує влада та офіційні джерела рф способом пом'якшення й маскуванню правди. Така мовна підміна пом'якшує сприйняття подій, зменшує відчуття масштабності й агресивності, створює враження контрольованої дії, а не повномасштабної війни. Персеверація цього терміна в публічних заявах закріплює його як «нормальне» означення ситуації, формуючи в масовій свідомості менш драматичне та більш виправдане трактування подій.

На міжнародній арені типізація й номінація ролей «*жертви агресії*» та «*держави-агресора*» формує зрозумілу морально-правову рамку сприйняття війни. Україна позиціонує та номінує себе як держава, що стала об'єктом неспровокованого нападу. Водночас росія в резолюціях і заявах багатьох держав визначається як держава-агресор. Така рольова фіксація спрощує складну політичну реальність до зрозумілих категорій, що спрямовують очікувану поведінку інших країн: підтримку жертви, запровадження санкцій проти агресора та надання допомоги відповідно до норм міжнародного права.

2. В електронному ресурсі «Енциклопедія сучасної України» подається таке визначення: «*номінація* в ролі творення і надавання назв (та ін. мовних позначень) пізнаним і вичленуваним фрагментам дійсності, тобто встановлення відношень позначального й позначуваного між певною мовною одиницею і відповідним предметом (явищем, ознакою тощо)...» [Енциклопедія сучасної України]. Наслідком цього процесу стає нова назва, або найменування, що ідентифікує позначений предмет, явище.

Використання лексем «*окупанти*» та «*рашисти*» в українському дискурсі – це слова-маркери, що радикально звужує простір для нейтрального сприйняття ворога. На рівні символічних репрезентацій ці лексеми маркують чітку межу між «своїм» та «чужим», де вживання слова «*рашист*» виконує роль ідеологічного фільтра: автоматично вписує суб'єкта в систему координат безкомпромісного спротиву агресії. Теоретична рамка терміна «*окупант*» юридично та морально закріплює статус рф як загарбника, що водночас формує рольову модель українця як захисника суверенітету. Ця пропагандистська стратегія дегуманізує противника

через надання йому стійких негативних означень, перетворюючи мову на інструмент соціальної мобілізації та легітимізації визвольної боротьби.

Висновки. Отже, розглянуто поняття інформаційна війна та її роль у глобальному понятті гібридної війни. Дослідження провідних прийомів гібридної війни дало змогу виявити лінгвістичні засоби, такі, як: *евфемізація* та *номінація*. Окреслено та визначено поняття «дезінформація» та «фейк», описанні механізми їхньої дії як інструмента ІПСО.

Перспективи подальшого дослідження полягають у спостереженні та дослідженні різноманітних інформаційно-психологічних операцій ворога відповідно до моделі світу, що була створена за останні десятиліття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Енциклопедія сучасної України (ЕСУ) 2026. Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. URL: <https://esu.com.ua> (дата звернення: 16.03.2026).
- [2] Кутуза Н. В. Медіавірусне зараження як інструмент ІПСО: маніпуляції у мережевому дискурсі. *Одеська лінгвістична школа: пріоритетні напрями* : колект. моногр. / за заг. ред. Ковалевської Т. Ю. Одеса: Видавець С. Л. Назарчук, 2024. С. 217–244.
- [3] Кутуза Н. В., Тельпіс Д. М. Дезінформація як складник ІПСО в мегадискурсі: маніпулятивний аспект (на прикладі російсько-української війни періоду повномасштабного вторгнення). *Записки з українського мовознавства*. Одеса : Видавець С. Л. Назарчук, 2023. № 30. С. 282–292.
- [4] Павлов Д. М. Ідеологічний механізм політичної пропаганди. *Науковий часопис: національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 22 : Політичні науки. 2016. №19. С. 169–174.
- [5] Поправка М. О. Інформаційна війна в контексті гібридного конфлікту. *Міжнародні та політичні дослідження*. 2024. № 28. С. 267–274. DOI: <https://doi.org/10.32782/2707-5206.2024.38.22>

УДК 159.5:821.111(73)

Тимофієва Ірина

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»
спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна

Електронна адреса: irinatin284@gmail.com

Науковий керівник: **Данильчук Ольга**, кандидат філологічних наук, доцент

СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПОСІБНИКА ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ: КОНЦЕПТ СТРАХ У ТВОРАХ А. БІРСА

Анотація. Статтю присвячено дослідженню понять «концепт», «концептосфера» та «художній концепт» у межах когнітивно-дискурсивного підходу. Особливу увагу приділено аналізу мовних і стилістичних засобів репрезентації концепту СТРАХ у творах А. Бірса. Розглянуто специфіку вербалізації емоційних станів у художньому дискурсі та особливості авторської концептосфери. На основі результатів дослідження розроблено електронний навчальний посібник, який може бути використаний для самостійної роботи студентів.

Ключові слова: концепт, концептосфера, художній концепт, страх, електронний посібник, А. Бірс.

CREATING THE ELECTRONIC MANUAL FOR STUDENTS' SELF-STUDY: THE CONCEPT FEAR IN A. BIERCE'S WORKS

Tymofieva Iryna

Abstract. *The article is devoted to the study of the concepts “concept”, “conceptosphere” and “artistic concept” within the framework of cognitive-discursive analysis. Special attention is paid to the analysis of linguistic and stylistic means of representing the concept of FEAR in the works of A. Bierce. The peculiarities of emotional verbalization in literary discourse and the specifics of the author’s conceptosphere are examined. Based on the research results, an electronic educational manual has been developed, which can be used for students’ independent study.*

Key words: *concept, conceptosphere, artistic concept, fear, electronic manual, A. Bierce.*

Вступ. У сучасній когнітивній лінгвістиці та літературознавстві особливої актуальності набуває дослідження концептів як базових ментальних структур, що відображають взаємодію мови, мислення та культури. Концепт розглядається як багатовимірне утворення, яке поєднує понятійні, образні та ціннісні компоненти, забезпечуючи інтерпретацію людського досвіду в мовній формі. У межах художнього дискурсу концепти набувають специфічної реалізації, оскільки вони не лише номінують явища дійсності, але й формують індивідуально-авторську картину світу, впливаючи на емоційне та когнітивне сприйняття читача. У цьому контексті особливої уваги потребує аналіз емоційних концептів, зокрема концепту FEAR (СТРАХ), який належить до універсальних базових емоцій і відіграє значну роль у формуванні художнього змісту літературного твору.

Дослідження концепту FEAR у творчості Амброза Бірса є актуальним, оскільки його художні тексти характеризуються високим ступенем психологізму, напруженою атмосферою та зосередженістю на внутрішніх станах персонажів, що дозволяє глибоко простежити механізми вербалізації страху в художньому дискурсі. Аналіз мовних засобів, за допомогою яких реалізується цей концепт, дає змогу виявити специфіку індивідуально-авторського бачення емоції страху, яка у творах письменника постає не лише як реакція на зовнішню небезпеку, але й як складний екзистенційний і психологічний стан, пов’язаний із невизначеністю, очікуванням загрози та внутрішнім конфліктом. Такий підхід дозволяє розширити уявлення про функціонування емоційних концептів у художньому тексті та їхню роль у формуванні смислової структури твору.

У цьому контексті особливої значущості набуває аналіз мовних засобів об’єктивації концепту FEAR, які включають лексичні, стилістичні та образні ресурси англійської мови, що репрезентують різні ступені інтенсивності страху та його семантичні відтінки. Дослідження цих засобів дає можливість простежити, як через мовні структури моделюється емоційний стан персонажа та створюється ефект психологічної достовірності художнього зображення. Окремого значення набуває також створення електронного навчального посібника, який дозволяє систематизувати теоретичний матеріал і результати аналізу художніх текстів, а також забезпечує ефективну організацію самостійної роботи студентів-філологів у межах вивчення когнітивної лінгвістики та літературознавства.

Основна частина. У сучасній лінгвістиці концепт розглядається як одна з базових категорій, що інтегрує мовний, когнітивний і культурний виміри пізнання дійсності. У межах когнітивної лінгвістики, зокрема в працях Джорджа Лакоффа та Рональда Ленгакера, концепт трактується як ментальна структура, що формується в процесі взаємодії людини зі світом і відображає результати категоризації та концептуалізації досвіду [3, с. 614; 4, с. 516]. Такий підхід підкреслює активну роль свідомості у формуванні значень і доводить, що мова не лише відображає об’єктивну реальність, але й моделює її, створюючи специфічну мовну картину світу. Концепти у цьому контексті виступають своєрідними когнітивними схемами або фреймами, які забезпечують організацію знань, їх структурування та подальшу інтерпретацію в процесі комунікації, що дозволяє розглядати їх як ключові одиниці мислення та мовлення.

З позицій культурологічного підходу, представленого у працях Анни Вежбицької, концепт осмислюється як носій культурно детермінованих смислів, які закріплюються у мовних

одинацях і відображають систему цінностей певної мовної спільноти [5, с. 317]. У цьому аспекті концепт постає не лише як індивідуальна ментальна одиниця, але й як елемент колективної свідомості, що формується під впливом історичного, соціального та культурного досвіду. Такий підхід дозволяє встановити тісний взаємозв'язок між мовою, мисленням і культурою, а також виявити національно-специфічні особливості концептуалізації світу. Відповідно, концепт можна розглядати як багатовимірне утворення, яке включає понятійний, образний та аксіологічний компоненти, що взаємодіють між собою та забезпечують цілісність сприйняття і відтворення дійсності [1, с. 332].

Особливої значущості концепт набуває у художньому дискурсі, де він реалізується у формі художнього концепту, що відображає індивідуально-авторське бачення світу та специфіку ідіосинкразії письменника. Художній концепт характеризується високим ступенем образності, емоційної насиченості та асоціативності, що забезпечує його вплив на емоційну та когнітивну сферу читача. У межах художнього тексту концепт виконує не лише номінативну, але й естетичну та смислотворчу функції, стаючи одним із ключових елементів організації текстової структури та формування авторської картини світу [1, с. 332]. Саме через художні концепти відбувається інтерпретація дійсності, що набуває суб'єктивного, індивідуалізованого характеру.

Серед художніх концептів особливе місце посідають емоційні концепти, які відображають внутрішній світ людини та її психоемоційні стани. Концепт FEAR (СТРАХ) належить до базових універсальних концептів, оскільки страх є однією з фундаментальних емоцій, притаманних людині незалежно від культурних і мовних відмінностей. Його вербалізація здійснюється через широкий спектр мовних засобів, що дозволяє передати різні ступені інтенсивності та відтінки переживання, а також відобразити індивідуальні особливості сприйняття цієї емоції [5, с. 317].

У творчості Амброза Бірса концепт FEAR набуває особливої значущості та виступає одним із центральних елементів художньої картини світу письменника. Його оповідання характеризуються глибоким психологізмом, напруженою атмосферою та зосередженістю на внутрішніх переживаннях персонажів, що дозволяє детально простежити механізми репрезентації страху в художньому тексті [2, с. 520]. Страх у творах Бірса постає не лише як реакція на зовнішню небезпеку, але й як складний внутрішній стан, пов'язаний із невизначеністю, очікуванням загрози та екзистенційними переживаннями, що значно розширює його смислове наповнення.

Лексична репрезентація концепту FEAR в англійській мові охоплює широкий спектр одиниць, зокрема *fear, terror, horror, dread, panic*, кожна з яких відображає певний рівень інтенсивності емоції та специфіку її переживання. Водночас важливу роль відіграють описи фізіологічних реакцій персонажів, такі як тремтіння, напруження, зміни сприйняття часу, що створює ефект психологічної достовірності та сприяє глибшому зануренню читача у внутрішній світ героя.

У художніх текстах Бірса концепт страху тісно пов'язаний із системою образів, зокрема темряви, холоду, невідомості та хаосу, які реалізуються через метафоричні та символічні засоби. Такі образи підсилюють емоційний вплив тексту та водночас відображають когнітивну природу страху як явища, що формується на основі людського досвіду та уявлень про небезпеку, створюючи складну багаторівневу систему смислів [1, с. 332].

Показовим прикладом є оповідання “An Occurrence at Owl Creek Bridge”, у якому страх перед стратою передається через внутрішній монолог героя, деталізацію його відчуттів та ефект сповільнення часу, що дозволяє максимально глибоко відтворити психологічний стан персонажа та підкреслити інтенсивність його емоційного переживання [2, с. 520].

Висновки. Дослідження концепту FEAR у художньому дискурсі Амброза Бірса дозволяє по-новому осмислити взаємозв'язок між мовою, когнітивними процесами та художньою репрезентацією емоційного досвіду людини. Концепт страху постає як складне ментально-емоційне утворення, що поєднує індивідуальне переживання, мовну об'єктивацію та культурно зумовлені уявлення про небезпеку, невідомість і межові стани людського існування. Його функціонування в художньому тексті демонструє, що емоція страху є не лише реакцією на зовнішні події, але й глибинним психологічним механізмом, який структурує сприйняття реальності персонажем.

Аналіз творчості Амброза Бірса засвідчує наявність як універсальних, так і індивідуально-авторських засобів репрезентації концепту FEAR. До універсальних належать лексичні одиниці на позначення страху (fear, terror, horror, dread, panic), а також опис фізіологічних реакцій і емоційних станів, які супроводжують переживання загрози. Водночас індивідуально-авторська специфіка виявляється у використанні символічних образів темряви, хаосу, сповільнення часу та внутрішнього монологу, що підсилює психологічну напругу та створює ефект занурення у свідомість персонажа.

Запропонований підхід до аналізу концепту FEAR демонструє ефективність поєднання когнітивного та літературознавчого інструментарію для дослідження художнього тексту, оскільки дозволяє комплексно розкрити механізми формування емоційного змісту та його мовної реалізації. Створення електронного навчального посібника в межах цього дослідження забезпечує систематизацію матеріалу та може бути використане як інноваційний освітній ресурс для вивчення когнітивної лінгвістики та аналізу художнього дискурсу.

У перспективі доцільним є подальше розширення дослідження шляхом залучення ширшого корпусу художніх текстів Амброза Бірса, а також порівняльного аналізу концепту FEAR у творчості інших англomовних письменників, що дозволить глибше виявити як універсальні, так і культурно-специфічні особливості вербалізації емоції страху в художній літературі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / А. М. Приходько. – Запоріжжя : Прем'єр, 2008. – 332 с.
- [2] Bierce A. The Complete Short Stories of Ambrose Bierce / A. Bierce. – Lincoln : University of Nebraska Press, 1984. – 520 p.
- [3] Lakoff G. Women, Fire, and Dangerous Things / G. Lakoff. – Chicago : University of Chicago Press, 1987. – 614 p.
- [4] Langacker R. Foundations of Cognitive Grammar / R. Langacker. – Stanford : Stanford University Press, 1987. – 516 p.
- [5] Wierzbicka A. Understanding Cultures through Their Key Words / A. Wierzbicka. – Oxford : Oxford University Press, 1997. – 317 p.

УДК 81'42:316.77

Ткач Аліна

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»

спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,

м. Миколаїв, Україна

Електронна адреса: alnt198019822005@gmail.com

Науковий керівник: Гогоренко Олена, доктор філологічних наук, доцент

ПРОФАЙЛІНГ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ БЛОГЕРА: ЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ

Анотація. У статті досліджено профайлінг як міждисциплінарний інструмент аналізу мовної особистості блогера в сучасному медіадискурсі. Розглянуто теоретичні засади профайлінгу, його зв'язок із психолінгвістикою та медіалінгвістикою, а також окреслено основні підходи до аналізу мовленнєвої поведінки. Особливу увагу приділено методиці «7 радикалів» як засобу визначення психотипів особистості на основі мовлення. Проаналізовано мовні маркери різних психотипів у контенті блогерів та їх роль у формуванні індивідуального комунікативного стилю. Обґрунтовано значення профайлінгу для дослідження сучасного медіадискурсу.

Ключові слова: профайлінг, мовна особистість, медіадискурс, блогер, психотип, методика «7 радикалів», психолінгвістика, мовленнєва поведінка.

PROFILING OF A BLOGGER'S LINGUISTIC PERSONALITY: LINGUISTIC ASPECT

Tkach Alina

Abstract. *The article examines profiling as an interdisciplinary tool for analyzing a blogger's linguistic personality in modern media discourse. The theoretical foundations of profiling, its connection with psycholinguistics and media linguistics, and the main approaches to speech behavior analysis are considered. Special attention is paid to the "7 radicals" method as a means of identifying personality psychotypes based on language use. Linguistic markers of different psychotypes in bloggers' content and their role in shaping individual communicative style are analyzed. The significance of profiling for the study of modern media discourse is substantiated.*

Key words: *profiling, linguistic personality, media discourse, blogger, psychotype, "7 radicals" method, psycholinguistics, speech behavior.*

Сучасний медіапростір активно змінюється під впливом цифрових технологій і соціальних мереж, що призводить до появи нових форм спілкування. У цих умовах блогери стають не лише авторами контенту, а й активними учасниками медіадискурсу: вони формують власний стиль комунікації, впливають на аудиторію та створюють певні смисли. Їхнє мовлення відображає особистісні риси, цінності та способи самопрезентації, тому потребує системного аналізу. Саме тому важливим є використання профайлінгу як міждисциплінарного інструменту для дослідження мовної особистості блогера.

Метою дослідження є встановлення потенціалу профайлінгу як інструменту аналізу мовленнєвої поведінки блогерів та обґрунтування ефективності методики «7 радикалів» у лінгвістичному аналізі медіадискурсу.

У сучасному науковому дискурсі профайлінг розглядається як комплексний метод аналізу особистості, що поєднує підходи психології, криміналістики, соціології та лінгвістики [1; 5]. Первинно профайлінг застосовувався для створення психологічного портрета особи, однак у сучасних дослідженнях він активно інтегрується у сферу гуманітарних наук, зокрема медіалінгвістику та психолінгвістику [2]. У лінгвістичному аспекті профайлінг дозволяє розглядати мовлення як індикатор когнітивних процесів, емоційного стану та комунікативних намірів особистості [2; 6]. Особливу роль у дослідженні мовної особистості в медіадискурсі відіграють праці українських дослідників. Зокрема, О. В. Гогоренко обґрунтовує взаємозв'язок мовних засобів, когнітивних процесів і стратегій впливу в медіакомунікації, підкреслюючи, що мовлення виконує не лише інформативну, а й впливову функцію [3]. Це дозволяє інтерпретувати його як індикатор глибинних психологічних і смислових структур особистості. Водночас В. А. Папіш акцентує увагу на когнітивно-дискурсному підході до аналізу мовної особистості, підкреслюючи важливість урахування контексту, комунікативної ситуації та прагматичних установок мовця [4].

Однією з найбільш ефективних методик профайлінгу є концепція «7 радикалів», яка передбачає виокремлення семи базових психотипів особистості. Кожен із них має специфічні мовленнєві прояви, що робить цю методику зручною для лінгвістичного аналізу медіаконтенту. Зокрема, гіпертимний тип вирізняється високою комунікативною активністю, емоційністю та використанням розмовної лексики, що проявляється у частому вживанні вигуків, оцінних слів і простих синтаксичних конструкцій. Істероїдний тип орієнтований на привернення уваги, що зумовлює використання експресивних засобів, метафоричності та частого звернення до власної особистості (домінування займенника «я»). Епілептоїдний тип характеризується логічністю, структурованістю та чіткістю мовлення, що відображається у використанні складних синтаксичних конструкцій і чіткої аргументації. Шизоїдний тип проявляється через абстрактність мислення, схильність до складних концептуальних побудов і нестандартних мовних рішень. Емотивний тип характеризується підвищеною чутливістю, використанням лексики, пов'язаної з емоціями та переживаннями. Тривожний тип вирізняється невпевненістю у висловлюваннях, частим використанням модальних конструкцій і обережних формулювань. Аналіз мовлення блогерів показує, що їхній контент містить повторювані мовні та

поведінкові патерни, які можуть бути інтерпретовані як маркери певного психотипу. Зокрема, частотність використання певних лексичних одиниць, синтаксичних моделей, інтонаційних конструкцій і невербальних елементів (жести, міміка, темп мовлення) дозволяє здійснити комплексний профайлінг мовної особистості.

Практична реалізація профайлінгу в межах цього дослідження передбачає аналіз медіа-контенту блогерів із використанням лінгвістичних методів. Зокрема, формується міні-корпус текстів, який включає відеотранскрипти, дописи та короткі повідомлення. Такий матеріал дозволяє дослідити мовлення блогера в різних комунікативних ситуаціях. Аналіз здійснюється на кількох рівнях: лексичному (вибір слів, наявність емоційно забарвленої лексики), синтаксичному (типи речень, їхня складність), а також прагматичному (комунікативні наміри, орієнтація на аудиторію, стратегії впливу). Для кожного блогера визначаються домінантні мовленнєві характеристики, що дозволяє окреслити особливості його комунікативного стилю. Для підтвердження ефективності профайлінгу розглянемо фрагменти мовлення блогера verbaaa:

Приклад 1

“Боже, ви тільки подивіться на це! Це просто вау, я не можу!”

Аналіз:

- вигуки (Боже, вау)
- емоційно-експресивна лексика
- короткі, прості речення
- підсилювачі (просто)

Маркери: висока емоційність, імпульсивність, залучення аудиторії.

Приклад 2

“Я ж казала, що зроблю це по-своєму. Це мій стиль.”

Аналіз:

- домінування займенника я
- акцент на індивідуальності
- категоричність

Маркери: самопрезентація, демонстративність

Приклад 3

“Мені так приємно, що ви мене підтримуєте, я реально це дуже ціную...”

Аналіз:

- лексика почуттів (приємно, ціную)
- м'який тон
- орієнтація на емоційний контакт

Маркери: чутливість, емпатія.

Аналіз мовлення блогера verbaaa показує, що її комунікативний стиль є комбінованим і поєднує різні мовленнєві стратегії, зокрема емоційно-експресивну, самопрезентаційну та емпатійну. Це підтверджує, що мовлення блогерів є гібридним і адаптивним до аудиторії, що відповідає сучасним тенденціям медіадискурсу.

Це підтверджує, що:

- блогери рідко належать до одного чистого типу
- їхнє мовлення є гібридним і адаптивним до аудиторії

Отже, використання профайлінгу, зокрема методики «7 радикалів», у поєднанні з лінгвістичним аналізом дозволяє глибше дослідити мовну особистість блогера, виявити її психологічні особливості та комунікативні стратегії. Це сприяє розвитку медіалінгвістики, психолінгвістики та цифрових гуманітарних досліджень, відкриваючи нові можливості для аналізу сучасного медіадискурсу. Таким чином, профайлінг у поєднанні з лінгвістичним аналізом відкриває перспективи для подальших досліджень мовної особистості в цифровому середовищі, зокрема в напрямі вивчення комунікативних стратегій, мовних маркерів впливу та особливостей взаємодії блогера з аудиторією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Вінник Н. Профайлінг у системі сучасних психологічних методів аналізу особистості. Інноваційні підходи в освіті. 2020. С. 15–19.

- [2] Бацевич Ф. Основи комунікативної лінгвістики. Київ: Академія, 2004. 344 с.
- [3] Гогоренко О. В. Нейролінгвосоціотична модель публіцистичного кінодискурсу: стратегії впливу : дис. ... д-ра філол. наук : 035 Філологія. Одеса, 2024. 491 с.
- [4] Папіш В. А. Мовна особистість та вишукана мовна особистість як ключові поняття теорії лінгвоперсонології. Наукові записки НаУОА Серія Філологія 2022. С. 306–310.
- [5] Turvey B. E. Criminal Profiling: An Introduction to Behavioral Evidence Analysis. 5th ed. London Elsevier 2022
- [6] Roberts B. W. Yoon H. J. Personality psychology and behavioral prediction. Journal of Personality and Social Psychology 2022.

УДК 81'23:[32:316.658-049.2

Ткачук Юлія

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Іноземна філологія»
спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,

Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна

Електронна адреса: juliavoytseh5@gmail.com

Науковий керівник: **Кауза Ірина**, кандидат філологічних наук, доцент

МАНІПУЛЯЦІЯ В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ: ЛІНГВІСТИЧНІ МЕХАНІЗМИ ВПЛИВУ

Анотація. У тезах досліджено маніпуляцію як одну з ключових комунікативних стратегій у політичному дискурсі. Розглянуто основні лінгвістичні механізми впливу на аудиторію, зокрема сугестію, риторичні засоби та когнітивні стратегії. Проаналізовано роль мови у формуванні політичної реальності та вплив на суспільну свідомість. Визначено основні способи реалізації маніпулятивного впливу в політичних текстах.

Ключові слова: політичний дискурс; маніпуляція; сугестія; мовний вплив; ідеологія.

MANIPULATION IN POLITICAL DISCOURSE: LINGUISTIC MECHANISMS OF INFLUENCE

Tkachuk Yulia

Abstract. This paper examines manipulation as one of the key communicative strategies in political discourse. It explores the main linguistic mechanisms used to influence the audience, including suggestion, rhetorical devices, and cognitive strategies. The role of language in shaping political reality and influencing public consciousness is analyzed. The main methods of exerting manipulative influence in political texts are identified.

Key words: political discourse; manipulation; suggestion; linguistic influence; ideology.

Постановка проблеми. Сучасний політичний дискурс є одним із найвпливовіших інструментів формування суспільної свідомості, оскільки саме через нього відбувається конструювання політичної реальності, інтерпретація подій та формування ставлення громадян до влади, політики та соціальних процесів. У зв'язку з інтенсивним розвитком медіа та цифрових комунікацій політична мова стає дедалі більш складною, багаторівневою та прихованою за своїми намірами.

Науковці, такі як Teun Adrianus Van Dijk та Paul Chilton, підкреслюють, що політичний дискурс є не лише засобом передачі інформації, а й складним механізмом конструювання соціальної реальності, у межах якого реалізуються владні відносини, ідеологічні настанови та когнітивний вплив на адресата [2, с. 166–168]. У сучасних умовах особливої актуальності

набуває дослідження прихованих стратегій мовного впливу, зокрема маніпуляції та сугестії, які функціонують як інструменти формування громадської думки. Дослідники, зокрема Susan Handelman та Regina Blass, наголошують, що маніпуляція в політичній комунікації характеризується непрозорістю намірів та використанням мовних засобів для впливу на свідомість адресата без його повного усвідомлення [1; 3].

У свою чергу, Dan Sperber та Deirdre Wilson зазначають, що сугестія базується на когнітивних механізмах інтерпретації та принципі релевантності, завдяки чому адресат самостійно приходять до висновків, які фактично є скерованими мовцем [2, с. 166-168]. Таким чином, сучасний політичний дискурс функціонує як багаторівнева система впливу, де мовні, когнітивні та соціальні механізми тісно взаємодіють. Це зумовлює необхідність детального аналізу маніпулятивних і сугестивних стратегій, їх лінгвістичних засобів реалізації та ролі у формуванні суспільної свідомості.

Мета дослідження. Метою дослідження є комплексний аналіз політичного дискурсу як соціокогнітивного явища та виявлення основних мовних механізмів реалізації маніпуляції та сугестії в політичній комунікації. Для досягнення поставленої мети у роботі розглядаються теоретичні підходи до визначення політичного дискурсу, його функціональні характеристики та роль у формуванні суспільної свідомості.

Окрему увагу приділено дослідженню маніпуляції як прихованого типу мовного впливу, що реалізується через лексичні, синтаксичні та риторичні засоби і спрямований на зміну переконань адресата без його повного усвідомлення. Також у межах роботи аналізується сугестія як непрямий механізм впливу, що базується на імпліцитних значеннях, когнітивних евристичках, пресупозиціях і принципі релевантності. Вона дозволяє формувати у реципієнта певні інтерпретації подій без прямого аргументування чи відкритого впливу [1, с. 118–121].

Окремим завданням є виявлення взаємозв'язку між маніпулятивними та сугестивними стратегіями, а також визначення їх ролі у сучасному політичному дискурсі, зокрема у медіакомунікації та публічних політичних промовах [2, с. 166–168; 3].

Результати дослідження. У ході дослідження встановлено, що політичний дискурс є складним багатовимірним явищем, яке поєднує мовні, соціальні, когнітивні та ідеологічні компоненти. Він не лише відображає політичну реальність, але й активно її конструює, впливаючи на способи мислення та сприйняття інформації.

Маніпуляція у політичному дискурсі визначається як прихований тип мовного впливу, спрямований на зміну переконань, установок і поведінки адресата. Вона реалізується через різні рівні мовної організації: лексичний (вибір оцінної лексики), синтаксичний (активні/пасивні конструкції), риторичний (метафори, повтори, евфемізми) та дискурсивний (фреймінг, селекція інформації) [4, с. 5–12]. Особливістю маніпуляції є її непрозорість: адресат часто не усвідомлює факт впливу, оскільки інформація подається як нейтральна або об'єктивна. Це дозволяє політичним акторам формувати потрібні інтерпретації подій та легітимізувати власні дії.

Сугестія, у свою чергу, виступає як більш м'яка форма впливу, що базується на імпліцитних значеннях та когнітивних механізмах сприйняття. Вона реалізується через пресупозиції, імплікатури, фреймінг, повтори, займенники інклюзії ("we", "us") та емоційно забарвлену лексику. Було встановлено, що сугестія активно використовує принципи когнітивної економії: адресат схильний приймати найбільш релевантну інтерпретацію з мінімальними зусиллями [5; 6]. Це дозволяє політичним текстам впливати на аудиторію без прямого аргументування.

Окремо визначено, що маніпуляція та сугестія тісно пов'язані між собою і часто функціонують у комплексі. Їх поєднання дозволяє досягати максимального ефекту впливу через одночасне використання логічних, емоційних і когнітивних механізмів.

Висновки. У результаті проведеного дослідження встановлено, що політичний дискурс є складним багатовимірним явищем, яке функціонує на перетині мовних, соціальних, когнітивних та ідеологічних процесів. Його сутність полягає не лише у передачі інформації про політичні події, а й у конструюванні соціальної реальності, формуванні громадської думки та легітимації владних відносин. Як показано у теоретичному розділі, політичний дискурс

охоплює широкий спектр мовленнєвих практик, що реалізуються в різних комунікативних ситуаціях і залучають як політичних акторів, так і медіа та громадськість [1; 2, с. 166–168].

Аналіз наукових підходів дозволив встановити, що ключовою характеристикою політичного дискурсу є його ідеологічна спрямованість та здатність впливати на інтерпретацію подій через мовні засоби. Використання метафор, пресупозицій, риторичних структур і лексичних стратегій дозволяє політичним акторам формувати певні моделі сприйняття реальності у реципієнтів, що підтверджує соціокогнітивний характер політичної комунікації. Особливу роль у структурі політичного дискурсу відіграють механізми маніпуляції, які визначаються як прихований тип мовного впливу, спрямований на зміну переконань, установок і поведінки адресата без його повного усвідомлення.

Дослідження показало, що маніпуляція реалізується через комплекс дискурсивних, соціальних і когнітивних стратегій, які включають вибір лексики, синтаксичних конструкцій, риторичних фігур, а також контроль інформаційної подачі [2, с. 166–168; 4].

Важливим результатом є встановлення того, що маніпуляція у політичному дискурсі функціонує як інструмент влади, що дозволяє не лише впливати на свідомість аудиторії, але й підтримувати існуючі соціальні ієрархії та ідеологічні конструкції. Зокрема, через стратегії позитивної самопрезентації та негативної репрезентації «інших» формуються поляризовані уявлення про політичні суб'єкти та події. Поряд із маніпуляцією, значну роль у політичній комунікації відіграє сугестія як непрямий механізм мовного впливу. Вона базується на імпліцитних значеннях, когнітивних евристиках, пресупозиціях та принципі релевантності, що дозволяє адресату самостійно формувати висновки, які фактично є скерованими мовцем. Таким чином, сугестія забезпечує більш м'який, але не менш ефективний вплив на свідомість реципієнта [5].

У ході дослідження встановлено, що маніпуляція та сугестія тісно взаємодіють і часто функціонують у межах одного дискурсивного простору. Їх поєднання забезпечує багаторівневий вплив на аудиторію, що включає як раціональні, так і емоційні та підсвідомі механізми сприйняття інформації. Особливо це проявляється у політичних промовах, медіатекстах та соціальних мережах, де активно використовуються повтори, займенники інклюзії, емоційно забарвлена лексика, фреймінг та метафоризація.

Таким чином, результати дослідження підтверджують, що політичний дискурс є ефективним інструментом формування суспільної свідомості, а маніпуляція та сугестія виступають його ключовими механізмами впливу. Вони реалізуються через складну взаємодію мовних, когнітивних і соціальних факторів, що робить їх важливим об'єктом сучасних лінгвістичних досліджень.

Перспективи подальших досліджень полягають у більш детальному аналізі конкретних політичних текстів різних жанрів (промови, медіадискурс, соціальні мережі) з метою виявлення специфіки реалізації маніпулятивних та сугестивних стратегій у різних комунікативних середовищах та культурних контекстах [6; 7].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Politics as symbolic action: mass arousal and quiescence. Chicago: Markham Publishing (1971). (P. 110–127)
- [2] Van Dijk, Teun Adrianus (1997). *Discourse as structure and process*. (P. 166–168)
- [3] Horbenko Nataliia (2023). *Political discourse as a communicative event*.
- [4] Chilton, P. (2004). *Analysing political discourse: Theory and practice*. (P. 3–92)
- [5] Handelman, S. B. (2009). *Manipulation in communication*. Journal of Contemporary Linguistics. (P. 6–17)
- [6] Blass, R. (2005). *Manipulation in political discourse*. John Benjamins.
- [7] ResearchGate. Sarah Balogun (2018). *Cognitive mechanisms of suggestion in discourse*.

УДК 811.161.2'42:659.1:17.022.1

Федорова Вікторія

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»
спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0009-0000-9315-9923>

Науковий керівник: **Кутуза Наталя**, доктор філологічних наук, професор

АСОЦІАТИВНЕ НАВАНТАЖЕННЯ ЛЕКСЕМИ «ДІМ»: РІЗНОВИДИ РЕАКЦІЙ

Анотація. У роботі представлені результати прикладного дослідження асоціативного навантаження лексики «дім». На основі проведеного вільного асоціативного експерименту побудовано структуру асоціативного поля, визначено його частотне ядро та досліджено характер периферійних реакцій. Виявлено, що сучасна свідомість респондентів тяжіє до психоемоційного сприйняття дому, де відчуття затишку та тепла домінують над описом матеріальних характеристик цього поняття.

Ключові слова: асоціативне поле, асоціація, дім, периферія, ядро.

ASSOCIATIVE LOADING OF THE LEXEME “HOME”: VARIETIES OF REACTIONS

Fedorova Viktoriia

Abstract. The article explores the associative field of the lexeme “home” a core concept in the Ukrainian linguistic picture of the world. A free associative experiment was conducted among students, identifying the nucleus and periphery of the associative field. A comparative analysis was performed between the obtained results and classical Ukrainian associative norms. The findings highlight the modern perception of «home» as an emotional and value-based phenomenon.

Key words: association, associative field, home, nucleus, periphery.

Вступна частина. Лексика як динамічне явище потребує постійних досліджень, оскільки асоціативне наповнення слів трансформується під впливом соціокультурних змін. Моніторинг лексикографічних праць засвідчує, що в асоціативних словниках минулих десятиліть (зокрема у працях Н. П. Бутенко та С. В. Мартінек) лексема «дім» фіксувалася переважно через зв'язки з конкретними побутовими або родинними категоріями.

Актуальність нашої розвідки зумовлена необхідністю аналізу сучасного змістового наповнення лексики «дім», оскільки постійні зміни в семантичному наповненні потребують постійного моніторингу. Реальні мовні реакції носіїв мови виявляють нові напрями асоціювання, які не завжди збігаються з усталеними нормами фундаментальних словників, що й спонукає до проведення нових психолінгвістичних досліджень.

Метою роботи є комплексне з'ясування різновидів асоціативних реакцій на лексему «дім» у свідомості сучасної молоді та встановлення структури її асоціативного поля. Для досягнення поставленої мети було виконано низку завдань: окреслено поняття «асоціативне поле» та «мовна картина світу»; увиразнено актуальні лексеми з високим асоціативним навантаженням; проведено вільний асоціативний експеримент серед студентів; виявлено структуру асоціативного поля лексики «дім», зокрема її ядро та периферію; проаналізовано й поклаифіковано отримані реакції.

Об'єктом дослідження є лексеми, що функціонують у сучасному комунікативному просторі в сучасному комунікативному просторі, предмет – асоціативне поле лексики «дім».

Джерельна база дослідження – результати вільного асоціативного експерименту (BAE), проведеного у квітні 2026 року серед студентської молоді (47 респондентів), а також дані

українськомовних асоціативних словників: «Словника асоціативних норм української мови» Н. П. Бутенко (1979) та «Українського асоціативного словника» С. В. Мартінек (2007).

Теоретико-методологічну основу розвідки становлять праці у сфері психолінгвістичної діагностики та моделювання асоціативних полів (Л. В. Засекіна, С. В. Засекін).

Основна частина. Лексеми з високим асоціативним навантаженням є потужним інструментом впливу на свідомість реципієнтів, і від того, наскільки влучно дібрана лексема, залежить ефективність комунікації та формування певних ментальних образів. Знаючи, які саме асоціації викликає та чи інша одиниця, можливо моделювати сприйняття інформації та коригувати емоційні реакції особистості (див. праці Н. В. Кутузи, Т. Ю. Ковалевської та ін.). Однією з фундаментальних лексем української мовної картини світу є лексема «дім». «*Великий тлумачний словник сучасної української мови*» подає таку дефініцію: «Дім – 1. Будівля, призначена для житла; будинок. 2. Приміщення, в якому живуть люди; житло. 3. Приміщення, люди, що в ньому живуть, та їхнє господарство. // Про сім'ю або людей, що живуть в одному приміщенні» [Великий тлумачний словник сучасної української мови, 2005: 305].

Сучасні дослідники Т. Ю. Ковалевська та О. С. Денисевич зауважують, що «саме це поняття у реаліях війни зазнало моральних та ціннісних змін, перетворившись із затишного місця на місце небезпеки, руйнування, болю, втрат, страху, але водночас і надії» [Ковалевська, Денисевич, 2025: 318]. У науковій літературі «дім» трактується як конструкт, що відображає «базову потребу людини в безпеці та ідентичності» [Лунченко, 2021: 175].

Наведене словникове визначення увиразнює багатогранність поняття «дім», а актуальні дослідження підтверджують його трансформацію у «мову потреб реципієнта», що дає змогу використовувати цю лексему як інструмент формування відчуття стабільності. Саме сильний асоціативний потенціал лексеми «дім» перетворює її на інструмент комунікативної сугесії – цілеспрямованого впливу на підсвідомість за допомогою мовних засобів (див. праці О. В. Гогоренко, Т. Ю. Ковалевської, Л. Ф. Компанцевої, Н. В. Кутузи та ін.).

Найвиразніше такий сугестивний вплив виявляється в рекламному дискурсі, де, за визначенням Н. В. Кутузи, «реклама трансформує рекламний продукт у певний образ, перетворюючи його на мову потреб реципієнта, спонукаючи до певних дій» [Кутуза, 2018: 212]. Психолінгвістика зауважує, що «механізми такого впливу базуються на використанні лексем, які здатні викликати стійкі позитивні асоціації та формувати в масовій мовній свідомості необхідне ставлення до об'єкта» [Кутуза, 2018: 213]. Отже, вивчення асоціативного поля лексеми «дім» дає змогу зрозуміти, як саме цей вербальний образ стає засобом комунікативного впливу в сучасному інформаційному просторі.

На нашу думку, вивчення асоціацій є необхідним, оскільки склад цих «мовних полів» постійно змінюється разом із суспільством. Досліджуючи асоціативне навантаження окремих слів, ми отримуємо можливість не лише побачити актуальні зміни у світосприйнятті людей, а й зрозуміти, як певні назви впливають на ефективність спілкування. Оскільки асоціативне поле відображає частину мовної картини світу носія мови, його аналіз дає змогу прогнозувати реакції респондентів у різних комунікативних ситуаціях.

Методом суцільної вибірки з сучасного комунікативного простору було виокремлено низку лексем, що мають високе асоціативне навантаження. До загального списку слів-стимулів, запропонованих респондентам під час експерименту, увійшли такі одиниці: *весна, дім, життя, кава, мрії, світло, студент, час*. Для детального аналізу в межах нашої розвідки ми обрали лексему «дім» як один із найбільш значущих і багатограних складників мовної картини світу українців.

Вільний асоціативний експеримент тривав протягом квітня 2026 року, де потрібно було в анкеті (за допомогою гугл-форми) записати таке: вік, стать, рідну мову, освіту, спеціальність, а далі прочитати лексему та подати одну-дві асоціації, які першими спали на думку. В експерименті взяли участь 47 респондентів, серед яких переважна більшість – особи жіночої статі; вік 17–25 років (студенти); рідною мовою зазначали українську, хоча в окремих випадках вказували англійську, німецьку, польську, проте всі асоціації подано українською мовою. Учасниками експерименту стали студенти Одеського національного університету імені І. І. Мечникова та Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана. Освіта респондентів переважно неповна вища, спеціальність – «прикладна

лінгвістика», «менеджмент», «управління та менеджмент», «фінанси», «математика», «фізика та астрономія», «економіка», «міжнародні відносини».

Для більш детального аналізу в нашій розвідці ми обрали лексему «дім», щоб з'ясувати її асоціативне поле, ядро та периферію. Актуальність вибору саме цієї одиниці зумовлена тим, що «саме це поняття у реаліях війни зазнало моральних та ціннісних змін» [Ковалевська, Денисевич, 2024: 318]. Із 47 респондентів лише 8 не подали жодної асоціації (зафіксовано реакцію «немає асоціацій»). Отже, загальна кількість респондентів становить 39. Із них повторюваних – 32, однослівних – 24, двослівних – 2, багатокomпонентних – 2. Презентуємо отримане нижче асоціативне поле лексеми «дім».

Дім. немає асоціацій (8); затишок (5); тепло (5); світло (5); любов (5); мама (2); спокій (2); тиша (2); батьки, класний; ліжко; сім'я; хата; родина; турбота; їжа; дитинство; мій будинок; затишне та рідне місце; коли на тебе чекають; «ти завжди у відповіді за тих, кого приручив».

Згідно з результатами нашого експерименту, ядром асоціативного поля лексеми «дім» для сучасної молоді є асоціати: **затишок, тепло, світло, любов**. Варто зауважити, що в дослідженні Н. П. Бутенко стимул інтерпретувався суто в межах тематичної групи «будівля/споруда», без урахування глибокого емоційного наповнення, яке є визначальним сьогодні. Порівнюючи ці відомості з асоціаціями-реакціями 1979 року для стимулу «будинок», де лідерами були реакції *новий* (86), *гарний* (65), *високий* (57), *хата* (56) [Бутенко, 1979: 17], спостерігаємо зміщення акцентів від денотативних (зовнішніх) властивостей об'єкта до психоемоційних станів особистості.

Відзначимо, що більшість отриманих реакцій на стимул «дім» є парадигматичними (синонімічні ряди, родо-видові поняття) та синтагматичними (атрибутивні сполучення), дещо менше зафіксовано тематичних асоціатів. Цікавим моментом виявились декілька поданих багатокomпонентних асоціацій у вигляді речень, розгорнутих реплік, цитат (наприклад, «ти завжди у відповіді за тих, кого приручив»), що є прецедентною, або ремінісцентною реакцією (більш детально див. [Кутуза, 2018]), хоча, нагадаймо, що завданням експерименту було подати одну-дві асоціації. Цей факт свідчить про глибоку суб'єктивну зацікавленість респондентів власне процесом експерименту та стимульним матеріалом, що «потребує іншого підходу до аналізу, зокрема залучення комунікативного аспекту, що передбачає виявлення комунікативних стратегій та асоціативних тактик» Кутуза Н. В.: с. 503]. Така розгорнутість відповідей підтверджує думку дослідників про те, що ментальна структура дому в сучасних реаліях є «складним психоемоційним конструктом», а його сприйняття зазнало суттєвих «моральних та ціннісних змін» [Ковалевська, Денисевич, 2024: 322].

Висновки. Отже, проведений нами вільний асоціативний експеримент дав змогу виявити асоціативний ореол лексеми «дім», що подавали сучасні студенти. Результати проілюстрували, що найпоширенішими асоціаціями є *затишок, тепло, світло* та *любов*, тобто саме ці асоціації виникають при сприйнятті сучасного розуміння дому. Окрім того, нами з'ясовано, що сприйняття цієї лексеми дуже змінилося: якщо раніше (наприклад, у словниках Н. П. Бутенко) дім асоціювався переважно з будівлею чи її характеристиками (*новий, високий*), то зараз для молоді це насамперед емоційний стан. Сьогодні дім – це не стільки споруда, скільки відчуття безпеки, спокою та родинного тепла.

Перспективи подальшого дослідження. Перспективи нашого дослідження полягають у подальшому аналізі асоціації до інших слів-стимулів, які були подані в експериментальному дослідженні, як-от: *час, весна, життя* чи *мрії*, що надасть змогу простежити динаміку змін мовної картини світу сучасної молоді під впливом нинішніх подій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Бутенко Н. П. Словник асоціативних норм української мови. Львів : Вища школа, 1979. 120 с.
- [2] Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад., гол. ред. В. Т. Бусел. Київ : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
- [3] Засєкіна Л. В., Засєкін С. В. Психолінгвістична діагностика : навч. посіб. Луцьк : РВВ «Вежа» Волинського національного університету імені Лесі Українки, 2008. 188 с.

- [4] Ковалевська Т. Ю., Денисевич О. В. Психолінгвістична інтерпретація поняття ДІМ: українські реалії. *Записки з українського мовознавства*. Одеса : Видавець С. Л. Назарчук, 2024. Вип. 31. С. 318–328.
- [5] Куранова С. І. Основи психолінгвістики : навч. посіб. Київ : ВЦ «Академія», 2012. 208 с
- [6] Кутуза Н. В. Комунікативна сугестія в рекламному дискурсі: психолінгвістичний аспект: монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. 736 с.
- [7] Лунченко Н. Психолінгвістичне значення концепту «безпека». *Вісник ХНПУ імені Г. С. Сковороди. Психологія*. Харків : ХНПУ, 2021. Вип. 65. С. 170–183.
- [8] Мартінек С. В. Український асоціативний словник: у 2 т. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. Т. 1: Від стимулу до реакції. 344 с.

УДК 81'25

Фоменко Ксенія

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Германські мови
та літератури (переклад включно), перша – англійська»,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв. Україна
Email: kfm29461@gmail.com
ORCID: 0009-0005-3391-6570

Науковий керівник: **Ірина Ворчакова**, кандидатка політичних наук, доцентка

СТРАТЕГІЇ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНОЛОГІЧНО НАСИЧЕНИХ ТЕКСТІВ

Анотація. У роботі розкривається роль термінології у текстах різного призначення та специфіка перекладу термінологічно насичених матеріалів. Проаналізовано різні підходи до перекладу: глобальні та локальні стратегії, формально- та змістово орієнтовані методи, доместикацію та фореїнізацію. Особливу увагу приділено проблемам перекладу, таким як вибір пріоритету між формою та функцією, багаторівневість рішень та культурні аспекти. Визначено сім основних стратегій перекладу термінології: прямий переклад, транслітерація, калькування, описовий переклад, узагальнення і конкретизація, адаптація та запозичення, а також фактори, що впливають на їх вибір залежно від функції тексту та ступеня усталеності термінів.

Ключові слова: термінологія; стратегії перекладу; локальна та глобальна стратегія; формальна та змістова орієнтація; точність і еквівалентність тексту.

STRATEGIES FOR TRANSLATING TEXTS RICH IN TERMINOLOGY

Fomenko Kseniia

Abstract. The article explores the role of terminology in texts for various purposes and the specifics of translating terminology-rich materials. Various approaches to translation are analyzed: global and local strategies, form- and content-oriented methods, domestication, and foreignization. Particular attention is paid to translation problems, such as choosing between form and function, multi-level solutions, and cultural aspects. Seven basic strategies for translating terminology are identified: direct translation, transliteration, calquing, descriptive translation, generalization and concretization, adaptation and borrowing, as well as factors influencing their choice depending on the function of the text and the degree of stability of the terms.

Key words: terminology; translation strategies; local and global strategies; formal and content orientation; accuracy and equivalence of text.

Сьогодні значна частина фахових текстів переповнені складними термінами, що може заплутати читача та призвести до ігнорування важливих деталей документів. Нерозуміння окремих фрагментів зумовлене не лише складністю викладу, а й специфікою використаної термінології. Насиченість термінами може бути ефективним інструментом для привернення

уваги в рекламі або для переконання широкої аудиторії. Навпаки, для документів або законів термінологія уніфікує та уточнює сприйняття та використання певних зворотів. Термінологія також включає кліше та латинізми, що, своєю чергою, дозволяє використовувати сталі мовні конструкції для скорочення тексту та фокусування на суті документа. Такі тексти є досить насиченими, але не містять непотрібних конструкцій. Однак при перекладі досить часто виникають ризики подальшого неправильного трактування. «Реалізація стратегії перекладу підпорядкована системним закономірностям і визначається комплексом внутрішніх об'єктивних чинників, з яких провідною є ентропія як міра невизначеності інформації...» [Андрієнко, 2018]. Важливо розуміти, що термінологія використовується для точного опису подій, предметів або явищ, і двозначність у документах може спричинити абсолютно різні висновки. Аби не допустити неточностей в офіційних документах та інших термінологічно насичених текстах, перекладачі вдаються до певних стратегій перекладу.

Зазвичай переклад сприймається як когнітивний процес, де стратегії перекладу – це насамперед модель поведінки перекладача, наприклад, Т. Андрієнко зазначає: «Від стратегії перекладача залежить, які фрагменти картини світу, концепти, фрейми та когнітивні сценарії будуть актуалізовані у перекладі певного тексту» [Андрієнко, 2018]. Різні перекладачі з різним досвідом часто використовують авторські прийоми для перекладу певних конструкцій. Через відмінність підходів до перекладу з'явилися певні стратегії та тактики. Наприклад, вищезгадана науковиця стверджує, що існує глобальна стратегія, яка, своєю чергою, поділяється на менші і вужчі у застосуванні тактики. «Стратегії і тактики перекладу розрізняються за характером об'єктів, на які вони спрямовані: у той час як локальна стратегія співвідноситься з відтворенням концептуального смислу певного фрагмента тексту, тактика визначає, які саме змістові та формальні характеристики мовних одиниць оригіналу (денотативного, сигніфікативного, конотативного значення, прагматичних чи формальних характеристик) підлягають відтворенню в перекладі», «Ієрархічність системи перекладацької діяльності проявляється у вертикальній підпорядкованості її регулятивів: глобальна стратегія визначає вибір локальної стратегії, яка обумовлює вибір тактики, а тактика – прийому або методу перекладу» [Андрієнко, 2018]. Авторка розрізняє стратегію як загальний план перекладу, а тактику – як конкретний спосіб дії в певному місці тексту. Таким чином, локальна стратегія відповідає на питання: що головне в цьому фрагменті і яку суть треба передати. Тактика ж відповідає на питання: які характеристики слова або виразу потрібно зберегти.

Дещо схожої думки дійшли автори роботи «Translation: An Advanced Resource Book». Вони вважають, що існують глобальна та локальна стратегії перекладу. Глобальна стратегія – це загальна орієнтація перекладу, тоді як локальні стратегії – це рішення, які приймаються на рівні окремих фрагментів. Ключова ідея полягає в тому, що локальні рішення не є випадковими й підпорядковуються глобальній стратегії. «Different parts of a text may be positioned at different points on the cline, while other variables, as we shall see in the coming units, are text type, audience, purpose as well as the general translation strategy of the translator» [Hatim B., Munday J., 2004]. Таким чином, перекладач спочатку визначає загальну орієнтацію тексту, а потім у межах глобальної стратегії обирає конкретні прийоми для перекладу.

Різні науковці по-різному трактують стратегію та її відмінність від техніки. Авторка роботи «Стратегії в інтеракційній моделі перекладу» зазначає, що стратегія – це свідомо обрана модель перекладацької поведінки, яка формується з урахуванням типу тексту, комунікативної ситуації та адресата. Така стратегія враховує взаємодію автора, перекладача і читача [Андрієнко, 2018]. Базиль Хатім і Джеремі Мандей, у свою чергу, визначають стратегію як загальну орієнтацію перекладу на рівні тексту, що пов'язано з функцією тексту та дискурсивними нормами. Тобто ця стратегія визначає, як перекладач працює з ідеологічними, стилістичними та текстуальними параметрами [Hatim, Munday, 2004]. Професор Санджун Сун стверджує, що «стратегія – це системний підхід до вирішення перекладацьких проблем. Вона узагальнює набір можливих рішень і має ширший характер, ніж окремі прийоми» [Sun, 2012]. Авторка роботи «Стратегії перекладу: Огляд та порівняння теорій» Зоре Овжі підкреслює різницю підходів у теоріях, суть яких у тому, що одні трактують стратегію як метод, а інші – як принцип або напрям. Таким чином, стратегія задає рамку для вибору конкретних процедур [Owji, 2013]. Л. Гармон, підтверджуючи думку Т. Андрієнко, розглядає стратегію

як теоретично мотивований вибір способу досягнення еквівалентності і відмежовує її від техніки як практичного інструмента [Harmon, 2019]. Можемо помітити, що в цілому думка авторів сходиться на визначенні стратегії та тактик у сфері перекладу текстів, де стратегія – це загальний план дій, а техніки – це прийоми або способи реалізації цього плану. В роботах, які згадуються вище, також простежується думка про макро- і мікрорівень перекладацьких рішень. Макрорівень виступає рішеннями щодо всього тексту, включаючи функцію, жанр, стиль та ідеологічну орієнтацію, а мікрорівень виступає рішеннями щодо окремих одиниць, а саме: лексем, синтаксису та термінів.

Санджун Сун виокремлює формально-орієнтовані та змістово-орієнтовані підходи до перекладу. Формально орієнтована стратегія відповідає за близькість до структури оригіналу, часто використовує калькування, транслітерацію та прагне мінімізувати відхилення від вихідного тексту. Така стратегія може викликати неприродність у мові перекладу та потенційне ускладнення сприйняття, але через те, що вона притаманна юридичній, технічній та науковій сферам, де термінологічно насичені матеріали та точність важливіші за адаптацію, вона є досить влучною для застосування. Змістово орієнтована стратегія – це пріоритет змісту над формою, тому можлива перебудова речень, використання описового перекладу, адаптації, а орієнтація більше спрямована на зрозумілість і природність. Такі підходи використовуються у публіцистичній та художній сферах або у текстах з вираженим прагматичним впливом, тому ризики часткової втрати формальних характеристик та можливих відхилень від термінологічної точності не є проблемою [Sun, 2012].

Науковець Лоуренс Венуті у своїй роботі «The translator's invisibility: A history of translation.» також виділяє дві стратегії: доместикацію та фореїзацію. «...a domesticating method, an ethnocentric reduction of the foreign text to target-language cultural values, bringing the author back home, and a foreignizing method, an ethnodeviant pressure on those values to register the linguistic and cultural difference of the foreign text, sending the reader abroad.» [Venuti, 1995]. Доместикація – це адаптація тексту до норм культури мови перекладу, тому її ознаки – це заміна культурно-специфічних елементів, використання зрозумілих аналогів та орієнтація на реципієнта. Така стратегія допомагає зробити тексти легкими для сприйняття та має вищу комунікативну ефективність. Фореїзація ж, своєю чергою, відповідає за збереження саме культурної та мовної специфіки оригіналу, тому збереження реалій, використання транслітерації та мінімальна адаптація допомагають передавати культурну автентичність тексту, хоча і виникає ризик ускладнення його сприйняття.

Люцина Гармон систематизує стратегії в межах критичного підходу: «This clearly implies that this term does not refer to a single action but rather a sequence of rational actions, taken on an analysis of a given situation.» [Harmon, 2019]. Авторка розглядає текст як цілісну роботу і не ділить тексти на окремі частини для аналізу. Вибір перекладача зумовлюється не лише лінгвістичними чинниками, а й культурним контекстом, ідеологічними установками та очікуваннями цільової аудиторії. На думку Л. Гармон, переклад здійснюється одночасно на рівні стратегії для визначення загальної орієнтації тексту та при формуванні тактик на окремі фрагменти. Отже, переклад застосовується як цілісний процес.

Всього існує сім основних стратегій перекладу термінології: прямий переклад, транслітерація, калькування, описовий переклад, узагальнення і конкретизація, адаптація та запозичення: «Strategy refers to 'a plan for successful action'... Strategies involve adopting procedures to solve problems, and the chosen procedure will influence the result» [Sun, 2013]. Суть першої стратегії полягає у використанні усталеного термінологічного відповідника в мові перекладу, і якщо в цільовій мові вже існує нормативно закріплений термін, перекладач обирає його без додаткових трансформацій: «The former focuses on the level of words...» [Sun, 2013]. Ця стратегія є пріоритетною для юридичних, технічних та наукових текстів, де точність має домінуюче значення. «The former includes: (a) borrowing (i.e., borrowing a word or expression from the source language, such as the Chinese word "kung fu" in modern English); (b) calque (which is a kind of borrowing whereby the structure of the original word or phrase is maintained but its morphemes are replaced by those of the target language; for example, the Chinese word "motian dalou," literally "sky-scraping big building," is a calque of skyscraper); (c) literal translation.» – застосування транслітерації полягає у передачі терміна через відтворення його графічної або

фонетичної форми засобами мови перекладу [Sun, 2013]. Отже, Сан відносить транслітерацію до способів передачі нових або міжнародних термінів. Цей підхід також часто використовується, коли в мові перекладу відсутній еквівалент або коли важливо зберегти міжнародну форму терміна. У текстах транслітерація доречна для назв технологій, концепцій, власних назв або новітніх понять. Калькування передбачає буквальне відтворення структурних елементів терміна шляхом прямого перекладу його складників; це проміжна стратегія між дослівним перекладом і запозиченням, вона дозволяє зберегти концептуальну структуру оригіналу – «Calque: This is a special type of borrowing in which the borrowed expression is literally translated into the target language.» [Owji, 2013]. Така стратегія є типовою для наукової та технічної термінології, особливо коли поняття вже концептуально закріплене, але мовна форма ще не усталена. «Literal translation: that means rendering a source language text into the appropriate idiomatic or grammatical equivalent in the target language.» – описовий переклад застосовується тоді, коли в мові перекладу відсутній точний термін і значення передається через розгорнуте пояснення [Owji, 2013]. Недолік такої стратегії – це збільшення обсягу тексту, але забезпечення зрозумілості в умовах відсутності усталеного відповідника є вирішальним для перекладу. «Semantic strategies mainly pertain to changes concerning lexical semantics.»: узагальнення та конкретизація використовуються, коли використання ширшого за значенням терміна або заміна ширшого поняття вужчим є доречними, адже надмірне узагальнення може призвести до втрати точності [Sun, 2013]. Така стратегія застосовується для досягнення змістової відповідності та використовується на мікрорівні перекладацької діяльності. Адаптація передбачає зміну форми або часткову зміну терміна відповідно до норм і системи мови перекладу і зазвичай використовується у художньому перекладі, але є винятки для передачі культурно специфічних понять – «...that refers to those situations when cultural differences occur between the source language and the target language. Thus, translation can be considered as a special kind of equivalence which is situational equivalence» [Owji, 2013]. Запозичення полягає у збереженні іншомовної форми терміна без перекладу або з мінімальною адаптацією – «that is used to tackle a meta-linguistic difference. It is the simplest strategy of translation that means using source language terms in the target text.» [Owji, 2013]. Така стратегія використовується для глобалізованої наукової комунікації, а також часто зумовлена міжнародним характером терміносистеми. Отже, для збереження точності використовуються прямий переклад, калькування, транслітерація та запозичення, натомість описовий переклад і адаптація використовуються як допоміжні інструменти у випадках відсутності еквівалента. Таким чином, вибір стратегії залежить від функції тексту, ступеня усталеності терміна та комунікативної мети перекладу.

Звичайно при перекладі виникають певні труднощі. «Із формуванням уявлення про переклад як процес скерованого прийняття рішень щодо вибору однієї з можливих альтернатив інтерпретації та відтворення когнітивних структур вихідного тексту актуальним стало дослідження об'єктивних текстових умов реалізації перекладацького вибору, видів проблем перекладу та процесу прийняття рішень з їх розв'язання.» [Андрієнко, 2018]. Відтак, зазначаються такі проблеми як: відсутність єдиної моделі стратегії перекладу (адже стратегія трактується по-різному і потребує уточнення), складність взаємодії між автором, перекладачем і адресатом (адже переклад розглядається як інтеракційний процес, де проблеми полягає у збереженні комунікативної спрямованості), розбіжність між текстовою формою і прагматичним змістом та багаторівневість перекладацьких рішень через те, що перекладач має вирішувати що саме відтворювати форму чи функцію та одночасно виділяти глобальні стратегії за локальним рішенням.

Безіл Хатім та Джеремі Мандей наголошують на таких проблемах як: конфлікт між стилем написання і функцією тексту, суперечливість між змістом. «Such statements express a classical dichotomy in translation between sense/content on the one hand and form/style on the other. The sense may be translated, while the form often cannot. And the point where form begins to contribute to sense is where we approach untranslatability. This clearly is most likely to be in poetry, song, advertising, punning and so on, where sound and rhyme and double meaning are unlikely to be recreated in the TL.» [Hatim B., Munday J, 2004]. Перша проблема означає те, що від перекладача залежить вибір пріоритетності точності або комунікативного ефекту. Друга проблема полягає в тому, що переклад не є нейтральним і рішення перекладача можуть змінювати

зміст. «But, for this to be possible, meaning has to be understood not only in terms of what the ST contains, but also and equally significantly, in terms of such factors as communicative purpose, target audience and purpose of translation.» [Hatim B., Munday J, 2004]. Проблеми текстової топології висвітлюють проблему розподілу типів текстів для різних стратегій, а неузгодженість макро- і мікрорівнів призводить до того що локальні рішення можуть суперечити глобальній стратегії. «Ignoring such factors as text type, audience or purpose of translation has invariably led to the rather pedantic form of literalism, turgid adherence to form and almost total obsession with accuracy often encountered in the translations we see or hear day in day out» [Hatim B., Munday J, 2004]. Зоре Овжі приділяє увагу проблемі теоретичних розбіжностей і культурного вибору, в той час як Люцина Гармон зазначає проблему еквівалентності та концептуальної чіткості понять. «However, the definition offered by each author or theorist represents his/her own point of view and their views differ from each other.» [Owji, 2013].

Отже, стратегія – це системний план перекладача, за допомогою якого здійснюється переклад різних текстів. У термінологічних насичених текстах, таких як офіційні та юридичні документи, наукові та технічні роботи, домінує точність, тому вибір стратегій зазвичай здійснюється за допомогою прямого перекладу, калькування, транслітерації та запозичень. Для перекладача важливо вміти поєднувати теоретичні та прагматичні підходи для роботи з перекладом термінологічно насичених текстів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Андрієнко, Т. П. (2018). Стратегії в інтеракційній моделі перекладу (автореф. дис.). Київ.
- [2] Harmon, L. (2019). Translation strategies, techniques, and equivalences in critical approach. *Explorations: A Journal of Language and Literature*, 7, 7–16. <https://doi.org/10.25167/EXP13.19.7.2>
- [3] Hatim, B., & Munday, J. (2004). *Translation: An advanced resource book*. Routledge.
- [4] Owji, Z. (2013). Translation strategies: A review and comparison of theories. *Translation Journal*, 17(1).
- [5] Sun, S. (2012). Strategies of translation. In *The encyclopedia of applied linguistics*. <https://doi.org/10.1002/9781405198431.wbeal1117>
- [6] Venuti, L. (1995). *The translator's invisibility: A history of translation*. Routledge.

UDC 811.111'373.43

Shulgina Daria

Student of the degree programme in 'Philology', specialising in 'Applied Linguistics'

Admiral Makarov National University of Shipbuilding,

Mykolaiv, Ukraine

Email: shulginadaria06@gmail.com

Supervisor: Nina Filippova, PhD in Philology, Associate Professor

THE TRANSFORMATION OF THE CONTEMPORARY ENGLISH: LEXICAL INNOVATIONS

Abstract. *The article examines the transformation of the English language in the modern context: the reasons behind the emergence of new lexemes, the formation of new meanings, and the characteristics of word formation. It analyses some 50 new English words, investigating the reasons for their emergence, their meanings and their word-formation patterns.*

Key words: *neologisms, lexical innovation, semantic shift, slang, social media language, artificial intelligence vocabulary, word formation, abbreviations, blending words, compounds, online communication.*

ТРАНСФОРМАЦІЯ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ: ЛЕКСИЧНІ ІННОВАЦІЇ

Шульгіна Дар'я

Анотація. Розглянуто питання трансформації англійської мови в сучасних умовах: причини виникнення нових лексем, формування нових значень, особливості словотвору. Проаналізовано декілька 50 нових англійських слів, досліджено причини їх появи, значення і словотвірні моделі.

Ключові слова: неологізми, лексичні інновації, семантичний зсув, сленг, мова соціальних мереж, лексика штучного інтелекту, словотворення, аббревіатури, словозлиття, складні слова, онлайн-комунікація.

THE RELEVANCE OF THE RESEARCH: the need for the analysis of new lexical units of the contemporary English language, their use in everyday communication by different groups of speakers have been considered.

THE OBJECT OF THE RESEARCH is the impact of current transformations in the contemporary world on the contemporary lexicon.

THE SUBJECT OF THE RESEARCH is the analysis of the tendencies in forming new words in the contemporary English language.

THE PURPOSE OF THE RESEARCH is to define the functions of completely new and improved words and phrases, as well as to examine how they influence the language, its speakers, and the further language development.

THE RESEARCH TASKS ARE AS FOLLOWS:

- to identify domains in which neologisms most actively emerge;
- to determine what objects, phenomena, or other factors neologisms refer to;
- to analyze how new words are formed.

THE RESEARCH MATERIAL INCLUDES THE FOLLOWING SOURCES:

- Cambridge Dictionary;
- Collins English Dictionary;
- Oxford Advanced Learner's Dictionary;
- Cambridge Dictionary blogs.

The modern English language is highly sensitive to changes in society, reflecting shifts in numerous domains: technology, economics, and communication. As global communication and technological progress accelerates, English continuously adapts to all the current changes in the world by incorporating new lexical items that capture emerging realities. According to the recent data from Cambridge University Press & Assessment and Oxford University Press, more than 600 new words and expressions were recorded in 2025 alone.

Social media plays a crucial role in the spread of new vocabulary among wide audiences, especially young people, whose online activity promotes the rapid circulation of slang and informal expressions. As a result, even major lexicographic institutions such as Cambridge University Press & Assessment, Collins Dictionary, and Oxford University Press regularly add these items into their archives.

The formation of neologisms, slang and abbreviations reflects the fast-paced nature of modern communication and the need for expressiveness. These linguistic innovations allow users to quickly address new trends: everyday life; global issues (climate, politics, economics, etc.); Artificial Intelligence (AI); social relations.

Bed rotting (/ˈbed ˌrɒt.ɪŋ/) – the practice of spending long periods of time in bed during the day when you are awake. [2]

Potato bed (/pəˈteɪ.təʊ ˌbed/) – a sleep trend that involves stuffing a fitted sheet with pillows, blankets, duvets etc. to make a soft padded surface to sleep on. [3]

Polycrisis – multiple crises (climate change, economic problems, political conflicts). [5]

Broligarchy (/ˈbrəʊ.lɪ.gaː.ki/) – a small group of men, especially men owning or involved in a technology business, who are extremely rich and powerful, and who have or want political influence. [3]

Greenwash (/ˈɡriːn.wɒʃ/) – activities by a company or an organization that are intended to make people think that it is concerned about the environment, even if its real business actually harms the environment. [5]

AI washing (/ˈeɪˈaɪ wɒʃ.ɪŋ/) – the behaviour of a company or organization that tries to make people believe that it is using AI to make its products or services better, when really it is not doing this or is only partly doing it. [4]

Grim-keeping (/ˈɡrɪm.kiːpɪŋ/) – forming a relationship with someone based on disliking the same things. [4]

Sigma (/ˈsɪɡ.mə/) – a person called “sigma” is generally seen as an independent individual, not bound by conventional norms, and has a unique way of thinking and acting. [2]

Skibidi (/ˈski.bi.di/) – a word that can have different meanings such as “cool” or “bad”, or can be used with no real meaning as a joke. [2]

Affixation in English word formation also is driven by vocabulary expansion. Prefixes and suffixes help create words that express new concepts, attitudes, or actions. It is a flexible and productive mechanism that allows the language to adapt quickly to modern communication needs:

Deinfluencing (/dɪnfluənsɪŋ/) – is when someone tells their followers on social media not to buy particular items, or to buy fewer things generally. [4]

Clouding (/klaʊdɪŋ/) – refers to the process of migrating data, applications, or business processes to cloud computing storage or using cloud-based services instead of local, on-premise infrastructure. [2]

Datafication (/ˌdeɪ.tə.fɪˈkeɪ.fən/) – the process of amassing large data sets and mining and analyzing them. [4]

A number of words recently received a figurative meaning. Words, such as “salty, tea, flex” etc., turned out to be not only ordinary vocabulary, but tools to describe emotions or personal attitude to something. Semantic shift happens due to cultural, social, or technological changes. Still some of the following examples kept active use of their original semantics. They rather became a combination of two meanings that shifts considering the circumstances of the word’s usage:

Salty (/ˈsɒl.ti/) – originally is an adjective, used to describe tasting of salt of something that contains a lot of it; gained a non literal meaning, of being sad or devastated. [1]

Tea (/tiː/) – a drink made from the dried and cut leaves of the tea plant, or the leaves that are used to prepare this drink; gained a non literal meaning of gossip, drama, or juicy, exclusive information. [2]

Flex (/fleks/) – The literal meaning of ‘flex’ based on the Oxford Dictionary refers to stretching or bending arms and legs before exercising; non literal meaning of ‘flex’ on social media, such as TikTok, means to brag or to show off something good. Is used as a verb or a noun. [1]

KUDOS (/ˈkjuː.dɒs/) – means “Well done or Congratulations”. It came from ancient Greek meaning praise or glory. [1]

Slop (/slɒp/) – originally means to cause a liquid to flow over the edge of a container through not taking care or making a rough movement, yet today more is associated with content on the internet that is of very low quality, especially when it is created by artificial intelligence. [2]

From the point of view of word formation, blended words have become increasingly productive. Their core is in two different words, not necessarily with similar meanings, that are fused into one singular. Recent blended words exist primarily to enhance language efficiency, creativity, and precision, sometimes even becoming a trend:

Inheritourism (/ɪnˈher.ɪ.tʊə.rɪ.zəm/) – a travel trend where people choose the same types of holiday and often the same accommodation as their parents and grandparents did in the past. [3]

Treatonomics (/ˌtriː.təˈnɒm.ɪks/) – an economic trend where people buy small, inexpensive treats during times when living costs are high and they cannot afford bigger purchases. [3]

Choremancing (/ˈtʃɔː.mænsɪŋ/) – a trend where two people combine a romantic date with doing everyday tasks such as food shopping or housework. [3]

Another productive word formation type is represented by compounds:

Rage bait (/ˈreɪdʒ ˌbeɪt/) – information, images, videos, etc. that are put on the internet to deliberately make people angry and to encourage them to reply online. [5]

Aura farming (/ˈɔː.rə ˌfɑː.mɪŋ/) – the activity of doing things with the intention of showing a personality that people admire and think is attractive and interesting, for example on social media. [2]

Brain rot (/breɪn rɒt/) – stands for “the supposed deterioration of a person’s mental or intellectual state, especially viewed as the result of overconsumption of material (now particularly online content) considered to be trivial or unchallenging. [3]

Doomscrolling (/ˈduːmskrəʊlɪŋ/) – the action of constantly scrolling through, moving down through text on a screen, and reading depressing news on a news site or on social media, especially on a phone. [5]

Meta face (/ˈmet.ə feɪs/) – a trend where photos that have been enhanced using AI technology make everyone look similarly flawless and unrealistically beautiful, or homogeneous and unattainable human facial features as created by AI. [4]

Lily padding (/ˈlɪ.lɪ .pæd.ɪŋ/) – the career strategy of moving from one short-term job to another in order to gain specific skills and experience. [4]

Simplification happens because people become accustomed to the convenience of informal speech and writing on a daily basis. Especially considering today's diversity of subcultures and social groups, shortened words became more preferred. Consequently, those turn into neologisms with further perspective to evolve into slang:

Delulu (/dɪˈluː.luː/) – a play or simplification of the word “delusional”, means “believing things that are not real or true, usually because you choose to”. [2]

Inspo (/ˈɪn.spəʊ/) – short for inspiration, especially something posted on the internet, that gives you ideas for doing something or that makes you want to do something. [2]

Lewk (/luːk/) – version of the word look, a particular style, fashion, or outfit (a set of clothes worn together), especially one that is unusual and impressive. [2]

Additionally, even slang can evolve and change. Contemporary society is characterised by efficient communication. As a consequence, abbreviations became one of the best ways to minimize the amount of time for the communication, yet not lose the quality. Abbreviations occur as the first letters of the words in the expression or a system based on the number of letters or phonetic equivalence:

1437 – actually does not have a literal meaning, but a contextual one: “I love you forever”. So 1 stands for the number of the letters of “I”, 4 stands for the letters of the word “love”, 3 for “you”, and 7 for “forever”. Technically, “1437” is a Cyber Numeric Term, yet it is used as the abbreviation to a regular phrase. [1]

GOAT – Greatest of all times and it refers to someone who is the best in their field, at what they do. [1]

BAE – Before anyone else. [1]

ONG – is an abbreviations for “On God or Swear to God” [1]

G2G – Have to go. [1]

The analysis of neologisms in contemporary English shows that vocabulary is constantly adapting to reflect changes in modern life. New words emerge as a response to technological progress, especially the development of Artificial Intelligence (AI), as well as the influence of social media and online communication. The examples discussed in this article demonstrate that semantic shifts, compounding, abbreviations, blending, and shortening are the most productive means for producing new words.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] An Analysis of the New English Slang Words on TikTok: A Semantic Study [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/396648178_An_Analysis_of_the_New_English_Slang_Words_on_TikTok_A_Semantic_Study (дата звернення: 13.04.2026).
- [2] Cambridge University Press & Assessment. Cambridge Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/> (дата звернення: 13.04.2026).
- [3] Cambridge Words. New words // About Words – Cambridge Dictionary blog [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dictionaryblog.cambridge.org/category/new-words/> (дата звернення: 13.04.2026).
- [4] Collins Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.collinsdictionary.com/> (дата звернення: 17.04.2026).
- [5] Oxford Learner's Dictionaries [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/> (дата звернення: 17.04.2026).

PROJECTS. PROJECTS. PROJECTS

Applied Linguistics Department

Лісіцька Світлана

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»
спеціалізації «Прикладна лінгвістика»

Електронна адреса: lisitskaya.s21@gmail.com

Науковий керівник: **Пономаренко Наталія**, старший викладач кафедри
прикладної лінгвістики

ПРОЄКТНА РОБОТА У ВИЩІЙ ОСВІТІ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ

Анотація. У роботі розглянуто особливості впровадження проєктної діяльності у вищій освіті. Визначено мету проєктної роботи як формування ключових і професійних компетентностей студентів. Описано основні етапи реалізації проєктів: планування, дослідження, виконання та презентація результатів. Узагальнено теоретичні положення щодо ефективності активного навчання та наведено практичні результати підвищення рівня самостійності та критичного мислення студентів. Встановлено перспективи подальшого застосування проєктного навчання у професійній підготовці.

Ключові слова: проєктне навчання; студенти; компетентності; активне навчання; критичне мислення.

PROJECT-BASED LEARNING IN HIGHER EDUCATION AS AN EFFECTIVE MEANS OF DEVELOPING STUDENTS' PROFESSIONAL COMPETENCIES

Lisitska Svitlana

Abstract. This paper examines the specific features of implementing project-based activities in higher education. The purpose of project work is defined as the development of students' key and professional competencies. The main stages of project implementation are described, including planning, research, execution, and presentation of results. Theoretical foundations of the effectiveness of active learning are summarised, and practical outcomes demonstrating increased levels of students' autonomy and critical thinking are presented. Prospects for further application of project-based learning in professional training are identified.

Key words: project-based learning; students; competencies; active learning; critical thinking.

У сучасному освітньому просторі вищої освіти питання підвищення якості підготовки майбутніх фахівців набули особливої актуальності. На фоні цих змін інноваційні педагогічні технології відіграють ключову роль, оскільки вони забезпечують більш гнучкий та ефективний спосіб навчання, що враховує сучасні освітні тенденції. Серед таких технологій проєктна робота посідає провідне місце завдяки своїй здатності поєднувати теоретичне вивчення з практично орієнтованою діяльністю.

Проєктна діяльність спрямована на компетентнісний підхід до освіти, тобто розвиток у студента не лише знань, а й умінь самостійно застосовувати ці знання у реальних професійних ситуаціях. Вона активізує позицію студента як активного учасника навчального процесу.

Такий підхід сприяє пізнавальній мотивації, забезпечує глибше засвоєння навчального матеріалу через практичну роботу і досвід. Проектна робота вважається ефективним інструментом модернізації освітнього процесу у закладах вищої освіти, допомагаючи адаптувати навчання до вимог сучасного ринку праці.

Мета проєктної роботи. Головною метою проєктної діяльності є свідоме формування у студентів системи ключових і професійних компетентностей, які необхідні для їх майбутньої успішної кар'єри. Ці компетентності включають не лише глибокі професійні знання, а й такі важливі навички і якості, як:

- аналітичне мислення – здатність аналізувати інформацію, виділяти головне, робити обґрунтовані висновки;
- критичне мислення – вміння ставити під сумнів інформацію, оцінювати її достовірність та логічність;
- навички самостійного прийняття рішень – здатність відповідально обирати оптимальний шлях до розв'язання проблем;
- інформаційна грамотність – вміння працювати з джерелами інформації, проводити аналіз, систематизацію, відбрати релевантні дані;
- комунікаційні навички – ефективний обмін інформацією, ведення дискусій та переговорів;
- здатність до роботи в команді – кооперація з іншими, розподіл ролей, спільне досягнення результатів.

Крім того, проєктна діяльність прагне розвивати дослідницькі уміння, відповідальність за якість та терміни виконання роботи, а також самодисципліну і організацію навчального процесу. Важливим аспектом є підвищення внутрішньої мотивації студентів завдяки тому, що виконані завдання мають практичне значення, що допомагає їм зрозуміти користь отриманих знань.

Основна ідея проведення проєктної роботи. Проектна робота ґрунтується на принципах активного, студент-центричного навчання, що передбачає акцент не на пасивне сприйняття інформації, а на активному залученні студента до освітнього процесу. За такої системи студент не просто отримує знання, а формується як суб'єкт власної освіти через практичну діяльність і особистий досвід.

Проектна діяльність організовується у кілька етапів:

1. Планування: На цьому етапі відбувається вибір проблеми або теми проєкту, визначення його мети і завдань, підбір методів дослідження, а також формулювання очікуваних результатів. Це забезпечує чітку структуру і напрямок роботи.
2. Дослідження: Цей етап включає збір інформації з різних джерел, її критичний аналіз, відбір найважливіших даних та їх систематизацію. Він допомагає сформувати глибоке розуміння теми та підготувати ґрунтовну базу для практичного виконання завдань.
3. Реалізація: Найважливіший практичний етап, де здійснюється безпосереднє виконання поставлених задач. Студенти застосовують отримані теоретичні знання на практиці, виконують аналіз проміжних результатів, коригують свої дії відповідно до поточного ходу роботи.
4. Презентація: На завершальному етапі студенти узагальнюють отримані результати, оформлюють їх у вигляді звіту, доповіді або іншої форми і представляють аудиторії. Також відбувається оцінювання якості роботи та рефлексія щодо отриманого досвіду.

Особливу роль відіграє викладач, який у цьому процесі виступає не як традиційний лектор, а як тьютор або консультант, направляючи студентів і підтримуючи їх у роботі, залишаючи при цьому за ними свободу самостійно приймати рішення і нести відповідальність за кінцевий результат.

Висновки. Проектна робота є одним з найбільш дієвих підходів у сучасній системі вищої освіти, що забезпечує ефективну інтеграцію теоретичних знань із практичними навичками. Вона допомагає студентам сформувати ключові компетентності, необхідні для успішної професійної діяльності, зокрема: самостійність; критичне мислення; комунікативні уміння; здатність працювати в команді.

Проектне навчання підвищує якість освіти, роблячи навчальний процес більш практико-орієнтованим та наближеним до реальних професійних викликів. Воно стимулює внутрішню мотивацію студентів завдяки значущості та актуальності завдань.

Перспективи впровадження і розвитку проектної роботи у вищій освіті є особливо вагомими, оскільки цей підхід активно відповідає потребам модернізації освітньої системи та адаптації її до сучасних вимог ринку праці.

Таким чином, проектне навчання – це ефективний засіб не лише підвищення якості освіти, але й формування у студентів комплексних професійних навичок, що визначають їх конкурентоспроможність у майбутній діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Bell, S. (2010). Project-based learning for the 21st century: Skills for the future. The Clearing House, 83(2), 39–43.
- [2] Blumenfeld, P. C., et al. (1991). Motivating project-based learning: Sustaining the doing, supporting the learning. Educational Psychologist, 26(3–4), 369–398.
- [3] Dewey, J. (1938). Experience and education. New York, NY: Macmillan.
- [4] Thomas, J. W. (2000). A review of research on project-based learning. San Rafael, CA: Autodesk Foundation.
- [5] Коваль, Т. І. (2018). Педагогіка вищої школи. Київ: Ліра-К.
- [6] Кравченко, О. Я. (2012). Сучасний урок: суб'єктно-діяльнісний підхід. Київ: Освіта.
- [7] Сисоєва, С. О. (2011). Інноваційні педагогічні технології у вищій школі. Київ: ВЦ «Академія».

Бондаренко Анастасія

магістрантка спеціальності «Філологія» спеціалізації «Прикладна лінгвістика»

Електронна адреса: televka25@gmail.com

ПАСПОРТ ТЕРМІНОСИСТЕМИ «МОВНА ОСОБЛИВІСТЬ»

У сучасному лінгвістичному дискурсі концепт «мовна особистість» посідає центральне місце, що зумовлено переходом до антропоцентричної парадигми дослідження мови. Особливої актуальності це питання набуває у сфері політики, де мовна особистість стає інструментом впливу, маніпуляції та самопрезентації. Функціонування мовної особистості політика в англомовному середовищі характеризується високою варіативністю, використанням складних комунікативних стратегій та ідеологем.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю вивчення динамічних змін у структурі мовної особистості під впливом сучасних соціокультурних чинників, таких як «мовна поліція» та цифрова комунікація. Попри наявність класичних описів, терміносистема цієї галузі постійно трансформується, вимагаючи нових підходів до моделювання.

Метою проекту є створення цілісного «портрета» терміносистеми «Мовна особистість» за допомогою методу фреймового моделювання, аналіз її структури, генезису та семантичних зв'язків.

Завдання проекту:

- проаналізувати теоретичні засади концепту мовної особистості у працях Ф. Бацевича, О. Семенюк та В. Паращук;
- сформулювати базу з 50 ключових термінів;
- здійснити лінгвістичний та екстралінгвістичний аналіз обраних одиниць;
- побудувати фреймову модель терміносистеми.

Методи дослідження

Метод фреймового моделювання, описовий, структурний аналіз, контекстуальний аналіз.

ПАСПОРТ ТЕРМІНОСИСТЕМИ

1. Екстралінгвістичні характеристики

Час появи перших термінів.

Кінець 80-х – початок 90-х років XX століття (період формування антропоцентричного підходу в лінгвістиці).

Місце виникнення.

Європейський та пострадянський науковий простір (зокрема українська лінгвістична школа Ф. Бацевича, О. Семенюк, В. Паращук).

Причини виникнення терміносистеми.

Необхідність номінації нових об'єктів, суб'єктів та явищ у межах комунікативної лінгвістики та теорії мовної комунікації. Терміносистема виникла на стику психології, соціології та мовознавства для опису людини як активного учасника мовленнєвої взаємодії.

Розповсюдженість термінології.

Термінологія використовується науковцями, політтехнологами та лінгвістами. Більшість термінів мають інтернаціональний характер, що дозволяє застосовувати їх до аналізу англomовного політичного дискурсу.

2. Модель утворення та структурні параметри (Лінгвістичний аналіз)

Величина терміносистеми

Терміносистема складається з 50 ключових термінів, що становлять її основний поняттєвий апарат.

Структурний склад за кількістю компонентів.

Однокомпонентні (однослівні) терміни: складають 30 % вибірки (15 одиниць). Приклади: тезаурус, інтенція, дискурс, вербалізація, ідеологема.

Багатокомпонентні терміни: складають 70 % вибірки (35 одиниць).

Двокомпонентні (бінарні): переважаюча група (55 %) – мовна особистість, мовленнєвий акт, зворотний зв'язок.

Три- та більше компонентні: (15 %) – елітарна мовна особистість, вербально-семантичний рівень структури.

Частиномовний склад.

Терміносистема характеризується високим рівнем субстантивності:

Іменники та іменникові словосполучення: складають 92 % термінологічного масиву.

Прикметниково-іменникові моделі (A + N): найпродуктивніша модель творення складних термінів (комунікативна стратегія, мовна поліція).

Віддієслівні іменники: значна частина термінів, що описують процеси (декодування, моделювання, взаємодія).

Генетичний склад.

Базові терміни, успадковані з загальної лінгвістики (контекст, лексема).

Семантично модифіковані терміни, запозичені з психології та кібернетики (код, бар'єр, шум).

Власне терміни комунікативної лінгвістики (мовленнєва маска, комунікативний лідер).

Фрейм терміносистеми.

Складається з чотирьох базових концептів (слотів): Суб'єкт (12 термінів), Процес (18 термінів), Середовище (10 термінів), Інструментарій (10 термінів).

3. Способи термінотворення.

Семантичний: переосмислення значень загальновживаних слів (маска, роль, шум, канал).

Морфологічний: афіксація – використання суфіксів (-ація, -ість, -ення) для творення абстрактних понять.

Синтаксичний: за моделями A + N (мовна ідеологія) та N + N (канал зв'язку).

Морфолого-синтаксичний: використання абревіатур (NLP) та складних дефісних слів (код-міксинг).

4. Семантичні параметри.

Семантична доступність.

Термінологія зрозуміла фахівцям; окремі терміни є частково доступними для широкої аудиторії через медіа (імідж, стратегія).

Варіативність номінативних засобів.

Наявність синонімів (фідбек / зворотний зв'язок) та дублетних форм, що уточнюють ключові поняття залежно від мовного контексту.

Полісемія.

Виявлено полісемічність базових концептів (дискурс, код, фрейм), зміст яких залежить від обраної наукової школи (Бацевич або Семенюк/Парашук).

5. Емоційність та експресивність.

Колькісні параметри.

Близько 25–30 % одиниць є метафоричними за походженням.

Семантичні сфери запозичення.

Метафоричні терміни запозичені зі сфер: театру (роль, маска), техніки (код, канал), юриспруденції (поліція) та простору (бар'єр).

6. Системні параметри.

Наявність гніздоутворюючих термінів.

Терміносистема містить 2 основні гнізда навколо домінант «Мова / Мовний» та «Комунікація / Комунікативний», які об'єднують понад 60% усього масиву.

Ступінь самостійності.

Система є автономною та сформованою, здатною адекватно номінувати об'єкти в специфічній сфері – аналізі мовленнєвої діяльності особистості.

Висновки. У результаті проведеного дослідження було сформовано цілісний «портрет» терміносистеми «Мовна особистість». Робота над проектом дозволила систематизувати ключові поняття, що описують людину як учасника спілкування, та зробити такі висновки:

1. Завдяки використанню фреймового моделювання доведено, що мовна особистість – це не просто набір слів, а складна структура. Вона поєднує в собі знання мови (тезаурус), соціальний стан людини (статус і роль) та її конкретні цілі (комунікативні наміри). Такий підхід дозволяє глибше аналізувати промови політиків, бачачи за текстом їхні реальні стратегії.

2. Аналіз показав, що більшість термінів у цій сфері (70 %) є складними словосполученнями. Це свідчить про те, що мовознавство прагне до максимальної точності. Для опису сучасної комунікації вже недостатньо загальних слів – необхідні конкретні поняття, як-от «мовленнєвий акт» чи «перлокутивний ефект», які допомагають оцінити реальний вплив слова на аудиторію.

3. Важливою особливістю системи є використання метафоричних термінів (близько 30%). Поняття на кшталт «мовна поліція» або «комунікативний бар'єр» яскраво ілюструють реалії сучасного світу: тиск суспільних норм на мовця та труднощі, з якими стикається особистість під час спроби донести свої ідеї.

4. Створений у межах проекту «паспорт» терміносистеми є готовим інструментарієм для подальшого дипломного дослідження. Він дозволяє професійно та структуровано аналізувати мовну особистість англomовних політичних лідерів, виявляючи особливості їхнього індивідуального стилю та методів переконання.

Волкопялова Людмила

магістрантка спеціальності «Філологія» спеціалізації «Прикладна лінгвістика»

Електронна адреса: ludmilavol45@gmail.com

ПАСПОРТ ТЕРМІНОСИСТЕМИ «МЕРЕЖЕВИЙ ДИСКУРС»

Актуальність розвідки «Лінгвістичний паспорт» зумовлена тим, що на сьогодні в цій галузі відсутня єдина стандартизована методика та цілісна термінологічна підсистема. Це ускладнює систематизацію знань і об'єктивний добір термінологічного апарату. З метою об'єктивізації вибору термінологічного словника у дослідженні застосовано методику фреймового моделювання, яка є відносно новим і перспективним напрямом у лінгвістиці.

Зазначена галузь знань перебуває на етапі активного становлення, що зумовлює потребу у впорядкуванні та стандартизації термінології. Одним із ефективних підходів до розв'язання цієї проблеми є гармонізація понять, яка передбачає узгодження та систематизацію термінів у межах певної наукової моделі.

У межах дослідження фрейм «мережевого дискурсу» репрезентується як структурована система слотів, що охоплює ключові компоненти комунікації, зокрема учасників взаємодії, канали комунікації, жанрові форми, мовні та паралінгвістичні засоби, а також когнітивні сценарії та комунікативні інтенції. Загалом структура фрейму включає 50 термінів, які формують цілісний лінгвістичний паспорт досліджуваного явища.

Основні результати подані в цій таблиці.

1 етап – гармонізація понять за допомогою метода формулювання Фрейму.

2 етап створення лінгвістичного паспорта для узагальненого опису отриманих результатів.

ФРЕЙМ ТЕРМІНОСИСТЕМИ «МЕРЕЖЕВИЙ ДИСКУРС»

Слот	Зміст
Учасники	Користувач, блогер, адміністратор, модератор, бот
Канали комунікації	Соціальні мережі, месенджери, форуми, стримінгові платформи
Форми комунікації	Пост, коментар, чат, сторіс, стрим
Мовні особливості	Сленг, аббревіації, емодзі, меми, хештеги
Технологічні характеристики	Гіпертекст, алгоритми, платформи, інтерфейси
Прагматика	Самопрезентація, вплив, маніпуляція, інформування, розвага
Соціокультурний контекст	Цифрова культура, субкультури, глобалізація, локалізація
Часові характеристики	Синхронна (чат), асинхронна (коментарі, пости)
Ризики та явища	Хейт, тролінг, фейкові новини, кібербулінг

Мінісловник базової терміносистеми

1. **Абревіації** – скорочені мовні одиниці, утворені з початкових літер або частин слів для спрощення комунікації.

2. **Адміністратор** – користувач, який керує онлайн-спільнотою або платформою та контролює її функціонування.

3. **Англiцизми** – слова або вирази, запозичені з англійської мови.

4. **Анонімність** – можливість здійснювати комунікацію без розкриття особистої ідентичності.

5. **Асиметрична комунікація** – тип взаємодії, за якого учасники мають нерівні можливості впливу або доступу до інформації.

6. **Блогер** – особа, яка регулярно створює та публікує контент у блозі або соціальних мережах.

7. **Блоги** – онлайн-платформи або сторінки для публікації авторських матеріалів.

8. **Бот** – автоматизована програма, що імітує або виконує комунікативні дії в мережі.

9. **Віртуальна комунікативна взаємодія** – процес спілкування, що відбувається у цифровому середовищі.

10. **Віртуальна мовна особистість** – сукупність мовних характеристик користувача, що проявляються в онлайн-комунікації.

11. **Віртуальна соціальна ідентичність** – образ користувача, сформований у цифровому середовищі.

12. **Гіпертекстуальність** – властивість тексту бути пов'язаним із іншими текстами через посилання.

13. **Глобальний інформаційний простір** – сукупність усіх інформаційних ресурсів і потоків у світовій мережі.

14. **Дискурсивна онлайн-спільнота** – група користувачів, об'єднаних спільними комунікативними практиками в мережі.
15. **Електронна комунікаційна мережа** – технічна система для передачі інформації між користувачами.
16. **Емодзі** – графічні символи для вираження емоцій у цифровому спілкуванні.
17. **Інтерактивна мовна взаємодія** – процес спілкування з активною участю всіх комунікантів.
18. **Інтернет-дискурс** – сукупність мовних практик, що функціонують у мережі Інтернет.
19. **Інтернет-комунікація** – обмін інформацією за допомогою інтернет-технологій.
20. **Інтернет-комунікативний простір** – середовище взаємодії користувачів у мережі.
21. **Інтернет-лінгвістика** – галузь мовознавства, що вивчає мову Інтернету.
22. **Інтернет-мовлення** – реалізація мовлення в онлайн-середовищі.
23. **Інтернет-мовна поведінка** – сукупність мовних дій користувачів у мережі.
24. **Інтернет-платформа спілкування** – сервіс або ресурс для онлайн-комунікації.
25. **Інтернет-середовище комунікації** – сукупність умов і засобів для спілкування в Інтернеті.
26. **Інтернет-сленг** – неформальна лексика, характерна для онлайн-комунікації.
27. **Інтерфейси** – засоби взаємодії користувача з цифровими системами.
28. **Інформаційно-комунікативні технології** – технології створення, обробки та передачі інформації.
29. **Інформування** – передача повідомлень з метою донесення інформації.
30. **Кібербулінг** – агресивна поведінка в мережі, спрямована на приниження чи переслідування.
31. **Комунікація** – процес обміну інформацією між учасниками.
32. **Комунікативна стратегія взаємодії** – загальний план досягнення мети спілкування.
33. **Комунікативна тактика впливу** – конкретні мовні засоби реалізації стратегії.
34. **Маніпуляція** – прихований вплив на свідомість і поведінку через комунікацію.
35. **Медіадискурс** – мовна практика у сфері масових медіа.
36. **Меми** – сукупність таких одиниць.
37. **Мережевий дискурс** – комунікативна діяльність у цифровому середовищі.
38. **Мережевий комунікативний простір** – середовище взаємодії в Інтернеті.
39. **Мережевий мовний етикет** – правила мовної поведінки в мережі.
40. **Мережева мовна взаємодія** – процес спілкування в онлайн-середовищі.
41. **Мережева мовна практика** – використання мови в Інтернеті.
42. **Мережева соціальна комунікація** – соціальна взаємодія через цифрові платформи.
43. **Месенджери** – додатки для обміну повідомленнями.
44. **Мультиmodalна комунікація онлайн** – поєднання тексту, зображень, відео та інших засобів у спілкуванні.
45. **Мультиmodalність** – використання різних знакових систем у комунікації.
46. **Онлайн-дискурс** – дискурс, що функціонує в Інтернеті.
47. **Онлайн-комунікативна діяльність** – процес спілкування в цифровому середовищі.
48. **Сленг** – неформальна, розмовна лексика.
49. **Цифровий комунікативний контекст** – умови здійснення комунікації в мережі.
50. **Чат** – форма обміну повідомленнями в реальному або наближеному до реального часі.

ЛІНГВІСТИЧНИЙ ПАСПОРТ ТЕРМІНОСИСТЕМИ «МЕРЕЖЕВИЙ ДИСКУРС»

“МЕРЕЖЕВИЙ ДИСКУРС”

Екстралінгвістичні характеристики

№	Параметр	Характеристика
1	Коли з'явилося поняття і чим було викликано	Поняття «мережевий дискурс» сформувалося відносно недавно – наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття, разом із масовим поширенням інтернету. Термін почав активно використовуватися у 1990-х роках, коли з'явилися перші онлайн-комунікації: форуми, чати, електронна пошта. Остаточо закріпився у 2000-х роках із розвитком соціальних мереж, блогів і платформ для обміну контентом. Поява поняття «мережевий дискурс» пов'язана з кількома ключовими процесами:

№	Параметр	Характеристика
		Цифровізація суспільства – перехід комунікації в онлайн-середовище. Розвиток інтернет-технологій – поява нових каналів спілкування (чати, соцмережі, месенджери). Глобалізація – можливість миттєвої комунікації між людьми з різних країн. Зміна форм мовлення – виникнення нових мовних явищ: емодзі, меми, скорочення, гібрид письма й усного мовлення. Інтерактивність і масовість – кожен користувач став одночасно і споживачем, і творцем контенту.
2	Галузь	Лінгвістика (дискурсологія, соціолінгвістика, інтернет-лінгвістика).
3	Визначення	Сукупність комунікативних практик у цифровому середовищі з характерними мовними, соціальними та технологічними ознаками.
4	Походження	“мережевий” (Інтернет) + “дискурс” (лат. discursus).
5	Структурні параметри	Всього 50 термінів: (Однокомпонентні терміни – 26; Двокомпонентні терміни – 9; Трикомпонентні терміни – 15.
5	Семантичні характеристики	Основна тематика – 9; Підтеми – 35; Синонімічні терміни – 12; Полісемія – 4; Метафори – 2.
6	Антоніми	Традиційний (офлайн) дискурс.
7	Родове поняття	Дискурс, комунікація.
8	Видові ознаки	Інтерактивність, мультимодальність, гіпертекстуальність, анонімність.
9	Сфери функціонування	Соцмережі, форуми, блоги, месенджери.
10	Мовні особливості	Сленг, емодзі, меми, скорочення, англіцизми.
11	Пов’язані терміни	Цифрова комунікація, медіадискурс, інтернет-сленг.

Висновки. Необхідність такої розвідки була викликана тим, що я вибрала цю тему для дослідження магістерської кваліфікаційної роботи.

Отже, проведене дослідження засвідчило, що в українській мові наразі відсутній усталений стандарт у сфері відповідної термінології, що зумовлює складність і неоднозначність її вживання. Актуальність і поширеність таких понять перебувають у процесі формування, що проявляється, зокрема, у використанні дво- та трикомпонентних термінів, а також значній кількості запозичень. Багато з них утворюються за спільними моделями (наприклад, «інтернет-лінгвістика», «інтернет-платформа спілкування», «інтернет-середовище комунікації»), що свідчить про спроби систематизації. Водночас активне використання запозичених слів, таких як «медіа», «меми», «мультимедійність», підтверджує, що ця галузь лише формується в українському термінологічному просторі та потребує подальшого впорядкування й уніфікації.

Зайка Антоніна

магістрантка спеціальності «Філологія» спеціалізації «Прикладна лінгвістика»
Електронна пошта: antonina.zaika.04@gmail.com

ПАСПОРТ ТЕРМІНОСИСТЕМИ «ВІРТУАЛЬНІ АСИСТЕНТИ»

У сучасному цифровому суспільстві стрімкий розвиток технологій штучного інтелекту зумовлює активне впровадження віртуальних асистентів у різні сфери людської діяльності. Вони використовуються для автоматизації комунікації, обробки запитів користувачів,

перекладу текстів і забезпечення міжкультурної взаємодії. Особливої актуальності набуває функціонування віртуальних асистентів у полілінгвальному середовищі, де відбувається взаємодія кількох мов, діалектів і мовних варіантів.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю вдосконалення механізмів розуміння природної мови в умовах мовного різноманіття. Віртуальні асистенти часто стикаються з труднощами під час обробки змішаних мовних структур, неологізмів, діалектизмів та розмовної лексики, що впливає на якість їхньої роботи. Це особливо важливо для українського мовного середовища, яке характеризується високим рівнем варіативності та активними процесами мовних змін.

Метою цього проєкту є дослідження особливостей функціонування віртуальних асистентів у полілінгвальному середовищі, аналіз їхніх можливостей і обмежень, а також розробка підходів до покращення обробки багатомовного мовлення.

Для досягнення поставленої мети передбачено виконання таких завдань:

- проаналізувати теоретичні засади функціонування віртуальних асистентів;
- дослідити особливості полілінгвального середовища;
- розглянути методи моделювання мовних процесів;
- визначити проблеми розпізнавання змішаних мовних структур;
- сформулювати базову терміносистему дослідження.

Практична значущість роботи полягає у можливості використання результатів для вдосконалення алгоритмів обробки природної мови, створення більш адаптивних віртуальних асистентів та підвищення якості міжмовної комунікації.

СЛОВНИК БАЗОВОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ

1. Адаптація моделі
2. Алгоритм
3. Анотація даних
4. База знань
5. Віртуальний асистент
6. Варіативність мовлення
7. Генерація тексту
8. Глибинне навчання
9. Діалогова система
10. Дискурс
11. Діалектизм
12. Ембединг
13. Іntenція
14. Інтерфейс користувача
15. Інтерактивність
16. Класифікація
17. Кластеризація
18. Код-міксинг
19. Код-світчинг
20. Контекст
21. Корпус текстів
22. Лематизація
23. Лексема
24. Машинне навчання
25. Мовна модель
26. Моделювання
27. Мультиmodalність
28. Неологізм
29. Нейронна мережа
30. Онтологія
31. Обробка природної мови

32. Прагматика
33. Полілінгвальне середовище
34. Природна мова
35. Розпізнавання мовлення
36. Семантика
37. Семантична мережа
38. Синтаксис
39. Синтез мовлення
40. Слот
41. Токенізація
42. Трансформер
43. Тренувальні дані
44. Фрейм
45. Фреймова модель
46. Шум у даних
47. Юзерський запит
48. Якість моделі

ПАСПОРТ ТЕРМІНОСИСТЕМИ

1. Екстралінгвістичні характеристики

Назва роботи: Робота віртуальних асистентів у полілінгвальному середовищі

Галузь знань: Філологія

Спеціальність: Прикладна лінгвістика

Об'єкт: Мовлення користувачів та мовні реакції віртуальних асистентів.

Предмет: Особливості обробки природної мови в умовах багатомовності.

Основна тематика: Мовна взаємодія людини і штучного інтелекту в умовах полілінгвального середовища.

Провідна проблема: Недостатня ефективність розпізнавання змішаних мовних структур (код-міксинг, діалекти, розмовна мова) віртуальними асистентами.

Причини виникнення терміносистеми

Необхідність номінації нових явищ, пов'язаних із:

- розвитком штучного інтелекту
- автоматизацією мовної взаємодії
- створенням систем обробки природної мови
- функціонуванням цифрової комунікації в умовах багатомовності

Терміносистема сформувалася на перетині:

- лінгвістики
- інформатики
- когнітивних наук.

Поширеність термінології

Термінологія є глобальною та використовується:

- науковцями (лінгвісти, ІТ-спеціалісти)
- розробниками програмного забезпечення
- користувачами цифрових сервісів

Більшість термінів має інтернаціональний характер (англійського походження), активно запозичується в інші мови, зокрема українську.

2. Структурні параметри терміноутворення

Терміносистема формується за такими моделями:

1. Семантичний спосіб
 - переосмислення загальноживаних слів (наприклад: *фрейм*, *слот*, *модель*)
2. Морфологічний спосіб
 - афіксація (адаптація, класифікація)
 - запозичення з англійської

3. Синтаксичний спосіб
 - словосполучення типу:
N + N (*мовна модель*)
A + N (*природна мова*)
4. Морфолого-синтаксичний спосіб:
 - аббревіації (*NLP*)
 - складні терміни (*код-міксинг*)
5. Композиційний спосіб:
 - поєднання основ (*нейронна мережа*).

Семантичні параметри

1. Семантична доступність:

Терміносистема:

- зрозуміла фахівцям;
 - частково доступна широкій аудиторії через популяризацію технологій.
2. Варіативність номінації:
 - наявність синонімів (*мовна модель / лінгвістична модель*);
 - поєднання українських і англомовних варіантів (*ембединг / embedding*).
 3. Полісемія.

Деякі терміни мають кілька значень залежно від контексту (наприклад: *модель, мережа*).

Емоційність та експресивність термінів.

Кількісні параметри.

- близько 20–30% термінів мають метафоричний характер (наприклад: *нейронна мережа, фрейм, слот*)

Семантичні сфери запозичення

Терміни формуються із таких сфер:

- когнітивна діяльність людини;
- технічні системи;
- біологія (*нейрон*);
- просторові структури (*мережа*);
- соціальна взаємодія (*діалог*).

3. Мовні явища, що аналізуються

- код-міксинг;
- код-світчинг;
- неологізми;
- діалектизми;
- розмовна лексика;
- варіативність мовлення;
- помилки розпізнавання.

4. Методи дослідження

- описовий;
- порівняльний;
- корпусний аналіз;
- метод моделювання;
- дискурсивний аналіз;
- елементи кількісного аналізу.

5. Гіпотеза дослідження

Ефективність роботи віртуальних асистентів у полілінгвальному середовищі знижується через недостатню адаптацію мовних моделей до змішаних мовних структур, однак може бути підвищена за рахунок удосконалення методів моделювання та розширення корпусу даних.

6. Очікувані результати

- систематизація мовних труднощів у роботі асистентів;
- виявлення типових помилок;
- визначення ефективних підходів до обробки багатомовного мовлення;

- формування рекомендацій для покращення мовних моделей.

Висновки. У ході виконання проєкту було досліджено особливості функціонування віртуальних асистентів у полілінгвальному середовищі, що дало змогу комплексно проаналізувати їхню здатність до обробки багатомовного мовлення.

Установлено, що сучасні віртуальні асистенти демонструють високий рівень ефективності у роботі зі стандартними мовними структурами, однак їхня продуктивність суттєво знижується в умовах мовної варіативності. Зокрема, найбільші труднощі виникають під час обробки код-міксингу, код-світчингу, діалектизмів та розмовної лексики, що є характерними рисами полілінгвального середовища.

Аналіз показав, що ключову роль у процесі розуміння мовлення відіграють контекстуальні та прагматичні фактори. Недостатній рівень врахування цих факторів призводить до помилок у визначенні інтенції користувача та некоректної генерації відповідей. Водночас ефективність роботи асистентів значною мірою залежить від якості тренувальних даних, обсягу корпусів та застосованих методів моделювання.

У межах дослідження було також систематизовано основні мовні явища, що впливають на роботу віртуальних асистентів, і визначено їхній вплив на якість взаємодії людини з системою. Доведено, що інтеграція фреймових моделей, розширення семантичних мереж і вдосконалення алгоритмів обробки природної мови сприяють підвищенню точності інтерпретації змішаного мовлення.

Таким чином, поставлену мету дослідження досягнуто, а всі завдання виконано. Отримані результати підтверджують висунуту гіпотезу про те, що ефективність роботи віртуальних асистентів у полілінгвальному середовищі може бути підвищена за рахунок удосконалення мовних моделей та адаптації їх до умов мовної варіативності.

Практична значущість роботи полягає у можливості використання отриманих результатів для вдосконалення систем обробки природної мови, підвищення якості автоматичного перекладу та оптимізації цифрової комунікації в багатомовному середовищі.

Перспективи подальших досліджень вбачаються у розширенні емпіричної бази, залученні більшої кількості мов, а також у розробці адаптивних моделей, здатних ефективно функціонувати в умовах динамічних мовних змін.

Ніколаєвська Ольга

магістрантка спеціальності «Філологія» спеціалізації «Прикладна лінгвістика»

Електронна адреса: televka25@gmail.com

ПАСПОРТ ТЕРМІНОСИСТЕМИ «ЦИФРОВІ ВАЛЮТИ»

У сучасному науковому дискурсі стрімкий розвиток цифрових технологій зумовлює формування нових спеціалізованих терміносистем, зокрема у сфері криптовалют та блокчейн-технологій. Китайська мова активно адаптує нові поняття, використовуючи як власні мовні ресурси, так і калькування іншомовних одиниць.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю системного аналізу китайської термінології цифрових валют, що є важливим для перекладознавства, лінгвістики та викладання китайської мови.

Метою проєкту є аналіз китайської терміносистеми цифрових валют на основі глосарію та її моделювання за допомогою фреймового підходу.

Завдання:

- 1) сформувати корпус термінів;
- 2) здійснити структурний аналіз;
- 3) визначити способи термінотворення;
- 4) дослідити семантичні особливості;
- 5) побудувати фреймову модель.

Методи: фреймовий аналіз, описовий, структурний, компонентний.

ПАСПОРТ ТЕРМІНОСИСТЕМИ

1. Екстралінгвістичні характеристики

Час виникнення: кінець 2000-х років (після появи 比特币 (bǐtèbì – біткоїн)).

Місце виникнення: глобальний цифровий простір із подальшою адаптацією в китайській мові.

Причини: поява блокчейн-технологій 区块链 (qūkuàiliàn – блокчейн) та необхідність номінації нових явищ.

Розповсюдженість: терміни використовуються програмістами, трейдерами, перекладачами.

Величина терміносистеми

Терміносистема складається з 80 термінологічних одиниць.

Структурний склад за кількістю компонентів

Однокомпонентні терміни – 18 % (14 одиниць):

账户 (zhàngù – обліковий запис), 余额 (yú'é – баланс), 攻击 (gōngjí – атака), 架构 (jiàgòu – структура), 字节 (zìjié – байт).

Двокомпонентні терміни – 52 % (42 одиниці):

区块链 (qūkuàiliàn – блокчейн), 冷钱包 (lěng qiánbāo – холодний гаманець), 带宽 (dàikuān – пропускна здатність), 区块头 (qūkuài tóu – заголовок блоку), 私钥 (sīyào – приватний ключ).

Три- та багатокомпонентні терміни – 30 % (24 одиниці):

区块链应用 (qūkuàiliàn yìngyòng – застосування блокчейну), 比特币网络 (bǐtèbì wǎngluò – мережа біткоїна), 攻击向量 (gōngjí xiàngliàng – вектор атаки), 工作量证明 (gōngzuòliàng zhèngmíng – доказ виконаної роботи).

Висновок: багатокомпонентні терміни становлять 82% масиву, що свідчить про високий рівень деталізації та точності номінації.

Частиномовний склад

Іменники та іменникові словосполучення становлять близько 90–92 % терміносистеми:

区块链 (qūkuàiliàn – блокчейн), 比特币 (bǐtèbì – біткоїн), 钱包 (qiánbāo – гаманець).

Найпродуктивніші моделі:

- N + N: 区块链 (qūkuàiliàn – блокчейн), 区块头 (qūkuài tóu – заголовок блоку)

- A + N: 冷钱包 (lěng qiánbāo – холодний гаманець), 热钱包 (rè qiánbāo – гарячий гаманець)

Генетичний склад

Кальки – приблизно 60 %:

区块链 (qūkuàiliàn – blockchain), 去中心化 (qù zhōngxīnhuà – децентралізація), 工作量证明 (gōngzuòliàng zhèngmíng – proof of work).

Власне китайські терміни – близько 25 %:

钱包 (qiánbāo – гаманець), 攻击 (gōngjí – атака), 余额 (yú'é – баланс).

Фонетичні запозичення – близько 15 %:

比特币 (bǐtèbì – bitcoin), Blake 算法 (Blake suànfǎ – алгоритм Blake).

Висновки. У результаті дослідження було проаналізовано 80 термінів китайської терміносистеми цифрових валют. Встановлено, що вона має чітку фреймову організацію, представлена п'ятьма концептами: технологія, активи, операції, учасники та інструменти.

Структурний аналіз показав домінування багатокомпонентних термінів (82 %), зокрема 区块链 (qūkuàiliàn – блокчейн), 区块链应用 (qūkuàiliàn yìngyòng – застосування блокчейну), що забезпечує точність номінації складних понять.

Основними способами термінотворення є синтаксичний та калькування (区块链 (qūkuàiliàn – blockchain), 工作量证明 (gōngzuòliàng zhèngmíng – proof of work)), тоді як фонетичні запозичення (比特币 (bǐtèbì – біткоїн)) становлять меншу частку (близько 15 %).

Виявлено також метафоричність (20–25 %), зокрема 冷钱包 (lěng qiánbāo – холодний гаманець), 挖矿 (wākuàng – майнінг), що відображає специфіку вторинної номінації.

Отже, китайська терміносистема цифрових валют є структурованою, динамічною та орієнтованою на семантичну прозорість, що визначає її ефективність у науковій та перекладацькій діяльності.

Надіївська Аріанна
магістрантка спеціальності «Філологія» спеціалізації «Прикладна лінгвістика»
Електронна адреса: nadiivskayaarianna@gmail.com
Науковий керівник: **Данильчук Ольга**, кандидат філологічних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ КОНЦЕПТОСФЕРИ В РОМАНІ Г. ЛІ “УБИТИ ПЕРЕСМІШНИКА”

Одним із пріоритетних напрямів сучасного мовознавства є дослідження взаємодії мови, мислення та культури, що зумовило становлення й активний розвиток когнітивної лінгвістики. У цьому контексті ключового значення набуває концептосфера як цілісна система концептів, яка репрезентує індивідуально-авторську картину світу.

Особливу роль відіграє аналіз терміносистеми, яка забезпечує науковий інструментарій для опису та інтерпретації концептосфери художнього твору. Роман Гарпер Лі «Убити пересмішника» є важливим об'єктом дослідження, оскільки у ньому представлено складну систему моральних, соціальних і психологічних концептів, що формують глибоку ідейну структуру тексту.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю системного опису терміносистеми, яка використовується для аналізу концептосфери цього роману, а також визначення її структурних, семантичних і функціональних особливостей.

Метою є створення цілісного опису терміносистеми «концептосфера роману “Убити пересмішника”», аналіз її структури, способів термінотворення та функціонування у науковому дискурсі.

ЕКСТРАЛІНГВІСТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Час появи термінів

Формування терміносистеми пов'язане з розвитком когнітивної лінгвістики наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття. Саме в цей період активно розробляються поняття «концепт», «концептосфера», «картина світу», які застосовуються до аналізу художніх текстів.

Місце виникнення

Терміносистема сформувалася у межах європейської та американської наукових традицій і є результатом інтеграції когнітивної лінгвістики, психолінгвістики, літературознавства та культурології.

Причини виникнення терміносистеми

Поява терміносистеми зумовлена необхідністю:

- опису концептуальної структури художнього тексту;
- аналізу морально-етичних і соціальних концептів;
- дослідження авторської картини світу;
- інтерпретації художніх образів і символів;
- систематизації знань про когнітивні процеси у літературі.

Розповсюдженість термінології

Терміни активно використовуються у когнітивній лінгвістиці, стилістиці, літературознавстві та навчальному процесі, зокрема при аналізі художніх текстів.

МОДЕЛЬ УТВОРЕННЯ ТА СТРУКТУРНІ ПАРАМЕТРИ

Величина терміносистеми

Терміносистема охоплює приблизно 35–45 ключових термінів, які формують поняттєвий апарат для аналізу концептосфери роману. Серед них: концепт, концептосфера, образ, символ, мотив, картина світу, інтерпретація, вербалізація, репрезентація.

Структурний склад за кількістю компонентів

Терміносистема включає:

Однокомпонентні терміни (30–35 %)

концепт, образ, символ, текст, мотив – виконують роль базових понять.

Багатокомпонентні терміни (65–70 %)

художня концептосфера, моральний концепт, соціальна нерівність, авторська картина світу – забезпечують точність і деталізацію.

Переважає модель прикметник + іменник.

Частиномовний склад

Терміносистема характеризується високим рівнем субстантивності:

- іменники та іменникові словосполучення – близько 90 %;
- значну частину становлять віддієслівні іменники: інтерпретація, концептуалізація, репрезентація;

- прикметники виконують уточнювальну функцію.

Генетичний склад

Терміносистема має змішаний характер:

- лінгвістичні терміни (текст, дискурс);
- когнітивні (концепт, концептосфера);
- літературознавчі (образ, символ, мотив);
- соціально-філософські (справедливість, нерівність).

Фрейм терміносистеми

Структура представлена у вигляді фрейму з чотирма слотами:

1. Концептуальний рівень (концепт, концептосфера, картина світу)
2. Текстовий рівень (текст, дискурс, інтерпретація)
3. Образний рівень (образ, символ, мотив)
4. Соціально-етичний рівень (справедливість, мораль, расизм)

СПОСОБИ ТЕРМІНОТВОРЕННЯ

У межах терміносистеми використовуються:

Семантичний спосіб – переосмислення слів (образ, символ, справедливість).

Морфологічний спосіб – афіксація (концептуалізація, вербалізація).

Синтаксичний спосіб (найпродуктивніший) – словосполучення (моральний концепт, художній текст).

Морфолого-синтаксичний спосіб – складні терміни (індивідуально-авторська картина світу).

СЕМАНТИЧНІ ПАРАМЕТРИ

Семантична доступність

Терміни зрозумілі фахівцям, але для студентів потребують пояснення.

Варіативність

Спостерігається синонімія:

картина світу / модель світу, концепт / смислова одиниця.

Полісемія

Ключові терміни (концепт, дискурс, образ) мають кілька значень залежно від наукової школи.

ЕМОЦІЙНІСТЬ ТА ЕКСПРЕСИВНІСТЬ

Хоча терміносистема є переважно нейтральною, близько 25–30 % термінів мають метафоричне походження (картина світу, образ, концептосфера). Це підвищує наочність і зрозумілість наукового опису.

СИСТЕМНІ ПАРАМЕТРИ

Гніздоутворюючі терміни

Центральними є:

- концепт
- образ
- символ

Вони формують термінологічні гнізда (концепт → концептосфера, концептуалізація).

Ступінь самостійності

Терміносистема є міждисциплінарною, але достатньо структурованою і самостійною для аналізу художнього тексту.

Висновки. У результаті проведеного дослідження було здійснено системний аналіз терміносистеми, що використовується для опису концептосфери роману «Убити пересмішника», та визначено її основні характеристики у межах когнітивно-лінгвістичної парадигми.

По-перше, встановлено, що терміносистема має чітко виражений міждисциплінарний характер, поєднуючи елементи когнітивної лінгвістики, літературознавства та соціально-філософських досліджень. Це забезпечує її універсальність і можливість застосування для комплексного аналізу художнього тексту.

По-друге, визначено, що структура терміносистеми характеризується високим рівнем субстантивності та домінуванням багатокомпонентних термінів, що свідчить про прагнення до точності у номінації складних когнітивних явищ.

По-третє, з'ясовано, що найбільш продуктивними способами термінотворення є семантичний і синтаксичний, які дозволяють ефективно використовувати ресурси природної мови для формування нових наукових понять.

По-четверте, виявлено наявність варіативності та полісемії ключових термінів, що зумовлено різними підходами до їх трактування та підтверджує динамічний характер розвитку терміносистеми.

По-п'яте, встановлено, що певна частина термінів має метафоричне походження, що сприяє кращому розумінню абстрактних понять і відображає зв'язок наукового мислення з образним сприйняттям.

Отже, терміносистема «концептосфера роману “Убити пересмішника”» є структурованою, гнучкою та ефективною моделлю опису когнітивних і мовних процесів у художньому дискурсі, а її використання відкриває широкі можливості для подальших лінгвістичних досліджень і практичного застосування у навчальному процесі.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ	4
СТУДЕНТСЬКИЙ ГІМН “GAUDEAMUS IGITUR”	5
Гогоренко Олена ВІТАЛЬНЕ СЛОВО.....	6
Філіппова Ніна ВСТУПНЕ СЛОВО: СУЧАСНА ЛІНГВІСТИКА VS ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА.....	7
Барінова Ірина ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ПСИХО-ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ У РОМАНІ КЕНА КІЗІ «ПРОЛІТАЮЧИ НАД ГНІЗДОМ ЗОЗУЛІ».....	10
Бовсунівська Анастасія КУЛЬТУРНО МАРКОВАНІ ОДИНИЦІ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ КАРТИНИ СВІТУ.....	12
Бондаренко Анастасія РОЗРОБЛЕННЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ДІАГНОСТИЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ МОВНО-КУЛЬТУРНОГО СПРИЙНЯТТЯ ПОЛІТИЧНИХ ОБРАЗІВ В АНГЛІЙСЬКОМОВНОМУ ДИСКУРСІ.....	14
Бугай Анастасія СТРУКТУРА ТА РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО КОНЦЕПТУ.....	18
Волкова Юлія СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПОСІБНИКА ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ: «ХУДОЖНЯ КОНЦЕПТОСФЕРА У ТВОРАХ Д. ДЮ МОР'Є ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ КАРТИНИ СВІТУ ПИСЬМЕННИЦІ».....	21
Волкопялова Людмила ПСИХОЛІНГВІСТИКА ЯК НАУКА: ПРЕДМЕТ, МЕТОДИ ТА ЗАВДАННЯ.....	25
Гаврилова Валерія ЛІНГВОПРАГМАТИЧНИЙ ВИМІР ЕМОЦІЙ У ЦИФРОВОМУ ДИСКУРСІ.....	29
Гончаренко Анастасія, Данильчук Ольга СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПОСІБНИКА ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ: «ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ПОЕТИКИ ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОЇ ПРОЗИ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ ДЖОНА ФАУЛЗА “КОЛЕКЦІОНЕР”».....	32
Горбач Софія ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ПОНЯТТЯ «ТАНЕЦЬ» В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ І ХУДОЖНЬОМУ МОВЛЕННІ.....	37
Гричина Крістіна ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ ЗА ДОПОМОГОЮ АВТОМАТИЗОВАНИХ МЕТРИК.....	37

Данильчук Ольга ОПТИМІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В РАМКАХ КУРСУ «ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ».....	39
Драгомірова Аніта КОНЦЕПТОСФЕРА ДЕТЕКТИВУ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ОБ'ЄКТИВАЦІЇ У ТВОРЧОСТІ АГАТИ КРІСТІ.....	42
Дроздова Ксенія ПРОБЛЕМА КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ ПОНЯТТЯ «ІНКЛЮЗІЯ» В ОСВІТНЬОМУ ДИСКУРСІ.....	47
Дударчук Владислав РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ЕКОСКЕПТИЦИЗМУ В АНГЛОМОВНИХ КАРИКАТУРАХ: ВЕРБАЛЬНІ І НЕВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ.....	49
Заїка Антоніна ОСОБЛИВОСТІ ОБРОБКИ ДІАЛЕКТНИХ І ЗМІШАНИХ ЗАПИТІВ ВІРТУАЛЬНИМИ АСИСТЕНТАМИ У ПОЛІЛІНГВАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	51
Зелінська Анастасія МЕТОДИЧНА СИСТЕМА ТА ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗАСОБАМИ АВТЕНТИЧНОГО КОНТЕНТУ.....	54
Зленко Вікторія ГЕНДЕРНІ ВІДМІННОСТІ МОВЛЕННЯ У ТВОРАХ КЛАСИЧНОГО РЕАЛІЗМУ: «ДЖЕЙН ЕЙР» ШАРЛОТТИ БРОНТЕ.....	56
Ісмаїлова Аліна ДИСКУРС-АНАЛІЗ ТА КОМУНІКАЦІЯ В СТУДЕНТСЬКОМУ САМОВРЯДУВАННІ.....	59
Калініна Анастасія ЛІНГВІСТИЧНІ ЗАСОБИ СТВОРЕННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ОСОБИСТОСТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	61
Кондратюк Дарина МОВНА КАРТИНА СВІТУ РОСІЙСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ ЩОДО УКРАЇНИ: ЛІНГВОКОГНІТИВНИЙ АНАЛІЗ. АКЦЕНТ НА КОНЦЕПТАХ «НАЦИЗМ», «ДЕНАЦИФІКАЦІЯ», «СПЕЦОПЕРАЦІЯ», МЕТАФОРАХ ТА МАНІПУЛЯТИВНИХ ТЕХНІКАХ.....	64
Ланова Валерія СПЕЦИФІКА АСОЦІАТИВНОГО СПРИЙНЯТТЯ ЛЕКСЕМИ-СТИМУЛУ «МОВЧАННЯ» РІЗНИМИ ВІКОВИМИ ГРУПАМИ.....	67
Латій Вікторія ОЦІНКА ЯКОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ РІЗНИХ СТИЛІВ НА МАТЕРІАЛІ НЕЙРОННИХ СИСТЕМ ТА ВЕЛИКИХ МОВНИХ МОДЕЛЕЙ.....	71
Левентир Вікторія ТЕРМІН І ТЕРМІНОСИСТЕМА В ОСВІТНЬОМУ ДИСКУРСІ: КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ЦИФРОВА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ.....	72

Литвинова Анастасія ЮРИДИЧНА НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ В АНГЛО-УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ: СТРАТЕГІЇ МІНІМІЗАЦІЇ РИЗИКІВ.....	76
Марцин Олена НАТЕ SPEECH У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ: ПСИХОЛІНГВІСТИЧНА ОБСЕРВАЦІЯ.....	79
Меріуца Каріна ВИМОГИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ СФОРМОВАНOSTI КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ВІДПОВІДНО ДО CEFR.....	82
Москвич Анастасія МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ СТУДЕНТСЬКОГО МЕРЕЖЕВОГО ДИСКУРСУ В СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА.....	84
Нагірний Денис ЗБЕРЕЖЕННЯ РИТМІКО-ІНТОНАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ ЯК ДОМІНАНТА ВІДТВОРЕННЯ ПОЕТИЧНОГО ТЕКСТУ.....	87
Надіївська Аріанна СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПОСІБНИКА ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ: «ОСОБЛИВОСТІ КОНЦЕПТОСФЕРИ В РОМАНІ Г. ЛІ «УБИТИ ПЕРЕСМІШНИКА».....	89
Ніколаєвська Ольга ПРИНЦИПИ СТРУКТУРУВАННЯ ТА ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ТРИМОВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ЦИФРОВИХ ВАЛЮТ (КИТАЙСЬКА, АНГЛІЙСЬКА, НІМЕЦЬКА) У ФОРМАТІ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАЛЬНОГО РЕСУРСУ НА ОСНОВІ КОГНІТИВНО-ФУНКЦІЙНОГО АНАЛІЗУ.....	92
Остапенко Аліна САМОРЕФЛЕКСІЯ ЯК МІЖДИСЦИПЛІНАРНЕ ПОНЯТТЯ У НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	95
Подлевська Віолетта ПЕРЕКЛАД АНГЛОМОВНИХ НЕОЛОГІЗМІВ У ВІЙСЬКОВОМУ СЛЕНГУ: ПРОБЛЕМИ АДЕКВАТНОСТІ ТА КУЛЬТУРНОЇ АДАПТАЦІЇ.....	97
Скоромних Гліб ЛОКАЛІЗАЦІЯ ВІДЕОІГОР: ЛІНГВІСТИЧНІ ТА КУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ ТРАНСКРЕАЦІЇ.....	99
Слободянюк Владислав СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПОСІБНИКА ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ: «КОГНІТИВНІ ДОМІНАНТИ КОНЦЕПТОСФЕРИ В ХУДОЖНЬОМУ ПРОСТОРІ Т. КАПОТЕ».....	101
Спічак Наталія ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ В МЕДІАДИСКУРСІ: ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	104
Таточенко Дар'я ПРОПАГАНДИСТСЬКІ ПРИЙОМИ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ: ЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	106

Тимофієва Ірина СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПОСІБНИКА ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ: КОНЦЕПТ СТРАХ У ТВОРАХ А. БІРСА.....	109
Ткач Аліна ПРОФАЙЛІНГ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ БЛОГЕРА: ЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	112
Ткачук Юлія МАНІПУЛЯЦІЯ В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ: ЛІНГВІСТИЧНІ МЕХАНІЗМИ ВПЛИВУ.....	115
Федорова Вікторія АСОЦІАТИВНЕ НАВАНТАЖЕННЯ ЛЕКСЕМИ «ДІМ»: РІЗНОВИДИ РЕАКЦІЙ.....	118
Фоменко Ксенія СТРАТЕГІЇ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНОЛОГІЧНО НАСИЧЕНИХ ТЕКСТІВ.....	121
Shulgina Daria THE TRANSFORMATION OF THE CONTEMPORARY ENGLISH: LEXICAL INNOVATIONS.....	125
PROJECTS. PROJECTS. PROJECTS APPLIED LINGUISTICS DEPARTMENT.....	129
Лісіцька Світлана ПРОЄКТНА РОБОТА У ВИЩІЙ ОСВІТІ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ.....	129
Бондаренко Анастасія ПАСПОРТ ТЕРМІНОСИСТЕМИ «МОВНА ОСОБЛИВІСТЬ».....	131
Волкопялова Людмила ПАСПОРТ ТЕРМІНОСИСТЕМИ «МЕРЕЖЕВИЙ ДИСКУРС».....	133
Заїка Антоніна ПАСПОРТ ТЕРМІНОСИСТЕМИ «ВІРТУАЛЬНІ АСИСТЕНТИ».....	136
Ніколаєвська Ольга ПАСПОРТ ТЕРМІНОСИСТЕМИ «ЦИФРОВІ ВАЛЮТИ».....	140
Надіївська Аріанна ОСОБЛИВОСТІ КОНЦЕПТОСФЕРИ В РОМАНІ Г. ЛІ “УБИТИ ПЕРЕСМІШНИКА”.....	142

НОТАТКИ

Наукове видання

**ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА – 2026:
ПРОБЛЕМИ ТА РІШЕННЯ**

МАТЕРІАЛИ

XXII Всеукраїнської науково-методичної конференції
студентів та молодих науковців

14–15 травня 2026 року

(українською та англійською мовами)

Редакційна колегія не несе відповідальності за достовірність
наведених даних та посилань.
Матеріали публікуються за оригіналами, наданими авторами.

Комп'ютерний набір і правка *С. С. Левентир*
Відповідальна за випуск *Н. М. Філіппова*
Комп'ютерне верстання *Н. М. Ковальчук*
Коректор *О. Є. Вакула*

Формат 60×84/8. Ум. друк. арк. 17,44. Вид. № 4. Зам. № 2905-44.
Видавець і виготівник Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова
просп. Героїв України, 9, м. Миколаїв, 54007
E-mail : publishing@nuos.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6402 від 19.09.2018 р.